శ్రీకృష్ణాయపరబ్రహ్మణేనమః.

హరిః ఓమ్.

శ్రీమద్గీతోపనిషత్.

శ్రీకృష్ణద్వైపాయనవిరచితం

బ్రహ్మసూత్రమ్.

శ్రీమహాభారతే - భీష్మపర్వణి

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణాస్వపరమాంతరంగ

భక్తాయార్జునాయోపదేశితా నిఖిలోపనిషత్ప్రతిపాద్య

పరమతత్త్వార్థబోధకేయం

భగవద్గీతోపనిషదితి వ్యవహ్రియమాణా మోక్షగ్రంథః.

యనమదల - వేంకటాచార్యేణ

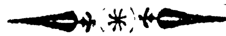
వివేకకళానిధిముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితా రైగెబ్యూలెస్సహ్ - విజయతేతరామ్.

౧౮౭౯॥ సంవత్సరం.

ఉపనిషద్విషయసూచికా.

పత్రసంఖ్యా.

బ్రహ్మసూత్రాధ్యాయానుక్రమణికా.

శ్రీగీతోపనిషద్విషయసూచికా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

ఈశావాస్యోపనిషత్.

హరిఃఓం ॥ ఈశావాస్యమిదగ్ం సర్వంయత్కించజగత్యాంజగత్। తేన
త్యక్తేనభుఞ్జీథా మాగృధఃకస్యస్విద్ధనమ్ ॥ ౧ ॥ కుర్వన్నేవేహకర్మాణి
జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః। ఏవంత్వయినాన్యథేతోఽస్తినకర్మలిప్యతేనరే॥
౨ ॥ అసుర్యానామతేలోకాఅన్ధేనతమసావృతాః। తాగ్ంస్తేప్రేత్యాభిగ
చ్ఛన్తియేకేచాత్మహనోజనాః ॥ ౩ ॥ అనేజదేకంమనసోజవీయోనైనద్దే
వాఆప్నువన్పూర్వమర్షత్। తద్ధావతోఽన్యానత్యేతితిష్ఠత్తస్మిన్నపో
మాతరిశ్వాదధాతి ॥ ౪ ॥ తదేజతితన్నైజతితద్దూరేతద్వన్తికే। తదన్త
రస్యసర్వస్యతదుసర్వస్యాస్యబాహ్యతః ॥ ౫ ॥ యస్తుసర్వాణిభూతానిఆ
త్మన్యేవానుపశ్యతి। సర్వభూతేషుచాత్మానంతతోనవిజుగుప్సతే ॥ ౬ ॥ య
స్మిన్ సర్వాణిభూతానిఆత్మైవాభూద్విజానతః। తత్రకోమోహఃకశ్శోక
ఏకత్వమనుపశ్యతః ॥ ౭ ॥ సపర్యగాచ్ఛుక్రమకాయమవ్రణమస్నావిరగ్ంశు
ద్ధమపాపవిద్ధం। కవిర్మనీషీపరిభూస్స్వయంభూర్యాథాతథ్యతోఽర్థాన్
వ్యదధాచ్ఛాశ్వతీభ్యస్సమాభ్యః ॥ ౮ ॥ అన్ధంతమః ప్రవిశన్తియేఽవిద్యా
ముపాసతే। తతోభూయఇవతేతమోయఉవిద్యాయాగ్ంరతాః ॥ ౯ ॥ అ
న్యదేవాహుర్విద్యయా అన్యదేవాహురవిద్యయా। ఇతిశుశ్రుమధీరాణాం
యేనస్తద్విచచక్షిరే ॥౧౦॥ విద్యాంచావిద్యాంచ యస్తద్వేదోభయగ్ం
సహ; అవిద్యయామృత్యుంతీర్త్వా విద్యయామృతమశ్నుతే ॥ ౧౧ ॥ అన్ధం
తమఃప్రవిశన్తియేఽసంభూతిముపాసతే। తతోభూయఇవతేతమోయ
ఉసంభూత్యాగ్ంరతాః ॥ ౧౨ ॥ అన్యదేవాహుస్సంభవాదన్యదాహురసం
భవాత్। ఇతిశుశ్రుమధీరాణాం। యేనస్తద్విచచక్షిరే ॥౧౩॥ సంభూ
తించవినాశంచయస్తద్వేదోభయగ్ంసహ। వినాశేనమృత్యుంతీర్త్వాసం

భూత్వామృతమశ్నుతే ॥ ౧౪ ॥ హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితం
ముఖం । తత్త్వంపూషన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే ॥౧౫॥ పూష
న్నేకర్షేయమసూర్య ప్రాజాపత్య వ్యూహరశ్మీన్సమూహ తేజః। య
త్తేరూపంకల్యాణతమంత త్తేపశ్యామి యోసావసౌ పురుషస్సోహమస్మి ॥
౧౬ ॥ వాయురనిలమమృతమథేదంభస్మాన్తగ్ం శరీరం । ఓం క్రతోస్మర
కృతగ్ం స్మరక్రతోస్మరకృతగ్ం స్మర ॥ ౧౭॥ అగ్నేనయసుపథారాయేఅ
స్మాన్విశ్వానిదేవవయునానివిద్వాన్ । యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో
భూయిష్ఠాంతేనమఉక్తింవిధేమ ॥ ౧౮ ॥ ... ... *

ఈశావాస్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

కేనోపనిషత్-ప్రథమఃఖణ్డః.

హరిః ఓం ॥ కేనేషితంపతతి ప్రేషితంమనః కేనప్రాణః ప్రథమః ప్రైతియుక్తః । కేనేషితాంవాచమిమాంవదంతిచక్షుశ్శ్రోత్రంకఉదేవో యునక్తి ॥ ౧ ॥ శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంమనసోమనో యద్వాచోహవాచం సఉప్రాణస్య ప్రాణః । చక్షుషశ్చక్షురతిముచ్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లో కాదమృతాభవన్తి ॥ ౨ ॥ నతత్రచక్షుర్గచ్ఛతినవాగ్గచ్ఛతినోమనః । నవిద్మో నవిజానీమోయథైతదనుశిష్యాత్ ॥ ౩ ॥ అన్యదేవతద్విదితాదథో అవిదితా దధి । ఇతిశుశ్రుమపూర్వేషాంయేనస్తద్వ్యాచచక్షిరే ॥ ౪ ॥ యద్వాచా నభ్యుదితంయేనవాగభ్యుద్యతే । తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధినేదంయదిదముపా సతే ॥౫॥ యన్మనసానమనుతేయేనాహుర్మనోమతమ్ । తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధినేదంయదిదముపాసతే ॥ ౬ ॥ యచ్చక్షుషానపశ్యతియేనచక్షూగ్ంషిప

శ్యతి। తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే॥ ౭॥ యచ్ఛ్రోత్రేణ న శృణోతియేన శ్రోత్రమిదం శ్రుతం। తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే॥ ౮॥ యత్ప్రాణేన న ప్రాణితియేన ప్రాణః ప్రణీయతే। తదేవ బ్రహ్మత్వంవిద్ధి నేదంయదిదముపాసతే॥ ౯॥ ... ... *

అథద్వితీయః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ యదిమన్యసేసువేదేతిదభ్రమేవాపినూనంత్వంవేత్థ బ్రహ్మణోరూపం। యదస్యత్వంయదస్యదేవేష్వథనుమీమాంస్యమేవతేమన్యే విదితం॥ ౧॥ నాహంమన్యేసువేదేతి నోనవేదేతివేదచ। యోనస్తద్వేద తద్వేద నోనవేదేతివేదచ॥ ౨॥ యస్యామతంతస్యమతం మతంయస్యనవేద సః। అవిజ్ఞాతంవిజానతాం విజ్ఞాతమవిజానతాం॥ ౩॥ ప్రతిబోధవిదితం మతమమృతత్వంహివిన్దతే। ఆత్మనావిన్దతేవీర్యం విద్యయావిన్దతేఽమృతమ్॥ ౪॥ఇహచేదవేదీదథసత్యమస్తి నచేదిహావేదీన్మహతీవినష్టిః। భూతేషుభూతేషు విచింత్యధీరాః ప్రేత్యాస్మాల్లోకాదమృతాభవన్తి॥ ౫॥ *

అథతృతీయఃఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ బ్రహ్మహదేవేభ్యోవిజిగ్యే తస్యహ బ్రహ్మణోవిజయేదేవా అమహీయంత। తఐక్షన్తాస్మాకమేవాయం విజయోస్మాకమేవాయం మహిమేతి॥ ౧॥ తద్ధైషాంవిజజ్ఞౌ తేభ్యోహ ప్రాదుర్బభూవ తన్నవ్యజానన్తకిమిదంయక్షమితి॥ ౨॥ తేఽగ్నిమబ్రువన్ జాతవేదఏతద్విజానీహికిమేతద్యక్షమితితథేతి॥ ౩॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీతి అగ్నిర్వాఅహమస్మీత్యబ్రవీజ్జాతవేదావాఅహమస్మీతి॥ ౪॥ తస్మింస్త్వయికింవీర్యమిత్యపీదగ్ సర్వందహేయంయదిదంపృథివ్యామితి॥ ౫॥ తస్మైతృణంనిదధావేతద్దహేతి తదుప ప్రేయాయసర్వజవేనతన్నశశాకదగ్ధుం సతతఏవనివవృతేనైతదశకంవిజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి॥ ౬॥ అథవాయుమబ్రువన్ వాయవేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితితథేతి॥ ౭॥ తదభ్యద్రవత్తమభ్యవదత్కోఽసీ

తి వాయుర్వా అహమస్మీత్యబ్రవీన్మాతరిశ్వా వా అహమస్మీతి ॥ ౮ ॥ తస్మింస్త్వయి కిం వీర్యమిత్యపీదగ్ం సర్వమాదదీయం యదిదం పృథివ్యామితి ॥ ౯ ॥ తస్మై తృణం నిదధావేతదాదత్స్వేతి తదుపప్రేయాయ సర్వజవేన తన్న శశాకాదాతుం స తత ఏవ నివవృతే । నైతదశకం విజ్ఞాతుం యదేతద్యక్షమితి ॥ ౧౦ ॥ అథేన్ద్రమబ్రువన్మఘవన్నేతద్విజానీహి కిమేతద్యక్షమితి తథేతి తదభ్యద్రవత్తస్మాత్తిరోదధే ॥ ౧౧ ॥ స తస్మిన్నేవాకాశే స్త్రియమాజగామ బహుశోభమానాముమాం హైమవతీం తాగ్ం హోవాచ కిమేతద్యక్షమితి ॥ ౧౨ ॥

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

హరిః ఓం ॥ సా బ్రహ్మేతి హోవాచ బ్రహ్మణో వా ఏతద్విజయే మహీయధ్వమితి తతో హైవ విదాఞ్చకార బ్రహ్మేతి ॥ ౧ ॥ తస్మాద్వా ఏతే దేవా అతితరామివాన్యాన్ దేవాన్ యదగ్నిర్వాయురిన్ద్రస్తే హ్యేనన్నేదిష్ఠం పస్పృశుస్తే హ్యేనత్ప్రథమో విదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౨ ॥ తస్మాద్వా ఇన్ద్రోఽతితరామివాన్యాన్ దేవాన్స హ్యేనన్నేదిష్ఠం పస్పర్శ స హ్యేనత్ప్రథమో విదాంచకార బ్రహ్మేతి ॥ ౩ ॥ తస్యైష ఆదేశో యదేతద్విద్యుతో వ్యద్యుతదా ఇతీన్న్యమీమిషదా ఇత్యధిదైవతమ్ ॥ ౪ ॥ అథాధ్యాత్మం యదేతద్గచ్ఛతీవ చ మనోఽనేన చైతదుపస్మరత్యభీక్ష్ణం సంకల్పః ॥ ౫ ॥ తద్ధ తద్వనం నామ తద్వనమిత్యుపాసితవ్యం స య ఏతదేవం వేదాభి హైనం సర్వాణి భూతాని సంవాఞ్ఛన్తి ॥ ౬ ॥ ఉపనిషదం భో బ్రూహీత్యుక్తా త ఉపనిషద్బ్రాహ్మీం వావ త ఉపనిషదమబ్రూమేతి ॥ ౭ ॥ తస్యై తపో దమః కర్మేతి ప్రతిష్ఠా వేదాః సర్వాఙ్గాని సత్యమాయతనం ॥ ౮ ॥ యో వా ఏతామేవం వేదాపహత్య పాప్మానమనన్తే స్వర్గే లోకే జ్యేయే ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి ॥ ౯ ॥ *

కేనోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

కఠోపనిషత్.

అథ ప్రథమ వల్లీ.

హరిః ఓం॥ఉశన్హవై వాజశ్రవసః సర్వవేదసందదౌతస్యహనచికే
తానామపుత్రఆస ॥ ౧॥ తగ్ హకుమారగ్ సన్తం దక్షిణాసునీయమానాసు
శ్రద్ధావివేశసోమన్యత॥ ౨ ॥ పీతోదకాజగ్ధతృణాదుగ్ధదోహానిరింద్రియాః।
అనన్దానామతేలోకాస్తాన్ సగచ్ఛతితాదదత్ ॥ ౩॥ సహోవాచ పితరంతత
తకస్మైమాందాస్యసీతి। ద్వితీయంతృతీయంతగ్ హోవాచ మృత్యవే త్వా ద
దామీతి ॥ ౪ ॥ బహూనామేమిప్రథమోబహూనామేమిమధ్యమః। కిగ్ స్వి
ద్యమస్యకర్తవ్యంయన్మయాద్యకరిష్యతి ॥ ౫॥ అనుపశ్యయథాపూర్వే ప్రతి
పశ్యతథాపరే। సస్యమివమర్త్యః పచ్యతేసస్యమివాజాయతేపునః ॥ ౬ ॥
వైశ్వానరఃప్రవిశత్యతిథిర్బ్రాహ్మణోగృహాన్। తస్యైతాగ్ శాన్తింకు
ర్వన్తిహరవైవస్వతోదకమ్ ॥ ౭ ॥ ఆశాప్రతీక్షేసఙ్గతగ్ సూనృతాం చేష్టా
పూర్తేపుత్రపశూగ్శ్చసర్వాన్ ।ఏతద్వృఙ్క్తేపురుషస్యాల్పమేధసోయస్యా
నశ్నన్వసతిబ్రాహ్మణోగృహే ॥ ౮॥ తిస్రోరాత్రీర్యదవాత్సీర్గృహే
మేఽనశ్నన్బ్రహ్మన్నతిథిర్నమస్యః నమస్తేఽస్తుబ్రహ్మన్ స్వస్తిమేఽస్తుత
స్మాత్ప్రతిత్రీన్వరాన్వృణీష్వ॥౯॥శాన్తసఙ్కల్పస్సుమనాయథాస్యాద్వీత
మన్యుర్గౌతమోమాభిమృత్యో । త్వత్ప్రసృష్టంమాభివదేత్ప్రతీత ఏతత్త్ర
యాణాంప్రథమంవరంవృణే ॥ ౧౦॥ యథాపురస్తాద్భవితాప్రతీతఔద్దా
లకిరారుణిర్మత్ప్రసృష్టః। సుఖగ్ రాత్రీఃశయితావీతమన్యుస్త్వాందదృశి
వాన్మృత్యుముఖాత్ప్రముక్తమ్ ॥ ౧౧॥ స్వర్గేలోకేనభయంకించనాస్తినత
త్రత్వంనజరయాబిభేతి । ఉభేతీర్త్వాఽశనాయాపిపాసే శోకాతిగోమోద

తేస్వర్గలోకే ॥ ౧౨ ॥ సత్వమగ్నిగ్ స్వర్గ్యమధ్యేషిమృత్యో ప్రబ్రూహితగ్
శ్రద్ధధానాయమహ్యం। స్వర్గలోకాఅమృతత్వంభజంతఏతద్ద్వితీయేనవృణే
వరేణ ॥ ౧౩ ॥ ప్రతేబ్రవీమితదుమేనిబోధస్వర్గ్యమగ్నింనచికేతః ప్రజా
నన్ । అనంతలోకాప్తిమథోప్రతిష్ఠాం విద్ధిత్వమేతన్నిహితంగుహాయామ్॥
౧౪ ॥ లోకాదిమగ్నింతమువాచతస్మైయాఇష్టకాయావతీర్వాయథావా ।
సచాపితత్ప్రత్యవదద్యథోక్తమథాస్యమృత్యుఃపునరేవాహతుష్టః॥౧౫॥తమ
బ్రవీత్ప్రీయమాణోమహాత్మావరంతవేహాద్యదదామిభూయః। తవైవనా
మ్నాభవితాయమగ్నిః సృఙ్కాంచేమామనేకరూపాంగృహాణ॥౧౬॥ త్రి
ణాచికేతస్త్రిభిరేత్యసన్ధిం త్రికర్మకృత్తరతిజన్మమృత్యూ। బ్రహ్మజజ్ఞందేవ
మీడ్యంవిదిత్వానిచాయ్యేమాగ్ శాంతిమత్యన్తమేతి ॥ ౧౭ ॥ త్రిణాచికేత
స్త్రయమేతద్విదిత్వా యఏవంవిద్వాగ్ శ్చినుతేనాచికేతం। సమృత్యు పా
శాన్పురతః ప్రణోద్య శోకాతిగోమోదతేస్వర్గలోకే ॥ ౧౮ ॥ యోవాప్యే
తాంబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతాంచితింవిదిత్వాచినుతేనాచికేతం । సఏవభూ
త్వాబ్రహ్మజజ్ఞాత్మభూతః। కరోతితత్యేనపునర్నజాయతే ॥౧౮॥ఏషతేఽ
గ్నిర్నచికేతస్స్వర్గ్యో యమవృణీథాద్వితీయేనవరేణ। ఏతమగ్నింతవైవ
ప్రవక్ష్యంతి। జనాసస్తృతీయంవరన్నచికేతోవృణీష్వ ॥ ౧౯ ॥ యేయం
ప్రేతేవిచికిత్సామనుష్యేఅస్తీత్యేకేనాయమస్తీతిచైకే । ఏతద్విద్యామను
శిష్టస్త్వయాహంవరాణామేషవరస్తృతీయః ॥ ౨౦॥ దేవైరత్రాపివిచి
కిత్సితంపురా నహిసువిజ్ఞేయమణురేషధర్మః ।అన్యంవరంనచికేతోవృణీష్వ
మామోపరోత్సీరతిమాసృజైనమ్॥ ౨౧ ॥ దేవైరత్రాపివిచికిత్సితంకిలత్వ
ఞ్చమృత్యోయన్నసువిజ్ఞేయమాత్థ। వక్తాచాస్య త్వాదృగన్యోనలభ్యో నా
న్యోవరస్తుల్యఏతస్యకశ్చిత్ ॥ ౨౨ ॥ శతాయుషఃపుత్రపౌత్రాన్ వృణీష్వ
బహూన్పశూన్హస్తిహిరణ్యమశ్వాన్। భూమేర్మహదాయతనంవృణీష్వ
స్వయంచజీవశరదోయావదిచ్ఛసి ॥ ౨౩ ॥ ఏతత్తుల్యంయదిమన్యసేవరంవృ
ణీష్వవిత్తంచిరజీవికాఞ్చ। మహాభూమౌనచికేతస్త్వమేధి కామానాం
త్వాకామభాజంకరోమి ॥ ౨౪ ॥ యేయేకామాదుర్లభామర్త్యలోకేస

ర్వాన్ కామాగ్ శ్ఛన్దతః ప్రార్థయస్వ ఇమారామాస్సరథాస్సతూర్యాన
హీదృశాలమ్భనీయామనుష్యైః ఆభిర్మత్ప్రత్తాభిః పరిచారయస్వ నచికే
తోమరణంమానుప్రాక్షీః ॥ ౨౫॥ శ్వోభావామర్త్యస్యయదన్తకైతత్ స
ర్వేన్ద్రియాణాంజరయన్తితేజః । అపిసర్వంజీవితమల్పమేవ తవైవవాహా
స్తవనృత్యగీతే॥ ౨౬ ॥ నవిత్తేనతర్పణీయోమనుష్యోలప్స్యామహేవిత్తమ
ద్రాక్ష్మచేత్త్వా। జీవిష్యామోయావదీశిష్యసిత్వం వరస్తుమేవరణీయస్స
ఏవ ॥ ౨౭॥ అజీర్యతామమృతానాముపేత్య జీర్యన్మర్త్యఃక్వధస్థః ప్రజానన్।
అభిధ్యాయన్వర్ణరతిప్రమోదా ననతిదీర్ఘే జీవితేకోరమేత ॥ ౨౮ ॥ యస్మి
న్నిదంవిచికిత్సంతిమృత్యోయత్సామ్పరాయేమహతిబ్రూహినస్తత్ । యో
యంవరోగూఢమనుప్రవిష్టోనాన్యంతస్మాన్నచికేతావృణీతే ॥ ౨౯ ॥

అథ ద్వితీయ వల్లీ.

హరిః ఓం ॥ అన్యచ్ఛ్రేయోన్యదుతైవ ప్రేయస్తే ఉభేనానార్థేపురు
షగ్ సినీతః। తయోశ్శ్రేయఆదదానస్యసాధుభవతిహీయతేర్థాద్య ఉప్రే
యోవృణీతే ॥ ౧ ॥ శ్రేయశ్చప్రేయశ్చమనుష్యమేతస్తౌసంపరీత్యవివినక్తి
ధీరః। శ్రేయోహిధీరోభిప్రేయసోవృణీతే ప్రేయోమన్దోయోగక్షేమా
ద్వృణీతే॥ ౨॥ సత్వంప్రియాన్ ప్రియరూపాగ్ శ్చ కామాన్ నభిధ్యాయ
న్నచికేతోత్యస్రాక్షీః। నైతాగ్ సృఙ్కాంవిత్తమయీమవాప్తోయస్యాం
మజ్జన్తిబహవోమనుష్యాః ॥ 3॥ దూరమేతేవిపరీతేవిషూచీ అవిద్యాయాచ
విద్యేతిజ్ఞాతా। విద్యాభీప్సి నంనచికేతసంమన్యే నత్వాకామాబహవోలో
లుపన్త॥ ౪ ॥ అవిద్యాయామన్తరేవర్తమానాఃస్వయంధీరాః పండితంమ
న్యమానాః। దంద్రమ్యమాణాః పరియన్తిమూఢా అన్ధేనైవనీయమానా
యథాన్ధాః॥ ౫॥ నసాంపరాయఃప్రతిభాతిబాలం ప్రమాద్యన్తంవిత్తమో
హేనమూఢం । అయంలోకోనాస్తిపరఇతిమానీపునః పునర్వశమాపద్యతే
మే ॥ ౬ ॥ శ్రవణాయాపిబహుభిర్యోనలభ్యః శృణ్వంతోపిబహవోయంనవి
ద్యుః। ఆశ్చర్యోవక్తాకుశలోస్యలబ్ధాఆశ్చర్యోజ్ఞాతాకుశలానుశిష్టః ॥ ౭ ॥

న నరేణావరేణ ప్రోక్త ఏష సువిజ్ఞేయో బహుధా చింత్యమానః । అనన్య
ప్రోక్తే గతిరత్ర నాస్తి అణీయాన్ హ్యతర్క్యమణుప్రమాణాత్ ॥ ౮ ॥ నై
షా తర్కేణ మతిరాపనేయా ప్రోక్తాన్యేనైవ సుజ్ఞానాయ ప్రేష్ఠ । యాం త్వ
మాపః సత్యధృతిర్బతాసి త్వాదృఙ్నో భూయాన్నచికేతః ప్రష్టా ॥ ౯ ॥ జా
నామ్యహగ్ం శేవధిరిత్యనిత్యం న హ్యధ్రువైః ప్రాప్యతే హి ధ్రువం తత్ । త
తో మయా నాచికేతశ్చితో౽గ్నిరనిత్యైర్ద్రవ్యైః ప్రాప్తవానస్మి నిత్యమ్ ॥
౧౦ ॥ కామస్యాప్తిం జగతః ప్రతిష్ఠాం క్రతోరానన్త్యమభయస్య పారం ।
స్తోమమహదురుగాయం ప్రతిష్ఠాం దృష్ట్వా ధృత్యా ధీరో నచికేతో౽త్యస్రాక్షీః
౧౧ ॥ తం దుర్దర్శం గూఢమనుప్రవిష్టం గుహాహితం గహ్వరేష్ఠం పురాణం ।
అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా ధీరో హర్షశోకౌ జహాతి ॥ ౧౨ ॥ ఏ
తచ్ఛ్రుత్వా సంపరిగృహ్య మర్త్యః ప్రవృహ్య ధర్మ్యమణుమేతమాప్య । స
మోదతే మోదనీయగ్ం హి లబ్ధ్వా వివృతగ్ం సద్మ నచికేతసం మన్యే ॥ ౧౩ ॥ అ
న్యత్ర ధర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్మాత్కృతాకృతాత్ । అన్యత్ర
భూతాచ్చ భవ్యాచ్చ యత్తత్పశ్యసి తద్వద ॥ ౧౪ ॥ సర్వే వేదా యత్పదమామ
నన్తి తపాగ్ంసి సర్వాణి చ యద్వదన్తి । యదిచ్ఛన్తో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి తత్తే ప
దగ్ం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యోమిత్యేతత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏతద్ధ్యేవాక్షరం బ్రహ్మ ఏ
తద్ధ్యేవాక్షరం పరం । ఏతద్ధ్యేవాక్షరం జ్ఞాత్వా యో యదిచ్ఛతి తస్య తత్ ॥
౧౬ ॥ ఏతదాలంబనగ్ం శ్రేష్ఠమేతదాలంబనం పరం । ఏతదాలంబనం జ్ఞాత్వా
బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౧౭ ॥ న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిన్నాయం కు
తశ్చిన్న బభూవ కశ్చిత్ । అజో నిత్యః శాశ్వతో౽యం పురాణో న హన్యతే హ
న్యమానే శరీరే ॥ ౧౮ ॥ హన్తా చేన్మన్యతే హన్తుగ్ం హతశ్చేన్మన్యతే హ
తమ్ । ఉభౌ తౌ న విజానీతో నాయగ్ం హన్తి న హన్యతే ॥ ౧౯ ॥ అణోరణీయాన్మ
హతో మహీయానాత్మాస్య జన్తోర్నిహితో గుహాయాం । తమక్రతుః పశ్యతి
వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ ఆసీనో దూరం వ్ర
జతి శయానో యాతి సర్వతః । కస్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతుమర్హతి ॥
౨౧ ॥ అశరీరగ్ం శరీరేష్వనవస్థేష్వవస్థితం । మహాన్తం విభుమాత్మానం ।

మత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౨౨॥ నాయమాత్మాప్రవచనేనలభ్యోనమేధయాన బహునాశ్రుతేన । యమేవైషవృణుతేతేనలభ్యస్తస్యైష ఆత్మావివృణుతేతనూగ్ స్వామ్ ॥ ౨౩॥ నావిరతోదుశ్చరితాన్నాశాన్తోనాసమాహితః । నాశాన్తమానసోవాపిప్రజ్ఞానేనైనమాప్నుయాత్ ॥ ౨౪ ॥ యస్యబ్రహ్మచక్షత్రంచఉభేభవతఓదనః । మృత్యుర్యస్యోపసేచనంకఇత్థావేదయత్రసః॥

అథ తృతీయవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ ఋతంపిబన్తౌసుకృతస్యలోకే గుహాంప్రవిష్టౌపరమేపరార్ధే । ఛాయాతపౌబ్రహ్మవిదోవదన్తి పఞ్చాగ్నయోయేచత్రిణాచికేతాః ॥ ౧॥ యస్సేతురీజానానామక్షరంబ్రహ్మయత్పరం । అభయంతితీర్షతాంపారంనాచికేతగ్ శకేమహి ॥ ౨॥ ఆత్మానగ్ రథినంవిద్ధిశరీరగ్ రథమేవతు । బుద్ధింతుసారథింవిద్ధిమనఃప్రగ్రహమేవచ ॥ ౩ ॥ ఇంద్రియాణిహయానాహుర్విషయాగ్ స్తేషుగోచరాన్ । ఆత్మేంద్రియమనోయుక్తంభోక్తేత్యాహుర్మనీషిణః ॥ ౪ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యయుక్తేనమనసాసదా । తస్యేంద్రియాణ్యవశ్యానిదుష్టాశ్వాఇవసారథేః ॥ ౫ ॥ యస్తువిజ్ఞానవాన్భవతియుక్తేనమనసాసదా । తస్యేంద్రియాణివశ్యానిసదశ్వాఇవసారథేః ॥ ౬ ॥ యస్త్వవిజ్ఞానవాన్భవత్యమనస్కస్సదాఽశుచిః । నసతత్పదమాప్నోతిసగ్ సారంచాధిగచ్ఛతి ॥ ౭॥ యస్తువిజ్ఞానవాన్భవతిసమనస్కస్సదాశుచిః । సతుతత్పదమాప్నోతియస్మాద్భూయోనజాయతే ॥ ౮ ॥ విజ్ఞానసారథిర్యస్తుమనఃప్రగ్రహవాన్నరః । సోఽధ్వనఃపారమాప్నోతితద్విష్ణోఃపరమంపదం॥ఇంద్రియేభ్యఃపరాహ్యర్థా అర్థేభ్యశ్చపరంమనః । మనసశ్చపరాబుద్ధిర్బుద్ధేరాత్మామహాన్పరః ॥ మహతఃపరమవ్యక్తమవ్యక్తాత్పురుషఃపరః । పురుషాన్నపరంకించిత్సాకాష్ఠాసాపరాగతిః ॥ ఏషసర్వేషుభూతేషుగూఢోత్మానప్రకాశతే । దృశ్యతేత్వగ్ర్యయాబుద్ధ్యాసూక్ష్మయాసూక్ష్మదర్శిభిః ॥ ౧౨॥ యచ్ఛేద్వాఙ్మనసీప్రాజ్ఞస్తద్యచ్ఛేజ్జ్ఞానఆత్మని । జ్ఞానమాత్మ

నిమహాతినియచ్ఛేత్తద్యచ్ఛేచ్ఛాన్తఆత్మని ॥ ౧౩ ॥ ఉత్తిష్ఠతజాగ్రతప్రాప్య వరాన్నిబోధత । క్షురస్యధారానిశితాదురత్యయాదుర్గంపథస్తత్కవయో వదన్తి ॥ ౧౪ ॥ అశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయంతథారసంనిత్యమగన్ధవచ్చ యత్ । అనాద్యనన్తంమహతఃపరంధ్రువం నిచాయ్యతంమృత్యుముఖాత్ప్ర ముచ్యతే ॥ ౧౫ ॥ నాచికేతముపాఖ్యానంమృత్యుప్రోక్తగ్ంసనాతనమ్ । ఉక్త్వాశ్రుత్వాచమేధావీబ్రహ్మలోకేమహీయతే ॥ ౧౬ ॥ యఇమంపరమంగుహ్యంశ్రావయేద్బ్రహ్మసంసది । ప్రయతశ్శ్రాద్ధకాలేవాతదానంత్యాయకల్పతే తదానంత్యాయకల్పతఇతి ॥ ౧౭ ॥ ... *

ఇతి ప్రథమోధ్యాయస్సమాప్తః.

కఠోపనిషద్ద్వితీయాధ్యాయే చతుర్థవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ పరాఞ్చిఖానివ్యతృణత్స్వయంభూస్తస్మాత్పరాఙ్పశ్యతినాన్తరాత్మన్ । కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మానమైక్షదావృత్తచక్షురమృతత్వమిచ్ఛన్ ॥ ౧ ॥ పరాచఃకామాననుయన్తిబాలాస్తేమృత్యోర్యన్తివితతస్య పాశం । అథధీరాఅమృతత్వంవిదిత్వాధ్రువమధ్రువేష్విహన ప్రార్థయన్తే ॥ ౨ ॥ యేనరూపంరసంగన్ధంశబ్దాన్స్పర్శాగ్ంశ్చమైథునాన్ । ఏతేనైవవిజానాతికిమత్రపరిశిష్యతే ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౩ ॥ స్వప్నాన్తంజాగరితాంతం చోభౌయేనానుపశ్యతి । మహాన్తంవిభుమాత్మానం మత్వాధీరోనశోచతి ॥ ౪ ॥ యఇమంమధ్వదంవేద ఆత్మానంజీవమన్తికాత్ । ఈశానంభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౫ ॥ యఃపూర్వంతపసోజాతమద్భ్యః పూర్వమజాయత । గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠన్తంయోభూతేభిర్వ్యపశ్యత ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౬ ॥ యాప్రాణేనసంభవత్యదితిర్దేవతామయీ । గుహాంప్రవిశ్యతిష్ఠంతీయాభూతేభిర్వ్యజాయత ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౭ ॥ అరణ్యోర్నిహితోజాతవేదాగర్భ ఇవసుభృతోగర్భిణీభిః । దివేదివ ఈడ్యోజాగృవద్భిర్హవిష్మద్భిర్మనుష్యేభిరగ్నిః ॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౮ ॥ యతశ్చోదేతిసూర్యో అస్తంయత్రచగచ్ఛ

తి। తందేవాస్సర్వేర్పితా స్తదునాత్యేతికశ్చన॥ ఏతద్వైతత్ ॥౯॥ యదేవే
హాతదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ। మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతి యఇహ
నానేవపశ్యతి ॥౧౦॥ మనసైవేదమాప్తవ్యం నేహనానాస్తికించన। మృత్యో
స్సమృత్యుంగచ్ఛతి యఇహనానేవపశ్యతి ॥ ౧౧ ॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషో
మధ్యఆత్మనితిష్ఠతి। ఈశానోభూతభవ్యస్య నతతోవిజుగుప్సతే। ఏతద్వైత
తత్ ॥ ౧౨॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోజ్యోతిరివాధూమకః। ఈశానోభూత
భవ్యస్య సఏవాద్యసఉశ్వః॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౧౩॥ యథోదకందుర్గేవృష్టం
పర్వతేషువిధావతి। ఏవంధర్మాన్పృథక్పశ్యం స్తానేవానువిధావతి॥౧౪॥
యథోదకంశుద్ధేశుద్ధమాసిక్తంతాదృగేవభవతి। ఏవంమునేర్విజానతఆత్మా
భవతిగౌతమ॥ ౧౫॥ ... ... *

అథ ద్వితీయాధ్యాయేపంచమవల్లీ.

హరిః ఓం ॥ పురమేకాదశద్వార మజస్యావక్ర చేతసః। అనుష్ఠా
యనశోచతి విముక్తశ్చవిముచ్యతే॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౧ ॥ హంగ్‌సశ్శుచిషద్వ
సుర న్తరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసద
బ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్ ॥ ౨ ॥ ఊర్ధ్వం ప్రాణమున్న
యత్యపానంప్రత్యగస్యతి। మధ్యే వామనమాసీనం విశ్వేదేవాఉపాసతే ॥
౩ ॥ అస్యవిస్రంసమానస్య శరీరస్థస్యదేహినః - దేహాద్విముచ్యమానస్యకిమ
త్ర పరిశిష్యతే॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౪॥ న ప్రాణేననాపానేన మర్త్యోజీవతి
కశ్చన। ఇతరేణతుజీవన్తియస్మిన్నేతావుపాశ్రితౌ ॥ ౫॥ హ న్తతఇదంప్రవ
క్ష్యామి గుహ్యంబ్రహ్మసనాతనమ్। యథాచమరణంప్రాప్య ఆత్మాభ
వతిగౌతమ ॥ ౬ ॥ యోనిమన్యేప్రపద్యన్తే శరీరత్వాయదేహినః। స్థాణుమ
న్యేనుసంయన్తి యథాకర్మయథాశ్రుతం॥ ౭॥ యఏషసుప్తేషుజాగర్తికా
మం కామం పురుషోనిర్మిమాణః। తదేవశుక్రంతద్బ్రహ్మ తదేవామృత
ముచ్యతె తస్మిల్లోకాశ్రితాస్సర్వేతదునాత్యేతికశ్చన॥ ఏతద్వైతత్ ॥ ౮ ॥

అగ్నిర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపంరూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్త
థా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥ ౯ ॥
వాయుర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో రూపంరూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్త
థా సర్వభూతాంతరాత్మా రూపంరూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ ॥౧౦॥ సూ
ర్యో యథా సర్వలోకస్య చక్షుర్న లిప్యతే చాక్షుషైర్బాహ్యదోషైః। ఏకస్త
థా సర్వభూతాంతరాత్మా న లిప్యతే లోకదుఃఖేన బాహ్యః ॥ ౧౧॥ ఏకో వ
శీ సర్వభూతాంతరాత్మా ఏకం బీజం బహుధా యః కరోతి। తమాత్మస్థం యే
ను పశ్యంతి ధీరాస్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్ ॥౧౨॥ నిత్యో నిత్యానాం
చేతనశ్చేతనానామేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్। తమాత్మస్థం
యే ను పశ్యంతి ధీరాస్తేషాం శాంతిశ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్ ॥౧౩॥ తదేతదితి మన్య
న్తే నిర్దేశ్యం పరమం సుఖం। కథన్ను తద్విజానీయాం కిము భాతి విభాతి వా ॥
౧౪ ॥ న తత్ర సూర్యో భాతి న చంద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాంతి కుతో య
మగ్నిః। తమేవ భాంతమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి॥ ౧౫॥

అథ ద్వితీయాధ్యాయే షష్ఠివల్లీ.

హరిః ఓం ॥ ఊర్ధ్వమూలోఽవాక్శాఖ ఏషోఽశ్వత్థస్సనాతనః
తదేవ శుక్రం తద్బ్రహ్మ తదేవామృతముచ్యతే। తస్మింల్లోకాశ్శ్రితాస్సర్వే
తదు నాత్యేతి కశ్చన ॥ ఏతద్వై తత్ ॥ ౧॥ యదిదం కించ జగత్సర్వం ప్రాణ ఏ
జతి నిస్సృతం। మహద్భయం వజ్రముద్యతం య ఏతద్విదురమృతాస్తే భవన్తి ॥
భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తపతి సూర్యః। భయాదింద్రశ్చ వాయుశ్చ
మృత్యుర్ధావతి పంచమః ॥ ౩॥ ఇహ చేదశకద్బోద్ధుం ప్రాక్శరీరస్య విస్రసః।
తతస్సర్గేషు లోకేషు శరీరత్వాయ కల్పతే ॥ ౪ ॥ యథాదర్శే తథాత్మని య
థా స్వప్నే తథా పితృలోకే। యథాప్సు పరీవ దదృశే తథా గంధర్వలోకే ఛా
యాతపయోరివ బ్రహ్మలోకే॥ ౫॥ ఇంద్రియాణాం పృథగ్భావముదయాస్త
మయౌ చ యత్। పృథగుత్పద్యమానానాం మత్వా ధీరో న శోచతి॥౬॥ఇంద్రియే
భ్యః పరం మనో మనసస్సత్త్వముత్తమం। సత్త్వాదధి మహానాత్మా మహతో ౭

వ్యక్తముత్తమం ॥ ౭॥ అవ్యక్తాత్తుపరఃపురుషోవ్యాపకోఽలింగఏవచ। యజ్ఞా
త్వాముచ్యతేజన్తురమృతత్వంచగచ్ఛతి ॥ ౮ ॥ నసందృశేతిష్ఠతిరూపమస్య
నచక్షుషాపశ్యతికశ్చనైనం। హృదామనీషామనసాభిక్లిప్తోయఏతద్విదుర
మృతాస్తేభవన్తి॥ ౯॥యదాపంచావతిష్ఠన్తేజ్ఞానానిమనసాసహ। బుద్ధిశ్చన
విచేష్టేతతామాహుఃపరమాంగతిమ్ ॥౧౦॥ తాంయోగమితిమన్యన్తేస్థిరా
మిన్ద్రియధారణామ్।అప్రమత్తస్తథాభవతియోగోహిప్రభావాప్యయౌ॥
౧౧ ॥ నైవవాచానమనసా ప్రాప్తుంశక్యోనచక్షుషా అస్తీతి బ్రువతోఽన్య
త్రకథంతదుపలభ్యతే॥౧౨॥అస్తీత్యేవోపలబ్ధవ్య స్తత్వభావేనచోభయోః।
అస్తీత్యేవోపలబ్ధస్య తత్త్వభావః ప్రసీదతి॥ ౧౩ ॥యదాసర్వే ప్రముచ్యన్తే
కామాయేస్యహృదిశ్రితాః।అథమర్త్యోఽమృతోభవత్యత్ర బ్రహ్మసమశ్ను
తే ॥౧౪॥యదాసర్వే ప్రభిద్యన్తే హృదయస్యేహ గ్రన్థయః।అథమర్త్యోఽ
మృతోభవత్యేతావదనుశాసనమ్ ॥ ౧౫ ॥ శతంచైకాచహృదయస్యనాడ్య
స్తాసాంమూర్ధానమభినిస్సృతైకా। తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతివిష్వ
ఙ్ఙన్యాఉత్క్రమణేభవన్తి ॥ ౧౬॥ అఙ్గుష్ఠమాత్రఃపురుషోన్తరాత్మాసదాజ
నానాంహృదయేసన్నివిష్టః। తంస్వాచ్ఛరీరాత్ప్రవృహేన్ముఞ్జాదివేషీకాం
ధైర్యేణ। తంవిద్యాచ్ఛుక్రమమృతం తంవిద్యాచ్ఛుక్రమమృతమితి ॥ ౧౭ ॥
మృత్యుప్రోక్తాంనచికేతోఽథలబ్ధ్వావిద్యామేతాంయోగవిధించకృత్స్నం।
బ్రహ్మప్రాప్తోవిరజోఽభూద్విమృత్యు రన్యోప్యేవంయోవిదధ్యాత్మమేవ ॥
౧౮ ॥ సహనావవతుసహనౌభునక్తుసహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వి నా
వధీతమస్తుమావిద్విషావహై॥ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః ॥ ౧౯॥ *

ఇతి కఠోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః,

ప్రశ్నోపనిషత్ - ప్రథమఃప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ సుకేశాచ భారద్వాజః శైబ్యశ్చసత్యకామః సౌర్యాయణీచగార్గ్యః కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనో భార్గవో వైదర్భిః కబన్ధీకాత్యాయనస్తేహైతే బ్రహ్మపరాః బ్రహ్మనిష్ఠాః పరంబ్రహ్మాన్వేషమాణా ఏషహవై తత్సర్వం వక్ష్యతీతి తేహసమిత్పాణయో భగవన్తంపిప్పలాదముపసన్నాః ॥ ౧॥ తాన్హసఋషిరువాచభూయఏవతపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయాసంవత్సరం సంవత్స్యథయథాకామంప్రశ్నాన్పృచ్ఛథ యదివిజ్ఞాస్యామఃసర్వంహవోవక్ష్యామఇతి ॥ ౨॥ అథకబన్ధీకాత్యాయనఉపేత్యపప్రచ్ఛ భగవన్కుతోహవాఇమాఃప్రజాః ప్రజాయన్తఇతి ॥ ౩॥ తస్మైసహోవాచ ప్రజాకామోవై ప్రజాపతిః సతపోఽతప్యత సతపస్తప్త్వా సమిథునముత్పాదయతే। రయించ ప్రాణంచేత్యేతౌ మేబహుధా ప్రజాః కరిష్యత ఇతి ॥ ౪ ॥ ఆదిత్యోహవై ప్రాణోరయిరేవచన్ద్రమాః రయిర్వా ఏతత్సర్వం యన్మూర్తంచామూర్తంచ తస్మాన్మూర్తిరేవరయిః॥ ౫॥ అథాదిత్య ఉదయన్యత్ప్రాచీందిశంప్రవిశతి తేన ప్రాచ్యాన్ ప్రాణాన్రశ్మిషు సన్నిధత్తే। యద్దక్షిణాంయత్ప్రతీచీం యదుదీచీంయదధోయదూర్ధ్వం యదన్తరాదిశోయత్సర్వంప్రకాశయతితేనసర్వాన్ ప్రాణాన్రశ్మిషు సన్నిధత్తే ॥ ౬॥ సఏషవైశ్వానరోవిశ్వరూపః ప్రాణోఽగ్నిరుదయతే తదేతదృచాభ్యుక్తమ్॥ ౭॥ విశ్వరూపంహరిణంజాతవేదసంపరాయణం జ్యోతిరేకం తపన్తంసహస్రరశ్మిశ్శతధావర్తమానః ప్రాణః ప్రజానాముదయత్యేష సూర్యః ॥ ౮ ॥ సంవత్సరోవై ప్రజాపతిస్తస్యాయనేదక్షిణంచోత్తరంచతద్యేహవై తదిష్టాపూర్తేకృతమిత్యుపాసతే తేచాన్ద్రమసమేవలోకమభిజయన్తే తఏవపునరావర్తన్తేతస్మాదేతేఋషయః ప్రజాకామా దక్షిణంప్ర

తిపద్యన్తే । ఏష హ వై రయిర్యః పితృయాణః ॥ ౯ ॥ అథోత్తరేణ తపసా బ్రహ్మచర్యేణ శ్రద్ధయా విద్యయాత్మానమన్విష్యాదిత్యమభిజయన్తే ఏతద్వై ప్రాణానామాయతనమేతదమృతమభయమేతత్పరాయణమేతస్మాన్న పునరావర్తన్త ఇత్యేష నిరోధః ॥ తదేష శ్లోకః ॥ ౧౦ ॥ పఞ్చపాదం పితరం ద్వాదశాకృతిం దివ ఆహుః పరే అర్ధే పురీషిణం । అథేమే అన్య ఉ పరే విచక్షణం సప్తచక్రే షడర ఆహురర్పితమితి ॥ ౧౧ ॥ మాసో వై ప్రజాపతిస్తస్య కృష్ణ ఏవ రయిః శుక్లః ప్రాణస్తస్మాదేత ఋషయః శుక్ల ఇష్టం కుర్వన్తీతర ఇతరస్మిన్ ॥ ౧౨ ॥ అహోరాత్రో వై ప్రజాపతిస్తస్యాహరేవ ప్రాణో రాత్రిరేవ రయిః ప్రాణం వా ఏతే ప్రస్కన్దన్తి యే దివా రత్యా సంయుజ్యన్తే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్యద్రాత్రౌ రత్యా సంయుజ్యన్తే ॥ ౧౩ ॥ అన్నం వై ప్రజాపతిస్తతో హ వై తద్రేతస్తస్మాదిమాః ప్రజాః ప్రజాయన్త ఇతి ॥ తద్యే హ తత్ప్రజాపతివ్రతం చరన్తి తే మిథునముత్పాదయన్తే । తేషామేవైష బ్రహ్మలోకో యేషాం తపో బ్రహ్మచర్యం యేషు సత్యం ప్రతిష్ఠితం ॥ ౧౪ ॥ తేషామసౌ విరజో బ్రహ్మలోకో న యేషు జిహ్మమనృతం న మాయా చేతి ॥ ౧౫ ॥

అథ ద్వితీయప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం భార్గవో వైదర్భిః పప్రచ్ఛ । భగవన్కత్యేవ దేవాః ప్రజాం విధారయన్తే కతర ఏతత్ప్రకాశయన్తే కః పునరేషాం వరిష్ఠ ఇతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచాకాశో హ వా ఏష దేవో వాయురగ్నిరాపః పృథివీ వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రం చ తే ప్రకాశ్యాభివదన్తి వయమేతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామః ॥ ౨ ॥ తాన్వరిష్ఠః ప్రాణ ఉవాచ । మా మోహమాపద్యథాహమేవైతత్ పఞ్చధాత్మానం ప్రవిభజ్యైతద్బాణమవష్టభ్య విధారయామీతి ॥ ౩ ॥ తేఽశ్రద్దధానా బభూవుః సోఽభిమానాదూర్ధ్వముత్క్రామత ఇవ తస్మిన్నుత్క్రామత్యథేతరే సర్వ ఏవోత్క్రామన్తే తస్మిగ్ంశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వ ఏవ ప్రతిష్ఠన్తే । తద్యథా మక్షికా మధుకరరాజానముత్క్రామన్తం సర్వా ఏవోత్క్రామన్తే తస్మిగ్ంశ్చ ప్రతిష్ఠమానే సర్వా ఏవ ప్రతిష్ఠన్త ఏవం వాఙ్మనశ్చక్షుః శ్రోత్రం చ తే ప్రీతాః ప్రాణం స్తున్వన్తి ॥ ౪ ॥ ఏషో

గ్నిస్తపత్యేష సూర్య ఏష పర్జన్యో మఘవానేష వాయుః। ఏష పృథివీ రయిర్దేవః
సదసచ్చామృతఞ్చ యత్ ॥౫॥ అరా ఇవ రథనాభౌ ప్రాణే సర్వం ప్రతిష్ఠితం।
ఋచో యజూంషి సామాని యజ్ఞః క్షత్రం బ్రహ్మ చ ॥౬॥ ప్రజాపతిశ్చరసి గ
ర్భే త్వమేవ ప్రతిజాయసే। తుభ్యం ప్రాణ ప్రజాస్త్విమా బలిం హరన్తి యః
ప్రాణైః ప్రతితిష్ఠసి ॥ ౭॥ దేవానామసి వహ్నితమః పితౄణాం ప్రథమా
స్వధా। ఋషీణాం చరితం సత్యమథర్వాఙ్గిరసామసి ॥ ౮ ॥ ఇన్ద్రస్త్వం
ప్రాణ తేజసా రుద్రోఽసి పరిరక్షితా। త్వమన్తరిక్షే చరసి సూర్యస్త్వం జ్యో
తిషాం పతిః ॥ ౯॥ యదా త్వమభివర్షస్యథేమాః ప్రాణ తే ప్రజాః ఆనన్దరూ
పాస్తిష్ఠన్తి కామాయాన్నం భవిష్యతీతి ॥౧౦॥ వ్రాత్యస్త్వం ప్రాణైకఋ
షిరత్తా విశ్వస్య సత్పతిః। వయమాద్యస్య దాతారః పితా త్వం మాతరిశ్వ నః ॥
౧౧ ॥ యా తే తనూర్వాచి ప్రతిష్ఠితా యా శ్రోత్రే యా చ చక్షుషి। యా చ
మనసి సన్తతా శివాం తాం కురు మోత్క్రమీః ॥ ౧౨॥ ప్రాణస్యేదం వశే స
ర్వం త్రిదివే యత్ప్రతిష్ఠితం। మాతేవ పుత్రాన్ రక్షస్వ శ్రీశ్చ ప్రజ్ఞాం చ విధే
హి న ఇతి ॥ ౧౩॥

అథ తృతీయః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం కౌసల్యశ్చాశ్వలాయనః పప్రచ్ఛ। భగవన్ కు
త ఏష ప్రాణో జాయతే కథమాయాత్యస్మిఞ్ఛరీరే ఆత్మానం వా ప్రవిభ
జ్య కథం ప్రాతిష్ఠతే కేనోత్క్రమతే కథం బాహ్యమభిధత్తే కథమధ్యాత్మ
మితి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచాతిప్రశ్నాన్ పృచ్ఛసి బ్రహ్మిష్ఠోఽసీతి తస్మాత్తే
హం బ్రవీమి ॥ ౨॥ ఆత్మన ఏష ప్రాణో జాయతే। యథైషా పురుషే ఛాయై
తస్మిన్నేతదాతతం మనోకృతేనాయాత్యస్మిఞ్ఛరీరే ॥ ౩॥ యథా సమ్రా
డేవాధికృతాన్ వినియుఙ్క్తే। ఏతాన్ గ్రామానేతాన్ గ్రామానధితిష్ఠస్వే
త్యేవమేవైష ప్రాణ ఇతరాన్ ప్రాణాన్ పృథక్పృథగేవ సన్నిధత్తే ॥ ౪॥
పాయూపస్థేఽపానం చక్షుఃశ్రోత్రే ముఖనాసికాభ్యాం ప్రాణః స్వ
యం ప్రాతిష్ఠతే మధ్యే తు సమానః। ఏష హ్యేతద్ధుతమన్నం సమం నయతి త
స్మాదేతాః సప్తార్చిషో భవన్తి ॥౫॥ హృది హ్యేష ఆత్మా। అత్రైతదేకశతం

నాడీనాంతాసాంశతం శతమేకైకస్యాంద్వాసప్తతిర్ద్వాసప్తతిః ప్రతిశాఖా
నాడీసహస్రాణిభవన్త్యాసువ్యానశ్చరతి ॥ ౬ ॥ అథైకయోర్ధ్వ ఉదానః
పుణ్యేనపుణ్యంలోకంనయతి పాపేనపాపముభాభ్యామేవమనుష్యలోకం ॥
౭ ॥ ఆదిత్యోహవై బాహ్యః ప్రాణ ఉదయత్యేష హ్యేనంచాక్షుషం ప్రా
ణ మనుగృహ్ణానః । పృథివ్యాంయాదేవతాసైషాపురుషస్యాపానమవష్టభ్యా
న్తరాయదాకాశస్ససమానోవాయుర్వ్యానః ॥ ౮ ॥ తేజోహవై ఉదానస్త
స్మాదుపశాన్తతేజాః । పునర్భవమింద్రియైర్మనసిసంపద్యమానైః ॥ ౯ ॥ య
చ్చిత్తస్తేనైష ప్రాణమాయాతి ప్రాణస్తేజసాయుక్తః । సహాత్మనాయ
థాసంకల్పితంలోకంనయతి ॥ ౧౦ ॥ యఏవంవిద్వాన్ ప్రాణంవేద । నహా
స్యప్రజాహీయతేఽమృతోభవతితదేషశ్లోకః ॥ ౧౧ ॥ ఉత్పత్తిమాయతిం
స్థానంవిభుత్వంచైవపఞ్చధా । అధ్యాత్మంచైవ ప్రాణస్యవిజ్ఞాయామృత
మశ్నుతే విజ్ఞాయామృతమశ్నుతఇతి ॥ ౧౨ ॥ ... ... *

అథ చతుర్థః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథహైనంసౌర్యాయణీగార్గ్యః పప్రచ్ఛ । భగవన్నే
తస్మిన్ పురుషే కానిస్వపన్తికాన్యస్మిఞ్జాగ్రతి కతరఏషదేవస్స్వప్నాన్ప
శ్యతికస్యైతత్సుఖంభవతి కస్మిన్నుసర్వేసంప్రతిష్ఠితాభవన్తీతి ॥ ౧ ॥ తస్మై
సహోవాచయథాగార్గ్యమరీచయోఽర్కస్యాస్తంగచ్ఛతః సర్వాఏతస్మిన్
స్తేజోమణ్డలఏకీభవన్తి । తాః పునః పునరుదయతః ప్రచరన్త్యేవంహవై తత్స
ర్వంపరేదేవేమనస్యేకీభవతి । తేనతర్హ్యేషపురుషోన శృణోతినపశ్యతిన
జిఘ్రతి నరసయతేనస్పృశతేనాభివదతే నాదత్తే నానన్దయతేనవిసృజతేనే
యాయతేస్వపితీత్యాచక్షతే ॥ ౨ ॥ ప్రాణాగ్నయఏవైతస్మిన్పురేజా
గ్రతి । గార్హపత్యోహవాఏషోఽపానోవ్యానోఽన్వాహార్యపచనో యద్గార్హ
పత్యాత్ప్రణీయతే ప్రణయనాదాహవనీయః ప్రాణః ॥ ౩ ॥ యదుచ్ఛ్వా
సనిశ్శ్వాసావేతావాహుతీసమంనయతీతిససమానః । మనోహవావయజమా
న ఇష్టఫలమేవోదానః సఏనం యజమానమహరహర్బ్రహ్మగమయతి ॥ ౪ ॥

అత్రైష దేవస్స్వప్నే మహిమానమనుభవతి । యద్దృష్టం దృష్టమనుపశ్యతి శ్రుతం శ్రుతమేవార్థమనుశృణోతి దేశదిగన్తరైశ్చ ప్రత్యనుభూతం పునః పునః ప్రత్యనుభవతి దృష్టంచాదృష్టంచ శ్రుతఞ్చాశ్రుతఞ్చానుభూతఞ్చాననుభూతఞ్చ సర్వం పశ్యతి సర్వః పశ్యతి ॥ ౫ ॥ స యదా తేజసాభిభూతో భవతి । అత్రైష దేవస్స్వప్నాన్న పశ్యత్యథ తదైతస్మిఞ్ఛరీరే ఏతత్సుఖం భవతి ॥ ౬ ॥ స యథా సోమ్య వయాంసి వాసోవృక్షం సంప్రతిష్ఠన్తే । ఏవం హ వై తత్సర్వం పర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥ ౭ ॥ పృథివీ చ పృథివీమాత్రా చాపశ్చాపోమాత్రా చ తేజశ్చ తేజోమాత్రా చ వాయుశ్చ వాయుమాత్రా చాకాశశ్చాకాశమాత్రా చ చక్షుశ్చ ద్రష్టవ్యం చ శ్రోత్రం చ శ్రోతవ్యం చ ఘ్రాణం చ ఘ్రాతవ్యం చ రసశ్చ రసయితవ్యం చ త్వక్చ స్పర్శయితవ్యం చ వాక్చ వక్తవ్యం చ హస్తౌ చాదాతవ్యం చోపస్థశ్చానన్దయితవ్యఞ్చ పాయుశ్చ విసర్జయితవ్యఞ్చ పాదౌ చ గన్తవ్యం చ మనశ్చ మన్తవ్యం చ బుద్ధిశ్చ బోద్ధవ్యం చాహంకారశ్చాహంకర్తవ్యఞ్చ చిత్తఞ్చ చేతయితవ్యఞ్చ తేజశ్చ విద్యోతయితవ్యం చ ప్రాణశ్చ విధారయితవ్యం చ ॥ ౮ ॥ ఏష హి ద్రష్టా స్ప్రష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా మన్తా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః స పరేఽక్షర ఆత్మని సంప్రతిష్ఠతే ॥ ౯ ॥ స యో హ వై తదచ్ఛాయమశరీరమలోహితం శుభ్రమక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్య । స సర్వజ్ఞస్సర్వో భవతి తదేష శ్లోకః ॥ ౧౦ ॥ విజ్ఞానాత్మా సహ దేవైశ్చ సర్వైః ప్రాణా భూతాని సంప్రతిష్ఠన్తి యత్ర । తదక్షరం వేదయతే యస్తు సోమ్య స సర్వజ్ఞస్సర్వమేవావివేశేతి ॥ ౧౧ ॥

*

అథ పంచమః ప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథ హైనం శైబ్యస్సత్యకామః పప్రచ్ఛ । స యో హ వై తద్భగవన్మనుష్యేషు ప్రాయణాన్తమోంకారమభిధ్యాయీత । కతమం వావస తేన లోకం జయతీతి ॥ ౧ ॥ తస్మై స హోవాచ । ఏతద్వై సత్యకామ పరఞ్చాపరఞ్చ బ్రహ్మ యదోంకారస్తస్మాద్విద్వానేతేనైవాయతనేనైకతర

మన్వేతి॥సయద్యేకమాత్రమభిధ్యాయీతసతేనైవసంవేదితస్తూర్ణమేవజగ
త్యామభిసంపద్యతేతమృచోమనుష్యలోకముపనయన్తేసతత్రతపసాబ్రహ్మ
చర్యేణశ్రద్ధయాసంపన్నోమహిమానమనుభవతి॥అథయదిద్విమాత్రేణమ
నసి సంపద్యతే సోన్తరిక్షంయజుర్భిరున్నీయతే । ససోమలోకం ససోమలో
కేవిభూతిమనుభూయపునరావర్తతే॥ ౪ ॥ యఃపునరేతన్త్రిమాత్రేణై
వామిత్యేతేనైవాక్షరేణపరంపురుషమభిధ్యాయీతసతేజసిసూర్యే సంప
న్నః। యథాపాదోదరస్త్వచావినిర్ముచ్యతఏవంహవైసపాప్మనావినిర్ము
క్తః ససామభిరున్నీయతేబ్రహ్మలోకం సఏతస్మాజ్జీవఘనాత్పరాత్పరంపురి
శయంపురుషమీక్షతేతదేతౌశ్లోకౌభవతః॥ ౫॥ తిస్రోమాత్రామృత్యుమ
త్యఃప్రయుక్తాఅన్యోన్యసక్తాఅనవిప్రయుక్తాః। క్రియాసుబాహ్యాభ్యన్తర
మధ్యమాసుసమ్యక్ప్రయుక్తాసునకంపతేజ్ఞః ॥ ౬ ॥ ఋగ్భిరేతంయజుర్భిర
న్తరిక్షంససామభిర్యత్తత్కవయోవేదయన్తేతమోఙ్కారేణైవాయతనేనా
న్వేతివిద్వాన్యత్తచ్ఛాన్తమజరమమృతమభయంపరంచేతి ॥౭॥ ... *

అథ షష్ఠఃప్రశ్నః.

హరిః ఓం ॥ అథహైనంసుకేశాభారద్వాజఃపప్రచ్ఛ భగవన్హిర
ణ్యనాభః కౌసల్యో రాజపుత్రో మాముపేత్యైతంప్రశ్నమపృచ్ఛత। షో
డశకలంభారద్వాజపురుషంవేత్థతమహంకుమారమబ్రువం నాహమిమంవే
దయద్యహమిమమవేదిషంకథంతేనావక్ష్యమితి సమూలోవా ఏషపరిశుష్య
తియోఽనృతమభివదతి తస్మాన్నార్హామ్యనృతంవక్తుంసతూష్ణీంరథమారు
హ్యప్రవవ్రాజ। తంత్వాపృచ్ఛామిక్వాసౌపురుషఇతి ॥ ౧ ॥ తస్మైసహో
వాచ। ఇహైవాన్తశ్శరీరేసోమ్యసపురుషో యస్మిన్నేతాః షోడశకలాఃప్ర
భవన్తీతి॥ ౨॥సఈక్షాంచక్రే। కస్మిన్నహముత్క్రాన్తఉత్క్రాన్తోభవి
ష్యామి కస్మిన్వాప్రతిష్ఠితేప్రతిష్ఠాస్యామీతి ॥ ౩॥ సప్రాణమసృజతప్రా
ణాచ్ఛ్రద్ధాంఖంవాయుర్జ్యోతిరాపః పృథివీన్ద్రియం। మనోఽన్నమన్నా
ద్వీర్యంతపోమన్త్రాః కర్మలోకాలోకేషుచనామచ ॥ ౪ ॥ సయథేమానద్యః

స్స్యన్దమానాః సముద్రాయణాస్సముద్రంప్రాప్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యే
తే తాసాంనామరూపే సముద్రఇత్యేవం ప్రోచ్యతే ఏవమేవాస్యపరిద్రష్టు
రిమాష్షోడశకలాఃపురుషాయణాః పురుషం ప్రాప్యాస్తంగచ్ఛన్తి భిద్యన్తే
తాసాంనామరూపే పురుషఇత్యేవం ప్రోచ్యతే సఏషో౽కలో౽మృతోభవ
తితదేషశ్లోకః ॥ ౫॥ అరాఇవరథనాభౌకలాయస్మిన్ ప్రతిష్ఠితాః। తంవేద్యం
పురుషంవేదమావోమృత్యుఃపరివ్యథాఇతి॥ ౬॥ తాన్హోవాచైతావదేవాహమే
తత్పరంబ్రహ్మవేద నాతఃపరమస్తీతి ॥ ౭॥ తేతమర్చయన్తస్త్వంహినః పి
తాయోఽస్మాకమవిద్యాయాః పరంపారం తారయసీతి నమః పరమఋషి
భ్యోనమః పరమ ఋషిభ్యః ॥ ౮॥ ... ... *

ప్రశ్నోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

ముండకోపనిషత్ప్రథమముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ బ్రహ్మాదేవానాంప్రథమస్సంబభూవ విశ్వస్యకర్తాభు
వనస్యగోప్తా। సబ్రహ్మవిద్యాంసర్వవిద్యాప్రతిష్ఠామథర్వాయజ్యేష్ఠపు
త్రాయప్రాహ ॥ ౧॥ అథర్వణేయాంప్రవదేత బ్రహ్మాథర్వాతాంపురో
వాచాంగిరే బ్రహ్మవిద్యాం। సభారద్వాజాయసత్యవాహాయప్రాహభా
రద్వాజో౽ఙ్గిరసేపరావరాం॥ ౨॥ శౌనకోహవై మహాశాలో౽ఙ్గిరసంవిధి
వదుపసన్నః పప్రచ్ఛ। కస్మిన్నుభగవోవిజ్ఞాతే సర్వమిదంవిజ్ఞాతంభవతీతి॥
౩ ॥ తస్మైసహోవాచ। ద్వేవిద్యేవేదితవ్యే ఇతిహస్మయద్బ్రహ్మవిదోవద

న్తిపరాచైవాపరాచ ॥ తత్రాపరాఋగ్వేదోయజుర్వేదస్సామవేదో౽
థర్వవేదశ్శిక్షాకల్పోవ్యాకరణంనిరుక్తంఛందోజ్యోతిషమితి అథపరాయ
యాతదక్షరమధిగమ్యతే ॥ ౫ ॥ యత్తదద్రేశ్యమగ్రాహ్యమగోత్రమవ
ర్ణమచక్షుశ్శ్రోత్రంతదపాణిపాదం।నిత్యంవిభుంసర్వగతంసుసూక్ష్మంతద
వ్యయంయద్భూతయోనింపరిపశ్యన్తిధీరాః ॥ ౬ ॥ యస్మాత్పరంనాపరమస్తి
కించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయో౽స్తికశ్చిత్ । వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేక
స్తేనేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వమ్ ॥ ౭ ॥ యథోర్ణనాభిఃసృజతేగృహ్ణతేచయ
థాపృథివ్యామోషధయఃసంభవన్తి।యథాసతఃపురుషాత్కేశలోమాని త
థాక్షరాత్సంభవతీహవిశ్వం ॥ ౮ ॥ తపసాచీయతే బ్రహ్మతతో౽న్నమభిజా
యతే । అన్నాత్ప్రాణోమనఃసత్యంలోకాః కర్మసుచామృతం ॥ ౯ ॥ యస్స
ర్వజ్ఞఃసర్వవిద్యస్యజ్ఞానమయంతపః । తస్మాదేతద్బ్రహ్మనామరూపమన్న
ఞ్చజాయతే ॥ ౧౦ ॥ ... ... *

అథ ప్రథమముండకే- ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం ॥ తదేతత్సత్యంమన్త్రేషుకర్మాణికవయోయాన్యపశ్యం
స్తానిత్రేతాయాంబహుధాసన్తతాని । తాన్యాచరథనియతంసత్యకామా
ఏషవఃపన్థాస్సుకృతస్యలోకే ॥ ౧ ॥ యదాలేలాయతేహ్యర్చిస్సమిద్ధేహవ్య
వాహనే । తదాజ్యభాగావన్తరేణాహుతీః ప్రతిపాదయేచ్ఛ్రద్ధయాహు
తం ॥ ౨ ॥ యస్యాగ్నిహోత్రమదర్శమపౌర్ణమాసమచాతుర్మాస్యమనాగ్ర
యణమతిథివర్జితంచఅహుతమవైశ్వదేవమవిధినాహుతమాసప్తమాంస్తస్య
లోకాన్హినస్తి ॥ ౩ ॥ కాళీకరాళీచమనోజవాచ సులోహితాయాచసుధూ
మ్రవర్ణా । స్ఫులింగినీవిశ్వరూపీచదేవీలేలాయమానాఇతిసప్తజిహ్వాః ॥ ౪ ॥
ఏతేషుయశ్చరతేభ్రాజమానేషుయథాకాలంచాహుతయోహ్యాదదాయన్ ।
తంనయన్త్యేతాస్సూర్యస్యరశ్మయోయత్రదేవానాంపతిరేకో౽ధివాసః ॥
ఏహ్యేహీతితమాహుతయస్సువర్చసః సూర్యస్యరశ్మిభిర్యజమానంవహన్తి
ప్రియాంవాచమభివదన్త్యో౽ర్చయన్త్యఏషవఃపుణ్యస్సుకృతోబ్రహ్మలో

కః॥ ౬ ॥ ప్లవా హ్యేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా అష్టాదశోక్తమవరం యేషు కర్మ ।
ఏతచ్ఛ్రేయో యేఽభినన్దన్తి మూఢా। జరామృత్యుం తే పునరేవాపియన్తి॥ ౭॥
అవిద్యాయామన్తరే వర్తమానాః స్వయం ధీరాః పణ్డితం మన్యమానాః।
జంఘన్యమానాః పరియన్తి మూఢా అన్ధేనైవ నీయమానా యథాన్ధాః ॥ ౮ ॥
అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా వయం కృతార్థా ఇత్యభిమన్యన్తి బాలాః।
యత్కర్మిణో న ప్రవేదయన్తి రాగాత్తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చ్యవన్తే ॥
౯ ॥ ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వరిష్ఠం నాన్యచ్ఛ్రేయో వేదయన్తే ప్రమూ
ఢాః। నాకస్య పృష్ఠే తే సుకృతేఽనుభూత్వేమం లోకం హీనతరం వా విశన్
తి ॥ ౧౦ ॥ తపశ్శ్రద్ధే యే హ్యుపవసన్త్యరణ్యే శాన్తా విద్వాంసో భైక్ష్యచ
ర్యాం చరన్తః। సూర్యద్వారేణ తే విరజాః ప్రయాన్తి యత్రామృతస్స పు
రుషో హ్యవ్యయాత్మా ॥ పరీక్ష్య లోకాన్కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేద
మాయాన్నాస్త్యకృతః కృతేన। తద్విజ్ఞానార్థం స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్సమిత్పా
ణిశ్శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం ॥ ౧౨ ॥ తస్మై స విద్వానుపసన్నాయ సమ్యక్ప్ర
శాన్తచిత్తాయ శమాన్వితాయ। యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం ప్రోవాచ
తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యాం ॥ ౧౩ ॥ ... ... *

ఇతి ప్రథమముండకోపనిషత్సమాప్తా.

అథ ద్వితీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ తదేతత్సత్యం। యథా సుదీప్తాత్పావకాద్విస్ఫులిఙ్గాః
సహస్రశః ప్రభవన్తే సరూపాః। తథాఽక్షరాద్వివిధాస్సోమ్య భావాః। ప్ర.
జాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి ॥ ౧॥ దివ్యో హ్యమూర్తః పురుషః స బాహ్యాభ్య
న్తరో హ్యజః। అప్రాణో హ్యమనాశ్శుభ్రో హ్యక్షరాత్పరతః పరః ॥ ౨॥
ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనస్సర్వేన్ద్రియాణి చ। ఖం వాయుర్జ్యోతిరాపః
పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ ॥ ౩ ॥ అగ్నిర్మూర్ధా చక్షుషీ చన్ద్రసూర్యౌ దిశశ్శ్రో

శ్రోత్రే వాగ్వివృతాశ్చ వేదాః। వాయుః ప్రాణో హృదయంవిశ్వమస్య ప
ద్భ్యాంపృథివీ హ్యేషసర్వభూతాన్తరాత్మా॥ ౪॥ తస్మాదగ్నిస్సమిధో య
స్యసూర్యః సోమాత్పర్జన్యఓషధయఃపృథివ్యాం। పుమాన్ రేతస్సించతి యో
షితాయాంబహ్వీఃప్రజాఃపురుషాత్సంప్రసూతాః ॥ ౫॥ తస్మాదృచస్సా
మయజూంషిదీక్షా యజ్ఞాశ్చ సర్వేక్రతవో దక్షిణాశ్చ। సంవత్సరంచయజ
మానశ్చలోకాః సోమోయత్రపవతేయత్రసూర్యః ॥ ౬॥ తస్మాచ్చదేవా
బహుధాసంప్రసూతాః సాధ్యామనుష్యాఃపశవోవయాంసి। ప్రాణా
పానౌ వ్రీహియవౌతపశ్చశ్రద్ధాసత్యంబ్రహ్మచర్యంవిధిశ్చ ॥ ౭॥ సప్తప్రా
ణాః ప్రభవన్తితస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్తహోమాః। సప్త ఇమేలోకా
యేషుచరన్తి ప్రాణాగుహాశయానిహితాస్సప్తసప్త ॥ ౮ ॥ అతస్సము
ద్రాగిరయశ్చసర్వే అస్మాత్స్యందన్తేసిన్ధవస్సర్వరూపాః। అతశ్చసర్వా
ఓషధయోరసశ్చ। యేనైషభూతైస్తిష్ఠతేహ్యన్తరాత్మా॥ ౯॥ పురుషఏవేదం
విశ్వంకర్మ తపోబ్రహ్మపరామృతం। ఏతద్యోవేదనిహితం గుహాయాంసోఽవి
ద్యాగ్రన్థింవికిరతీహసోమ్య ॥ ౧౦॥ ... ... *

అథ ద్వితీయముండకే - ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం॥ ఆవిస్సన్నిహితంగుహాచరంనామమహత్పదమత్రైతత్స
మర్పితం। ఏజత్ప్రాణన్నిమిషచ్చ యదేతజ్జానథసదసద్వరేణ్యంపరంవిజ్ఞా
నాద్యద్వరిష్ఠంప్రజానాం ॥ ౧ ॥ యదర్చిమద్యదణుభ్యోఽణుయస్మిన్లోకాని
హితాలోకినశ్చ। తదేతదక్షరంబ్రహ్మసప్రాణస్తదువాఙ్మనః। తదేతత్స
త్యంతదమృతంతద్వేద్ధవ్యంసోమ్యవిద్ధి॥ ౨ ॥ ధనుర్గృహీత్వౌపనిషదంమహా
స్త్రంశరంహ్యుపాసానిశితంసన్ధయీత। ఆయమ్యతద్భావగతేన చేతసాల
క్ష్యంతదేవాక్షరంసోమ్యవిద్ధి॥ ౩ ॥ ప్రణవోధనుశ్శరోహ్యాత్మాబ్రహ్మతల్ల
క్ష్యముచ్యతే। అప్రమత్తేనవేద్ధవ్యంశరవత్తన్మయోభవేత్ ॥ ౪ ॥ యస్మిన్
ద్యౌఃపృథివీచాన్తరిక్షమోతం మనస్సహప్రాణైశ్చ సర్వైః। తమేవైకం
జానథ ఆత్మానమన్యావాచో విముంచథ అమృతస్యైషసేతుః॥ ౫॥ అరా

ఇవరథనాభౌసంహతాయత్ర నాడ్యః సఏషో౽న్తశ్చరతే బహుధా జాయమా
నః । ఓమిత్యేవం ధ్యాయథ ఆత్మానం స్వస్తి వః పారాయ తమసః పరస్తాత్ ॥౬॥
యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్యైష మహిమా భువి । దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష వ్యో
మన్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః ॥ ౭ ॥ మనోమయః ప్రాణశరీరనేతా ప్రతిష్ఠితో
న్నే హృదయం సన్నిధాయ । తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తి ధీరా ఆనన్దరూపమమృ
తం యద్విభాతి ॥ ౮॥ భిద్యతే హృదయగ్రన్థిశ్ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః । క్షీయ
న్తే చాస్య కర్మాణి । తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥ ౯॥ హిరణ్మయే పరే కోశే విర
జం బ్రహ్మ నిష్కలం । తచ్ఛుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతిస్తద్యదాత్మవిదో విదుః ॥
న తత్ర సూర్యో భాతి న చన్ద్రతారకం నేమా విద్యుతో భాన్తి కుతో౽యమగ్నిః ।
తమేవ భాన్తమనుభాతి సర్వం తస్య భాసా సర్వమిదం విభాతి ॥ ౧౧॥ బ్రహ్మై
వేదమమృతం పురస్తాత్ బ్రహ్మ పశ్చాద్బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ । అధ
శ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతం బ్రహ్మైవేదం విశ్వమిదం వరిష్ఠం ॥ ౧౨॥ ... *

ఇతి ద్వితీయముండకోపనిషత్సమాప్తా.

అథ తృతీయముండకే - ప్రథమః ఖండః.

హరిః ఓం ॥ ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వ
జాతే । తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి ॥ ౧ ॥ స
మానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నో౽నీశయా శోచతి ముహ్యమానః । జుష్టం యదా
పశ్యత్యన్యమీశమస్య మహిమానమితి వీతశోకః ॥ ౨ ॥ యదా పశ్యః పశ్యతే
రుక్మవర్ణం కర్తారమీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం । తదా విద్వాన్ పుణ్య పా
పే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్యముపైతి ॥ ౩॥ ప్రాణో హ్యేష యస్స
ర్వభూతైర్విభాతి విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ । ఆత్మక్రీడ ఆత్మరతిః
క్రియావానేష బ్రహ్మవిదాం వరిష్ఠః ॥౪॥ సత్యేన లభ్యస్తపసా హ్యేష ఆత్మా
సమ్యగ్జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యం । అన్తశ్శరీరే జ్యోతిర్మయో హి శుభ్రో యం

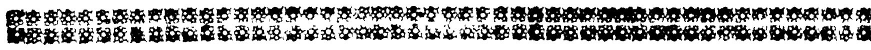
పశ్యంతియతయఃక్షీణదోషాః ॥ ౫ ॥ సత్యమేవజయతేనానృతంసత్యేనపం
థావితతోదేవయానః । యేనాక్రమన్త్యృషయోహ్యాప్తకామా యత్రత
త్సత్యస్యపరమంనిధానం ॥ ౬ ॥ బృహచ్చతద్దివ్యమచింత్యరూపం సూక్ష్మా
చ్చతత్సూక్ష్మతరంవిభాతి । దూరాత్సుదూరేతదిహాన్తికేచ । పశ్యత్స్విహై
వనిహితంగుహాయాం ॥ ౭ ॥ నచక్షుషాగృహ్యతేనాపివాచానాన్యైర్దేవై
స్తపసాకర్మణావా । జ్ఞానప్రసాదేనవిశుద్ధసత్త్వస్తతస్తుతంపశ్యతే నిష్క
లంధ్యాయమానః ॥ ౮ ॥ ఏషోఽణురాత్మా చేతసావేదితవ్యోయస్మిన్ ప్రా
ణఃపంచధాసంవివేశ । ప్రాణైశ్చిత్తంసర్వమోతంప్రజానాంయస్మిన్వి
శుద్ధేవిభవత్యేషఆత్మా ॥ ౯ ॥ యంయంలోకంమనసాసంవిభాతివిశుద్ధసత్త్వః
కామయతేయాంశ్చ కామాన్ । తంతంలోకంజయతేతాంశ్చ కామాంస్త
స్మాదాత్మజ్ఞంహ్యర్చయేద్భూతికామః ॥ ౧౦ ॥ ... ... *

అథ తృతీయముండకే - ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం ॥ సవేదైతత్పరమంబ్రహ్మ ధామయత్రవిశ్వంనిహితంభా
తిశుభ్రం । ఉపాసతేపురుషంయేహ్యకామాస్తేశుక్రమేతదతివర్తన్తిధీరాః ॥
౧ ॥ కామాన్యః కామయతేమన్యమానః సకామభిర్జాయతేతత్రతత్ర । ప
ర్యాప్తకామస్యకృతాత్మనస్తుఇహైవసర్వే ప్రవిలీయన్తికామాః ॥ ౨ ॥ నా
యమాత్మాప్రవచనేనలభ్యోనమేధయానబహునాశ్రుతేన । యమేవైష
వృణుతేతేనలభ్యస్తస్యైషఆత్మా వివృణుతేతనూంస్వాం ॥ ౩ ॥ నాయమా
త్మా బలహీనేనలభ్యోనచ ప్రమాదాత్తపసోవాప్యలింగాత్ । ఏతైరుపాయై
ర్యతతేయస్తువిద్వాంస్తస్యైషఆత్మా విశతేబ్రహ్మ ధామ ॥ ౪ ॥ సంప్రా
ప్యైనమృషయోజ్ఞానతృప్తాః కృతాత్మానోవీతరాగాఃప్రశాన్తాః । తేసర్వ
గంసర్వతః ప్రాప్యధీరా యుక్తాత్మానస్సర్వమేవావిశన్తి ॥ ౫ ॥ వేదాన్త
విజ్ఞానసునిశ్చితార్థాస్సన్న్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః । తేబ్రహ్మలో
కేషుపరాన్తకాలేపరామృతాఃపరిముచ్యన్తిసర్వే ॥ ౬ ॥ గతాఃకలాఃపం
చదశప్రతిష్ఠాదేవాశ్చసర్వేప్రతిదేవతాసు । కర్మాణివిజ్ఞానమయశ్చఆత్మా

పరే౽వ్యయేసర్వఏకీభవన్తి॥ ౭॥యథానద్యస్స్యన్దమానాస్సముద్రే౽స్తం
గచ్ఛన్తినామరూపేవిహాయ। తథావిద్వాన్నామరూపాద్విముక్తఃపరాత్ప
రంపురుషముపైతిదివ్యం॥ ౮॥ సయోహవై తత్పరమంబ్రహ్మ వేద బ్రహ్మై
వభవతినాస్యాబ్రహ్మవిత్కులేభవతి। తరతిశోకంతరతిపాప్మానంగుహాగ్ర
న్థిభ్యోవిముక్తో౽మృతోభవతి॥ ౯॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం క్రియావన్తశ్శ్రో
త్రియాబ్రహ్మనిష్ఠాస్స్వయంజుహ్వతేఏకర్షింశ్రద్ధయన్తః। తేషామేవై
తాంబ్రహ్మవిద్యాంవదేతశిరోవ్రతంవిధివద్యైస్తుచీర్ణమ్॥ ౧౦॥ తదేతత్స
త్యమృషిరంగిరాఃపురోవాచనైతదచీర్ణవ్రతో౽ధీతే। నమఃపరమఋషిభ్యో న
మఃపరమఋషిభ్యః॥ ౧౧॥ ... ... *

ముండకోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

మాండూక్యోపనిషత్ - ప్రథమఃఖండః.

హరిః ఓం॥ ఓమిత్యేతదక్షరమిదగ్ం సర్వంతస్యోపవ్యాఖ్యానంభూతంభవద్భవిష్యదితి।సర్వమోంకారఏవ।యచ్చాన్యత్త్రికాలాతీతంతదప్యోంకారఏవ॥ ౧॥ సర్వగ్ంహ్యేతద్బ్రహ్మాయమాత్మాబ్రహ్మసో౽యమాత్మాచతుష్పాత్॥ ౨॥ ... ... *

అథ ద్వితీయఃఖండః.

హరిః ఓం॥ జాగరితస్థానోబహిః ప్రజ్ఞస్సప్తాంగఏకోనవింశతిముఖః స్థూలభుగ్వైశ్వానరఃప్రథమఃపాదః॥ ౧॥స్వప్నస్థానో౽న్తః ప్రజ్ఞస్సప్తాం

గఏకోనవింశతిముఖః । ప్రవివిక్తభుక్తైజసోద్వితీయః పాదః ॥ ౨ ॥ యత్ర సుప్తోనకంచన కామంకామయతేనకంచనస్వప్నంపశ్యతితత్సుషుప్తం । సుషుప్తస్థాన ఏకీభూతః ప్రజ్ఞానఘన ఏవానందమయోహ్యానన్దభుక్చేతోముఖః ప్రాజ్ఞస్తృతీయః పాదః ॥ ౩ ॥ ఏషసర్వేశ్వరఏషసర్వజ్ఞఏషోన్తర్యామ్యేష యోనిస్సర్వస్యప్రభవాప్యయౌహిభూతానాం ॥ ౪ ॥ అత్రైతేశ్లోకాభవన్తి ॥ బహిఃప్రజ్ఞోవిభుర్విశ్వోహ్యన్తఃప్రజ్ఞస్తుతైజసః । ఘనప్రజ్ఞస్తథా ప్రాజ్ఞఏకఏవత్రిధాస్మృతః ॥ ౫ ॥ దక్షిణాక్షిముఖేవిశ్వోమనస్యన్తస్తుతైజసః । ఆకాశేచహృదిప్రాజ్ఞస్త్రిధాదేహేవ్యవస్థితః ॥ ౬ ॥ విశ్వోహిస్థూలభుఙ్నిత్యంతైజసఃప్రవివిక్తభుక్ । ఆనన్దభుక్తథాప్రాజ్ఞస్త్రిధాభోగంనిబోధత ॥ ౭ ॥ స్థూలంతర్పయతేవిశ్వంప్రవివిక్తంతుతైజసం । ఆనన్దశ్చతథాప్రాజ్ఞంత్రిధాతృప్తింనిబోధత ॥ ౮ ॥ త్రిషుధామసుయద్భోజ్యంభోక్తాయశ్చప్రకీర్తితః । వేదైతదుభయంయస్తుసభుంజానోనలిప్యతే ॥ ౯ ॥ ప్రభవస్సర్వభావానాంసతామితివినిశ్చయః । సర్వంజనయతిప్రాణశ్చేతోంశూన్పురుషఃపృథక్ ॥ ౧౦ ॥ విభూతింప్రసవంత్వన్యేమన్యన్తేసృష్టిచిన్తకాః । స్వప్నమాయాస్వరూపేతిసృష్టిరన్యైర్వికల్పితా ॥ ౧౧ ॥ ఇచ్ఛామాత్రంప్రభోస్సృష్టిరితిసృష్టౌవినిశ్చితాః । కాలాత్ప్రసూతింభూతానాంమన్యన్తేకాలచిన్తకాః ॥ ౧౨ ॥ భోగార్థంసృష్టిరిత్యన్యేక్రీడార్థమితిచాపరే । దేవస్యైషస్వభావోయమాప్తకామస్యకాస్పృహా ॥ ౧౩ ॥ నాన్తఃప్రజ్ఞంనబహిఃప్రజ్ఞంనోభయతఃప్రజ్ఞంనప్రజ్ఞానఘనంనప్రజ్ఞంనాప్రజ్ఞం । అదృష్టమవ్యవహార్యమగ్రాహ్యమలక్షణమచిన్త్యమవ్యపదేశ్యమైకాత్మ్యప్రత్యయసారంప్రపంచోపశమంశాన్తంశివమద్వైతంచతుర్థంమన్యన్తేసఆత్మాసవిజ్ఞేయః ॥ ౧౪ ॥ నివృత్తేస్సర్వదుఃఖానామీశానఃప్రభురవ్యయః । అద్వైతస్సర్వభావానాందేవస్తుర్యోవిభుస్స్మృతః ॥ ౧౫ ॥ కార్యకారణబద్ధౌతావిష్యేతేవిశ్వతైజసౌ । ప్రాజ్ఞఃకారణబద్ధస్తుద్వౌతౌతుర్యే

నసిధ్యతః ॥౧౬॥ నాత్మానంనాపరాంశ్చైవనసత్యంనాపిచానృతం। ప్రాజ్ఞఃకించనసంవేత్తితుర్యంతత్సర్వదృక్సదా ॥ ౧౭ ॥ ద్వైతస్యాగ్రహణంతుల్యముభయోః ప్రాజ్ఞతుర్యయోః । బీజనిద్రాయుతః ప్రాజ్ఞఃసాచతుర్యేన విద్యతే ॥ ౧౮॥ స్వప్ననిద్రాయుతావాద్యౌప్రాజ్ఞస్త్వస్వప్ననిద్రయా। ననిద్రాంనైవచస్వప్నంతుర్యేపశ్యన్తినిశ్చితాః ॥ ౧౯ ॥ అన్యథాగృహ్ణతస్స్వప్నోనిద్రాతత్త్వమజానతః । విపర్యాసేతయోఃక్షీణేతురీయంపదమశ్నుతే ॥ ౨౦॥ అనాదిమాయయాసుప్తోయదాజీవఃప్రబుధ్యతే । అజమనిద్రమస్వప్నమద్వైతంబుధ్యతేతదా ॥ ౨౧॥ ప్రపంచోయదివిద్యేతనివర్తేతన సంశయః । మాయామాత్రమిదంద్వైతమద్వైతంపరమార్థతః ॥ ౨౨ ॥ వికల్పోవినివర్తేతకల్పితోయదికేనచిత్ । ఉపదేశాదయంవాదోజ్ఞాతేద్వైతంనవిద్యతే ॥ ౨౩॥ ... ... *

అథ తృతీయః ఖండః.

హరిః ఓం॥ సోయమాత్మాధ్యక్షరమోంకారోఽధిమాత్రంపాదామాత్రామాత్రాశ్చపాదా అకారఉకారోమకారఇతి ॥౧॥ జాగరితస్థానోవైశ్వానరోఽకారః ప్రథమామాత్రాఽఽప్తేరాదిమత్త్వాద్వా ఆప్నోతిహవై సర్వాన్కామానాదిశ్చభవతి యఏవంవేద ॥ ౨॥ స్వప్నస్థానస్తైజసఉకారో ద్వితీయామాత్రోత్కర్షాదుభయత్వాద్వా ఉత్కర్షతిహవైజ్ఞానసన్తతింసమానశ్చభవతి నాస్యాబ్రహ్మవిత్కులేభవతియఏవంవేద ॥ ౩॥ సుషుప్తస్థానః ప్రాజ్ఞోమకారస్తృతీయామాత్రామితేరపీతేర్వా మినోతిహవా ఇదగ్ం సర్వమపీతిశ్చభవతియఏవంవేద ॥ ౪॥ అత్రైతేశ్లోకాభవన్తి ॥ విశ్వస్యాత్వవివక్షాయామాదిసామాన్యముత్కటం। మాత్రాసంప్రతిపత్తౌస్యాదాప్తిసామాన్యమేవచ ॥౫॥ తైజసస్యోత్వవిజ్ఞానేఉత్కర్షోదృశ్యతేస్ఫుటం। మాత్రాసంప్రతిపత్తౌస్యాదుభయత్వంతథావిధం ॥ ౬ ॥ మకారభావే ప్రాజ్ఞస్యమానసామాన్యముత్కటం । మాత్రాసంప్రతిపత్తౌతులయసామాన్యమేవచ ॥ ౭ ॥ త్రిషుధామసుయత్తుల్యం సామాన్యంవేత్తినిశ్చితః । సపూజ్య

స్సర్వభూతానాంవంద్యస్తం ప్రషమహామునిః ॥ ౮ ॥ అకారోనయతేవిశ్వము కారశ్చాపితైజసం। మకారశ్చపునః ప్రాజ్ఞంనామాత్రేవిద్యతేగతిః ॥౯॥

అథ చతుర్థఃఖండః.

హరిః ఓం॥అమాత్రశ్చతుర్థో ఽ వ్యవహార్యః ప్రపంచోపశమశ్శివో ఽ ద్వైతఏవమోంకారఆత్మైవసంవిశత్యాత్మనాత్మానంయఏవంవేద యఏవం వేద॥ ౧॥ ఓంకారంపాదశోవిద్యాత్పాదామాత్రా నసంశయః। ఓంకారంపాదశోజ్ఞాత్వానకించిదపిచింతయేత్ ॥ ౨॥ యుంజీత ప్రణవేచేతః ప్రణవోబ్రహ్మనిర్భయం। ప్రణవేనిత్యయుక్తస్యనభయంవిద్యతేక్వచిత్ ॥ ౩॥ ప్రణవోహ్యపరం బ్రహ్మప్రణవశ్చ పరస్మృతః । అపూర్వో ఽ న న్తరోబాహ్యోనపరః ప్రణవో ఽ వ్యయః॥ ౪॥ సర్వస్య ప్రణవోహ్యాదిర్మధ్యమన్తస్తథైవచ। ఏవంహి ప్రణవంజ్ఞాత్వావ్యశ్నుతేతదనన్తరం॥ ౫॥ ప్రణవంహీశ్వరంవిద్యాత్సర్వస్యహృదిసంస్థితం। సర్వవ్యాపినమోంకారం మత్వాధీరోనశోచతి ॥౬॥ అమాత్రోనన్తమాత్రశ్చద్వైతస్యోపశమశ్శివః। ఓంకారోవిదితోయేన సమునిర్నేతరోజన స్సమునిర్నేతరోజనఇతి ॥ ౭ ॥

మాండూక్యోపనిషత్సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

గౌడపాదీయకారికాయాం ద్వితీయం

వైతథ్య ప్రకరణమ్.

వైతథ్యంసర్వభావానాంస్వప్న ఆహుర్మనీషిణః । అన్తస్థానాత్తుభావానాంసంవృతత్వేనహేతునా ॥ ౧ ॥ అదీర్ఘత్వాచ్చకాలస్య

గత్వా దేశాన్న పశ్యతి । ప్రతిబుద్ధశ్చ వై సర్వ స్తస్మిన్ దేశే న విద్యతే ॥ ౨ ॥ అభావశ్చ రథాదీనాం శ్రూయతే న్యాయపూర్వకం । వైతథ్యం తేన వై ప్రాప్తం స్వప్న ఆహుః ప్రకాశితం ॥ ౩ ॥ అన్తస్థానాత్తు భేదానాం తస్మాజ్జాగరితే స్మృతం । యథా తత్ర తథా స్వప్నే సంవృతత్వేన భిద్యతే ॥ ౪ ॥ స్వప్నజాగరితే స్థానే హ్యేకమాహుర్మనీషిణః । భేదానాం హి సమత్వేన ప్రసిద్ధేనైవ హేతునా ॥ ౫ ॥ ఆదావన్తే చ యన్నాస్తి వర్తమానేఽపి తత్తథా । వితథైస్సదృశాస్సన్తోఽవితథా ఇవ లక్షితాః ॥ ౬ ॥ సప్రయోజనతా తేషాం స్వప్నే విప్రతిపద్యతె । తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేన మిథ్యైవ ఖలు తే స్మృతాః ॥ ౭ ॥ అపూర్వం స్థానిధర్మో హి యథా స్వర్గనివాసినాం । తానయం ప్రేక్షతే గత్వా యథైవేహ సుశిక్షితః ॥ ౮ ॥ స్వప్నవృత్తావపి త్వన్తశ్చేతసా కల్పితం త్వసత్ । బహిశ్చేతోగృహీతం సద్దృష్టం వైతథ్యమేతయోః ॥ ౯ ॥ జాగ్రద్వృత్తావపి త్వన్తశ్చేతసా కల్పితం త్వసత్ । బహిశ్చేతోగృహీతం సద్యుక్తం వైతథ్యమేతయోః ॥ ౧౦ ॥ ఉభయోరపి వైతథ్యం భేదానాం స్థానయోర్యది । క ఏతాన్ బుధ్యతే భేదాన్ కో వై తేషాం వికల్పకః ॥ ౧౧ ॥ కల్పయత్యాత్మనాత్మాన మాత్మా దేవస్స్వమాయయా । స ఏవ బుధ్యతే భేదానితి వేదాన్తనిశ్చయః ॥ ౧౨ ॥ వికరోత్యపరాన్ భావానన్తశ్చిత్తే వ్యవస్థితాన్ । నియతాంశ్చ బహిశ్చిత్త ఏవం కల్పయతే ప్రభుః ॥ ౧౩ ॥ చిత్తకాలా హి యేఽన్తస్తు ద్వయకాలాశ్చ యే బహిః । కల్పితా ఏవ తే సర్వే విశేషో నాన్యహేతుకః ॥ ౧౪ ॥ అవ్యక్తా ఏవ యేఽన్తస్తు స్ఫుటా ఏవ చ యే బహిః । కల్పితా ఏవ తే సర్వే విశేషస్త్విన్ద్రియాన్తరే ॥ ౧౫ ॥ జీవం కల్పయతే పూర్వం తతో భావాన్ పృథగ్విధాన్ । బాహ్యానాధ్యాత్మికాంశ్చైవ యథావిద్యస్తథా స్మృతిః ॥ ౧౬ ॥ అనిశ్చితా యథా రజ్జురన్ధకారే వికల్పితా । సర్పధారాదిభిర్భావైస్తద్వదాత్మా వికల్పితః ॥ ౧౭ ॥ నిశ్చితాయాం యథా రజ్జ్వాం వికల్పో వినివర్తతె । రజ్జురేవేతి చాద్వైతం తద్వదాత్మనిశ్చయః ॥ ౧౮ ॥ ప్రాణాదిభిరనన్తైశ్చ భావైరేతైర్వికల్పితః । మాయైషా తస్య దేవస్య యయా సమ్మోహితస్స్వయం ॥ ౧౯ ॥ ప్రాణ ఇతి ప్రాణ

విదోభూతానీతిచతద్విదః। గుణాఇతిగుణవిదస్తత్త్వానీతిచతద్విదః ॥ ౨౦ ॥
పాదాఇతిపాదవిదోవిషయాఇతితద్విదః।లోకాఇతిలోకవిదోదేవాఇతిచత
ద్విదః॥ ౨౧॥ వేదాఇతిచవేదవిదోయజ్ఞాఇతిచతద్విదః। భోక్తేతిచభోక్తృ
విదోభోజ్యమితిచతద్విదః ॥ ౨౨ ॥ సూక్ష్మఇతిసూక్ష్మవిదఃస్థూలఇతిచతద్వి
దః। మూర్తఇతిమూర్తవిదోఅమూర్తఇతిచతద్విదః ॥ ౨౩ ॥ కాలఇతికాల
విదోదిశఇతిచతద్విదః। వాదాఇతివాదవిదో భువనానీతి తద్విదః ॥౨౪॥మ
నఇతిమనోవిదోబుద్ధిరితిచతద్విదః। చిత్తమితిచిత్తవిదోధర్మాధర్మౌచతద్వి
దః ॥ ౨౫॥ పఞ్చవింశకఇత్యేకేషడ్వింశఇతిచాపరే।ఏకత్రింశకఇత్యాహు
రనన్తఇతిచాపరే॥ ౨౬ ॥ లోకాఁ లోకవిదః ప్రాహురాశ్రమాఇతిత
ద్విదః। స్త్రీపున్నపుంసకంలైఙ్గాః పరాపరమథాపరే॥ ౨౭॥ సృష్టిరితిసృ
ష్టివిదోలయఇతిచతద్విదః। స్థితిరితిస్థితివిదః సర్వేచేహతుసర్వదా ॥ ౨౮ ॥
యంభావందర్శయేద్యస్య తంభావంసతుపశ్యతి। తంచావతిసభూత్వాసౌ
తద్గ్రహస్సముపైతితమ్ ॥ ౨౯॥ ఏతైరేషోపృథగ్భావైఃపృథగేవేతిలక్షితః।
ఏవంయోవేదతత్త్వేనకల్పయేత్సోవిశఙ్కితః ॥ ౩౦ ॥ స్వప్నమాయేయథా
దృష్టేగన్ధర్వనగరంయథా। తథావిశ్వమిదందృష్టంవేదాన్తేషువిచక్షణైః ॥
౩౧ ॥ ననిరోధోనచోత్పత్తిర్నబద్ధోనచసాధకః। నముముక్షుర్నవైముక్త
ఇత్యేషాపరమార్థతా ॥ ౩౨॥ భావైరసద్భిరేవాయమద్వయేనచకల్పితః।
భావాఅప్యద్వయేనైవతస్మాదద్వయతాశివా ॥ ౩౩ ॥ నాత్మభావేననానే
దంనస్వేనాపికథంచన। నపృథఙ్నాపృథక్కిఞ్చిదితితత్త్వవిదోవిదుః॥౩౪॥
వీతరాగభయక్రోధైర్మునిభిర్వేదపారగైః। నిర్వికల్పోహ్యయందృష్టః ప్ర
పఞ్చోపశమోద్వయః ॥ ౩౫ ॥ తస్మాదేవంవిదిత్వైనమద్వైతేయోజయే
త్స్మృతిం। అద్వైతంసమనుప్రాప్యజడవల్లోకమాచరేత్ ॥ ౩౬ ॥ నిస్తు
తిర్నిర్నమస్కారోనిస్స్వధాకారఏవచ। చలాచలనికేతశ్చయతిర్యాదృచ్ఛి
కోభవేత్ ॥ ౩౭॥ తత్త్వమాధ్యాత్మికందృష్ట్వాతత్త్వందృష్ట్వాతుబాహ్య
తః। తత్త్వీభూతస్తదారామస్తత్త్వాదప్రచ్యుతోభవేత్ ॥ ౩౮॥ ❊

అథ తృతీయమద్వైతప్రకరణమ్.

ఉపాసనాశ్రితోధర్మోజాతేబ్రహ్మణివర్తతే। ప్రాగుత్పత్తేరజంసర్వం తేనాసౌకృపణస్స్మృతః ॥ ౧ ॥ అతోవక్ష్యామ్యకార్పణ్యమజాతిసమతాంగతమ్। యథానజాయతేకించిజ్జాయమానంసమన్తతః ॥౨॥ ఆత్మాహ్యాకాశవజ్జీవైర్ఘటాకాశైరివోదితః।ఘటాదివచ్చసంఘాతైర్జాతావేతన్నిదర్శనమ్ ॥౩॥ ఘటాదిషుప్రలీనేషుఘటాకాశాదయోయథా। ఆకాశేసంప్రలీయన్తేతద్వజ్జీవఇహాత్మని ॥ ౪॥ యథైకస్మిన్ఘటాకాశే రజోధూమాదిభిర్యుతే। నసర్వేసంప్రయుజ్యన్తేతద్వజ్జీవాస్సుఖాదిభిః ॥౫॥ రూపకార్యసమాఖ్యాశ్చభిద్యన్తేతత్రతత్రవై। ఆకాశస్యనభేదోస్తితద్వజ్జీవేషునిర్ణయః ॥ ౬ ॥ నాకాశస్యఘటాకాశోవికారావయవౌయథా। నైవాత్మనస్సదాజీవోవికారావయవౌతథా ॥ ౭ ॥ యథాభవతిబాలానాంగగనంమలినంమలైః। తథాభవత్యబుద్ధానామాత్మాపిమలినోమలైః ॥ ౮ ॥ మరణేసంభవేచైవగత్యాగమనయోరపి। స్థితౌసర్వశరీరేషుఆకాశేనావిలక్షణః ॥౯॥ సఙ్ఘాతాస్స్వప్నవత్సర్వే ఆత్మమాయావిసర్జితాః। ఆధిక్యేసర్వసామ్యేవా నోపపత్తిర్హివిద్యతే ॥౧౦॥ రసాదయోహియేకోశావ్యాఖ్యాతాస్తైత్తిరీయకే। తేషామాత్మాపరోజీవఃఖంయథాసంప్రకాశితః ॥ ౧౧ ॥ ద్వయోర్ద్వయోర్మధుజ్ఞానేపరంబ్రహ్మప్రకాశితం। పృథివ్యాముదరేచైవయథాకాశఃప్రకాశితః ॥ ౧౨ ॥ జీవాత్మనోరనన్యత్వమభేదేనప్రశస్యతే। నానాత్వంనిన్ద్యతేయచ్చతదేవంహిసమంజసం ॥ ౧౩ ॥ జీవాత్మనోఃపృథక్త్వంయత్ప్రాగుత్పత్తేఃప్రకీర్తితమ్। భవిష్యద్వృత్త్యాగౌణంతన్ముఖ్యత్వంహినయుజ్యతే ॥ ౧౪॥ మృల్లోహవిస్ఫులిఙ్గాద్యైఃసృష్టిర్యాచోదితాన్యథా। ఉపాయస్సోవతారాయనాస్తిభేదఃకథంచన ॥ ౧౫ ॥ ఆశ్రమాస్త్రివిధాహీనమధ్యమోత్కృష్టదృష్టయః। ఉపాసనోపదిష్టేయంతదర్థమనుకమ్పయా ॥ ౧౬॥ స్వసిద్ధాన్తవ్యవస్థాసుద్వైతినోనిశ్చితాదృఢమ్। పరస్పరంవిరుధ్యన్తేతైరయంనవిరుధ్యతే॥౧౭॥ అద్వైతంపరమార్థోహిద్వైతంతద్భేద

ఉచ్యతే। తేషాముభయథా ద్వైతం తేనాయం న విరుధ్యతే॥ ౧౮ ॥ మాయయా భిద్యతే హ్యేతన్నాన్యథాజం కథంచన। తత్త్వతో భిద్యమానే హి మర్త్యతామమృతం వ్రజేత్ ॥ ౧౯॥ అజాతస్యైవ భావస్య జాతిమిచ్ఛన్తి వాదినః। అజాతో హ్యమృతో భావో మర్త్యతాం కథమేష్యతి ॥ ౨౦॥ న భవత్యమృతం మర్త్యం న మర్త్యమమృతం తథా। ప్రకృతేరన్యథా భావో న కథంచిద్భవిష్యతి॥ ౨౧ ॥ స్వభావేనామృతో యస్య భావో గచ్ఛతి మర్త్యతాం। కృతకేనామృతస్తస్య కథం స్థాస్యతి నిశ్చలః ॥ ౨౨ ॥ భూతతో భూతతో వాపి సృజ్యమానే సమా శ్రుతిః। నిశ్చితం యుక్తియుక్తం చ యత్తద్భవతి నేతరత్ ॥౨౩॥ నేహ నానేతి చామ్నాయాదిన్ద్రో మాయాభిరిత్యపి। అజాయమానో బహుధా మాయయా జాయతే తు సః ॥ ౨౪॥ సమ్భూతేరపవాదాచ్చ సమ్భవః ప్రతిషిధ్యతే। కో న్వేనం జనయేదితి కారణం ప్రతిషిధ్యతే ॥ స ఏష నేతి నేతీతి వ్యాఖ్యాతం నిహ్నుతే యతః। సర్వమగ్రాహ్యభావేన హేతునాజం ప్రకాశతే ॥ సతో హి మాయయా జన్మ యుజ్యతే న తు తత్త్వతః। తత్త్వతో జాయతే యస్య జాతం తస్య హి జాయతే ॥ అసతో మాయయా జన్మ తత్త్వతో నైవ యుజ్యతే। వన్ధ్యాపుత్రో న తత్త్వేన మాయయా వాపి జాయతే॥ యథా స్వప్నే ద్వయాభాసం స్పన్దతే మాయయా మనః। తథా జాగ్రద్ద్వయాభాసం స్పన్దతే [illegible] యయా మనః ॥ అద్వయం చ ద్వయాభాసం మనస్స్వప్నే న సంశయః। అద్వయం చ ద్వయాభాసం తథా జాగ్రన్న సంశయః॥ మనోదృశ్యమిదం ద్వైతం యత్కించిత్సచరాచరం। మనసో హ్యమనీభావే ద్వైతం నైవోపలభ్యతే॥౩౧॥ ఆత్మసత్యానుబోధేన న సఙ్కల్పయతే యదా। అమనస్తాం తదా యాతి గ్రాహ్యాభావే తదగ్రహం॥ ౩౨ ॥ అకల్పకమజం జ్ఞానం జ్ఞేయాభిన్నం ప్రచక్షతే। బ్రహ్మ జ్ఞేయమజం నిత్యమజేనాజం విబుధ్యతే ॥ ౩౩ ॥ నిగృహీతస్య మనసో నిర్వికల్పస్య ధీమతః। ప్రచారస్స తు విజ్ఞేయః సుషుప్తేఽన్యో న తత్సమః ॥ ౩౪॥ లీయతే హి సుషుప్తే తన్నిగృహీతం న లీయతే। తదేవ నిర్భయం బ్రహ్మ జ్ఞానాలోకం సమన్తతః ॥ ౩౫॥ అజమనిద్రమస్వప్నమనామకమరూపకమ్। సకృద్విభాతం సర్వజ్ఞం నోపచారః కథంచన ॥ ౩[illegible] ॥ సర్వాభిలాపవిగతస్సర్వచిన్తాసముత్థితః। సు

ప్రశాన్తస్సకృజ్జ్యోతిస్సమాధిరచలోఽభయః ॥ ౩౭॥ గ్రహోనతత్రనోత్సర్గశ్చిన్తాయత్రనవిద్యతే । ఆత్మసంస్థంతదాజ్ఞానమజాతిసమతాంగతం॥ ౩౮॥ అస్పర్శయోగోవైనామదుర్దర్శస్సర్వయోగిభిః । యోగినోబిభ్యతిహ్యస్మాదభయేభయదర్శినః ॥ ౩౯॥ మనసోనిగ్రహాయత్తమభయంసర్వయోగినాం। దుఃఖక్షయఃప్రబోధశ్చాప్యక్షయాశాన్తిరేవచ ॥ ౪౦॥ ఉత్సేకఉదధేర్యద్వత్కుశాగ్రేణైకబిన్దునా । మనసోనిగ్రహస్తద్వద్భవేదపరిఖేదతః ॥ ౪౧॥ ఉపాయేననిగృహ్ణీయాద్విక్షిప్తంకామభోగయోః । సుప్రసన్నంలయేచైవయథాకామోలయస్తథా ॥ ౪౨॥ దుఃఖంసర్వమనుస్మృత్యకామభోగాన్నివర్తయేత్ । అజంసర్వమనుస్మృత్యజాతంనైవతుపశ్యతి॥ ౪౩ ॥ లయేసంబోధయేచ్చిత్తంవిక్షిప్తంశమయేత్పునః। సకషాయంవిజానీయాత్సమప్రాప్తంనచాలయేత్ ॥ ౪౪॥ నాస్వాదయేత్సుఖంతత్రనిస్సఙ్గఃప్రజ్ఞయాభవేత్। నిశ్చలంనిశ్చరచ్చిత్తమేకీకుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ౪౫॥ యదానలీయతేచిత్తంనచవిక్షిప్యతేపునః । అనిఙ్గనమనాభాసంనిష్పన్నంబ్రహ్మతత్తదా ॥ ౪౬॥ స్వస్థంశాన్తంసనిర్వాణమకథ్యంసుఖముత్తమం। అజమజేనజ్ఞేయేనసర్వజ్ఞంపరిచక్షతే॥ ౪౭ ॥ నకశ్చిజ్జాయతేజీవస్సంభవోఽస్యనవిద్యతే। ఏతత్తదుత్తమంసత్యంయత్రకించిన్నజాయతే ॥ ౪౮ ॥ ... ... *

అథ చతుర్థమలాతశాన్తిప్రకరణమ్.

జ్ఞానేనాకాశకల్పేనధర్మాన్యోగగనోపమాన్। జ్ఞేయాభిన్నేనసంబుద్ధస్తంవన్దేద్విపదాంవరమ్ ॥౧॥ అస్పర్శయోగోవైనామసర్వసత్త్వసుఖోహితః । అవివాదోఽవిరుద్ధశ్చదేశితస్తంనమామ్యహమ్॥ ౨॥ భూతస్యజాతిమిచ్ఛన్తివాదినఃకేచిదేవహి । అభూతస్యాపరేధీరావివదన్తఃపరస్పరం॥ ౩ ॥ భూతంనజాయతేకించిదభూతంనైవజాయతే । వివదన్తోఽద్వయాహ్యేవమజాతింఖ్యాపయన్తితే ॥ ౪॥ ఖ్యాప్యమానామజాతింతైరనుమోదామహేవయం । వివదామోనతైస్సార్థమవివాదంనిబోధత ॥౫॥ అజాతస్యైవధర్మస్యజాతిమిచ్ఛన్తివాదినః । అజాతోహ్యమృతోధర్మోమర్త్యతాంకథ

మేష్యతి ॥ ౬॥ నభవత్యమృతంమర్త్యంనమర్త్యమమృతంతథా। ప్రకృతేర
న్యథాభావోనకథంచిద్భవిష్యతి ॥ ౭॥ స్వభావేనామృతోయస్యధర్మోగచ్ఛ
తిమర్త్యతాం। కృతకేనామృతస్తస్యకథంస్థాస్యతినిశ్చలః॥౮॥ సాంసిద్ధికీస్వా
భావికీసహజాఅకృతాచయా। ప్రకృతిస్సేతివిజ్ఞేయాస్వభావంనజహాతియా॥
౯ ॥ జరామరణనిర్ముక్తాఃసర్వేధర్మాస్స్వభావతః। జరామరణమిచ్ఛన్త
శ్చ్యవన్తేతన్మనీషయా॥ ౧౦ ॥ కారణంయస్యవైకార్యంకారణంతస్యజాయ
తే। జాయమానంకథమజంభిన్నంనిత్యంకథంచతత్ ॥ ౧౧ ॥ కారణాద్యద్య
నన్యత్వమతఃకార్యమజంయది। జాయమానాద్ధివైకార్యాత్కారణంతేకథం
ధ్రువమ్॥౧౨॥ అజాద్వైజాయతేయస్యదృష్టాన్తస్తస్యనాస్తివై। జాతాచ్చ
జాయమానస్యనవ్యవస్థాప్రసజ్యతే॥ ౧౩॥ హేతోరాదిఃఫలంయేషామాది
ర్హేతుఃఫలస్యచ। హేతోఃఫలస్యచానాదిఃకథంతైరుపవర్ణ్యతే ॥ ౧౪॥ హే
తోరాదిఃఫలంయేషామాదిర్హేతుఃఫలస్యచ। తథాజన్మభవేత్తేషాంపుత్రా
జ్జన్మపితుర్యథా ॥ ౧౫ ॥ సంభవేహేతుఫలయోరేషితవ్యఃక్రమస్త్వయా।
యుగపత్సంభవేయస్మాదసమ్బన్ధోవిషాణవత్ ॥ ౧౬ ॥ ఫలాదుత్పద్యమాన
స్సన్నతేహేతుఃప్రసిధ్యతి । అప్రసిద్ధఃకథంహేతుఃఫలముత్పాదయిష్యతి ॥
౧౭ ॥ యదిహేతోఃఫలాత్సిద్ధిఃఫలసిద్ధిశ్చహేతుతః। కతరత్పూర్వనిష్పన్నం
యస్యసిద్ధిరపేక్షయా॥ ౧౮॥ అశక్తిరపరిజ్ఞానంక్రమకోపోథవాపునః । ఏ
వంహిసర్వథాబుద్ధైరజాతిఃపరిదీపితా ॥ ౧౯॥ బీజాఙ్కురాఖ్యోదృష్టాన్తః
సదాసాధ్యసమోహిసః। నహిసాధ్యసమోహేతుఃసిద్ధౌసాధ్యస్యయుజ్య
తే॥ ౨౦॥ పూర్వాపరాపరిజ్ఞానమజాతేఃపరిదీపకం। జాయమానాద్ధివైధ
ర్మాత్కథంపూర్వంనగృహ్యతే॥ ౨౧ ॥ స్వతోవాపరతోవాపినకించిద్వస్తు
జాయతే। సదసత్సదసద్వాపినకించిద్వస్తుజాయతే॥ ౨౨॥ హేతుర్నజాయ
తేఽనాదేఃఫలంచాపిస్వభావతః। ఆదిర్నవిద్యతేయస్యతస్యహ్యాదిర్నవిద్య
తే॥ ౨౩ ॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమన్యథాద్వయనాశతః। సంక్లేశస్యోపలబ్ధే
శ్చపరతన్త్రాస్తితామతా॥ ౨౪ ॥ ప్రజ్ఞప్తేస్సనిమిత్తత్వమిష్యతేయుక్తిదర్శ

నాత్। నిమిత్తస్యానిమిత్తత్వమిష్యతేభూతదర్శనాత్ ॥ ౨౫ ॥ చిత్తంనసం
స్పృశత్యర్థంనార్థాభాసంతథైవచ। అభూతోహియతశ్చార్థోనార్థాభాస
స్తతఃపృథక్॥ ౨౬॥ నిమిత్తంనసదాచిత్తంసంస్పృశత్యధ్వసుత్రిషు। అనిమి
త్తోవిపర్యాసఃకథంతస్యభవిష్యతి॥ ౨౭ ॥ తస్మాన్నజాయతేచిత్తంచిత్తదృ
శ్యంనజాయతే। తస్యపశ్యన్తియేజాతింఖేవైపశ్యన్తితేపదం॥ ౨౮ ॥ అజా
తంజాయతెయస్మాదజాతిఃప్రకృతిస్తతః। ప్రకృతేరన్యథాభావోనకథంచి
ద్భవిష్యతి॥ ౨౯॥ అనాదేరన్తవత్త్వంచసంసారస్యనసేత్స్యతి। అనన్తతా
చాదిమతో మోక్షస్యనభవిష్యతి॥ ౩౦॥ ఆదావన్తేచయన్నాస్తివర్తమానేపి
తత్తథా। వితథైస్సదృశాస్సన్తో౽వితథాఇవలక్షితాః॥ ౩౧॥ సప్రయోజ
నతాతేషాంస్వప్నేవిప్రతిపద్యతె। తస్మాదాద్యన్తవత్త్వేనమిథ్యైవఖలు
తేస్మృతాః॥ ౩౨ ॥ సర్వేధర్మామృషాస్వప్నేకాయస్యాన్తర్నిదర్శనాత్।
సంవృతేస్మిన్ప్రదేశేవైభూతానాందర్శనంకుతః॥ ౩౩॥ నయుక్తందర్శనం
గత్వాకాలస్యానియమాద్గతౌ। ప్రతిబుద్ధశ్చవైసర్వస్తస్మిన్దేశేనవిద్యతె॥
౩౪ ॥ మిత్రాద్యైస్సహసమ్మన్త్ర్యసమ్బుద్ధోనప్రపద్యతె। గృహీతంచా
పియత్కించిత్ప్రతిబుద్ధోనపశ్యతి॥ ౩౫ ॥ స్వప్నేచావస్తుకఃకాయఃపృథగ
న్యస్యదర్శనాత్। యథాకాయస్తథాసర్వంచిత్తదృశ్యమవస్తుకం॥ ౩౬॥గ్ర
హణాజ్జాగరితవత్తద్ధేతుస్స్వప్నఇష్యతే। తద్ధేతుత్వాత్తుతస్యైవసజ్జా
గరితమిష్యతె॥ ౩౭॥ ఉత్పాదస్యాప్రసిద్ధత్వాదజంసర్వముదాహృతం। నచ
భూతాదభూతస్యసమ్భవోస్తికథంచన॥ ౩౮॥ అసజ్జాగరితేదృష్ట్వాస్వప్నే
పశ్యతితన్మయః। అసత్స్వప్నేపిదృష్ట్వాచప్రతిబుద్ధోనపశ్యతి॥ ౩౯ ॥ నా
స్త్యసద్ధేతుకమసత్సదసద్ధేతుకంతథా। సచ్చసద్ధేతుకంనాస్తిసద్ధేతుకమస
త్కుతః॥ ౪౦॥ విపర్యాసాద్యథాజాగ్రదచిన్త్యాన్భూతవత్స్పృశేత్।త
థాస్వప్నేవిపర్యాసాద్ధర్మాంస్తత్రైవపశ్యతి॥ ౪౧॥ ఉపలమ్భాత్సమాచా
రాదస్తివస్తుత్వవాదినాం। జాతిస్తుదేశితాబుద్ధైరజాతేస్త్రసతాంసదా॥
౪౨॥ అజాతేస్త్రసతాంతేషాముపలమ్భాద్వియన్తియే। జాతిదోషానసే

త్స్యన్తిదోషోప్యల్పోభవిష్యతి॥ ౪౩ ॥ ఉపలమ్భాత్సమాచారాన్మాయాహ
స్తీయథోచ్యతే। ఉపలమ్భాత్సమాచారాదస్తివస్తుతథోచ్యతే॥ ౪౪ ॥ జా
త్యాభాసంచలాభాసంవస్త్వాభాసంతథైవచ । అజాచలమవస్తుత్వంవిజ్ఞా
నంశాన్తమద్వయం॥ ౪౫॥ఏవంనజాయతేచిత్తమేవంధర్మాఅజాస్స్మృతాః।
ఏవమేవవిజానన్తోనపతన్తివిపర్యయే॥ ౪౬॥ ఋజువక్రాదికాభాసమలా
తస్పన్దితంయథా। గ్రహణగ్రాహకాభాసంవిజ్ఞానస్పన్దితంతథా॥ ౪౭॥ అ
స్పన్దమానమలాతమనాభాసమజంయథా । అస్పన్దమానంవిజ్ఞానమనాభాస
మజంతథా॥ ౪౮॥ అలాతేస్పన్దమానేవైనాభాసాఅన్యతోభువః। నతతో
న్యత్రనిస్పన్దాన్నాలాతంప్రవిశన్తితే॥ ౪౯ ॥ ననిర్గతాఅలాతాత్తేద్రవ్య
త్వాభావయోగతః। విజ్ఞానేపితథైవస్యురాభాసస్యావిశేషతః॥ ౫౦ ॥ వి
జ్ఞానేస్పన్దమానేవైనాభాసాఅన్యతోభువః। నతతో న్యత్రనిస్పన్దాన్నవి
జ్ఞానంవిశన్తితే॥ ౫౧॥ ననిర్గతావిజ్ఞానాత్తేద్రవ్యత్వాభావయోగతః। కా
ర్యకారణతాభావాద్యతోచిన్త్యాస్సదైవతే॥ ౫౨॥ ద్రవ్యంద్రవ్యస్యహే
తుస్స్యాదన్యదన్యస్యచైవహి। ద్రవ్యత్వమన్యభావోవాధర్మాణాంనోపప
ద్యతే॥ ౫౩॥ ఏవంనచిత్తజాధర్మాశ్చిత్తంవాపినధర్మజం। ఏవంహేతుఫలా
జాతింప్రవిశన్తిమనీషిణః॥ ౫౪॥ యావద్ధేతుఫలావేశస్తావద్ధేతుఫలోద్భవః।
క్షీణేహేతుఫలావేశేనాస్తిహేతుఫలోద్భవః॥ ౫౫ ॥ యావద్ధేతుఫలావేశః
సంసారస్తావదాయతః। క్షీణేహేతుఫలావేశేసంసారంనప్రపద్యతే॥౫౬॥
సంవృత్యాజాయతేసర్వంశాశ్వతంనాస్తితేనవై।సద్భావేనహ్యజంసర్వము
చ్ఛేదస్తేననాస్తివై ॥ ౫౭ ॥ ధర్మాయఇతిజాయన్తేజాయన్తేతేనతత్త్వతః।
జన్మమాయోపమంతేషాంసాచమాయానవిద్యతే॥ ౫౮ ॥ యథామాయా
మయాద్బీజాజ్జాయతేతన్మయోఙ్కురః। నాసౌనిత్యోనచోచ్ఛేదీతద్వద్ధర్మే
షుయోజనా॥ ౫౯॥ నాజేషుసర్వధర్మేషుశాశ్వతాశాశ్వతాభిధా। యత్ర
వర్ణానవర్తన్తేవివేకస్తత్రనోచ్యతే॥ ౬౦ ॥ యథాస్వప్నేద్వయాభాసంచి
త్తంచలతిమాయయా। తథాజాగ్రద్ద్వయాభాసంచిత్తంచలతిమాయయా॥

౬౧॥ అద్వయంచద్వయాభాసంచిత్తంస్వప్నేనసంశయః। అద్వయంచద్వ
యాభాసంతథాజాగ్రన్నసంశయః॥౬౨॥స్వప్నదృక్ప్రచరన్స్వప్నేదిక్షు
వైదశసుస్థితాన్। అణ్డజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్పశ్యతియాన్సదా॥
౬౩॥ స్వప్నదృక్చిత్తదృశ్యాస్తేనవిద్యన్తేతతఃపృథక్। తథాతద్దృశ్యమేవే
దంస్వప్నదృక్చిత్తమిష్యతే॥ ౬౪॥ చరన్జాగరితేజాగ్రద్దిక్షువైదశసుస్థి
తాన్। అణ్డజాన్స్వేదజాన్వాపిజీవాన్పశ్యతియాన్సదా॥ ౬౫॥ జాగ్ర
చ్చిత్తేక్షణీయాస్తేనవిద్యన్తేతతఃపృథక్। తథాతద్దృశ్యమేవేదంజాగ్రతశ్చి
త్తమిష్యతే॥ ౬౬॥ ఉభేహ్యన్యోన్యదృశ్యేతేకింతదస్తీతిచోచ్యతే। లక్షణా
శూన్యముభయంతన్మతేనైవగృహ్యతే॥ ౬౭॥ యథాస్వప్నమయోజీవోజా
యతేమ్రియతేపిచ। తథాజీవాఅమీసర్వేభవన్తినభవన్తిచ॥ ౬౮॥ యథా
మాయామయోజీవోజాయతేమ్రియతేపిచ। తథాజీవాఅమీసర్వేభవన్తి
నభవన్తిచ॥ ౬౯॥ యథానిర్మితకోజీవోజాయతేమ్రియతేపివా। తథాజీ
వాఅమీసర్వేభవన్తినభవన్తిచ॥ ౭౦॥నకశ్చిజ్జాయతేజీవఃసమ్భవోస్యనవిద్య
తే।-ఏతత్తదుత్తమంసత్యంయత్రకించిన్నజాయతే॥ ౭౧॥ చిత్తస్పన్దితమే
వేదంగ్రాహ్యగ్రాహకవద్ద్వయం। చిత్తంనిర్విషయంనిత్యమసఙ్గంతేనకీ
ర్తితం॥౭౨॥ యోస్తికల్పితసంవృత్యాపరమార్థేననాస్త్యసౌ। పరతన్త్రాభి
సంవృత్యాస్యాన్నాస్తిపరమార్థతః॥ ౭౩॥ అజఃకల్పితసంవృత్యాపరమార్థే
ననాప్యజః। పరతన్త్రాభినిష్పత్త్యాసంవృత్యాజాయతేతుసః॥ ౭౪ ॥ అభూ
తాభినివేశోస్తిద్వయంతత్రనవిద్యతే। ద్వయాభావంసబుద్ధ్వైవనిర్నిమిత్తో
నజాయతే॥ ౭౫॥ యదానలభతేహేతూనుత్తమాధమమధ్యమాన్। తదా
నజాయతేచిత్తంహేత్వభావేఫలంకుతః॥ ౭౬॥ అనిమిత్తస్యచిత్తస్యయాను
త్పత్తిస్సమాద్వయా। అజాతస్యైవసర్వస్యచిత్తదృశ్యంహితద్వతః॥ ౭౭॥ బు
ద్ధ్వానిమిత్తతాంసత్యాంహేతుంపృథగనాప్నువన్। వీతశోకంతథాకామ
మభయంపదమశ్నుతే॥ ౭౮ ॥ అభూతాభినివేశాద్ధిసదృశ్యేతత్ప్రవర్తతే,
వస్త్వభావంసబుద్ధ్వైవనిస్సఙ్గంవినివర్తతే॥ ౭౯ ॥ నివృత్తస్యాప్రవృత్తస్య

నిశ్చలాహితదాస్థితిః। విషయస్సహిబుద్ధానాంతత్సామ్యమజమద్వయం॥౮౦॥
అజమనిద్రమస్వప్నంప్రభాతంభవతిస్వయం। సకృద్విభాతోహ్యేవైషధ
ర్మోధాతుస్వభావతః॥ ౮౧ ॥ సుఖమావ్రియతేనిత్యందుఃఖంవివ్రియతేస
దా। యస్యకస్యచధర్మస్యగ్రహేణభగవానసౌ ॥ ౮౨ ॥ అస్తినాస్త్యస్తి
నాస్తీతినాస్తినాస్తీతివాపునః। చలస్థిరోభయాభావైరావృణోత్యేవబాలిశః॥
౮౩॥ కోట్యశ్చతస్రఏతాస్తుగ్రహైర్యాసాంసదావృతః। భగవానాభిరస్పృ
ష్టోయేనదృష్టస్ససర్వదృక్ ॥ ౮౪ ॥ ప్రాప్యసర్వజ్ఞతాంకృత్స్నాంబ్రా
హ్మణ్యంపదమద్వయం। అనాపన్నాదిమధ్యాన్తంకిమతః పరమీహతే॥౮౫॥
విప్రాణాంవినయోహ్యేషశమః ప్రాకృతఉచ్యతే। దమః ప్రకృతిదాన్త
త్వాదేవంవిద్వాంఛమంవ్రజేత్ ॥ ౮౬॥ సవస్తుసోపలమ్భంచద్వయంలౌకి
కమిష్యతే। అవస్తుసోపలమ్భంచశుద్ధంలౌకికమిష్యతే॥ ౮౭॥ అవస్త్వనుప
లమ్భంచలోకోత్తరమితిస్మృతం। జ్ఞానంజ్ఞేయంచవిజ్ఞేయంసదాబుద్ధైః ప్రకీ
ర్తితమ్॥ ౮౮ ॥ జ్ఞానేచత్రివిధేజ్ఞేయేక్రమేణవిదితేస్వయం। సర్వజ్ఞతాహి
సర్వత్రభవతీహమహాధియః॥ ౮౯॥ హేయజ్ఞేయాప్యపాక్యానివిజ్ఞేయాన్య
గ్రయాణతః। తేషామన్యత్రవిజ్ఞేయాదుపలమ్భస్త్రిషుస్మృతః॥ ౯౦॥ ప్ర
కృత్యాకాశవజ్జ్ఞేయాస్సర్వేధర్మా అనాదయః । విద్యతేనహినానాత్వంతే
షాంక్వచనకించన॥ ౯౧॥ ఆదిబుద్ధాః ప్రకృత్యైవసర్వేధర్మాస్సునిశ్చితాః।
యస్యైవంభవతిక్షాన్తిఃసోమృతత్వాయకల్పతే॥ ౯౨ ॥ ఆదిశాన్తాహ్యను
త్పన్నాః ప్రకృత్యైవసునిర్వృతాః। సర్వేధర్మాస్సమాభిన్నా అజంసామ్యం
విశారదం॥ ౯౩॥ వైశారద్యంతువైనాస్తిభేదేవిచరతాంసదా। భేదనిమ్నాః
పృథగ్వాదాస్తస్మాత్తేకృపణాస్స్మృతాః ॥ ౯౪ ॥ అజేసామ్యేతుయేకేచిద్భ
విష్యన్తిసునిశ్చితాః। తేహిలోకేమహాజ్ఞానాస్తచ్చలోకోనగాహతే॥ ౯౫ ॥
అజేష్వజమసఙ్క్రాన్తంధర్మేషుజ్ఞానమిష్యతే। యతోనక్రమతేజ్ఞానమస
ఙ్గంతేనకీర్తితం॥౯౬॥ అణుమాత్రేపివైధర్మ్యేజాయమానే౽విపశ్చితః।
అసఙ్గతాసదానాస్తికిముతావరణచ్యుతిః॥౯౭॥ అలబ్ధావరణాస్సర్వేధర్మాః
ప్రకృతినిర్మలాః। ఆదౌబుద్ధాస్తథాముక్తాబుధ్యన్తఇతినాయకాః ॥ ౯౮ ॥

క్రమతేనహిబుద్ధస్య జ్ఞానంధర్మేషుతాపినః। సర్వేధర్మాస్తథాజ్ఞానంనైతద్బుద్ధేనభాషితమ్ ॥ ౯౯ ॥ దుర్దర్శమతిగమ్భీరమజంసామ్యంవిశారదం । బుద్ధ్వాపదమనానాత్వంనమస్కుర్మోయథాబలమ్ ॥ ... ౧౦౦

ఇతిగౌడపాదాచార్యకృతా మాణ్డూక్యోపనిష
దర్థావిష్కరణకారికా సమాప్తా.

శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యకృతమంగళశ్లోకాః

అజమపిజనియోగం ప్రాపదైశ్వర్యయోగాదగతిచగతిమత్తాం ప్రాపదేకంహ్యనేకం। వివిధవిషయధర్మగ్రాహిముగ్ధేక్షణానాం ప్రణతభయవిహన్తృ బ్రహ్మయత్తన్నతోస్మి ॥ ౧

ప్రజ్ఞావైశాఖవేధక్షుభితజలనిధేర్వేదనామ్నోన్తరస్థం భూతాన్యాలోక్యమగ్నాన్యవిరతజననగ్రాహఘోరేసముద్రే। కారుణ్యాదుద్దధారామృతమిదమమరైర్దుర్లభంభూతహేతోర్యస్తం పూజ్యాభిపూజ్యంపరమగురుమముంపాదపాతైర్నతోస్మి ॥ ౨

యత్ప్రజ్ఞాలోకభాసా ప్రతిహతిమగమత్స్వాన్తమోహాన్ధకారో మజ్జోన్మజ్జచ్చఘోరేహ్యసకృదుపజనోదన్వతిత్రాసనేమే। యత్పాదావాశ్రితానాం శ్రుతిశమవినయప్రాప్తిరగ్ర్యాహ్యమోఘా తత్పాదౌపావనీయాభవభయవినుదౌసర్వభావైర్నమస్యే ॥ ౩

శ్రీగురుభ్యోనమః.

శ్రీమతేనారాయణపరబ్రహ్మణేనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - శీక్షావల్లీ

ప్రథమాధ్యాయే - ప్రథమోఽనువాకః.

హరిః ఓమ్ ॥ శంనోమిత్రశ్శంవరుణః। శంనోభవత్వర్యమా। శంన ఇన్ద్రోబృహస్పతిః। శంనోవిష్ణురురుక్రమః। నమోబ్రహ్మణే। నమస్తేవాయో। త్వమేవప్రత్యక్షంబ్రహ్మాసి। త్వామేవప్రత్యక్షంబ్రహ్మవదిష్యామి। ఋతంవదిష్యామి।సత్యంవదిష్యామి॥౧॥ తన్మామవతు। తద్వక్తారమవతు।అవతుమాం।అవతువక్తారం।ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥సత్యం-వదిష్యామిపఞ్చచ॥

అథ ద్వితీయోఽనువాకః.

శీక్షాంవ్యాఖ్యాస్యామః। వర్ణస్స్వరః। మాత్రాబలం। సామసంతానః। ఇత్యుక్తశ్శీక్షాధ్యాయః॥ శీక్షాంపఞ్చ॥ ... ... *

అథ తృతీయోఽనువాకః.

సహనౌయశః। సహనౌబ్రహ్మవర్చసం। అథాతస్సగ్ంహితాయా ఉపనిషదంవ్యాఖ్యాస్యామః। పఞ్చస్వధికరణేషు। అధిలోకమధిజ్యౌతిషమధివిద్యమధిప్రజమధ్యాత్మం। తామహాసగ్ంహితాఇత్యాచక్షతే। అథాధిలోకం। పృథివీపూర్వరూపం। ద్యౌరుత్తరరూపం। ఆకాశస్సంధిః ౧॥ వాయుస్సంధానం। ఇత్యధిలోకం। అథాధిజ్యౌతిషం। అగ్నిఃపూర్వరూపం। ఆదిత్యఉత్తరరూపం। ఆపస్సంధిః। వైద్యుతస్సంధానం। ఇత్యధిజ్యౌతిషం। అథాధివిద్యం। ఆచార్యఃపూర్వరూపం॥౨। అన్తేవాస్యుత్తరరూపం। విద్యాసంధిః। ప్రవచనగ్ంసంధానం। ఇత్యధివిద్యం। అథాధిప్రజం। మాతాపూర్వరూపం। పితోత్తరరూపం। ప్రజాసంధిః। ప్రజననగ్ంసంధానం। ఇత్యధిప్రజ॥3॥ అథాధ్యాత్మం। అధరాహనుఃపూర్వరూపం। ఉత్తరాహనురుత్తరరూపం। వాక్సంధిః। జిహ్వాసంధానం। ఇత్యధ్యాత్మం। ఇతీమామ

హాసగ్ంహితాః। యఏవమేతామహాసగ్ంహితావ్యాఖ్యాతావేద। సంధీయతే ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేనాన్నాద్యేనసువర్గేణలోకేన॥ ౪॥ సంధిరాచార్యః పూర్వరూపమిత్యధిప్రజంలోకేన॥ ... ... *

అథచతుర్థోఽనువాకః.

యశ్ఛన్దసామృషభోవిశ్వరూపః। ఛన్దోభ్యోఽధ్యమృతాత్సంబభూవ। సమేన్ద్రోమేధయాస్పృణోతు। అమృతస్యదేవధారణోభూయాసం। శరీరంమేవిచర్షణం। జిహ్వామేమధుమత్తమా। కర్ణాభ్యాంభూరివిశ్రువం। బ్రహ్మణఃకోశోఽసిమేధయాపిహితః। శ్రుతంమేగోపాయ। ఆవహన్తీవితన్వానా॥ ౧॥ కుర్వాణాచీరమాత్మనః। వాసాగ్ంసిమమగావశ్చ। అన్నపానేచసర్వదా। తతోమేశ్రియమావహ। లోమశాంపశుభిస్సహస్వాహా। ఆమాయన్తుబ్రహ్మచారిణస్స్వాహా। యశోజనేఽసానిస్వాహా। శ్రేయాన్వస్యసోఽసానిస్వాహా। తంత్వాభగప్రవిశానిస్వాహా। సమాభగప్రవిశస్వాహా॥ ౨॥ తస్మిన్త్సహస్రశాఖే। నిభగాహంత్వయిమృజేస్వాహా। యథాపఃప్రవతాయంతి। యథామాసాఅహర్జరం। ఏవంమాంబ్రహ్మచారిణః। ధాతరాయంతుసర్వతస్స్వాహా। ప్రతివేశోఽసిప్రమా * పాహి ప్రమాపద్యస్వ॥ ౩॥ వితన్వానాప్రవిశస్వాహాసప్తచ॥ ... ... *

అథపఞ్చమోఽనువాకః.

భూర్భువస్సువరితివాఏతాస్తిస్రోవ్యాహృతయః। తాసాముహస్మైతాంచతుర్థీం। మాహాచమస్యఃప్రవేదయతే। మహఇతి। తద్బ్రహ్మ। సఆత్మా। అఙ్గాన్యన్యాదేవతాః। భూరితివాఅయంలోకః। భువఇత్యన్తరిక్షం। సువరిత్యసౌలోకః॥ ౧॥ మహఇత్యాదిత్యః। ఆదిత్యేనవావసర్వేలోకామహీయన్తే। భూరితివాఅగ్నిః। భువఇతివాయుః। సువరిత్యాదిత్యః। మహఇతిచన్ద్రమాః। చన్ద్రమసావావసర్వాణిజ్యోతీగ్ంషిమహీయన్తే। భూరితివాఋచః। భువఇతిసామాని। సువరితియజూగ్ంషి॥ ౨॥ మహఇతిబ్రహ్మ। బ్రహ్మణావావసర్వేవేదామహీయన్తే। భూరితివైప్రాణః। భువఇత్యపా

* భాహీతిపాఠాంతరం.

నః। సువరితివ్యానః। మహఇత్యన్నం । అన్నేనవావసర్వే ప్రాణామహీ
యంతే। తావాఏతాశ్చతస్రశ్చతుర్ధా। చతస్రశ్చతస్రోవ్యాహృతయః। తా
యోవేద। సవేదబ్రహ్మ। సర్వేస్మైదేవాబలిమావహంతి॥ ౩॥ అసౌలోకో
యజూగ్ంషివేదశ్చ॥ ... ... *

అథషష్ఠోఽనువాకః.

సయఏషోఽంతర్హృదయఆకాశః। తస్మిన్నయంపురుషోమనోమయః।
అమృతోహిరణ్మయః। అంతరేణతాలుకే। యఏషస్తనఇవావలంబతే। సే
న్ద్రయోనిః। యత్రాసౌకేశాంతోవివర్తతే। వ్యపోహ్యశీర్షకపాలే। భూ
రిత్యగ్నౌప్రతితిష్ఠతి। భువఇతివాయౌ॥ ౧ ॥ సువరిత్యాదిత్యే। మహఇతిబ్ర
హ్మణి। ఆప్నోతిస్వారాజ్యం । ఆప్నోతిమనసస్పతిం। వాక్పతిశ్చక్షుష్పతిః।
శ్రోత్రపతిర్విజ్ఞానపతిః । ఏతత్తతోభవతి। ఆకాశశరీరంబ్రహ్మ। సత్యా
త్మప్రాణారామంమనఆనందం। శాంతిసమృద్ధమమృతం॥ ౨॥ ఇతిప్రాచీన
యోగ్యోపాస్స్వ॥ వాయావమృతమేకంచ॥ ... ... *

అథసప్తమోఽనువాకః.

పృథివ్యంతరిక్షంద్యౌర్దిశోఽవాంతరదిశః। అగ్నిర్వాయురాదిత్యశ్చం
ద్రమానక్షత్రాణి। ఆపఓషధయోవనస్పతయఆకాశఆత్మా । ఇత్యధిభూ
తం। అథాధ్యాత్మం। ప్రాణోవ్యానోఽపానఉదానస్సమానః । చక్షుశ్శ్రో
త్రంమనోవాక్త్వక్। చర్మమాగ్ంసగ్ంస్నావాస్థిమజ్జా। ఏతదధివిధాయఋ
షిరవోచత్। పాంక్తంవాఇదగ్ంసర్వం॥ ౧ ॥ పాంక్తేనైవపాంక్తగ్ంస్పృ
ణోతీతి॥ సర్వమేకంచ॥ ... ... *

అథఅష్టమోఽనువాకః.

ఓమితిబ్రహ్మ। ఓమితీదగ్ంసర్వం । ఓమిత్యేతదనుకృతిర్హస్మవాఅప్యో
శ్రావయేత్యాశ్రావయంతి। ఓమితిసామానిగాయంతి। ఓగ్ంశోమితిశస్త్రా
ణిశగ్ంసంతి। ఓమిత్యధ్వర్యుఃప్రతిగరంప్రతిగృణాతి। ఓమితిబ్రహ్మాప్రసౌతి।
ఓమిత్యగ్నిహోత్రమనుజానాతి। ఓమితిబ్రాహ్మణఃప్రవక్ష్యన్నాహ । బ్ర
హ్మోపాప్నవానీతి। బ్రహ్మైవోపాప్నోతి॥౧॥ ఓందశ॥ ... *

—* అథనవమోఽనువాకః. *—

ఋతంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। సత్యంచస్వాధ్యాయప్రవచనే
చ। తపశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। దమశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। శ
మశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అగ్నయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అగ్ని
హోత్రంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। అతిథయశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ
మానుషంచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవచనేచ॥౧॥
ప్రజనశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। ప్రజాతిశ్చస్వాధ్యాయప్రవచనేచ। స
త్యమితిసత్యవచారాథీతరః। తపఇతితపోనిత్యః పౌరుశిష్టిః। స్వాధ్యాయప్ర
వచనేఏవేతినాకోమౌద్గల్యః। తద్ధితపస్తద్ధితపః॥ ప్రజాచస్వాధ్యాయప్రవ
చనేచషట్చ॥ ... ... *

—* అథదశమోఽనువాకః. *—

అహంవృక్షస్యరేరివా। కీర్తిః పృష్ఠంగిరేరివ। ఊర్ధ్వపవిత్రోవాజినీవ
స్వమృతమస్మి। ద్రవిణగ్ం సువర్చసం। సుమేధాఅమృతోక్షితః। ఇతిత్రిశంకో
ర్వేదానువచనం॥ అహగ్ం షట్॥ ... ... *

—* అథఏకాదశోఽనువాకః. *—

వేదమనూచ్యాచార్యోంతేవాసినమనుశాస్తి। సత్యంవద। ధర్మంచర
స్వాధ్యాయాన్మాప్రమదః। ఆచార్యాయప్రియంధనమాహృత్యప్రజాత
న్తుంమావ్యవచ్ఛేత్సీః। సత్యాన్నప్రమదితవ్యం। ధర్మాన్నప్రమదితవ్యం। కు
శలాన్నప్రమదితవ్యం। భూత్యైనప్రమదితవ్యం। స్వాధ్యాయప్రవచనా
భ్యాంనప్రమదితవ్యం॥ ౧॥ దేవపితృకార్యాభ్యాంనప్రమదితవ్యం। మాతృ
దేవోభవ। పితృదేవోభవ। ఆచార్యదేవోభవ। అతిథిదేవోభవ। యాన్యన
వద్యానికర్మాణి। తానిసేవితవ్యాని। నోఇతరాణి। యాన్యస్మాకగ్ం సుచరి
తాని। తానిత్వయోపాస్యాని॥౨॥ నోఇతరాణి। యేకేచాస్మచ్ఛ్రేయాగ్ంసో
బ్రాహ్మణాః। తేషాంత్వయాసనేనప్రశ్వసితవ్యం। శ్రద్ధయాదేయం। అశ్ర
ద్ధయాదేయం। శ్రియాదేయం। హ్రియాదేయం। భియాదేయం। సంవిదా
దేయం। అథయదితేకర్మవిచికిత్సావావృత్తవిచికిత్సావాస్యాత్॥ ౩॥ యేత

త్ర బ్రాహ్మణాస్సమ్మర్శినః। యుక్తాఆయుక్తాః। అలూక్షాధర్మకామాస్స్యుః।
యథా తేతత్ర వర్తేరన్। తథాతత్ర వర్తేథాః। అథాభ్యాఖ్యాతేషు। యేత
త్ర బ్రాహ్మణాస్సంమర్శినః।యుక్తాఆయుక్తాః।అలూక్షాధర్మకామాస్స్యుః।
యథా తే తేషువర్తేరన్॥ ౪॥ తథా తేషువర్తేథాః। ఏషఆదేశః। ఏషఉపదే
శః। ఏషావేదోపనిషత్। ఏతదనుశాసనం। ఏవముపాసితవ్యం। ఏవము చై
తదుపాస్యం ॥ స్వాధ్యాయప్రవచనాభ్యాం నప్రమదితవ్యంతానిత్వయో
పాస్యానివిచికిత్సావాస్యాత్తేషువర్తేరన్సప్తచ॥ ...

అథద్వాదశోనువాకః.

శంనోమిత్రశ్శంవరుణః। శంనోభవత్వర్యమా। శంనఇన్ద్రోబృహ
స్పతిః। శంనోవిష్ణురురుక్రమః। నమోబ్రహ్మణే। నమస్తేవాయో। త్వమేవ
ప్రత్యక్షంబ్రహ్మాసి। త్వామేవప్రత్యక్షంబ్రహ్మవాదిషం।ఋతమవాదిషం।
సత్యమవాదిషం॥ ౧॥ తన్మామావీత్। తద్వక్తారమావీత్।ఆవీన్మాం ఆవీద్వ
క్తారం। ఓంశాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః। సత్యంవదిష్యామిపఞ్చచ॥ ... *

ఇతిశీక్షావల్లీ ప్రథమాధ్యాయస్సమాప్తా.

శంనశ్శీక్షాగ్ సహనాయశ్ఛందసాంభూః సయః పృథివ్యోమిత్యృతం
చాహంవేదమనూచ్యశంనోద్వాదశ। శంనోమహాఇత్యాదిత్యోనాఇతరాణి
త్రయోవిగ్ శతిః॥ శంనోవక్తారం॥ ... ... *

హరిఃఓం॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఆనన్దవల్లీ—ద్వితీయాధ్యాయే - ప్రథమోనువాకః.

హరిఃఓం॥ సహనావవతు। సహనౌభునక్తు।సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తు। మావిద్విషావహై। ఓంశాన్తిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥ బ్రహ్మ విదాప్నోతిపరం। తదేషాభ్యుక్తా। సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ। యోవేద నిహితంగుహాయాంపరమేవ్యోమన్॥ ౧॥ శోశ్నుతేసర్వాన్ కామాన్సహ బ్రహ్మణావిపశ్చితేతి। తస్మాద్వాఏతస్మాదాత్మనఆకాశస్సంభూతః। ఆకా శాద్వాయుః। వాయోరగ్నిః। అగ్నేరాపః। అద్భ్యఃపృథివీ। పృథివ్యాఓష ధయః।ఓషధీభ్యోన్నం।అన్నాత్పురుషః॥౨॥సవాఏషపురుషోన్నరసమయః తస్యేదమేవశిరః।అయందక్షిణఃపక్షః।అయముత్తరఃపక్షః।అయమాత్మా।ఇ దంపుచ్ఛంప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ... *

అథద్వితీయోనువాకః.

అన్నాద్వైప్రజాఃప్రజాయంతే। యాఃకాశ్చపృథివీగ్ శ్రితాః। అ థోఅన్నేనైవజీవంతి। అథైనదపియంత్యంతతః। అన్నగ్ హిభూతానాంజ్యే ష్ఠం। తస్మాత్సర్వౌషధముచ్యతే। సర్వంవైతేన్నమాప్నువంతి। యేన్నం బ్రహ్మోపాసతే। అన్నగ్ హిభూతానాంజ్యేష్ఠం। తస్మాత్సర్వౌషధము చ్యతే॥ ౧॥ అన్నాద్భూతానిజాయంతే। జాతాన్యన్నేనవర్ధన్తే। అద్యతేత్తి చభూతాని। తస్మాదన్నంతదుచ్యతఇతి। తస్మాద్వాఏతస్మాదన్నరసమయా త్। అన్యోంతరఆత్మా ప్రాణమయః। తేనైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏ వ। తస్యపురుషవిధతాం। అన్వయంపురుషవిధః॥ ౨॥ తస్య ప్రాణఏవశిరః వ్యానోదక్షిణఃపక్షః। అపానఉత్తరఃపక్షః। ఆకాశఆత్మా। పృథివీపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ... *

అథతృతీయోనువాకః.

ప్రాణందేవాఅనుప్రాణంతి। మనుష్యాఃపశవశ్చయే। ప్రాణోహి భూతానామాయుః। తస్మాత్సర్వాయుషముచ్యతే। సర్వమేవతఆయుర్యం తి। యే ప్రాణంబ్రహ్మోపాసతే। ప్రాణోహిభూతానామాయుః। తస్మా త్సర్వాయుషముచ్యతఇతి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య॥ ౧॥

తస్మాద్వాఏతస్మాత్ప్రాణమయాత్। అన్యోంతరఆత్మామనోమయః। తేనైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ। తస్యపురుషవిధతాం। అన్వయంపురుషవిధః। తస్యయజురేవశిరః। ఋగ్దక్షిణఃపక్షః। సామోత్తరఃపక్షః। ఆదేశఆత్మా॥ ౧॥ అథర్వాఙ్గిరసఃపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథచతుర్థోనువాకః.

యతోవాచోనివర్తంతే। అప్రాప్యమనసాసహ। ఆనందంబ్రహ్మణోవిద్వాన్। నబిభేతికదాచనేతి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య। తస్మాద్వాఏతస్మాన్మనోమయాత్। అన్యోంతరఆత్మావిజ్ఞానమయః। తేనైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ॥ ౧॥ తస్యపురుషవిధతాం। అన్వయంపురుషవిధః। తస్యశ్రద్ధేవశిరః। ఋతందక్షిణఃపక్షః। సత్యముత్తరఃపక్షః। యోగఆత్మా। మహఃపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథపంచమోనువాకః.

విజ్ఞానంయజ్ఞంతనుతే। కర్మాణితనుతేపిచ। విజ్ఞానందేవాస్సర్వే। బ్రహ్మజ్యేష్ఠముపాసతే। విజ్ఞానంబ్రహ్మచేద్వేద। తస్మాచ్చేన్నప్రమాద్యతి। శరీరేపాప్మనోహిత్వా। సర్వాన్కామాన్సమశ్నుతఇతి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య॥ ౧॥ తస్మాద్వాఏతస్మాద్విజ్ఞానమయాత్, అన్యోంతరఆత్మానందమయః। తేనైషపూర్ణః। సవాఏషపురుషవిధఏవ। తస్యపురుషవిధతాం। అన్వయంపురుషవిధః। తస్యప్రియమేవశిరః। మోదోదక్షిణఃపక్షః। ప్రమోదఉత్తరఃపక్షః। ఆనందఆత్మా॥ ౨॥ బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రతిష్ఠా। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... . *

అథషష్ఠోనువాకః.

అసన్నేవసభవతి। అసద్బ్రహ్మేతివేదచేత్। అస్తిబ్రహ్మేతిచేద్వేద। సంతమేనంతతోవిదురితి। తస్యైషఏవశారీరఆత్మా। యఃపూర్వస్య। అథాతోనుప్రశ్నాః। ఉతావిద్వానముంలోకంప్రేత్య। కశ్చనగచ్ఛతి। ఆహోవిద్వానముంలోకంప్రేత్య॥ ౧॥ కశ్చిత్సమశ్నుతా౩ఉ। సోకామయత। బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా। ఇదగ్ంస

ర్వమసృజత। యదిదంకించ। తత్సృష్ట్వా। తదేవానుప్రావిశత్। తదనుప్రవిశ్య॥ ౬॥ సచ్చత్యచ్చాభవత్। నిరుక్తంచానిరుక్తంచ। నిలయనంచానిలయనంచ। విజ్ఞానంచావిజ్ఞానంచ। సత్యంచానృతంచసత్యమభవత్। యదిదంకించ। తత్సత్యమిత్యాచక్షతే। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ✻

అథసప్తమోనువాకః.

అసద్వాఇదమగ్రఆసీత్। తతోవైసదజాయత। తదాత్మానగ్‍ంస్వయమకురుత। తస్మాత్తత్సుకృతముచ్యతఇతి। యద్వైతత్సుకృతం రసోవైసః। రసగ్‍ంహ్యేవాయంలబ్ధ్వానందీభవతి। కోహ్యేవాన్యాత్కఃప్రాణ్యాత్। యదేషఆకాశఆనందోనస్యాత్। ఏషహ్యేవానందయాతి॥ ౧॥ యదాహ్యేవైషఏతస్మిన్నదృశ్యేనాత్మ్యేనిరుక్తేనిలయనేభయంప్రతిష్ఠాంవిందతే। అథసోభయంగతోభవతి। యదాహ్యేవైషఏతస్మిన్నుదరమంతరంకురుతే। అథతస్యభయంభవతి। తత్త్వేవభయంవిదుషోమన్వానస్య। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ ... ... ✻

అథఅష్టమోనువాకః.

భీషాస్మాద్వాతఃపవతే। భీషోదేతిసూర్యః। భీషాస్మాదగ్నిశ్చేంద్రశ్చ। మృత్యుర్ధావతిపంచమఇతి। సైషానందస్యమీమాగ్‍ంసాభవతి। యువాస్యాత్సాధుయువాధ్యాయకః। ఆశిష్ఠోద్రఢిష్ఠోబలిష్ఠః। తస్యేయంపృథివీసర్వావిత్తస్యపూర్ణాస్యాత్। సఏకోమానుషఆనందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య॥ ౧ ॥ తేయేశతంమానుషాఆనందాః। సఏకోమనుష్యగంధర్వాణామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంమనుష్యగంధర్వాణామానందాః। సఏకోదేవగంధర్వాణామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతందేవగంధర్వాణామానందాః। సఏకఃపితౄణాంచిరలోకలోకానామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంపితౄణాంచిరలోకలోకానామానందాః॥ ౨ ॥ సఏకఆజానజానాందేవానామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతమాజానజానాందేవానామానందాః। సఏకఃకర్మదేవానాందేవానామానందః। యేకర్మణాదేవా

నపియంతి। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంకర్మదేవానాందేవా
నామానందాః। సఏకోదేవానామానందః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య
తేయేశతందేవానామానందాః॥ ౩॥ సఏకఇంద్రస్యానందః। శ్రోత్రియస్య
చాకామహతస్య। తేయేశతమిన్ద్రస్యానన్దాః। సఏకోబృహస్పతేరానన్దః।
శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంబృహస్పతేరానన్దాః। సఏకః
ప్రజాపతేరానన్దః। శ్రోత్రియస్యచాకామహతస్య। తేయేశతంప్రజాప
తేరానన్దాః। సఏకోబ్రహ్మణఆనందః॥ ౪ ॥ శ్రోత్రియస్యచాకామహత
స్య। సయశ్చాయంపురుషే। యశ్చాసావాదిత్యే। సఏకః। సయఏవంవిత్। అ
స్మాల్లోకాత్ప్రేత్య। ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రామతి। ఏతం
ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రామతి। ఏతంమనోమయమాత్మానము
పసంక్రామతి। ఏతంవిజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రామతి॥ ౫ ॥ ఏత
మానన్దమయమాత్మానముపసంక్రామతి। తదప్యేషశ్లోకోభవతి॥ *

అథనవమోనువాకః.

యతోవాచోనివర్తన్తే। అప్రాప్యమనసాసహ। ఆనందంబ్రహ్మ
ణోవిద్వాన్। నబిభేతికుతశ్చనేతి। ఏతగ్ంహవావనతపతి। కిమహగ్ సాధునా
కరవం। కిమహంపాపమకరవమితి। సయఏవంవిద్వానేతేఆత్మానగ్ స్పృణు
తే। ఉభేహ్యేవైషఏతేఆత్మానగ్ స్పృణుతే। యఏవంవేద॥ ౧ ॥ ఇత్యుపనిషత్।

ఇత్యానందవల్లీద్వితీయోఽధ్యాయస్సమాప్తః.

బ్రహ్మవిదిదమయమిదమేకవిగ్ శతిరన్నాదన్నరసమయాదన్యాత్ప్రా
ణోవ్యానోపానఆకాశఃపృథివీపుచ్ఛగ్ షడ్విగ్ శతిః ప్రాణంయజుఋక్సా
మాదేశోఽథర్వాంగిరసః పుచ్ఛంద్వావిగ్ శతిస్తస్యశ్రద్ధర్తగ్ సత్యంయో
గోమహోష్టాదశవిజ్ఞానంప్రియంమోదఃప్రమోదఆనన్దోబ్రహ్మపుచ్ఛం
ద్వావిగ్ శతరసన్నేవాథాష్టావిగ్ శతిరసత్ షోడశభీషాస్మాన్మానుషోమను
ష్యగన్ధర్వాణాందేవగన్ధర్వాణాంపితౄణాం చిరలోకలోకానామాజాన

జానాంకర్మదేవానాంయేకర్మణాదేవానామపియన్తి స్యబృహస్పతేఃప్రజాప తేర్బ్రహ్మణః సయశ్చ సజ్యా- మర్త్యేకపంచాశద్యతఃకుతశ్చ నైతమేకాదశనవ ॥ ... ... *

హరిఃఓం॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - భృగువల్లీ.

అథ ప్రథమోఽనువాకః.

హరిఃఓం॥సహనావవతు।సహనౌభునక్తు। సహవీర్యంకరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తుమావిద్విషావహై।ఓంశాన్తిశ్శాంతిశ్శాంతిః॥భృగుర్వై వారుణిః। వరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవోబ్రహ్మేతి। తస్మాఏతత్ప్రోవాచ। అన్నంప్రాణంచక్షుశ్శ్రోత్రంమనోవాచమితి। తగ్ంహోవాచ। యతోవాఇమానిభూతానిజాయంతే।యేనజాతానిజీవంతి।యత్ప్రయన్త్యభిసంవిశంతి।తద్విజిజ్ఞాసస్వ।తద్బ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత।సతపస్తప్త్వా॥

అథద్వితీయోనువాకః.

అన్నంబ్రహ్మేతివ్యజానాత్।అన్నాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయన్తే।అన్నేనజాతానిజీవంతి।అన్నంప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి।తద్విజ్ఞాయ।పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవోబ్రహ్మేతి। తగ్ంహోవాచ। తపసాబ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపోబ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత।సతపస్తప్త్వా॥

అథతృతీయోనువాకః.

ప్రాణోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్।ప్రాణాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। ప్రాణేనజాతానిజీవంతి। ప్రాణంప్రయంత్యభిసంవి

శంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవో బ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసాబ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపోబ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథ చతుర్థోనువాకః.

మనోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్। మనసోహ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। మనసాజాతానిజీవంతి। మనః ప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణం పితరముపససార। అధీహిభగవోబ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసాబ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ। తపోబ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథపంచమోనువాకః.

విజ్ఞానంబ్రహ్మేతివ్యజానాత్। విజ్ఞానాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। విజ్ఞానేనజాతానిజీవంతి। విజ్ఞానంప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। తద్విజ్ఞాయ। పునరేవవరుణంపితరముపససార। అధీహిభగవోబ్రహ్మేతి। తగ్ం హోవాచ। తపసాబ్రహ్మవిజిజ్ఞాసస్వ। తపోబ్రహ్మేతి। సతపోతప్యత। సతపస్తప్త్వా॥ ... ... *

అథషష్ఠోనువాకః.

ఆనందోబ్రహ్మేతివ్యజానాత్। ఆనందాద్ధ్యేవఖల్విమానిభూతానిజాయంతే। ఆనందేనజాతానిజీవంతి। ఆనందంప్రయంత్యభిసంవిశంతీతి। సైషాభార్గవీవారుణీవిద్యా పరమేవ్యోమన్ప్రతిష్ఠితా। సయఏవంవేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథసప్తమోనువాకః.

అన్నంననింద్యాత్। తద్వ్రతం। ప్రాణోవాఅన్నం। శరీరమన్నాదం। ప్రాణేశరీరంప్రతిష్ఠితం। శరీరేప్రాణఃప్రతిష్ఠితః। తదేత

దన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితంవేద ప్రతితిష్ఠతి అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథ అష్టమోనువాకః.

అన్నంనపరిచక్షీత। తద్వ్రతం। ఆపోవాఅన్నం। జ్యోతిరన్నాదం। అప్సుజ్యోతిః ప్రతిష్ఠితం। జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః। తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయ ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం వేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథ నవమోనువాకః.

అన్నంబహుకుర్వీత। తద్వ్రతం। పృథివీవాఅన్నం। ఆకాశోన్నాదః। పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠితః। ఆకాశేపృథివీ ప్రతిష్ఠితా। తదేతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితం। సయ ఏతదన్నమన్నే ప్రతిష్ఠితంవేద ప్రతితిష్ఠతి। అన్నవానన్నాదోభవతి। మహాన్భవతి ప్రజయాపశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన। మహాన్కీర్త్యా॥ ... ... *

అథదశమోనువాకః

నకంచనవసతౌ ప్రత్యాచక్షీత। తద్వ్రతం। తస్మాద్యయాకయాచ విధయాబహ్వన్నం ప్రాప్నుయాత్। అరాధ్యస్మాఅన్నమిత్యాచక్షతే। ఏతద్వైముఖతోన్నగ్ రాద్ధం। ముఖతోస్మాఅన్నగ్ రాధ్యతే। ఏతద్వైమధ్యతోన్నగ్ రాద్ధం। మధ్యతోస్మాఅన్నగ్ రాధ్యతే। ఏతద్వాఅంతతోన్నగ్ రాద్ధం। అంతతోస్మాఅన్నగ్ రాధ్యతే॥ ౧॥ యఏవంవేద। క్షేమ ఇతివాచి। యోగక్షేమఇతి ప్రాణాపానయోః। కర్మేతిహస్తయోః। గతిరితిపాదయోః। విముక్తిరితిపాయౌ। ఇతిమానుషీస్సమాజ్ఞాః। అథదైవీః। తృప్తిరితివృష్టౌ। బలమితివిద్యుతి॥ ౨॥ యశ ఇతిపశుషు। జ్యోతిరితినక్షత్రేషు। ప్రజాతిరమృతమానందఇత్యుపస్థే। సర్వమిత్యాకాశే। తత్ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత

ప్రతిష్ఠావాన్ భవతి। తన్మహ ఇత్యుపాసీత। మహాన్ భవతి। తన్మన ఇత్యుపాసీత। మానవాన్ భవతి ॥ ౩ ॥ తన్నమ ఇత్యుపాసీత। నమ్యంతేఽస్మై కామాః। తద్బ్రహ్మేత్యుపాసీత। బ్రహ్మవాన్ భవతి। తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత। పర్యేణం మ్రియంతే ద్విషంతస్సపత్నాః। పరి యేఽప్రియా భ్రాతృవ్యాః। స యశ్చాయం పురుషే। యశ్చాసావాదిత్యే। స ఏకః ॥ ౪ ॥
స య ఏవంవిత్। అస్మాల్లోకాత్ప్రేత్య। ఏతమన్నమయమాత్మానముపసంక్రమ్య। ఏతం ప్రాణమయమాత్మానముపసంక్రమ్య। ఏతం మనోమయమాత్మానముపసంక్రమ్య। ఏతం విజ్ఞానమయమాత్మానముపసంక్రమ్య। ఏతమానందమయమాత్మానముపసంక్రమ్య। ఇమాల్లోకాన్కామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్। ఏతత్సామ గాయన్నాస్తే। హా౩వు హా౩వు హా౩వు ॥ ౫ ॥ అహమన్నమహమన్నమహమన్నం। అహమన్నాదో౽హమన్నాదో౽హమన్నాదః। అహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృదహగ్గ్ శ్లోకకృత్। అహమస్మి ప్రథమజా ఋతా౩స్య। పూర్వం దేవేభ్యో౽మృతస్య నా౩ భా౩ఇ। యో మా దదాతి స ఇదేవ మా౩వా౩ః। అహమన్నమన్నమదంతమా౩ద్మి। అహం విశ్వం భువనమభ్యభవా౩ం। సువర్ణజ్యోతీః। య ఏవం వేద। ఇత్యుపనిషత్ ॥ ౬ ॥ గాధ్యతే విద్యుతీమానవాన్ భవత్యేకో హా౩వు య ఏవం వేదైకంచ ॥ *

భృగుస్తస్మై యతో వా ఇమాని తద్విజిజ్ఞాసస్వ తత్త్రయో దశాన్నం ప్రాణం మనో విజ్ఞానమితి విజ్ఞాయ తం తపసా ద్వాదశ ద్వాదశానంద ఇతి సైషా దశాన్నం న నింద్యాత్ప్రాణశ్శరీరమన్నం న పరిచక్షీతాపో జ్యోతిరన్నం బహు కుర్వీత పృథివ్యామాకాశ ఏకాదశైకాదశ నకంచ నైకషష్టిరేకాన్నవిగ్ శతి రేకాన్నవిగ్ శతిః। సహనావవతు। సహనౌభునక్తు। సహవీర్యం కరవావహై। తేజస్వినావధీతమస్తు మా విద్విషావహై। ఓం శాంతిశ్శాంతిశ్శాంతిః ॥ *

ఓం తత్సత్ హరిః ఓం శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

ఇతి భృగువల్లీ సమాప్తా.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

తైత్తిరీయోపనిషత్ - షష్ఠః ప్రశ్నః - నారాయణమ్.

షష్ఠః ప్రశ్నే ప్రథమోనువాకః.

అంభస్యపారే భువనస్య మధ్యే నాకస్య పృష్ఠే మహతో మహీయాన్।
శుక్రేణ జ్యోతీగ్ంషి సమనుప్రవిష్టః ప్రజాపతిశ్చరతి గర్భే అంతః॥ ... *

యస్మిన్నిదగ్ం సంచ విచైతి సర్వం యస్మిన్ దేవా అధి విశ్వే నిషేదుః। తదే
వ భూతం తదు భవ్యమా ఇదం తదక్షరే పరమే వ్యోమన్॥ ౨॥ యేనావృతం ఖం
చ దివం మహీం చ యేనాదిత్యస్తపతి తేజసా భ్రాజసా చ। యమంతస్సముద్రే
కవయో వయంతి తదక్షరే పరమే ప్రజాః॥ ౩॥ యతః ప్రసూతా జగతః ప్రసూ
తీ తోయేన జీవాన్వ్యచసర్జ భూమ్యాం। యదోషధీభిః పురుషాన్పశూగ్ంశ్చ
వివేశ భూతాని చరాచరాణి॥ ౪॥ అతః పరం నాన్యదణీయసగ్ం హి పరాత్ప
రం యన్మహతో మహాంతం। యదేకమవ్యక్తమనంతరూపం విశ్వం పురాణం త
మసః పరస్తాత్॥ ౫॥ తదేవర్తం తదు సత్యమాహుస్తదేవ బ్రహ్మ పరమం కవీ
నాం। ఇష్టాపూర్తం బహుధా జాతం జాయమానం। విశ్వం బిభర్తి భువనస్య
నాభిః॥ ౬॥ తదేవాగ్నిస్తద్వాయుస్తత్సూర్యస్తదు చంద్రమాః। తదేవ శుక్ర
మమృతం తద్బ్రహ్మ తదాపస్స ప్రజాపతిః॥ ౭॥ సర్వే నిమేషా జజ్ఞిరే విద్యుతః
పురుషాదధి। కలా ముహూర్తాః కాష్ఠాశ్చాహోరాత్రాశ్చ సర్వశః। అర్ధ
మాసా మాసా ఋతవస్సంవత్సరశ్చ కల్పతాం॥ ౮॥ స ఆపః ప్రదుఘే ఉభే ఇ
మే అంతరిక్షమథో సువః। నైనమూర్ధ్వం న తిర్యంచం న మధ్యే పరిజగ్రభత్। న
తస్యేశే కశ్చన తస్య నామ మహద్యశః॥ ౯॥ న సందృశే తిష్ఠతి రూపమస్య న చ
క్షుషా పశ్యతి కశ్చనైనం। హృదా మనీషా మనసాభిక్లృప్తో య ఏనం విదురమృతా
స్తే భవంతి॥ అద్భ్యస్సంభూతో హిరణ్యగర్భ ఇత్యష్టౌ। ఏష హి దేవః ప్రదిశోను
సర్వాః పూర్వో హి జాతస్స ఉ గర్భే అంతః। స విజాయమానస్స జనిష్యమాణః
ప్రత్యఙ్ముఖాస్తిష్ఠతి విశ్వతోముఖః॥ విశ్వతశ్చక్షురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతో
హస్త ఉత విశ్వతస్పాత్। సంబాహుభ్యాం నమతి సంపతత్రైర్ద్యావాపృథివీ

జనయందేవఏకః॥ వెనస్తత్పశ్యన్విశ్వాభువనానివిద్వాన్। యత్రవిశ్వంభవత్యేకనీడం।యస్మిన్నిదంసఞ్చవిచైతిసర్వం।సఓతః ప్రోతశ్చవిభుఃప్రజాసు॥ప్రితద్వోచేఅమృతన్నువిద్వాన్గంధర్వోనామనిహితంగుహాసు। త్రీణిపదానిహితంగుహాసుయస్తద్వేదసపితుఃపితాసత్॥ ౧౪॥ సనోబంధుర్జనితాసవిధాతా ధామానివేదభువనానివిశ్వా। యత్రదేవాఅమృతమానశానాస్తృతీయే ధామాన్యభ్యైరయంత॥౧౫॥ పరిద్యావాపృథివీయంతిసద్యఃపరిలోకాన్పరిదిశఃపరిసువః।ఋతస్యతంతుంవితతంవిచృత్యతదపశ్యత్తదభవత్ప్రజాసు॥ పరీత్యలోకాన్పరీత్యభూతానిపరీత్యసర్వాఃప్రదిశోదిశశ్చ। ప్రజాపతిఃప్రథమజాఋతస్యాత్మనాత్మానమభిసంబభూవ॥౧౭॥ సదసస్పతిమద్భుతంప్రియమింద్రస్యకామ్యం। సనింమేధామయాసిషం॥ ౧౮ ॥ ఉద్దీప్యస్వజాతవేదోపఘ్నన్నిరృతింమమ। పశూగ్శ్చమహ్యమావహజీవనంచదిశోదశ ॥ ౧౯ ॥ మానోహిగ్‌సీర్జాతవేదోగామశ్వంపురుషంజగత్ । అబిభ్రదగ్న ఆగహిశ్రియామాపరిపాతయ ॥ ౨౦ ॥ పురుషస్యవిద్మసహస్రాక్షస్యమహాదేవస్యధీమహి । తన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్ ॥ ౨౧ ॥ తత్పురుషాయవిద్మహేమహాదేవాయధీమహి । తన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్॥ ౨౨॥ తత్పురుషాయవిద్మహేవక్రతుండాయధీమహి। తన్నోదంతిఃప్రచోదయాత్॥ ౨౩॥ తత్పురుషాయవిద్మహేసువర్ణపక్షాయధీమహి। తన్నోగరుడఃప్రచోదయాత్॥ ౨౪॥ కాత్యాయనాయవిద్మహేకన్యకుమారిధీమహి। తన్నోదుర్గిః ప్రచోదయాత్॥ ౨౫॥ నారాయణాయవిద్మహేవాసుదేవాయధీమహి। తన్నోవిష్ణుఃప్రచోదయాత్॥ ౨౬॥ సహస్రపరమాదేవీశతమూలాశతాఙ్కురా। సర్వగ్‌హరతుమేపాపందూర్వాదుస్స్వప్ననాశనీ॥ ౨౭ ॥ అశ్వక్రాంతేరథక్రాంతేవిష్ణుక్రాంతేవసుంధరా । శిరసాధారితాదేవిరక్షస్వమాంపదేపదే । ఉద్ధృతాసివరాహేణకృష్ణేనశతబాహునా॥ ౨౮ ॥ భూమిర్ధేనుర్ధరణీలోకధారిణీ। మృత్తికేహనమేపాపంయన్మయాదుష్కృతంకృతం। త్వయాహతేనపాపేనజీవామిశరదశ్శతం।మృత్తికేదేహిమేపుష్టింత్వయిసర్వంప్రతిష్ఠితం॥ ౨౯ ॥ గంధద్వారాందురాధ

ర్షాంనిత్యపుష్టాంకరీషిణీం। ఈశ్వరీగ్ సర్వభూతానాంత్వామిహోపహ్వ
యేశ్రియం॥ ౩౦॥ హిరణ్యశృంగంవరుణంప్రపద్యేతీర్థంమేదేహియాచ
తః। యన్మయాభుక్తమసాధూనాంపాపేభ్యశ్చప్రతిగ్రహః। యన్మేమన
సావాచాకర్మణావాదుష్కృతంకృతం। తన్నఇంద్రోవరుణోబృహస్ప
తిస్సవితాచపునంతుపునఃపునః॥ ౩౧॥ సుమిత్రానఆపఓషధయస్సంతుదు
ర్మిత్రాస్తస్మైభూయాసుర్యోస్మాన్ద్వేష్టియంచవయంద్విష్మః॥ ౩౨॥ నమో
గ్నయేప్సుమతేనమఇంద్రాయ నమోవరుణాయనమోవారుణ్యై నమో
ద్భ్యః॥ ౩౩॥ యదపాంక్రూరంయదమేధ్యంయదశాంతంతదపగచ్ఛతాత్
అత్యాశనాదతీపానాద్యచ్చఉగ్రాత్ప్రతిగ్రహాత్। తన్నోవరుణోరాజాపా
ణినాహ్యవమర్శతు॥ ౩౪॥ సోహమపాపోవిరజోనిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః। నా
కస్యపృష్ఠమారుహ్యగచ్ఛేద్బ్రహ్మసలోకతాం॥ ౩౫॥ ఇమంమేగంగేయము
నేసరస్వతిశుతుద్రిస్తోమగ్ సచతాపరుష్ణియా। అసిక్నియామరుద్వృధేవి
తస్తయార్జీకీయేశృణుహ్యాసుషోమయా॥ ౩౬॥ ఋతంచసత్యంచాభీద్ధా
త్తపసోధ్యజాయతతతోరాత్రిరజాయత। తతస్సముద్రో అర్ణవః। సము
ద్రాదర్ణవాదధిసంవత్సరోఅజాయత॥ ౩౭॥ అహోరాత్రాణివిదధద్వి
శ్వస్యమిషతోవశీ। సూర్యాచంద్రమసౌధాతాయథాపూర్వమకల్పయత్।
దివంచపృథివీంచాంతరిక్షమథోసువః॥ ౩౮॥ యత్పృథివ్యాంరజస్స్వమాం
తరిక్షేవిరోదసీ। ఇమాగ్ స్తదాపోవరుణఃపునాత్వఘమర్షణః॥ ౩౯॥
ఏషభూతస్యభవ్యే భువనస్యగోప్తా। ఏషపుణ్యకృతాంల్లోకానేషమృత్యో
ర్హిరణ్మయం। ద్యావాపృథివ్యోర్హిరణ్మయగ్ సగ్ శ్రితంసువః। సన
స్సువస్సగ్ శిశాధి॥ ౪౦॥ ఆర్ద్రంజ్వలతిజ్యోతిరహమస్మి। జ్యోతిర్జ్వలతి
బ్రహ్మాహమస్మి। యోహమస్మిబ్రహ్మాహమస్మి। అహమేవాహంమాంజు
హోమిస్వాహా॥ ౪౧॥ అకార్యకార్యవకీర్ణీస్తేనోభ్రూణహాగురుత
ల్పగః। వరుణోపామఘమర్షణస్తస్మాత్పాపాత్ప్రముచ్యతే॥ ౪౨॥
రజోభూమిస్త్వమాంరోదయస్వప్రవదంతిధీరాః। పునంతుఋషయఃపు
నంతువసవఃపునాతువరుణః పునాత్వఘమర్షణః॥ ౪౩॥ ఆక్రాన్త్సముద్రః
ప్రథమేవిధర్మన్జనయన్ప్రజాభువనస్యరాజా। వృషాపవిత్రేఅధిసానో

అవ్యైబృహత్సోమోవావృధేసువానఇందుః॥ ౪౪॥ జాతవేదసేసునవామసోమమరాతీయతోనిదహాతివేదః। సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వానావేవసింధుందురితాత్యగ్నిః॥ ౪౫॥ తామగ్నివర్ణాంతపసాజ్వలంతీంవైరోచనీంకర్మఫలేషుజుష్టాం। దుర్గాందేవీంశరణమహంప్రపద్యేసుతరసితరసేనమః॥ ౪౬॥ అగ్నేత్వంపారయానవ్యో అస్మాన్స్వస్తిభిరతిదుర్గాణివిశ్వా। పూశ్చపృథ్వీబహులానఉర్వీభవాతోకాయతనయాయశంయోః॥ ౪౭॥ విశ్వానినోదుర్గహాజాతవేదస్సింధుంననావాదురితాతిపర్షి। అగ్నేఅత్రివన్మనసాగృణానోస్మాకంభూత్వవితాతనూనాం॥ ౪౮॥ పృతనాజితగ్ సహమానముగ్రమగ్నిగ్ హువేమపరమాత్సధస్థాత్। సనఃపర్షదతిదుర్గాణివిశ్వాక్షామద్దేవోఅతిదురితాత్యగ్నిః॥ ౪౯॥ ప్రత్నోషికమీడ్యోఅధ్వరేషుసనాచ్చహోతానవ్యశ్చసత్సి। స్వాంచాగ్నేతనువంపిప్రియస్వాస్మభ్యంచసౌభగమాయజస్వ॥ *

అథద్వితీయోనువాకః.

భూరగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా। భువోవాయవేన్తరిక్షాయస్వాహా। సువరాదిత్యాయదివేస్వాహా। భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా। నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరోం॥ ... *

అథతృతీయోనువాకః.

భూరన్నమగ్నయేపృథివ్యైస్వాహా। భువోన్నంవాయవేంతరిక్షాయస్వాహా। సువరన్నమాదిత్యాయదివేస్వాహా। భూర్భువస్సువరన్నంచంద్రమసేదిగ్భ్యస్స్వాహా। నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువరన్నమోం॥ ... ... *

అథచతుర్థోనువాకః.

భూరగ్నయేచపృథివ్యైచమహతేచస్వాహా। భువోవాయవేచాంతరిక్షాయచమహతేచస్వాహా। సువరాదిత్యాయచదివేచమహతేచస్వాహా। భూర్భువస్సువశ్చంద్రమసేచనక్షత్రేభ్యశ్చదిగ్భ్యశ్చమహతేచస్వాహా। నమోదేవేభ్యస్స్వధాపితృభ్యోభూర్భువస్సువర్మహరోం॥ ... *

—*అథ పంచమోనువాకః.*—

పాహినో అగ్న ఏనసే స్వాహా। పాహినో విశ్వవేదసే స్వాహా। యజ్ఞం పాహి విభావసో స్వాహా। సర్వం పాహి శతక్రతో స్వాహా॥ *

—*అథ షష్ఠోనువాకః.*—

యశ్ఛందసామృషభో విశ్వరూపశ్ఛందోభ్యశ్ఛందాంస్యావివేశ। సతాం శిక్యః ప్రోవాచోపనిషదింద్రో జ్యేష్ఠ ఇంద్రియాయ ఋషిభ్యో నమో దేవేభ్యస్స్వధా పితృభ్యో భూర్భువస్సువరోం॥ ... ... *

—*అథ సప్తమోనువాకః.*—

నమో బ్రహ్మణే ధారణం మే అస్త్వనిరాకరణం ధారయితా భూయాసం కర్ణయోశ్శ్రుతం మాచ్యోఢ్వం మమాముష్యఓం॥ ... *

—*అథ అష్టమోనువాకః.*—

ఋతం తపస్సత్యం తపశ్శ్రుతం తపశ్శాన్తం తపో దానం తపో యజ్ఞస్తపో భూర్భువస్సువర్బ్రహ్మైతదుపాస్యైతత్తపః॥ ... *

—*అథ నవమోనువాకః.*—

యథా వృక్షస్య సంపుష్పితస్య దూరాద్గంధో వాత్యేవం పుణ్యస్య కర్మణో దూరాద్గంధో వాతి। యథాసిధారాం కర్తేవహితామవక్రామే యద్యువేయువేహవా విహ్వయిష్యామి కర్తం పతిష్యామీత్యేవమమృతాదాత్మానం జుగుప్సేత్॥ ... ... *

—*అథ దశమోనువాకః.*—

అణోరణీయాన్మహతో మహీయానాత్మా గుహాయాం నిహితోస్య జంతోః। తమక్రతుం పశ్యతి వీతశోకో ధాతుః ప్రసాదాన్మహిమానమీశం॥ ౧॥ సప్త ప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్సప్తార్చిషస్సమిధస్సప్త జిహ్వాః। సప్త ఇమే లోకా యేషు చరంతి ప్రాణా గుహాశయాన్నిహితాస్సప్త సప్త॥ ౨॥ అతస్సముద్రా గిరయశ్చ సర్వేఽస్మాత్స్యందంతే సింధవస్సర్వరూపాః। అతశ్చవి

శ్వాఓషధయోరసాశ్చయే నైషభూతస్తిష్ఠత్యంతరాత్మా॥ ౩॥ బ్రహ్మాదేవా
నాంపదవీఃకవీనామృషిర్విప్రాణాంమహిషోమృగాణాం। శ్యేనోగృధ్రా
ణాంస్వధితిర్వనానాంసోమఃపవిత్రమత్యేతిరేభన్ ॥ ౪ ॥ అజామేకాంలో
హితశుక్లకృష్ణాంబహ్వీంప్రజాంజనయన్తీంసరూపాం। అజోహ్యేకోజుష
మాణోనుశేతేజహాత్యేనాంభుక్తభోగామజోన్యః॥ ౫ ॥ హగ్ంసశ్శుచిషద్వ
సురన్తరిక్షసద్ధోతావేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమ
సదబ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్॥ ౬॥ యస్మాజ్జాతానపరా
నైవకించనాసయఆవివేశభువనానివిశ్వా। ప్రజాపతిఃప్రజయాసంవిదాన
స్త్రీణిజ్యోతీగ్ంషిసచతేసషోడశీ॥ ౭॥ విధర్తారంహవామహే। వసోఃకువి
ద్వనాతినః। సవితారంనృచక్షసం॥ ౮ ॥ అద్యానోదేవసవితఃప్రజావత్సా
వీస్సౌభగంపరాదుష్వప్నియంసువ॥ ౯ ॥ విశ్వానిదేవసవితర్దురితానిప
రాసువ। యద్భద్రంతన్మఆసువ॥ ౧౦॥ మధువాతాఋతాయతేమధుక్షర
న్తిసింధవః। మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీః॥ ౧౧॥ మధునక్తముతోషసిమధుమ
త్పార్థివగ్ంరజః। మధుద్యౌరస్తునఃపితా॥ ౧౨॥ మధుమాన్నోవనస్పతిర్మ
ధుమాగ్ంఅస్తుసూర్యః। మాధ్వీర్గావోభవన్తునః॥ ౧౩॥ ఘృతంమిమిక్షేఘృ
తమస్యయోనిర్ఘృతేశ్రితోఘృతమువస్యధామ। అనుష్వధమావహమాద
యస్వస్వాహాకృతంవృషభవక్షిహవ్యం॥ ౧౪ ॥ సముద్రాదూర్మిర్మధు
మాగ్ంఉదారదుపాగ్ంశునాసమమృతత్వమానట్। ఘృతస్యనామగుహ్యం
యదస్తిజిహ్వాదేవానామమృతస్యనాభిః ॥ ౧౫ ॥ వయంనామప్రబ్రవామా
ఘృతేనాస్మిన్యజ్ఞేధారయామానమోభిః। ఉపబ్రహ్మాశృణవచ్ఛస్యమానంచ
తుశ్శృంగోవమీద్గౌరఏతత్॥ ౧౬ ॥ చత్వారిశృంగాత్రయోఅస్యపాదాద్వే
శీర్షేసప్తహస్తాసోఅస్య। త్రిధాబద్ధోవృషభోరోరవీతిమహోదేవోమ
ర్త్యాగ్ంఆవివేశ॥ ౧౭ ॥ త్రిధాహితంపణిభిర్గుహ్యమానంగవిదేవాసోఘృ
తమన్వవిందన్। ఇంద్రఏకగ్ంసూర్యఏకంజజానవేనాదేకగ్ంస్వధయానిష్టత
క్షుః॥ ౧౮ ॥ యోదేవానాంప్రథమంపురస్తాద్విశ్వాధికోరుద్రోమహర్షిః।
హిరణ్యగర్భంపశ్యతజాయమానగ్ంసనోదేవశ్శుభయాస్మృత్యాసంయునక్తు॥

౧౯॥ యస్మాత్పరంనాపరమస్తికించిద్యస్మాన్నాణీయోనజ్యాయోఽస్తికశ్చిత్
వృక్షఇవస్తబ్ధోదివితిష్ఠత్యేకస్తేనేదంపూర్ణంపురుషేణసర్వం॥ ౨౦॥ నకర్మ
ణానప్రజయాధనేనత్యాగేనైకే అమృతత్వమానశుః । పరేణనాకంనిహి
తంగుహాయాం। విభ్రాజతేయద్యతయోవిశంతి॥ ౨౧ ॥ వేదాంతవిజ్ఞానసు
నిశ్చితార్థాస్సన్యాసయోగాద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః। తేబ్రహ్మలోకేతుపరా
న్తకాలేపరామృతాత్పరిముచ్యన్తిసర్వే॥ ౨౨॥ దహ్రంవిపాప్మంపరవేశ్మభూ
తంయత్పుండరీకంపురమధ్యసంస్థం। తత్రాపిదహ్రంగగనంవిశోకస్తస్మిన్
యదంతస్తదుపాసితవ్యం॥ ౨౩॥ యోవేదాదౌస్వరః ప్రోక్తోవేదాంతేచ
ప్రతిష్ఠితః। తస్యప్రకృతిలీనస్యయఃపరస్సమహేశ్వరః॥ ... ౨౪

అథఏకాదశోనువాకః.

సహస్రశీర్షందేవంవిశ్వాక్షంవిశ్వశంభువం। విశ్వంనారాయణం దేవమక్షరంపరమం ప్రభుం । విశ్వతఃపరమంనిత్యంవిశ్వంనారాయణంహరిం। విశ్వమేవేదంపురుషస్తద్విశ్వముపజీవతి । పతింవిశ్వస్యాత్మేశ్వరంశాశ్వతగ్ం శివమచ్యుతం। నారాయణంమహాజ్ఞేయంవిశ్వాత్మానంపరాయణం। నారాయణపరంబ్రహ్మతత్త్వంనారాయణఃపరః । నారాయణపరోజ్యోతిరాత్మానారాయణఃపరః । యచ్చకించిజ్జగత్యస్మిన్దృశ్యతేశ్రూయతేపి వా । అంతర్బహిశ్చతత్సర్వంవ్యాప్యనారాయణస్థితః । అనన్తమవ్యయంకవింసముద్రేంతంవిశ్వశంభువం । పద్మకోశప్రతీకాశం హృదయంచాప్యధోముఖం। అధోనిష్ట్యావితస్త్యాంతునాభ్యాముపరితిష్ఠతి। హృదయంతద్విజానీయాద్విశ్వస్యాయతనంమహత్। సంతతంసిరాభిస్తులంబత్యాకోశసన్నిభం। తస్యాన్తేసుషిరంసూక్ష్మంతస్మిన్సర్వంప్రతిష్ఠితం । తస్యమధ్యేమహానగ్నిర్విశ్వార్చిర్విశ్వతోముఖః । సోగ్రభుగ్విభజన్తిష్ఠన్నాహారమజరఃకవిః। సంతాపయతిస్వందేహమాపాదతలమస్తకం। తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితః। నీలతోయదమధ్యస్థావిద్యుల్లేఖేవభాస్వరా । నీవారశూకవత్తన్వీ పీతాభాస్వత్యణూపమా । తస్యాశ్శిఖాయామధ్యేపరమాత్మావ్యవస్థితః। సబ్రహ్మసశివస్సేంద్రస్సోఽక్షరఃపరమస్స్వరాట్॥ *

అథ ద్వాదశోఽనువాకః.

ఋతꣳ సత్యం పరం బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపింగళం। ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమః॥ ... ... *

అథ త్రయోదశోఽనువాకః.

ఆదిత్యో వా ఏష ఏతన్మండలం తపతి తత్ర తా ఋచస్తదృచాం మండలꣳ స ఋచాం లోకోఽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిర్దీప్యతే తాని సామాని తత్సామ్నాం మండలꣳ స సామ్నాం లోకోఽథ య ఏష ఏతస్మిన్మండలేఽర్చిషి పురుషస్తాని యజూꣳషి స యజుషాం మండలꣳ స యజుషాం లోకస్సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః॥ ... ... *

అథ చతుర్దశోఽనువాకః.

ఆదిత్యో వై తేజ ఓజో బలం యశశ్చక్షుశ్శ్రోత్రమాత్మా మనో మన్యుర్మనుర్మృత్యుస్సత్యో మిత్రో వాయురాకాశః ప్రాణో లోకపాలః కః కిం కం తత్సత్యమన్నమాయురమృతో జీవో విశ్వః కతమస్స్వయంభుః ప్రజాపతిస్సంవత్సర ఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యో య ఏష పురుష ఏష భూతానామధిపతిర్బ్రహ్మణస్సాయుజ్యꣳ సలోకతామాప్నోత్యేతాసామేవ దేవతానాꣳ సాయుజ్యꣳ సార్ష్టితాꣳ సమానలోకతామాప్నోతి య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్॥ *

అథ పంచదశోఽనువాకః.

ఘృణిస్సూర్య ఆదిత్యో మర్చయంతి తపస్సత్యం మధు క్షరంతి। తద్బ్రహ్మ తదాప ఆపో జ్యోతీ రసోఽమృతం బ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం॥ ... *

అథ షోడశోఽనువాకః.

సర్వో వై రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు। పురుషో వై రుద్రస్సన్మహో నమో నమః। విశ్వం భూతం భువనం చిత్రం బహుధా జాతం జాయమానం చ యత్। సర్వో హ్యేష రుద్రస్తస్మై రుద్రాయ నమో అస్తు॥ *

—*అథసప్తదశోనువాకః.*—

కద్రుద్రాయప్రచేతసేమీఢుష్టమాయతవ్యసే। వోచేమశంతమం హృదే। సర్వోహ్యేషరుద్రస్తస్మైరుద్రాయనమోఅస్తు॥ ... *

—*అథఅష్టాదశోనువాకః.*—

నమోహిరణ్యబాహవేహిరణ్యపతయేంబికాపతయ ఉమాపతయే నమోనమః॥ ... ... *

—*అథఏకోనవింశోనువాకః.*—

యస్యవైకఙ్కత్యగ్నిహోత్రహవణీభవతిప్రతిష్ఠితా ప్రత్యేవాస్యాహుతయస్తిష్ఠంత్యథో ప్రతిష్ఠిత్యై॥ ... ... *

—*అథవింశోనువాకః.*—

కృణుష్వపాజఇతిపంచ॥ .. .. *

—*అథఏకవింశోనువాకః.*—

అదితిర్దేవాగంధర్వామనుష్యాఃపితరోసురాస్తేషాంసర్వభూతానాం మాతామేదినీమహతీమహీసావిత్రీగాయత్రీజగత్యుర్వీపృథ్వీబహులావిశ్వాభూతాకతమాకాయాసాసత్యేత్యమృతేతివసిష్ఠః॥ ... ... *

—*అథద్వావింశోనువాకః.*—

ఆపోవాఇదంసర్వంవిశ్వాభూతాన్యాపః ప్రాణావా ఆపఃపశవఆపోమృతమాపోన్నమాపస్సమ్రాడాపోవిరాడాపస్స్వరాడాపశ్ఛందాగ్ స్యాపోజ్యోతీగ్ ష్యాపస్సత్య మాపస్సర్వాదేవతా ఆపోభూర్భువస్సువరాపఓం॥ ... ... *

—*అథత్రయోవింశానువాకః.*—

ఆపఃపునన్తుపృథివీంపృథివీపూతాపునాతుమాం। పునన్తుబ్రహ్మణస్పతిః బ్రహ్మపూతాపునాతుమాం। యదుచ్ఛిష్టమభోజ్యంయద్వాదుశ్చరితంమమ సర్వంపునన్తుమామాపోఽసతాంచప్రతిగ్రహంస్వాహా॥ ... *

—*అథచతుర్వింశానువాకః.*—

అగ్నిశ్చమామన్యుశ్చమన్యు పతయశ్చమన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాం । యదహ్నా పాపమకార్షం మనసా వాచా హస్తాభ్యాం । పద్భ్యాముదరేణశిశ్నా । అహస్తదవలుంపతు । యత్కించదురితంమయి । ఇదమహంమామమృతయోనౌ । సత్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా॥ ... *

—*అథపంచవింశానువాకః.*—

సూర్యశ్చమామన్యుశ్చమన్యుపతయశ్చమన్యుకృతేభ్యః । పాపేభ్యో రక్షంతాంయ ద్రాత్ర్యా పాపమకార్షం । మనసావాచాహస్తాభ్యాంప ద్భ్యాముదరేణశిశ్నా రాత్రిస్తదవలుంపతు యత్కించదురితంమయిఇదమ హంమామమృతయోనౌ । సూర్యేజ్యోతిషిజుహోమిస్వాహా॥ ... *

—*అథషడ్వింశానువాకః.*—

ఆయాతువరదాదేవీ । అక్షరంబ్రహ్మసమ్మితం । గాయత్రీంఛంద సాంమాతేదంబ్రహ్మజుషస్వనః । ఓజోసిసహోసిబలమసిభ్రాజోసిదేవా నాంధామనామాసి । విశ్వమసివిశ్వాయుస్సర్వమసిసర్వాయురభిభూరోం గాయత్రీమావాహయామి॥ ... ... *

—*అథసప్తవింశానువాకః.*—

ఓంభూః । ఓంభువః । ఓంసువః । ఓంమహః । ఓంజనః । ఓంతపః । ఓం సత్యం । ఓంతత్సవితుర్వరేణియం । భర్గోదేవస్యధీమహి । ధియోయోనః ప్ర చోదయాత్॥ ... ... *

—*అథఅష్టవింశానువాకః.*—

ఓమాపోజ్యోతీరసోమృతం బ్రహ్మభూర్భువస్సువరోం॥ ... *

—*అథఏకోనత్రింశానువాకః.*—

ఓంభూర్భువస్సు వర్మహర్జన స్తపస్సత్యంతద్బ్రహ్మతదాప ఆపో జ్యోతీరసోమృతంబ్రహ్మ భూర్భువస్సువరోం । ఓంతద్బ్రహ్మ । ఓంతద్వా యుః । ఓంతదాత్మా । ఓంతత్సర్వం । ఓంతత్పురోర్నమః॥ ... *

—*అథత్రింశోఽనువాకః.—

ఉత్తమేశిఖరేదేవీభూమ్యాంపర్వతమూర్ధని। బ్రాహ్మణేభ్యోహ్యనుజ్ఞానంగచ్ఛదేవియథాసుఖం॥ ... ... *

—*అథఏకత్రింశానువాకః.*—

ఓమంతశ్చరతిభూతేషుగుహాయాంవిశ్వమూర్తిషు। త్వంయజ్ఞస్త్వంవిష్ణుస్త్వంవషట్కారస్త్వంరుద్రస్త్వంబ్రహ్మాత్వంప్రజాపతిః॥ *

—*అథద్వాత్రింశోఽనువాకః.*—

అమృతోపస్తరణమసి। ప్రాణేనివిష్టోఽమృతంజుహోమిప్రాణాయస్వాహా। అపానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। అపానాయస్వాహా। వ్యానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమివ్యానాయస్వాహా। ఉదానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। ఉదానాయస్వాహా। సమానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి। సమానాయస్వాహా బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ॥ ... . *

—*అథత్రయస్త్రింశోఽనువాకః.*—

ప్రాణేనివిష్టోఽమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ ప్రాణాయస్వాహా। అపానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమి శివోమావిశా ప్రదాహాయాపానాయస్వాహా। వ్యానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయవ్యానాయస్వాహా। ఉదానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ। ఉదానాయస్వాహా। సమానేనివిష్టోఽమృతంజుహోమిశివోమావిశా ప్రదాహాయ సమానాయస్వాహా। బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ। అమృతాపిధానమసి॥ ... ... *

—*అథచతుస్త్రింశోఽనువాకః.*—

శ్రద్ధాయాంప్రాణేనివిశ్యామృతం హుతంప్రాణమన్నేనాప్యాయస్వ। అపానేనివిశ్యామృతంహుతంఅపానమన్నేనాప్యాయస్వ। వ్యానేనివిశ్యామృతంహుతం వ్యానమన్నేనాప్యాయస్వ। ఉదానేనివిశ్యామృతంహుతముదానమన్నేనాప్యాయస్వ। సమానేనివిశ్యామృతంహుతంసమానమన్నేనాప్యాయస్వ। బ్రహ్మణిమఆత్మామృతత్వాయ॥ ... *

అథపఞ్చత్రింశోనువాకః.

ప్రాణానాం గ్రంథిరసి రుద్రోమావిశాంతకస్తేనాన్నేనా ప్యాయస్వ॥ ... ... *

అథషట్త్రింశోనువాకః.

అఙ్గుష్ఠమాత్రః పురుషోఙ్గుష్ఠంచసమాశ్రితః । ఈశస్సర్వస్యజగతః ప్రభుః ప్రీణాతివిశ్వభుక్॥ ... . *

అథసప్తత్రింశోనువాకః.

మేధాదేవీజుషమాణానఆగాద్విశ్వాచీభద్రాసుమనస్యమానా। త్వయాజుష్టాజుషమాణాదురుక్తాన్బృహద్వదేమవిదథేసువీరాః । త్వయాజుష్టఋషిర్భవతిదేవిత్వయాబ్రహ్మాగతశ్రీరుతత్వయా। త్వయాజుష్టశ్చిత్రం విందతేవసుసానోజుషస్వద్రవిణేనమేధే॥ ... ... *

అథఅష్టత్రింశోనువాకః.

మేధాంమఇంద్రోదదాతుమేధాందేవీసరస్వతీమేధాంమే అశ్వినా దేవావాధత్తాంపుష్కరస్రజౌ, అప్సరాసుచయామేధాగంధర్వేషుచయన్మనః। దైవీమేధాసరస్వతీసామాంమేధాసురభిర్జుషతాం॥ ... *

అథఏకోనచత్వారింశోనువాకః.

సద్యోజాతంప్రపద్యామిసద్యోజాతాయవైనమః॥ ... *

అథచత్వారింశోనువాకః.

భవేభవేనాతిభవేభజస్వమాంభవోద్భవాయనమః॥ ... *

అథఏకచత్వారింశోనువాకః.

వామదేవాయనమోజ్యేష్ఠాయనమోరుద్రాయనమః। కాలాయనమఃకలవికరణాయనమోబలవికరణాయనమోబలప్రమథనాయనమస్సర్వభూతదమనాయనమోమనోన్మనాయనమః॥ ... ... *

అథద్విచత్వారింశోనువాకః.

అఘోరేభ్యోథఘోరేభ్యో ఘోరఘోరతరేభ్యస్సర్వతస్సర్వశర్వేభ్యోనమస్తేఅస్తురుద్రరూపేభ్యః॥ ... ... *

అథత్రిచత్వారింశోనువాకః.

తత్పురుషాయవిద్మహేమహాదేవాయధీమహితన్నోరుద్రఃప్రచోదయాత్॥ ... ... *

అథచతుశ్చత్వారింశోనువాకః.

ఈశానస్సర్వవిద్యానామీశ్వరస్సర్వ భూతానాంబ్రహ్మాధిపతిర్బ్రహ్మణోధిపతిర్బ్రహ్మాశివోమేఅస్తుసదాశివోం॥ ... ... *

అథపఞ్చచత్వారింశోనువాకః.

బ్రహ్మమేతుమాం। మధుమేతుమాం। బ్రహ్మమేవమధుమేతుమాం। యాస్తేసోమప్రజావత్సోభిసోఅహం। దుస్స్వప్నహందురుష్వహ। యాస్తేసోమప్రాణాంస్తాఞ్జుహోమి। త్రిసుపర్ణమయాచితంబ్రాహ్మణాయదద్యాత్ బ్రహ్మహత్యాంవాఏతేఘ్నంతి। యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠంతి। తేసోమంప్రాప్నువంతి। ఆసహస్రాత్పఙ్క్తింపునన్తిఓమ్॥ *

అథషట్చత్వారింశోనువాకః

బ్రహ్మమేధయామధుమేధయా। బ్రహ్మమేవమధుమేధయా। బ్రహ్మమేధవా। మధుమేధవా। బ్రహ్మమేవమధుమేధవా॥ ... *

అథసప్తచత్వారింశానువాకః.

బ్రహ్మదేవానాంపదవీఃకవీనామృషిర్విప్రాణాం మహిషోమృగాణాం। శ్యేనోగృధ్రాణాంస్వధితిర్వనానాం సోమఃపవిత్రమత్యేతిరేభన్। హంసశ్శుచిషద్వసురంతరిక్షసద్ధోతావేదిషదతిథిర్దురోణసత్। నృషద్వరసదృతసద్వ్యోమసదబ్జాగోజాఋతజాఅద్రిజాఋతంబృహత్। యఇమం త్రిసుపర్ణ మయాచితంబ్రాహ్మణాయదద్యాత్। వీరహత్యాంవాఏతే

ఘ్నంతి। యే బ్రాహ్మణాస్త్రిసుపర్ణం పఠన్తి । తేసోమం ప్రాప్నువన్తి।
ఆసహస్రాత్ప ఙ్క్తిం పునన్తిఓం॥ ... ... *

—*అథఅష్టచత్వారింశోనువాకః.*—

ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానామే శుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజా విపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । వాఙ్మనశ్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రాణ రేతో బుద్ధ్యాకూతిసఙ్కల్పామేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావి పాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । శిరఃపాణిపాదపార్శ్వపృష్ఠోదరజంఘశిశ్నో పస్థపాయవో మేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। త్వక్చర్మ మాంసరుధిరమేదోస్థిమజ్జామేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। శబ్దస్పర్శరూపరసగన్ధామే శుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజా విపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశామేశుధ్యన్తాం జ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । అన్నమయప్రాణమయమనోమయ విజ్ఞానమయానందమయామేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహం విరజావి పాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా । వివిట్యై స్వాహా । ఘషోత్కాయస్వాహా। ఉత్తిష్ఠపురుషహరితలోహితపింగళాక్షీ దేహి దేహిదదాపయితామేశుధ్యన్తాంజ్యోతిరహంవిరజావిపాప్మాభూయాసగ్ స్వాహా। ఓంస్వాహా॥ *

—*అథఏకోనపంచాశోనువాకః.*—

సత్యంపరంపరంసత్యంసత్యేనసువర్గాల్లోకాచ్చ్యవన్తేకదాచనస తాంహిసత్యంతస్మాత్సత్యేరమన్తే। తపఇతితపోనానశనాత్పరంయద్ధిపరం తపస్తద్దుర్ధర్షంతద్దురాధర్షంతస్మాత్తపసిరమన్తే। దమఇతినియతంబ్ర హ్మచారిణస్తస్మాద్దమేరమన్తే। శమఇత్యరణ్యేమునయస్తస్మాచ్ఛమేరమన్తే। దానమితిసర్వాణిభూతానిప్రశంసంతిదానాన్నాతిదుష్కరంతస్మాద్దానే రమన్తే । ధర్మఇతిధర్మేణసర్వమిదంపరిగృహీతంధర్మాన్నాతిదుశ్చరంత స్మాద్ధర్మేరమంతే। ప్రజనఇతిభూయాంసస్తస్మాద్భూయిష్ఠాఃప్రజాయంతే। తస్మాద్భూయిష్ఠాఃప్రజననేరమంతే । అగ్నయఇత్యాహతస్మాదగ్నయఆ ధాతవ్యాఅగ్నిహోత్రమిత్యాహతస్మాదగ్నిహోత్రేరమంతే। యజ్ఞఇతి

యజ్ఞోహి దేవానాం యజ్ఞేనహి దేవా దివంగతా స్తస్మాద్యజ్ఞేరమంతే। మానసమితి విద్వాంస స్తస్మాద్విద్వాంస ఏవ మానసేరమంతే। న్యాసఇతి బ్రహ్మాహి పరః పరోహి బ్రహ్మా తానివా ఏతాన్యవరాణి తపాంసి న్యాస ఏవాత్యరేచ యద్య ఏవం వేదేత్యుపనిషత్॥ ... ... *

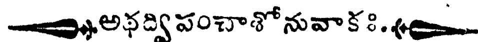
—*అథ పంచాశోనువాకః*—

ప్రాజాపత్యో హారుణిస్సుపర్ణేయః ప్రజాపతిం పితరముపససార కింభగవంతః పరమం వదంతీతి। తస్మై ప్రోవాచ। సత్యేనవాయురావాతి సత్యేనాదిత్యోరోచతే దివి సత్యంవాచః ప్రతిష్ఠా సత్యే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాత్సత్యం పరమం వదంతి। తపసా దేవా దేవతామగ్ర ఆయన్ తపసర్షయస్సువరన్వవిందన్ తపసా సపత్నాన్ప్రణుదామారాతీ స్తపసి సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాత్తపః పరమం వదంతి దమేన దాన్తాః కిల్బిషమవధూన్వంతి దమేన బ్రహ్మచారిణస్సువరగచ్ఛన్ దమోభూతానాం దురాధర్షం దమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దమః పరమం వదంతి। శమేన శాంతాశ్శివమాచరంతి శమేన నాకం మునయోన్వవిందన్ శమోభూతానాం దురాధర్షం శమే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాచ్ఛమః పరమం వదంతి। దానం యజ్ఞానాం వరూథం దక్షిణా లోకే దాతారం సర్వభూతాన్యుపజీవంతి దానేనారాతీరపానుదంత దానేన ద్విషన్తో మిత్రా భవంతి దానే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్దానం పరమం వదంతి। ధర్మో విశ్వస్య జగతః ప్రతిష్ఠా లోకే ధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాపమపనుదతి ధర్మే సర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి ప్రజననం వై ప్రతిష్ఠా సాధు ప్రజాయాస్తంతుం తన్వానః పితృణామనృణో భవతి। తదేవ తస్యానృణం। తస్మాత్ప్రజననం పరమం వదన్తి। అగ్నయో వై త్రయీ విద్యా దేవయానః పంథా గార్హపత్య ఋక్పృథివీ రథన్తరమన్వాహార్యపచనో యజురంతరిక్షం వామదేవ్య మాహవనీయస్సామ సువర్గో లోకో బృహ త్తస్మాదగ్నీన్పరమం వదన్తి అగ్నిహోత్రం సాయం ప్రాతర్గృహాణాం నిష్కృతిస్స్విష్టం సుహుతం యజ్ఞక్రతూనాం ప్రాయణం సువర్గస్య లోకస్య జ్యోతి స్తస్మాదగ్నిహోత్రం పరమం వదన్తి। యజ్ఞ ఇతి యజ్ఞోహి దేవానాం యజ్ఞేన

హిదేవాదివంగతాయజ్ఞేనాసురానపానుదన్తయజ్ఞేనద్విషన్తో మిత్రాభవ
న్తియజ్ఞేసర్వం ప్రతిష్ఠితంతస్మాద్యజ్ఞంపరమంవదన్తి మానసంవై ప్రాజా
పత్యం పవిత్రంమానసేనమనసాసాధుపశ్యతి మానసా ఋషయః ప్రజా
అసృజన్తమానసేసర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాన్మానసంపరమంవదన్తి । న్యాస
ఇత్యాహుర్మనీషిణోబ్రహ్మాణంబ్రహ్మావిశ్వః కతమస్స్వయంభూః ప్రజాప
తిస్సంవత్సరఇతి సంవత్సరోఽసావాదిత్యోయఏష ఆదిత్యేపురుషస్స పరమేష్ఠీ
బ్రహ్మాత్మాయాభిరాదిత్యస్తపతిరశ్మిభిస్తాభిః పర్జన్యోవర్షతి పర్జన్యేనౌ
షధివనస్పతయః ప్రజాయన్తఓషధివనస్పతిభిరన్నం భవత్యన్నేనప్రాణాః
ప్రాణైర్బలం బలేనతపస్తపసా శ్రద్ధా శ్రద్ధయా మేధామేధయా మనీషా
మనీషయామనోమనసా శాంతిశ్శాన్త్యా చిత్తం చిత్తేనస్మృతిం స్మృత్యా
స్మారంస్మారేణవిజ్ఞానం విజ్ఞానేనాత్మానంవేదయతితస్మాదన్నందదన్సర్వా
ణ్యేతాని దదాత్యన్నాత్ప్రాణాభవన్తి భూతానాంప్రాణైర్మనోమనస
శ్చవిజ్ఞానం విజ్ఞానాదానన్దోబ్రహ్మయోనిస్సవా ఏషపురుషః పంచధాపం
చాత్మాయేనసర్వమిదంప్రోతం పృథివీచాంతరిక్షంచద్యౌశ్చదిశశ్చా వాన్త
రదిశాశ్చసవైసర్వమిదంజగత్ సచభూతంసచభవ్యం । జిజ్ఞాసక్లృప్తఋత
జారయిష్ఠాశ్శ్రద్ధాసత్యోమహస్వాన్। తపసోవరిష్ఠాజ్జ్ఞాత్వా । తమేవంమ
నసాహృదాచ । భూయోనమృత్యుముపయాహివిద్వాన్ । తస్మాన్న్యా
సమేషాంతపసామతిరిక్తమాహుః॥ ... ... *

అథఏకపంచాశోఽనువాకః.

వసురణ్వోవిభూరసిప్రాణేత్వమసి సంధాతాబ్రహ్మన్త్వమసివి
శ్వసృక్। తేజోదాస్త్వమస్యగ్నేర్వర్చోదాస్త్వమసిసూర్యస్యద్యుమ్నోదా
స్త్వమసిచన్ద్రమసఉపయామగృహీతోఽసి । బ్రహ్మణేత్వామహసఓమిత్యా
త్మానంయుంజీతైతద్వైమహోపనిషదందేవానాంగుహ్యంయఏవంవేదబ్ర
హ్మణోమహిమానమాప్నోతితస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమిత్యుపనిషత్।

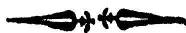
అథద్విపంచాశోనువాకః.

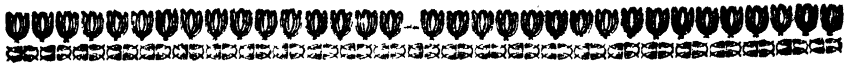
తస్యైవంవిదుషోయజ్ఞస్యాత్మాయజమానః శ్రద్ధాపత్నీశరీరమిధ్మమురోవేదిర్లోమాని బర్హిర్వేదశ్శిఖాహృదయంయూపఃకామ ఆజ్యంమన్యుఃపశుస్తపోగ్నిఃశమయితాదక్షిణా। వాగ్ఘోతాప్రాణఉద్గాతాచక్షురధ్వర్యుర్మనోబ్రహ్మశ్రోత్రమగ్నిన్యావద్ధ్రియతేసాదీక్షాయదశ్నాతియత్పిబతితదస్యసోమపానంయద్రమతేతదుపసదఃయత్సంచరత్యుపవిశత్యుత్తిష్ఠతేచసప్రవర్గ్యఃయన్ముఖం। తదాహవనీయఃయదస్యవిజ్ఞానంతజ్జుహోతి యత్సాయంప్రాతరత్తితత్సమిధోయత్సాయం ప్రాతర్మధ్యందినంచతానిసవనానియే అహోరాత్రేతేదర్శపూర్ణమాసౌయే అర్ధమాసాశ్చమాసాశ్చతేచాతుర్మాస్యానియె ఋతవస్తేపశుబంధాయేసంవత్సరాశ్చ పరివత్సరాశ్చతేహర్గణాఃసర్వవేదసంవా ఏతత్సత్రంయన్మరణంతదవభృథఏతద్వైజరామర్యమగ్నిహోత్రంయ ఏవంవిద్వానుదగయనేప్రమీయతే। దేవానామేవమహిమానంగత్వాదిత్యస్య సాయుజ్యంగచ్ఛత్యథయోదక్షిణే ప్రమీయతేపితృణామేవమహిమానం గత్వాచంద్రమసస్సాయుజ్యంగచ్ఛత్యేతౌవైసూర్యాచంద్రమసోర్మహిమానౌ బ్రాహ్మణోవిద్వానభిజయతితస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమాప్నోతి తస్మాద్బ్రహ్మణోమహిమానమిత్యుపనిషత్॥ ... ... *

షష్ఠప్రశ్నఃసమాప్తః.

హరిఃఓమ్.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

తైత్తిరీయోపనిషత్.

—※పురుషసూక్తమ్.※—

హరిఃఓమ్॥ తచ్ఛంయోరావృణీమహే। గాతుంయజ్ఞాయ। గాతుం
యజ్ఞపతయే। దైవీస్స్వస్తిరస్తునః। స్వస్తిర్మానుషేభ్యః। ఊర్ధ్వంజిగాతుభేష
జం। శంనోఅస్తుద్విపదే। శంచతుష్పదే। ఓంశాన్తిశ్శాన్తిశ్శాన్తిః॥ *

సహస్రశీర్షాపురుషః। సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్। సభూమింవి
శ్వతోవృత్వా। అత్యతిష్ఠద్దశాంగులం॥ ౧॥ పురుషఏవేదగ్ంసర్వం। యద్భూ
తంయచ్చభవ్యం। ఉతామృతత్వస్యేశానః। యదన్నేనాతిరోహతి॥ ౨॥ ఏ
తావానస్యమహిమా। అతోజ్యాయాగ్ంశ్చపూరుషః। పాదోఽస్యవిశ్వాభూ
తాని। త్రిపాదస్యామృతందివి॥ ౩॥ త్రిపాదూర్ధ్వఉదైత్పురుషః। పా
దోఽస్యేహాభవాత్పునః। తతోవిష్వఙ్వ్యక్రామత్। సాశనానశనేఅభి॥ ౪॥
తస్మాద్విరాడజాయత। విరాజోఅధిపూరుషః। సజాతోఅత్యరిచ్యత। ప
శ్చాద్భూమిమథోపురః॥ ౫॥ యత్పురుషేణహవిషా। దేవాయజ్ఞమతన్వత।
వసన్తోఅస్యాసీదాజ్యం। గ్రీష్మఇధ్మశ్శరద్ధవిః॥ ౬॥ సప్తాస్యాసన్పరిధయః।
త్రిస్సప్తసమిధఃకృతాః। దేవాయద్యజ్ఞంతన్వానాః। అబధ్నన్పురుషంప
శుం॥ ౭॥ తంయజ్ఞంబర్హిషిప్రౌక్షన్। పురుషంజాతమగ్రతః। తేనదే
వాఅయజంత। సాధ్యాఋషయశ్చయే॥ ౮॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। సం
భృతంపృషదాజ్యం। పశూగ్ంస్తాగ్ంశ్చక్రే వాయవ్యాన్। ఆరణ్యాన్గ్రా
మ్యాశ్చయే॥ ౯॥ తస్మాద్యజ్ఞాత్సర్వహుతః। ఋచస్సామానిజజ్ఞిరే। ఛం
దాగ్ంసిజజ్ఞిరేతస్మాత్। యజుస్తస్మాదజాయత॥ ౧౦॥ తస్మాదశ్వాఅజా
యన్త। యేకేచోభయాదతః। గావోహజజ్ఞిరేతస్మాత్। తస్మాజ్జాతాఅజావ
యః॥ ౧౧॥ యత్పురుషంవ్యదధుః। కతిధావ్యకల్పయన్। ముఖంకిమస్యకౌ
బాహూ। కావూరూపాదావుచ్యేతే॥ ౧౨॥ బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్
బాహూరాజన్యఃకృతః। ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః। పద్భ్యాగ్ంశూద్రో

అజాయత॥ ౧౩ ॥ చంద్రమామనసోజాతః । చక్షోస్సూర్యో అజాయత।
ముఖాదింద్రశ్చాగ్నిశ్చ। ప్రాణాద్వాయురజాయత॥ ౧౪॥ నాభ్యా ఆసీ
దంతరిక్షం। శీర్ష్ణోద్యౌస్సమవర్తత। పద్భ్యాంభూమిర్దిశశ్శ్రోత్రాత్
తథాలోకాగ్ంఅకల్పయన్॥ ౧౫॥ వేదాహమేతంపురుషంమహాన్తం। ఆ
దిత్యవర్ణంతమసస్తుపారే । సర్వాణిరూపాణివిచిత్యధీరః । నామానికృ
త్వాఽభివదన్యదాస్తే॥౧౬॥ధాతాపురస్తాద్యముదాజహార। శక్రః ప్రవి
ద్వాన్ప్రదిశశ్చతస్రః। తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి। నాన్యః పంథా
అయనాయవిద్యతే॥ ౧౭॥ యజ్ఞేనయజ్ఞమయజన్తదేవాః। తానిధర్మాణిప్ర
థమాన్యాసన్ । తేహనాకంమహిమానస్సచంతే। యత్రపూర్వేసాధ్యా
స్సంతిదేవాః॥ ౧౮॥ అద్భ్యస్సంభూతఃపృథివ్యైరసాచ్చ। విశ్వకర్మణస్స
మవర్తతాధి। తస్యత్వష్టావిదధద్రూపమేతి। తత్పురుషస్యవిశ్వమాజానమ
గ్రే॥౧౯॥వేదాహమేతంపురుషంమహాన్తం।ఆదిత్యవర్ణంతమసఃపరస్తాత్।
తమేవంవిద్వానమృతఇహభవతి। నాన్యః పంథావిద్యతేయనాయ॥ ౨౦॥ ప్ర
జాపతిశ్చరతిగర్భేఅంతః।అజాయమానోబహుధావిజాయతే।తస్యధీరాఃప
రిజానన్తియోనిం। మరీచీనాంపదమిచ్ఛన్తివేధసః॥౨౧॥యోదేవేభ్యఆతపతి।
యోదేవానాంపురోహితః । పూర్వోయోదేవేభ్యోజాతః। నమోరుచాయ
బ్రాహ్మయే॥ ౨౨ ॥రుచంబ్రాహ్మంజనయన్తః। దేవాఅగ్రేతదబ్రువన్।యస్త్వై
వంబ్రాహ్మణోవిద్యాత్। తస్యదేవాఅసన్వశే॥ ౨౩॥ హ్రీశ్చతేలక్ష్మీశ్చప
త్న్యౌ। అహోరాత్రేపార్శ్వే। నక్షత్రాణిరూపం।అశ్వినౌవ్యాత్తం॥
౨౪॥ ఇష్టంమనిషాణ । అముంమనిషాణ। సర్వంమనిషాణ। ఓంశాన్తిశ్శాన్తి
శ్శాన్తిః॥ ... ... ౨౫॥

హరిః ఓమ్॥ శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - తృతీయాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్॥ ఉషా వా అశ్వస్య మేధ్యస్య శిరః । సూర్యశ్చక్షుర్వాతః ప్రాణో వ్యాత్తమగ్నిర్వైశ్వానరః సంవత్సర ఆత్మాశ్వస్య మేధ్యస్య ద్యౌః పృష్ఠమన్తరిక్షముదరం పృథివీ పాజస్యం దిశః పార్శ్వే అవాన్తరదిశః పర్శవ ఋతవోఽఙ్గాని మాసాశ్చార్ధమాసాశ్చ పర్వాణ్యహోరాత్రాణి ప్రతిష్ఠా నక్షత్రాణ్యస్థీని నభో మాంసాని । ఊవధ్యం సికతాః సిన్ధవో గుదా యకృచ్చ క్లోమానశ్చ పర్వతా ఓషధయశ్చ వనస్పతయశ్చ లోమాని ఉద్యన్పూర్వార్ధో నిమ్లోచఞ్జఘనార్ధో యద్విజృమ్భతే తద్విద్యోతతే యద్విధూనుతే తత్స్తనయతి యన్మేహతి తద్వర్షతి వాగేవాస్య వాక్ ॥౧॥ అహర్వా అశ్వం పురస్తాన్మహిమాన్వజాయత తస్య పూర్వే సముద్రే యోనీ రాత్రిరేనం పశ్చాన్మహిమాన్వజాయత తస్యాపరే సముద్రే యోనిరేతౌ వా అశ్వం మహిమానావభితః సంబభూవతుః హయో భూత్వా దేవానవహద్వాజీ గన్ధర్వానర్వాసురానశ్వో మనుష్యాన్సముద్ర ఏవాస్య బన్ధుః సముద్రో యోనిః॥ ... ... ❋

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం॥ నైవేహ కిఞ్చనాగ్ర ఆసీన్మృత్యునైవేదమావృతమాసీత్ అశనాయయాఽశనాయా హి మృత్యుస్తన్మనోఽకురుతాత్మన్వీ స్యామితి సోఽర్చన్నచరత్తస్యార్చత ఆపోఽజాయన్తార్చతే వై మే కమభూదితి తదేవార్కస్యార్కత్వం । కగ్ం హ వా అస్మై భవతి య ఏవమేతదర్కస్యార్కత్వం వేద॥ ౧ ॥ ఆపో వా అర్కస్తద్యదపాం శర ఆసీత్తత్సమహన్యత సా పృథివ్యభవత్తస్యామశ్రామ్యత్తస్య శ్రాన్తస్య తప్తస్య తేజో రసో నిరవర్తతాగ్నిః॥ ౨ ॥ స త్రే

ధాత్మానంవ్యకురుతాదిత్యం తృతీయంవాయుంతృతీయగ్ం స ఏషప్రాణస్త్రే
ధావిహితఃతస్య ప్రాచీదిక్ఛిరోఽసౌచాసౌచేర్మౌ అథాస్య ప్రతీచీదిక్పుచ్ఛ
మసౌచాసౌచసక్థ్యౌ దక్షిణాచోదీచీచపార్శ్వే ద్యౌః పృష్ఠమన్తరిక్షముద
రమియమురస్స ఏషోఽప్సు ప్రతిష్ఠితో యత్ర క్వచైతితదేవ ప్రతితిష్ఠత్యేవంవి
ద్వాన్॥ ౩॥ సోఽకామయత ద్వితీయోమఆత్మాజాయేతేతిసమనసావాచంమి
థునగ్ం సమభవత్ అశనాయామృత్యుస్తద్యద్రేత ఆసీత్ససంవత్సరోఽభవత్ న
హపురాతతస్సంవత్సరఆసతమేతావన్తంకాలమబిభః। యావాన్సంవత్స
రస్తమేతావతఃకాలస్యపరస్తాదసృజత । తంజాతమభివ్యాదదాత్ సభాణ
కరోత్సైవవాగభవత్॥౪॥ సఐక్షతయదివాఇమమభిమగ్ంస్యేకనీయోఽన్నం
కరిష్యఇతిసతయావాచాతేనాత్మనేదగ్ం సర్వమసృజతయదిదం కిఞ్చర్చోయ
జూగ్ంషిసామానిఛన్దాగ్ంసియజ్ఞాన్ ప్రజాఃపశూన్ । సయద్యదేవాసృజత
తత్తదత్తుమధ్రియతసర్వంవా అత్తీతితదదితేరదితిత్వగ్ం సర్వస్యైతస్యాత్తా
భవతిసర్వమస్యాన్నంభవతియఏవమేతదదితేరదితిత్వంవేద॥ ౫॥ సోఽకామ
యతభూయసాయజ్ఞేన భూయోయజేయేతిసోఽశ్రామ్యత్సతపోఽతప్యతతత
స్యశ్రాన్తస్యతప్తస్యయశోవీర్యముదక్రామత్। ప్రాణావైయశోవీర్యం
తత్ప్రాణేషూత్క్రాన్తేషుశరీరగ్ంశ్వయితుమధ్రియతతస్యశరీరఏవమన
ఆసీత్॥ ౬॥ సోఽకామయతమేధ్యంమ ఇదగ్ంస్యాదాత్మన్వ్యనేనస్యామితి।
తతోఽశ్వస్సమభవద్య దశ్వత్తన్మేధ్యమభూదితితదేవాశ్వమేధస్యాశ్వమేధ
త్వం। ఏషహవాఅశ్వమేధంవేదయఏనమేవంవేద। తమనవరుధ్యైవామ
న్యతతగ్ంసంవత్సరస్యపరస్తాదాత్మనఆలభత। పశూన్దేవతాభ్యః ప్రత్యౌ
హత్। తస్మాత్సర్వదైవత్యంప్రోక్షితం ప్రాజాపత్యమాలభన్తే। ఏషవా
అశ్వమేధోయ ఏషతపతితస్యసంవత్సరఆత్మాయమగ్నిరర్కస్తస్యేమేలో
కాఆత్మానస్తావేతావర్కాశ్వమేధౌసోపునరేకైవదేవతాభవతిమృత్యురే
వాపపునర్మృత్యుంజయతినైనం మృత్యురాప్నోతిమృత్యురస్యాత్మాభవతి ఏ
తాసాందేవతానామేకోభవతి॥ ౭ ... ... *

౭. యదశ్వయదితిగ్రన్థాన్తరేఽధికః పాఠః.

అథతృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చాసురాశ్చ । తతః కానీయసా ఏవ దేవా జ్యాయసా అసురాః తఏషులోకేష్వస్పర్ధన్త తే హ దేవా ఊచుర్హన్తాసురాన్యజ్ఞ ఉద్గీథేనాత్యయామేతి॥ ౧ ॥ తే హ వాచమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో వాగుదగాయత్ యో వాచి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం వదతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం వదతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౨ ॥ అథ హ ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః ప్రాణ ఉదగాయద్యః ప్రాణే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయత్ యత్కల్యాణం జిఘ్రతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం జిఘ్రతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౩ ॥ అథ హ చక్షురూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యశ్చక్షురుదగాయత్ యశ్చక్షుషి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణం పశ్యతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపం పశ్యతి స ఏవ స పాప్మా ॥ ౪ ॥ అథ హ శ్రోత్రమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యః శ్రోత్రముదగాయత్ యః శ్రోత్రే భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణꣳ శృణోతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపꣳ శృణోతి స ఏవ స పాప్మా॥ ౫ ॥ అథ హ మన ఊచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్యో మన ఉదగాయత్ యో మనసి భోగస్తం దేవేభ్య ఆగాయద్యత్కల్యాణꣳ సఙ్కల్పయతి తదాత్మనే తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిధ్యన్ స యస్స పాప్మా యదేవేదమప్రతిరూపꣳ సఙ్కల్పయతి స ఏవ స పాప్మైవము ఖల్వేతా దేవతాః పాప్మభిరుపాసృజన్నేవమేనాః పాప్మనావిధ్యన్॥ ౬ ॥ అథ హేమమాసన్యం ప్రాణమూచుస్త్వం న ఉద్గాయేతి తథేతి తేభ్య ఏష ప్రాణ ఉదగాయత్తే విదురనేన వై న ఉద్గాత్రాత్యేష్యన్తీతి తమభిద్రుత్య పాప్మనావిత్సన్ స య

థాశ్మానమృత్వా లోష్టో విధ్వగ్ంసేతైవగ్ం హైవ విధ్వగ్ంసమానా విష్వఞ్చో వినేశుస్తతో దేవా అభవన్ పరాసురా భవత్యాత్మనా పరాస్య ద్విషన్ పాప్మా భ్రాతృవ్యో భవతి య ఏవం వేద॥ ౭ ॥ తే హోచుః క్వ ను సోఽభూద్యో న ఇత్థమసక్తేత్యయమాస్యేఽన్తరితి సోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽఙ్గానాగ్ం హి రసః॥ ౮॥ సా వా ఏషా దేవతా దూర్నామ దూరగ్ం హ్యస్యా మృత్యుర్దూరగ్ం హ వా అస్మాన్మృత్యుర్భవతి య ఏవం వేద॥ ౯॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యుమపహత్య యత్రాసాం దిశామన్తస్తద్గమయాఞ్చకార తదాసాం పాప్మనో విన్యదధాత్తస్మాన్న జనమియాన్నాన్తమియాన్నేత్పాప్మానం మృత్యుమన్వవాయానీతి॥ ౧౦ ॥ సా వా ఏషా దేవతైతాసాం దేవతానాం పాప్మానం మృత్యుమపహత్యాథైనా మృత్యుమత్యవహత్॥ ౧౧॥ స వై వాచమేవ ప్రథమామత్యవహత్సా యదా మృత్యుమత్యముచ్యత సోఽగ్నిరభవత్సోఽయమగ్నిః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తో దీప్యతే॥ ౧౨॥ అథ ప్రాణమత్యవహత్స యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స వాయురభవత్సోఽయం వాయుః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తః పవతే॥ ౧౩॥ అథ చక్షురత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స ఆదిత్యోఽభవత్సోఽసావాదిత్యః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తస్తపతి ॥ ౧౪ ॥ అథ శ్రోత్రమత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత తా దిశోఽభవగ్ంస్తా ఇమా దిశః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తాః॥ ౧౫ ॥ అథ మనోఽత్యవహత్తద్యదా మృత్యుమత్యముచ్యత స చన్ద్రమా అభవత్సోఽసౌ చన్ద్రః పరేణ మృత్యుమతిక్రాన్తో భాత్యేవగ్ం హ వా ఏనమేషా దేవతా మృత్యుమతివహతి య ఏవం వేద ॥ ౧౬ ॥ అథాత్మనేఽన్నాద్యమాగాయద్యద్ధి కించాన్నమద్యతేఽనేనైవ తదద్యత ఇహ ప్రతితిష్ఠతి॥ ౧౭ ॥ తే దేవా అబ్రువన్నేతావద్వా ఇదగ్ం సర్వం యదన్నం తదాత్మన ఆగాసీరను నోఽస్మిన్నన్న ఆభజస్వేతి తే వై మాభిసంవిశతేతి తథేతి తగ్ం సమన్తం పరిణ్యవిశన్త తస్మాద్యదనేనాన్నమత్తి తేనైతాస్తృప్యన్త్యేవగ్ం హ వా ఏనగ్ం స్వా అభిసంవిశన్తి భర్తా స్వానాగ్ం శ్రేష్ఠః పుర ఏతా భవత్యన్నాదోఽధిపతిర్య ఏవం వేద య ఉ హైవంవిదగ్ం స్వేషు ప్రతి ప్రతిర్బుభూషతి న హైవాలం భార్యేభ్యో భవత్యథ య ఏవైతమనుభవతి యో వైతమను భార్యాన్ బుభూర్షతి స హైవాలం భార్యేభ్యో భవతి॥ ౧౮ ॥ సోఽయా

స్య ఆఙ్గీరసోఽఙ్గానాగ్ హి రసః । ప్రాణో వా అఙ్గానాగ్ రసః ప్రాణో హి వా అఙ్గానాగ్ రసస్తస్మాద్యస్మాత్కస్మాచ్చాఙ్గాత్ప్రాణ ఉత్క్రామతి తదేవ తచ్ఛుష్యత్యేష హి వా అఙ్గానాగ్ రసః ॥ ౧౯ ॥ ఏష ఉ ఏవ బృహస్పతిర్వాగ్వై బృహతీ తస్యా ఏష పతిస్తస్మాదు బృహస్పతిః ॥ ౨౦ ॥ ఏష ఉ ఏవ బ్రహ్మణస్పతిర్వాగ్వై బ్రహ్మ తస్యా ఏష పతిస్తస్మాదు బ్రహ్మణస్పతిః ॥ ౨౧ ॥ ఏష ఉ ఏవ సామ వాగ్వై సామైష సా చామశ్చేతి తత్సామ్నస్సామత్వం । యద్వేవ సమః ప్లుషిణా సమో మశకేన సమో నాగేన సమ ఏభిస్త్రిభిర్లోకైస్సమోఽనేన సర్వేణ తస్మాద్వేవ సామాశ్నుతే సామ్నస్సాయుజ్యగ్ సలోకతాం జయతి య ఏవమేతత్సామ వేద ॥ ౨౨ ॥ ఏష ఉ వా ఉద్గీథః ప్రాణో వా ఉత్ప్రాణేన హీదగ్ సర్వముత్తబ్ధం వాగేవ గీథోచ్చ గీథా చేతి స ఉద్గీథః ॥ ౨౩ ॥ ● తద్ధాపి బ్రహ్మదత్తశ్చైకితానేయో రాజానం భక్షయన్నువాచాయం త్యస్య రాజా మూర్ధానం విపాతయతాద్యదితోఽయాస్య ఆఙ్గిరసోఽన్యేనోదగాయదితి వాచా చ హ్యేవ స ప్రాణేన చోదగాయదితి ॥ ౨౪ ॥ తస్య హైతస్య సామ్నో యః స్వం వేద భవతి హాస్య స్వం తస్య వై స్వర ఏవ స్వం తస్మాదార్త్విజ్యం కరిష్యన్వాచి స్వరమిచ్ఛేత తయా వాచా స్వరసంపన్నయార్త్విజ్యం కుర్యాత్తస్మాద్యజ్ఞే స్వరవన్తం దిదృక్షన్త ఏవ । అథో యస్య స్వం భవతి భవతి హాస్య స్వం య ఏవమేతత్సామ్నః స్వం వేద ॥ ౨౫ ॥ తస్య హైతస్య సామ్నో యస్సువర్ణం వేద భవతి హాస్య సువర్ణం తస్య వై స్వర ఏవ సువర్ణం భవతి హాస్య సువర్ణం య ఏవమేతత్సామ్నస్సువర్ణం వేద ॥ ౨౬ ॥ * తస్య హైతస్య సామ్నో యః ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతి హ తిష్ఠతి తస్య వై వాగేవ ప్రతిష్ఠా వాచి హి ఖల్వేష ఏతత్ప్రాణః ప్రతిష్ఠితో గీయతేఽన్న ఇత్యు హైక ఆహుః ॥ ౨౭ ॥ అథాతః పవమానానామేవాభ్యారోహః స వై ఖలు ప్రస్తోతా సామ ప్రస్తౌతి స యత్ర ప్రస్తుయాత్తదేతాని జపేత్ అసతో మా సద్గమయ తమసో మా జ్యోతిర్గమయ మృత్యోర్మామృతం గమయేతి స యదాహాసతో మా సద్గమయేతి మృత్యుర్వా అసత్సదమృతం మృత్యోర్మామృ

● చైకితాయనేయ ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

* ప్రతిష్ఠితో గీయత ఇత్యు హైక ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

తంగమయామృతం మాకుర్వి త్యేవైతదాహ తమసో మా జ్యోతిర్గమయేతి మృత్యుర్వై తమో జ్యోతిరమృతం మృత్యోర్మామృతంగమయామృతం మాకుర్వి త్యేవైతదాహ మృత్యోర్మామృతంగమయేతి నాత్ర తిరోహితమివాస్తి అథ యానీతరాణి స్తోత్రాణి తేష్వాత్మనేన్నాద్యమాగాయేత్తస్మాదు తేషు వరం వృణీత యం కామం కామయేత తగ్ం స ఏష ఏవంవిదుద్గాతాత్మనే వా యజమానాయ వా యం కామం కామయతే తమాగాయతి తద్ధైతల్లోకజిదేవ న హైవా లోక్యతాయా ఆశాస్తి య ఏవమేతత్సామ వేద ॥ ... ... *

అథ చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం ॥ ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీత్పురుషవిధః సోనువీక్ష్య నాన్యదాత్మనోపశ్యత్సోహమస్మీత్యగ్రే వ్యాహరత్తతోహన్నామాభవత్తస్మాదప్యేతర్హ్యామన్త్రితోహమయమిత్యేవాగ్ర ఉక్త్వాథాన్యన్నామ ప్రబ్రూతే యదస్య భవతి స యత్పూర్వోస్మాత్సర్వస్మాత్సర్వాన్పాప్మన ఔషత్తస్మాత్పురుష ఓషతి హ వై స తం యోస్మాత్పూర్వో బుభూషతి య ఏవం వేద ॥ ౧ ॥ సోబిభేత్తస్మాదేకాకీ బిభేతి స హాయమీక్షాం చక్రే యన్మదన్యన్నాస్తి కస్మాన్ను బిభేమీతి తత ఏవాస్య భయం వీయాయ కస్మాద్ధ్యభేష్యత్ ద్వితీయాద్వై భయం భవతి ॥ ౨ ॥ * స వై నైవ రేమే తస్మాదేకాకీ న రమతే స ద్వితీయమైచ్ఛత్ । స హైతావానాస యథా స్త్రీపుమాగ్ం సౌ సమ్పరిష్వక్తౌ స ఇమమేవాత్మానం ద్వేధాపాతయత్తతః పతిశ్చ పత్నీ చాభవతాం తస్మాదిదమర్ధబృగలమివ స్వ ఇతి హ స్మాహ యాజ్ఞవల్క్యస్తస్మాదయమాకాశః స్త్రియా పూర్యత ఏవ తాగ్ం సమభవత్తతో మనుష్యా అజాయన్త ॥ ౩ ॥ ☛ సో హేయమీక్షాం చక్రే కథం ను మాత్మన ఏవ జనయిత్వా సమ్భవతి హన్త తిరోసానీతి సా గౌరభవదృషభ ఇతరస్తాగ్ం సమేవాభవత్తతో గావోజాయన్త బడబేతరాభవదశ్వవృష ఇతరో గర్దభీతరా గర్దభ ఇతరస్తాగ్ం సమేవాభవత్తత ఏకశఫమజాయతాజేతరాభవద్బస్త ఇతరోవిరితరా మేష ఇతరస్తాగ్ం సమే

---

* తస్మాదయమేకాంశ స్త్రియేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

☛ మేష ఇతరస్తాంతాగ్ం సమేవాభవదితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

వాభవత్తతోఽజావయోఽజాయన్తైవమేవ యదిదం కించ మిథునమాపిపీలికాభ్యస్తత్సర్వమసృజత ॥ ౪ ॥ సోఽవేదహం వావ సృష్టిరస్మ్యహగ్ం హీదగ్ం సర్వమసృక్షీతి తతః సృష్టిరభవత్సృష్ట్యాగ్ం హాస్యైతస్యాం భవతి య ఏవం వేద ॥ ౫ ॥ అథేత్యభ్యమన్థత్స ముఖాచ్చ యోనేర్హస్తాభ్యాం చాగ్నిమసృజత తస్మాదేతదుభయమలోమకమన్తరతోఽలోమకా హి యోనిరన్తరతః తద్యదిదమాహురముం యజాముం యజేత్యేకైకం దేవమేతస్యైవ సా విసృష్టిరేష ఉ హ్యేవ సర్వే దేవాః । అథ యత్కించేదమార్ద్రం తద్రేతసోఽసృజత తదు సోమః ఏతావద్వా ఇదగ్ం సర్వమన్నం చైవాన్నాదశ్చ సోమ ఏవాన్నమగ్నిరన్నాదః సైషా బ్రహ్మణోఽతిసృష్టిః । యచ్ఛ్రేయసో దేవానసృజతాథ యన్మర్త్యః సన్నమృతానసృజత తస్మాదతిసృష్టిరతిసృష్ట్యాగ్ం హాస్యైతస్యాం భవతి య ఏవం వేద ॥ ౬ ॥ * తద్ధేదం తర్హ్యవ్యాకృతమాసీత్తన్నామరూపాభ్యామేవ వ్యాక్రియతాసౌనామాయమిదగ్ంరూప ఇతి తదిదమప్యేతర్హి నామరూపాభ్యామేవ వ్యాక్రియతేఽసౌనామాయమిదగ్ంరూప ఇతి స ఏష ఇహ ప్రవిష్టః ఆనఖాగ్రేభ్యో యథా క్షురః క్షురధానేఽవహితః స్యాద్విశ్వంభరో వా విశ్వంభరకులాయే తన్న పశ్యన్త్యకృత్స్నో హి స ప్రాణన్నేవ ప్రాణో నామ భవతి వదన్వాక్పశ్యగ్ంశ్చక్షుః శృణ్వఞ్ఛ్రోత్రం మన్వానో మనస్తాన్యస్యైతాని కర్మనామాన్యేవ స యోఽత ఏకైకముపాస్తే న స వేదాకృత్స్నో హ్యేషోఽత ఏకైకేన భవత్యాత్మేత్యేవోపాసీతాత్ర హ్యేతే సర్వ ఏకం భవన్తి తదేతత్పదనీయమస్య సర్వస్య యదయమాత్మానేన హ్యేతత్సర్వం వేద । యథా హ వై పదేనానువిన్దేదేవం కీర్తిగ్ం శ్లోకం విన్దతే య ఏవం వేద ॥ ౭ ॥ ¶ తదేతత్ప్రేయః పుత్రాత్ప్రేయో విత్తాత్ప్రేయోఽన్యస్మాత్సర్వస్మాదన్తరతరం యదయమాత్మా స యోఽన్యమాత్మనః ప్రియం బ్రువాణం బ్రూయాత్ ప్రియగ్ం రోత్స్యతీతీశ్వరో హ తథైవ స్యాదాత్మానమేవ ప్రియముపాసీత స య ఆత్మానమేవ ప్రియముపాస్తే న హాస్య ప్రియం ప్రమాయుకం భవతి ॥ ౮ ॥ తదాహు

* తం న పశ్యన్త్యకృత్స్నో ఇతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

¶ ప్రేయః పుత్రాత్ప్రేయో విత్తాదిత్యన్తరతరో యదయమితి చ రఙ్గరామానుజీయ పాఠః

ర్యద్బ్రహ్మవిద్యయా సర్వం భవిష్యన్తో మనుష్యా మన్యన్తే । కిము తద్బ్రహ్మావే
ద్యస్మాత్తత్సర్వమభవదితి ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీత్తదాత్మానమేవా
వైత్ । అహం బ్రహ్మాస్మీతి తస్మాత్తత్సర్వమభవత్తద్యో యో దేవానాం ప్ర
త్యబుధ్యత స ఏవ తదభవత్తథర్షీణాం తథా మనుష్యాణాం తద్ధైతత్ప
శ్యన్నృషిర్వామదేవః ప్రతిపేదేఽహం మనురభవగ్ం సూర్యశ్చేతి తదిదమప్యేత
ర్హి య ఏవం వేదాహం బ్రహ్మాస్మీతి స ఇదగ్ం సర్వం భవతి తస్య హ న దేవాశ్చ నా
భూత్యా ఈశతే ఆత్మా హ్యేషాగ్ం స భవతి అథ యోఽన్యాం దేవతాముపాస్తే
న్యోఽసావన్యోఽహమస్మీతి న స వేద యథా పశురేవగ్ం స దేవానాం యథా హ వై
బహవః పశవో మనుష్యం భుఞ్జ్యురేవమేకైకః పురుషో దేవాన్భునక్త్యేక
స్మిన్నేవ పశావాదీయమానేఽప్రియం భవతి కిము బహుషు తస్మాదేషాం త
న్న ప్రియం యదేతన్మనుష్యా విద్యుః ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మ వా ఇదమగ్ర ఆసీదేకమే
వ తదేకగ్ం సన్న వ్యభవత్ తచ్ఛ్రేయో రూపమత్యసృజత క్షత్రం యాన్యేతా
ని దేవత్రా క్షత్రాణీన్ద్రో వరుణః సోమో రుద్రః పర్జన్యో యమో మృత్యు
రీశాన ఇతి తస్మాత్క్షత్రాత్పరం నాస్తి తస్మాద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియమధస్తా
దుపాస్తే రాజసూయే క్షత్ర ఏవ తద్యశో దధాతి సైషా క్షత్రస్య యోనిర్యద్బ్ర
హ్మ తస్మాద్యద్యపి రాజా పరమతాం గచ్ఛతి బ్రహ్మైవాన్తత ఉపనిశ్రయతి
స్వాం యోనిం య ఉ ఏనగ్ం హినస్తి స్వాగ్ం స యోనిమృచ్ఛతి స పాపీయాన్భవ
తి యథా శ్రేయాగ్ంసగ్ం హిగ్ంసిత్వా ॥ ౧౧ ॥ స నైవ వ్యభవత్స విశమసృజ
త యాన్యేతాని దేవజాతాని గణశ ఆఖ్యాయన్తే వసవో రుద్రా ఆదిత్యా విశ్వే
దేవా మరుత ఇతి ॥ ౧౨ ॥ స నైవ వ్యభవత్స శౌద్రం వర్ణమసృజత పూషణమి
యం వై పూషేయగ్ం హీదగ్ం సర్వం పుష్యతి యదిదం కిఞ్చ ॥ ౧౩ ॥ స నైవ వ్య
భవత్తచ్ఛ్రేయో రూపమత్యసృజత ధర్మం తదేతత్క్షత్రస్య క్షత్రం యద్ధర్మస్త
స్మాద్ధర్మాత్పరం నాస్త్యథో అబలీయాన్బలీయాగ్ంసమాశగ్ంసతే ధర్మేణ
యథా రాజ్ఞైవం యో వై స ధర్మః సత్యం వై తత్తస్మాత్సత్యం వదన్తమాహుర్ధ
ర్మం వదతీతి ధర్మం వా వదన్తగ్ం సత్యం వదతీత్యేతద్ధ్యేవైతదుభయం భవతి ॥
౧౪ ॥ తదేతద్బ్రహ్మ క్షత్రం విట్ఛూద్రస్తదగ్నినైవ దేవేషు బ్రహ్మాభవ

ధ్యగ్నౌ బ్రాహ్మణో మనుష్యేషు క్షత్రియేణ క్షత్రియో వైశ్యేన వైశ్యః శూద్రేణ
శూద్రస్తస్మాదగ్నావేవ దేవేషు లోకమిచ్ఛన్తే బ్రాహ్మణే మనుష్యేష్వే
తాభ్యాగ్ం హి రూపాభ్యాం బ్రహ్మాభవత్ అథ యో హ వా అస్మాల్లోకాత్స్వం
లోకమదృష్ట్వా ప్రైతి స ఏనమవిదితో న భునక్తి యథా వేదో వాఽననూక్తో
న్యద్వా కర్మాకృతం యదిహ వా అప్యనేవంవిన్మహత్పుణ్యం కర్మ కరోతి తద్ధా
స్యాన్తతః క్షీయత ఏవాత్మానమేవ లోకముపాసీత స య ఆత్మానమేవ లోక
ముపాస్తే న హాస్య కర్మ క్షీయతే అస్మాద్ధ్యేవాత్మనో యద్యత్కామయతే త
త్తత్సృజతే॥౧౫॥ ❖ అథో అయం వా ఆత్మా సర్వేషాం భూతానాం లోకః స
యజ్జుహోతి యద్యజతే తేన దేవానాం లోకోఽథ యదనుబ్రూతే తేన ఋ
షీణామథ యత్పితృభ్యో నిపృణాతి యత్ప్రజామిచ్ఛతే తేన పితౄణామథ య
న్మనుష్యాన్వాసయతే యదేభ్యోఽశనం దదాతి తేన మనుష్యాణాం అథ య
త్పశుభ్యస్తృణోదకం విన్దతి తేన పశూనాం యదస్య గృహేషు శ్వాపదా వ
యాగ్ంస్యా పిపీలికాభ్య ఉపజీవన్తి తేన తేషాం లోకో యథా హ వై స్వాయ
లోకాయారిష్టిమిచ్ఛేదేవగ్ం హైవంవిదే సర్వాణి భూతాన్యరిష్టిమిచ్ఛన్తి త
ద్వా ఏతద్విదితం మీమాగ్ంసితమ్॥౧౬॥ * ఆత్మైవేదమగ్ర ఆసీదేక ఏవ సోఽకా
మయత జాయా మే స్యాదథ ప్రజాయేయ అథ విత్తం మే స్యాదథ కర్మ కుర్వీయే
త్యేతావాన్వై కామో నేచ్ఛగ్ంశ్చనాతో భూయో విన్దేత్తస్మాదప్యేతర్హ్యే
కాకీ కామయతే జాయా మే స్యాదథ ప్రజాయేయ అథ విత్తం మే స్యాదథ కర్మ
కుర్వీయేతి స యావదప్యేతేషామేకైకం న ప్రాప్నోత్యకృత్స్న ఏవ తావ
న్మన్యతే తస్యో కృత్స్నతా మన ఏవాస్యాత్మా వాగ్జాయా । ప్రాణః ప్రజా చ
క్షుర్మానుషం విత్తం చక్షుషా హి తద్విన్దతే శ్రోత్రం దైవగ్ం శ్రోత్రేణ హి త
చ్ఛృణోత్యాత్మైవాస్య కర్మాత్మనా హి కర్మ కరోతి స ఏష పాఙ్క్తో యజ్ఞః పా

❖ అరిష్టమిచ్ఛేదితి, అరిష్టమిచ్ఛన్తీతి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* తస్మాత్త్వాసిన క్షీయన్త ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

జ్ఞాః పశుః పాఙ్క్తః పురుషః పాఙ్క్తమిదగ్ సర్వం యదిదంకించతదిదగ్ సర్వమాప్నోతియఏవంవేద॥ ... ... ౧॥

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

యత్సప్తాన్నానిమేధయాతపసాజనయత్పితా ఏకమస్యసాధారణం ద్వేదేవానభాజయత్త్రీణ్యాత్మనేకురుతపశుభ్య ఏకంప్రాయచ్ఛత్తస్మిన్స ర్వం ప్రతిష్ఠితంయచ్చప్రాణితి యచ్చనకస్మాత్తానినక్షీయన్తేద్యమానాని యోవైతా మక్షితింవేదసోన్న మత్తిప్రతీకేనసదేవానపి గచ్ఛతిస ఊర్జముపజీవతీతిశ్లోకాః॥౧॥* యత్సప్తాన్నానిమేధయాతపసాజనయత్పితే తిమేధయాహి తపసాజనయత్పితైకమస్యసాధారణమితీదమేవాస్య తత్సా ధారణమన్నంయదిదమద్యతే। సయఏతదుపాస్తేనసపాప్మనోవ్యావర్తతే మిశ్రగ్ హ్యేతత్। ద్వేదేవానభాజయదితిహుతంచప్రహుతంచతస్మాద్దే వేభ్యోజుహ్వతిప్రచజుహ్వత్యథో ఆహుర్దర్శపౌర్ణమాసావితితస్మాన్నేష్టి యాజుకస్స్యాత్పశుభ్య ఏకంప్రాయచ్ఛదితితత్పయః। పయోహ్యేవా గ్రేమనుష్యాశ్చ పశవశ్చోపజీవన్తితస్మాత్కుమారంజాతం ఘృతంవైవా గ్రేప్రతిలేహయన్తిస్తనంవానుధాపయన్త్యథవత్సంజాతమాహురతృణా దఇతితస్మిన్సర్వంప్రతిష్ఠితం। యచ్చప్రాణితియచ్చనేతి పయసిహీదగ్ స ర్వంప్రతిష్ఠితంయచ్చ ప్రాణితియచ్చన। తద్యదిదమాహుఃసంవత్సరంప యసాజుహ్వదపపునర్మృత్యుంజయతీతిన తథావిద్యాద్యదహరేవజుహో తితదహః పునర్మృత్యుమపజయత్యేవం విద్వాన్సర్వగ్ హిదేవేభ్యోన్నా ద్యం ప్రయచ్ఛతికస్మాత్తానినక్షీయన్తేఽద్యమానానిసర్వదేతిపురుషోవాఅ క్షితిఃసహీదమన్నంపునఃపునర్జనయతే। యోవైతామక్షితింవేదేతిపురుషో వాఅక్షితిః సహీదమన్నంధియాధియాజనయతే కర్మభిర్యద్ధైతన్నకుర్యా త్క్షీయేతహసోన్న మత్తిప్రతీకేనేతిముఖం ప్రతీకంముఖేనేత్యేతత్సదేవాన

---

* ప్రతిలిలేహయన్తి, తస్మాత్తానినక్షీయన్త ఇతిచరఙ్గరామానుజా దృతపాఠః.

విగచ్ఛతిసఊర్జముపజీవతీతిప్రశగ్ంసా॥ ౨॥ త్రీణ్యాత్మనేఽకురుతేతిమనోవాచం
ప్రాణంతాన్యాత్మనేఽకురుతాన్యత్రమనా అభూవంనాదర్శమన్యత్రమనా
అభూవంనాశ్రౌషమితిమనసాహ్యేవపశ్యతిమనసాశృణోతి । కామస్సం
కల్పోవిచికిత్సాశ్రద్ధాఽశ్రద్ధాధృతిరధృతిర్హ్రీర్ధీర్భీరిత్యేతత్సర్వంమనఏవ
తస్మాదపిపృష్ఠత ఉపస్పృష్టోమనసావిజానాతియః కశ్చశబ్దోవాగేవసా।
ఏషాహ్యన్తమాయత్తైషాహినప్రాణోఽపానోవ్యానఉదానస్సమానో
ఽనఇత్యేతత్సర్వంప్రాణఏవైతన్మయోవా అయమాత్మావాఙ్మయోమనో
మయః ప్రాణమయః ॥ ౩ ॥ త్రయోలోకాఏతఏవవాగేవాయం లోకో
మనోఽన్తరిక్షలోకః ప్రాణోఽసౌలోకః॥ ౪ ॥ త్రయోవేదాఏతఏవవా
గేవర్గ్వేదోమనోయజుర్వేదః ప్రాణస్సామవేదః॥ ౫ ॥ దేవాఃపితరోమ
నుష్యాఏతఏవవాగేవదేవామనఃపితరః ప్రాణోమనుష్యాః॥ ౬॥ పితామా
తాప్రజైత ఏవమనఏవపితావాఙ్మాతా ప్రాణఃప్రజా॥ ౭ ॥ విజ్ఞాతంవి
జిజ్ఞాస్యమవిజ్ఞాతమేత ఏవయత్కించవిజ్ఞాతంవాచస్తద్రూపంవాగ్ఘివిజ్ఞా
తావాగేనంతద్భూత్వాఽవతి॥ ౮ ॥ యత్కించవిజిజ్ఞాస్యంమనసస్తద్రూ
పంమనోహివిజిజ్ఞాస్యంమనఏనంతద్భూత్వాఽవతి॥ ౯ ॥ యత్కించావిజ్ఞా
తంప్రాణస్యతద్రూపం ప్రాణోహ్యవిజ్ఞాతః ప్రాణఏనంతద్భూత్వా
ఽవతి॥ ౧౦ ॥ తస్యైవాచఃపృథివీశరీరంజ్యోతీరూపమయమగ్నిస్తద్యావ
త్యేవవాక్తావతీపృథివీతావానయమగ్నిః॥ ౧౧ ॥ అథైతస్యమనసోద్యౌశ్శ
రీరంజ్యోతీరూపమసావాదిత్యస్తద్యావదేవమనస్తావతీద్యౌస్తావానసా
వాదిత్యస్తౌమిథునగ్ంసమైతాంతతః ప్రాణోఽజాయతస ఇన్ద్రస్సఏషోఽ
సపత్నోద్వితీయోవైసపత్నోనాస్యసపత్నోభవతియఏవంవేద॥ ౧౨॥ అథై
తస్యప్రాణస్యాపశ్శరీరం జ్యోతీరూపమసౌచన్ద్రస్తద్యావానేవ ప్రాణ
స్తావత్య ఆపస్తావానసౌచన్ద్రస్త ఏతేసర్వఏవసమాస్సర్వేఽనన్తాః సయో
హైతానన్తవత ఉపాస్తేఽన్తవన్తగ్ంసలోకంజయత్యథయోహైతాననన్తా
నుపాస్తేఽనన్తగ్ంసలోకంజయతి॥౧౩॥సఏషసంవత్సరఃప్రజాపతిఃషోడ

శకల స్తస్య రాత్రయ ఏవ పఞ్చదశకలా ధ్రువైవాస్య షోడశీకలా సరాత్రిభి
రేవాపూర్యతేఽ పచ చ్ఛీయతే సోఽమావాస్యాగ్ం రాత్రిమేతయా షోడ
శ్యాకలయా సర్వమిదం ప్రాణభృదను ప్రవిశ్య తతః ప్రాతర్జాయతే తస్మా
దేతాగ్ం రాత్రిం ప్రాణభృతః ప్రాణం న విచ్ఛిన్ద్యాదపి కృకలాసస్యైతస్యా
ఏవ దేవతాయా అపచిత్యై॥ ౧౪॥ యో వై స సంవత్సరః ప్రజాపతిః షోడశ
కలోఽ యమేవ స యోఽయమేవం విత్పురుష స్తస్య విత్తమేవ పఞ్చదశకలా
ఆత్మైవాస్య షోడశీ కలా స విత్తేనైవా చ పూర్యతే ఽ పచ చ్ఛీయతే తదేతన్న
భ్యం యదయమాత్మా ప్రధిర్విత్తం తస్మాద్యద్యపి సర్వజ్యానిం జీయత ఆత్మనా
చేజ్జీవతి ప్రధినాగాదిత్యేవాహుః॥ ౧౫ ॥ అథ త్రయో వావ లోకా మనుష్య
లోకః పితృలోకో దేవలోక ఇతి సోఽయం మనుష్యలోకః పుత్రేణైవ జయ్యో
నాన్యేన కర్మణా కర్మణా పితృలోకో విద్యయా దేవలోకో దేవలోకో వై లో
కానాగ్ం శ్రేష్ఠ స్తస్మాద్విద్యాం ప్రశగ్ంసన్తి ॥ ౧౬ ॥ అథాతః సమ్ప్రత్తిర్య
దా ప్రైష్యన్మన్యతే ఽ థ పుత్రమాహ త్వం బ్రహ్మ త్వం యజ్ఞ స్త్వం లోక
ఇతి స పుత్రః ప్రత్యాహాహం బ్రహ్మాహం యజ్ఞోఽహం లోక ఇతి యద్వై కిం
చానూక్తం తస్య సర్వస్య బ్రహ్మేత్యేకతా । యే వై కే చ యజ్ఞా స్తేషాగ్ం స
ర్వేషాం యజ్ఞ ఇత్యేకతా యే వై కే చ లోకా స్తేషాగ్ం సర్వేషాం లోక ఇత్యే
కతైతావద్వా ఇదగ్ం సర్వమేతన్మా సర్వగ్ం సన్నయమితోఽ భునజదితి తస్మా
త్పుత్రమనుశిష్టం లోక్యమాహు స్తస్మాదేనమనుశాసతి స యదైవం విదస్మా
ల్లోకాత్ప్రైత్యథైభిరేవ ప్రాణైస్సహ పుత్రమావిశతి । స యద్యనేన కిం
చిదక్ష్ణయాకృతం భవతి తస్మాదేనగ్ం సర్వస్మాత్పుత్రో ముఞ్చతి తస్మాత్పు
త్రో నామ స పుత్రేణైవాస్మిల్లోకే ప్రతితిష్ఠత్యథైనమేతే దైవాః ప్రాణా అ
మృతా ఆవిశన్తి॥ ౧౭ ॥ పృథివ్యై చైనమగ్నేశ్చ దైవీ వాగావిశతి సా వై దైవీ
వాగ్యయా యద్యదేవ వదతి తత్తద్భవతి॥ ౧౮॥ దివశ్చైనమాదిత్యాచ్చ దైవం
మన ఆవిశతి తద్వై దైవం మనో యేనానన్ద్యేవ భవత్యథో న శోచతి॥ ౧౯॥ అ
ద్భ్యశ్చైనం చన్ద్రమసశ్చ దైవః ప్రాణ ఆవిశతి స వై దైవః ప్రాణో యస్స
ఞ్చరగ్ంశ్చాసఞ్చరగ్ంశ్చ న వ్యథతేఽథో న రిష్యతి స య ఏవం విత్సర్వేషాం భూ

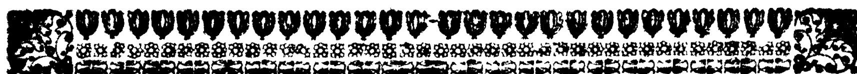
తానామాత్మా భవతి యథైషా దేవతైవగ్ం సయథైతాం దేవతాగ్ం సర్వాణి భూతాన్యవన్త్యేవగ్ం హైవంవిదగ్ం సర్వాణి భూతాన్యవన్తి । యదుకించేమాః ప్రజాః శోచన్త్యమైవాసాం తద్భవతి పుణ్యమేవాముం గచ్ఛతి న హ వై దేవాన్పాపం గచ్ఛతి॥ ౨౦ ॥ అథాతో వ్రతమీమాగ్ంసా ప్రజాపతిర్హ కర్మాణి ససృజే తాని సృష్టాన్యన్యోన్యేనాస్పర్ధన్త వదిష్యామ్యేవాహమితి వాగ్దధ్రే ద్రక్ష్యామ్యహమితి చక్షుః శ్రోష్యామ్యహమితి శ్రోత్రమేవమన్యాని కర్మాణి యథాకర్మ తాని మృత్యుః శ్రమో భూత్వోపయేమే తాన్యాప్నోత్తాన్యాప్త్వా మృత్యురవారున్ధ తస్మాచ్ఛ్రామ్యత్యేవ వాక్ శ్రామ్యతి చక్షుః శ్రామ్యతి శ్రోత్రమథేమమేవ నాప్నోద్యోఽయం మధ్యమః ప్రాణస్తాని జ్ఞాతుం దధ్రిరే। అయం వై నః శ్రేష్ఠో యస్సంచరగ్ంశ్చాసంచరగ్ంశ్చ న వ్యథతేఽథో న రిష్యతి హన్తాస్యైవ సర్వే రూపమసామేతి త ఏతస్యైవ సర్వే రూపమభవగ్ంస్తస్మాదేత ఏతేనాఖ్యాయన్తే ప్రాణా ఇతి తేన హ వావ తత్కులమాచక్షతే యస్మిన్కులే భవతి య ఏవం వేద య ఉ హైవంవిదా స్పర్ధతేఽనుశుష్యత్యనుశుష్య హైవాన్తతో మ్రియత ఇత్యధ్యాత్మమ్॥ ౨౧ ॥ అథాధిదైవతం జ్వలిష్యామ్యేవాహమిత్యగ్నిర్దధ్రే తప్స్యామ్యహమిత్యాదిత్యో భాస్యామ్యహమితి చన్ద్రమా ఏవమన్యా దేవతా యథాదేవతగ్ం స యథైషాం ప్రాణానాం మధ్యమః ప్రాణ ఏవమేతాసాం దేవతానాం వాయుః మ్లోచన్తి హ్యన్యా దేవతా న వాయుః సైషానస్తమితా దేవతా యద్వాయుః॥ ౨౨ ॥ అథైష శ్లోకో భవతి యతశ్చోదేతి సూర్యోఽస్తం యత్ర చ గచ్ఛతీతి ప్రాణాద్వా ఏష ఉదేతి ప్రాణేఽస్తమేతి తం దేవాశ్చక్రిరే ధర్మగ్ం స ఏవాద్య స ఉ శ్వ ఇతి యద్వా ఏతేఽముర్హ్యధ్రియన్త తదేవాప్యద్య కుర్వన్తి । తస్మాదేకమేవ వ్రతం చరేత్ప్రాణ్యాచ్చైవాపాన్యాచ్చ నేన్మా పాప్మా మృత్యురాప్నువదితి యద్యు చరేత్సమాపిపయిషేత్తేనో ఏతస్యై దేవతాయై సాయుజ్యగ్ం సలోకతాం జయతి॥ ౨౩

అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయం వా ఇదం నామ రూపం కర్మ తేషాం నామ్నాం వాగిత్యేతదేషా ముక్థమతో హి సర్వాణి నామాన్యుత్తిష్ఠన్తి। ఏతదేషాగ్ం సామైతద్ధి సర్వైర్నా

మభిస్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణినామానిబిభర్తి॥ ౧॥ అథరూపాణాంచక్షురిత్యేతదేషా ముక్థమతోహిసర్వాణి రూపాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ సామైతద్ధిసర్వైరూపైస్సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణిరూపాణిబిభర్తి॥ ౨ ॥ అథకర్మణామాత్మేత్యేతదేషాముక్థమతోహిసర్వాణికర్మాణ్యుత్తిష్ఠన్త్యేతదేషాగ్ సామైతద్ధిసర్వైఃకర్మభిః సమమేతదేషాం బ్రహ్మైతద్ధిసర్వాణికర్మాణిబిభర్తి తదేతత్త్రయంసదేకమయమాత్మాత్మో ఏకస్సన్నేతత్త్రయంతదేతదమృతగ్ సత్యేనచ్ఛన్నం ప్రాణోవాఅమృతంనామరూపేసత్యంతాభ్యామయంప్రాణశ్ఛన్నః॥ ... ౩॥

ఇతిబృహదారణ్యకే - తృతీయోఽధ్యాయస్సమాప్తః.

శ్రీగురుభ్యోనమః.

చతుర్థాధ్యాయే - ప్రథమబ్రాహ్మణమ్.

హరిఃఓమ్॥ దృప్తబాలాకిర్హానూచానోగార్గ్యఆసస హోవాచాజాతశత్రుంకాశ్యం బ్రహ్మతేబ్రవాణీతిస హోవాచాజాతశత్రుః సహస్రమేతస్యాంవాచిదద్మోజనకోజనకఇతివైజనాధావన్తీతి ॥ ౧ ॥ సహోవాచగార్గ్యయఏవాసావాదిత్యేపురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాత శత్రుర్మామైతస్మిన్సంవదిష్ఠా అతిష్ఠాఃసర్వేషాంభూతానాం మూర్ధారాజేతివా అహమేతముపాసఇతిసయఏతమేవముపాస్తేఽతిష్ఠాః సర్వేషాంభూతానాంమూర్ధారాజాభవతి॥ ౨॥ సహోవాచగార్గ్యోయ

ఏవాసౌ చన్ద్రే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజా
తశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా బృహన్పాణ్డరవాసాః సోమో రాజేతి వా
అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తేఽహరహర్హ సుతః ప్రసుతో
భవతి నాస్యాన్నం క్షీయతే॥ ౩॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాసౌ విద్యుతి పు
రుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైత
స్మిన్ సంవదిష్ఠాస్తేజస్వీతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే
తేజస్వీ హ భవతి తేజస్వినీ హాస్య ప్రజా భవతి॥ ౪॥ స హోవాచ గార్గ్యో య
ఏవాయమాకాశే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచా
జాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః పూర్ణమప్రవర్తీతి వా అహమేతముపా
స ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే పూర్యతే హ ప్రజయా పశుభిర్నాస్యాస్మాల్లో
కాత్ప్రజోద్వర్తతే॥ ౫॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయం వాయౌ పురుష
ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాత శత్రుర్మా మైతస్మిన్
సంవదిష్ఠా ఇన్ద్రో వైకుణ్ఠోఽపరాజితా సేనేతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య
ఏతమేవముపాస్తే జిష్ణుర్హాపరాజిష్ణుర్భవత్యన్యతస్త్యజాయీ॥ ౬॥ స హో
వాచ గార్గ్యో య ఏవాయమగ్నౌ పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతి
స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా విషాసహిరితి వా అహమే
తముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే విషాసహిర్హ భవతి విషాసహిర్హాస్య
ప్రజా భవతి॥ ౭॥ స హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమప్సు పురుష ఏతమేవా
హం బ్రహ్మోపాస ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠాః
ప్రతిరూప ఇతి వా అహమేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే ప్రతిరూపగ్
హైవైనముపగచ్ఛతి నాప్రతిరూపమథో ప్రతిరూపోఽస్మాజ్జాయతే॥ ౮ ॥ స
హోవాచ గార్గ్యో య ఏవాయమాదర్శే పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపా
స ఇతి స హోవాచాజాతశత్రుర్మా మైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా రోచిష్ణురితి వా అహ
మేతముపాస ఇతి స య ఏతమేవముపాస్తే రోచిష్ణుర్హ భవతి రోచిష్ణుర్హాస్య
ప్రజా భవత్యథో యైస్సన్నిగచ్ఛతి సర్వాగ్ంస్తానతిరోచతే॥ ౯ ॥ స హోవా
చ గార్గ్యో య ఏవాయం యన్తం పశ్చాచ్ఛబ్దోఽనూదేత్యేతమేవాహం బ్రహ్మో

పాస ఇతిసహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా అసురితివా అ
హమేతముపాస ఇతిసయ ఏతమేవముపాస్తే సర్వగ్ం హైవాస్మిల్లోక ఆయురేతి
నైనం పురాకాలాత్ప్రాణోజహాతి ॥ ౧౦ ॥ సహోవాచ గార్గ్యోయ ఏవా
యందిక్షుపురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాత శ
త్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ద్వితీయోఽనపగ ఇతివా అహమేతముపాస ఇతి
సయ ఏతమేవముపాస్తే ద్వితీయవాన్ హభవతి నాస్మాద్గణశ్ఛిద్యతే ॥ ౧౧॥
సహోవాచ గార్గ్యోయ ఏవాయం ఛాయామయః పురుష ఏతమేవాహం బ్ర
హ్మోపాస ఇతిసహోవాచాజాతశత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా మృత్యురితి
వా అహమేతముపాస ఇతిసయ ఏతమేవముపాస్తే సర్వగ్ం హైవాస్మిలోక ఆ
యురేతి నైనం పురాకాలాన్మృత్యురాగచ్ఛతి ॥ ౧౨ ॥ సహోవాచ గార్గ్యో
య ఏవాయమాత్మని పురుష ఏతమేవాహం బ్రహ్మోపాస ఇతిసహోవాచా
జాత శత్రుర్మామైతస్మిన్ సంవదిష్ఠా ఆత్మన్వీతి వా అహమేతముపాస ఇతిస
య ఏతమేవముపాస్తే ఆత్మన్వీహభవత్యాత్మన్వినీ హాస్య ప్రజాభవతి సహ
తూష్ణీమాస గార్గ్యః ॥ ౧౩ ॥ సహోవాచాజాతశత్రురేతావన్నూ ఇత్యేతా
వద్ధీతి నైతావతా విదితం భవతీతి సహోవాచ గార్గ్య ఉప త్వాయానీతి ॥ ౧౪ ॥
సహోవాచాజాతశత్రుః ప్రతిలోమం చైతద్యద్బ్రాహ్మణః క్షత్రియము
పేయాద్బ్రహ్మమేవక్ష్యతీతి వ్యేవ త్వా జ్ఞాపయిష్యామీతితం పాణావాదా
యోత్తస్థౌ తౌహపురుషగ్ం సుప్తమాజగ్మతు స్తమేతైర్నామభిరామన్త్రయాం
చక్రే బృహన్పాణ్డరవాసః సోమరాజన్నితి సనోత్తస్థౌ తం పాణినాపేషం బో
ధయాంచకార సహోత్తస్థౌ ॥ ౧౫ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏత
త్సుప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుషః క్వైష తదాభూత్కుత ఏతదాగా
దితి తదుహ న మేనే గార్గ్యః ॥ ౧౬ ॥ సహోవాచాజాతశత్రుర్యత్రైష ఏతత్సు
ప్తోఽభూద్య ఏష విజ్ఞానమయః పురుష స్తదేషాం ప్రాణానాం విజ్ఞానేన విజ్ఞా
నమాదాయ య ఏషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశ స్తస్మిఞ్ఛేతే తాని యదాగృహ్ణాత్యథ
హైతత్పురుషః స్వపితి నామ తద్గృహీత ఏవ ప్రాణో భవతి గృహీతా వాక్

గృహీతంచక్షుర్గృహీతగ్ శ్రోత్రంగృహీతంమనః॥౧౭॥సయత్రైతత్స్వప్న్య
యాచరతితేహాస్యలోకాస్తదుతేవ మహారాజోభవత్యుతేవమహాబ్రాహ్మ
ణఉతేవోచ్చావచం నిగచ్ఛతిసయథామహారాజోజానపదాన్ గృహీత్వా
స్వేజనపదేయథాకామంపరివర్తత ఏవమేవైషఏతత్ప్రాణాన్గృహీత్వా
స్వేశరీరేయథాకామంపరివర్తతే॥ ౧౮ ॥ అథయదాసుషుప్తోభవతియదా
నకస్యచనవేదహితానామనాడ్యోద్వాసప్తతిసహస్రాణిహృదయాత్పురీత
తమభిప్రతిష్ఠన్తేతాభిః ప్రత్యవసృప్యపురీతతిశేతేస యథాకుమారోవామ
హారాజోవామహాబ్రాహ్మణోవాతిఘ్నీమానన్దస్యగత్వాశయీతైవమేవై
షఏతచ్ఛేతే॥ ౧౯॥ సయథోర్ణనాభిస్తన్తునోచ్చరేద్యథాగ్నేః క్షుద్రావిస్ఫు
లిఙ్గావ్యుచ్చరన్త్యేవ మేవాస్మాదాత్మనః సర్వే ప్రాణాస్సర్వే లోకాస్స
ర్వేదేవాస్సర్వాణి భూతానివ్యుచ్చరన్తితస్యోపనిషత్సత్యస్యసత్యమితిప్రా
ణావైసత్యంతేషామేషసత్యమ్॥ ౨౦

----అథద్వితీయబ్రాహ్మణమ్.----

యోహవైశిశుగ్ సాధానగ్ సప్రత్యాధానగ్ సస్థూణగ్ సదామంవే
దసప్తహద్విషతో భ్రాతృవ్యానవరుణద్ధి । అయంవావశిశుర్యోయంమధ్య
మః ప్రాణస్తస్యేదమేవాధానమిదంప్రత్యాధానంప్రాణస్స్థూణాన్నం
దామ॥ ౧ ॥ తమేతాస్సప్తాక్షితయఉపతిష్ఠన్తేతద్యా ఇమాఅక్షన్లోహిన్యో
రాజయస్తాభిరేనగ్ రుద్రోన్వాయత్తోథయాఅక్షన్నాపస్తాభిః పర్జన్యో
యాకనీనికాతయాదిత్యోయత్కృష్ణంతేనాగ్నిర్యచ్ఛుక్లంతేనేన్ద్రోధరయైనం
వర్తన్యాపృథివ్యన్వాయత్తాద్యౌరుత్తరయానాస్యాన్నంక్షీయతేయఏవం
వేద॥ ౨॥ * తదేషశ్లోకోభవతిఅర్వాగ్బిలశ్చమస ఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశో
నిహితంవిశ్వరూపంతస్యాసతఋషయః సప్తతీరేవాగష్టమీబ్రహ్మణాసం
విదానేతి అర్వాగ్బిలశ్చమసఊర్ధ్వబుధ్నఇతీదంతచ్ఛిర ఏషహ్యర్వాగ్బిలశ్చ

---

* ఇదంతదేవశిరఇతి, వాగ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణాసంవిత్తేతిచరఙ్గరామా
నుజీయపాఠః.

మసఊర్ధ్వబుధ్నస్తస్మిన్యశో నిహితం విశ్వరూపమితి ప్రాణా వై యశో నిహి
తం విశ్వరూపం ప్రాణానేతదాహ తస్యాసత ఋషయః సప్త తీర ఇతి ప్రా
ణా వా ఋషయః ప్రాణానేతదాహ వాగష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిదానేతి వా
గ్ఘ్యష్టమీ బ్రహ్మణా సంవిత్తే॥ ౩॥ ● ఇమావేవ గోతమభరద్వాజావయ
మేవ గోతమోఽయం భరద్వాజ ఇమావేవ విశ్వామిత్రజమదగ్నీ అయమేవవి
శ్వామిత్రోఽయం జమదగ్నిరిమావేవ వసిష్ఠకశ్యపావయమేవ వసిష్ఠోఽయంక
శ్యపో వాగేవాత్రిర్వాచా హ్యన్నమద్యతేఽత్తిర్హ వై నామైతద్యదత్రిరితి స
ర్వస్యాత్తా భవతి సర్వమస్యాన్నం భవతి య ఏవం వేద॥ ... ౪

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ద్వే వావ బ్రహ్మణో రూపే మూర్తం చైవామూర్తం చ మర్త్యం చామృ
తం చ స్థితం చ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ॥ ౧॥ తదేతన్మూర్తం యదన్యద్వాయోశ్చా
న్తరిక్షాచ్చైతన్మర్త్యమేతత్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్య మూర్తస్యైతస్యమ
ర్త్యస్యైతస్య స్థితస్యైతస్య సత ఏష రసో య ఏష తపతి సతో హ్యేష రసః॥ ౨॥
అథామూర్తం వాయుశ్చాన్తరిక్షం చైతదమృతమేతద్యదేతత్త్యత్తస్యైత
స్యామూర్తస్యైతస్యామృతస్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో య ఏష ఏత
స్మిన్మణ్డలే పురుషస్త్యస్య హ్యేష రస ఇత్యధిదైవతమ్ ౩॥ అథాధ్యాత్మమిదమేవ
మూర్తం యదన్యత్ప్రాణాచ్చ యశ్చాయమన్తరాత్మన్నాకాశ ఏతన్మర్త్యమేత
త్స్థితమేతత్సత్తస్యైతస్య మూర్తస్యైతస్య మర్త్యస్యైతస్య స్థితస్యైతస్య సత
ఏష రసో యచ్చక్షుః సతో హ్యేష రసః॥ ౪॥ అథామూర్తం ప్రాణశ్చ యశ్చాయ
మన్తరాత్మన్నాకాశ ఏతదమృతమేతద్యదేతత్త్యం తస్యైతస్యామూర్తస్యై
తస్యామృతస్యైతస్య యత ఏతస్య త్యస్యైష రసో యోఽయం దక్షిణేఽక్షన్పు
రుషస్త్యస్య హ్యేష రసః॥ ౫॥ తస్య హైతస్య పురుషస్య రూపం యథా మా
హారజనం వాసో యథా పాణ్డ్వావికం యథేన్ద్రగోపో యథాఽగ్న్యర్చిర్యథా
పుణ్డరీకం । యథా సకృద్విద్యుత్తం సకృద్విద్యుత్తేవ హ వా అస్య శ్రీర్భవ

● అత్తిర్హ వై నామైతద్యదత్తిరితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః,

తియఏవంవేదా థాతఆదేశో నేతినేతి। న హ్యేతస్మాదితినేత్యన్యత్పరమస్త్య
థనామధేయగ్ం సత్యస్యసత్యమితి ప్రాణా వైసత్యం తేషామేషసత్యమ్॥ ౬॥

అథచతుర్థబ్రాహ్మణమ్.

మైత్రేయీతి హోవాచయాజ్ఞవల్క్య ఉద్యాస్యన్వాఅరేఽహమస్మాత్
స్థానాదస్మిహన్తతేఽనయాకాత్యాయన్యాఽన్తంకరవాణీతి॥ ౧॥ సా హో
వాచమైత్రేయీ। యన్నుమఇయంభగోః సర్వా పృథివీవిత్తేన పూర్ణాస్యా
త్కథంతేనామృతాస్యామితినేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యో యథైవోపక
రణవతాంజీవితం తథైవతేజీవితగ్ంస్యాదమృతత్వస్యతు నాశాస్తివిత్తేనేతి॥
౨॥ సాహోవాచమైత్రేయీయేనాహంనామృతాస్యాం కిమహంతేనకు
ర్యాంయదేవ భగవాన్వేదతదేవమే బ్రూహీతి॥ ౩॥ * సహోవాచయా
జ్ఞవల్క్యః ప్రియాబతారేనః సతీప్రియంభాషసఏహ్యాస్స్వవ్యాఖ్యాస్యామి
తేవ్యాచక్షాణస్యతుమేనిదిధ్యాసస్వేతి॥ ౪॥ ,, సహోవాచనవాఅరేపత్యుః
కామాయపతిః ప్రియోభవత్యాత్మనస్తుకామాయపతిః ప్రియోభవతినవాఅ
రేజాయాయైకామాయజాయాప్రియా భవత్యాత్మనస్తుకామాయజాయా
ప్రియాభవతి। నవాఅరేపుత్రాణాంకామాయపుత్రాః ప్రియాభవన్త్యా
త్మనస్తుకామాయపుత్రాః ప్రియాభవన్తి । నవాఅరేవిత్తస్యకామాయవి
త్తంప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామాయవిత్తంప్రియంభవతి । నవాఅరేబ్ర
హ్మణఃకామాయబ్రహ్మప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామాయబ్రహ్మప్రియం
భవతి। నవాఅరేక్షత్రస్యకామాయక్షత్రంప్రియంభవత్యాత్మనస్తుకామా
యక్షత్రంప్రియంభవతినవా అరేలోకానాంకామాయలోకాః ప్రియాభ
వన్త్యాత్మనస్తుకామాయలోకాః ప్రియాభవన్తి। నవాఅరేదేవానాంకామా
యదేవాః ప్రియాభవన్త్యాత్మనస్తుకామాయదేవాః ప్రియాభవన్తి। నవాఅ
రేభూతానాం కామాయభూతానిప్రియాణిభవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ

---

* నిదిధ్యాసస్వేతి బ్రవీతుమేభగవానితీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః
,, సర్వంవిదితంభవతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

భూతాని ప్రియాణి భవన్తి । న వా అరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవ
త్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవత్యాత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోత
వ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మనో వా అరే దర్శనేన శ్రవణేన
మత్యా విజ్ఞానేనేదꣳ సర్వం విదితం ॥ ౫ ॥ బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోఽన్యత్రా
త్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకా
స్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో లోకాన్వేద దేవాస్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రా
త్మనో దేవాన్వేద భూతాని తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద స
ర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః సర్వం వేదేదం బ్రహ్మేదం క్షత్రమిమే లో
కా ఇమే దేవా ఇమాని భూతానీదꣳ సర్వం యదయమాత్మా ॥ ౬ ॥ స యథా దున్దు
భేర్హన్యమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్ర
హణేన దున్దుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీతః ॥ ౭ ॥ * స యథా శఙ్ఖస్య ధ్మా
యమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్య తు గ్రహణేన
శఙ్ఖధ్మస్య వా శబ్దో గృహీతః ॥ ౮ ॥ స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యా
ఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా
శబ్దో గృహీతః ॥ ౯ ॥ స యథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితాత్పృథగ్ధూమా విని
శ్చరన్త్యేవం వా అరేఽస్య మహతో భూతస్య నిశ్వసితమేతద్యదృగ్వేదో యజుర్వే
దః సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లోకాః సూ
త్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానాన్యస్యైవైతాని సర్వాణి నిశ్వసితాని ॥
౧౦ ॥ స యథా సర్వాసామపాꣳ సముద్ర ఏకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ స్ప
ర్శానాం త్వగేకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ రసానాం జిహ్వైకాయనమేవꣳ
సర్వేషాꣳ గన్ధానాం నాసికే ఏకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ రూపాణాం చక్షు
రేకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ శబ్దానాꣳ శ్రోత్రమేకాయనమేవꣳ సర్వే
షాꣳ సఙ్కల్పానాం మన ఏకాయనమేవꣳ సర్వాసాꣳ విద్యానాꣳ హృద
యమేకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ కర్మణాꣳ హస్తావేకాయనమేవꣳ సర్వే
షామానన్దానాముపస్థ ఏకాయనమేవꣳ సర్వేషాꣳ విసర్గాణాꣳ పాయురే

---

* శఙ్ఖధ్మానస్య వేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

కాయనమేవగ్ సర్వేషామధ్వనాగ్ పాదావేకాయనమేవగ్ సర్వేషాగ్ వె
దానాగ్ వాగేకాయనం॥౧౧॥ * సయథా సైన్ధవఖిల్య ఉదకే ప్రాస్త ఉదక
మేవానువిలీయేత నహాస్యోద్గ్రహణాయేవ స్యాత్ యతో యతస్త్వాదదీత ల
వణమేవైవం వా అర ఇదం మహద్భూతమనన్తమపారం విజ్ఞానఘన ఏవ । ఏతే
భ్యో భూతేభ్యః సముత్థాయ తాన్యేవానువినశ్యతి న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీత్యరే బ్ర
వీమీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః॥ ౧౨॥ సా హోవాచ మైత్రేయ్యత్రైవ
మా భగవానమూముహన్న ప్రేత్య సంజ్ఞాస్తీతి స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యో
న వా అరేఽహం మోహం బ్రవీమ్యలం వా అర ఇదం విజ్ఞానాయ॥ ౧౩ ॥ యత్ర
హి ద్వైతమివ భవతి తదితర ఇతరం పశ్యతి తదితర ఇతరం జిఘ్రతి తదితర ఇత
రగ్ శృణోతి తదితర ఇతరమభివదతి తదితర ఇతరం మనుతే తదితర ఇతరం వి
జానాతి యత్ర వా అస్య సర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేన కం జిఘ్రేత్తత్కేన కం
పశ్యేత్తత్కేన కగ్ శృణుయాత్తత్కేన కమభివదేత్తత్కేన కం మన్వీత తత్కే
న కం విజానీయాత్। యేనేదగ్ సర్వం విజానాతి తం కేన విజానీయాత్ విజ్ఞాతా
రమరే కేన విజానీయాదితి॥ ౧౪

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్

ఇయం పృథివీ సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యై పృథివ్యై సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమస్యాం పృథివ్యాం తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ శారీరస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౧॥ ఇమా ఆపస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వాసామపాగ్ సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమాస్వప్సు తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మగ్ రైతసస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవ స యోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౨॥ అయమగ్నిస్సర్వేషాం భూతానాం మధ్వస్యాగ్నేస్సర్వాణి భూతాని మధు యశ్చాయమస్మిన్నగ్నౌ తేజోమయోఽమృతమయః పురుషో యశ్చాయమధ్యాత్మం వాఙ్మయస్తేజోమయోఽమృత

---

* నహాస్యోద్గ్రహణాయేవ స్యాదితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

మయఃపురుషో ఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ స
ర్వమ్॥ ౩॥ అయంవాయుస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యవాయోః సర్వా
ణిభూతానిమధుయశ్చాయమస్మిన్వాయౌతేజోమయో ఽమృతమయఃపురు
షోయశ్చాయమధ్యాత్మం ప్రాణస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయ
మేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౪॥ అయమాది
త్యస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యాదిత్యస్యసర్వాణిభూతానిమధుయశ్చా
యమస్మిన్నాదిత్యేతేజోమయో ఽమృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మధ్యా
త్మంచాక్షుషస్తేజోమయోఽ మృతమయఃపురుషో ఽయమేవసయోఽయమా
త్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౫॥ ఇమాదిశస్సర్వేషాంభూతా
నాంమధ్వాసాందిశాగ్ సర్వాణిభూతానిమధుయశ్చాయ మాసుదిక్షుతే
జోమయో ఽ మృతమయఃపురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ శ్రౌత్రః ప్రాతి
శ్రుత్కస్తేజోమయోఽ మృతమయఃపురుషోఽ యమేవసయోఽయమాత్మేద
మమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౬॥ అయంచన్ద్రస్సర్వేషాంభూతానాం
మధ్వస్యచన్ద్రస్యసర్వాణిభూతానిమధుయశ్చాయమస్మిగ్ శ్చన్ద్రే తేజోమ
యోఽ మృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మధ్యాత్మంమానసస్తేజోమయో ఽ
మృతమయఃపురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్
సర్వం॥ ౭॥ ఇయంవిద్యుత్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యైవిద్యుతేసర్వా
ణిభూతాని మధుయశ్చాయమస్యాంవిద్యుతితేజోమయోఽ మృతమయఃపు
రుషోయశ్చాయమధ్యాత్మం తైజసస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయ
మేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వం॥ ౮॥ అయగ్ స్తన
యిత్నుస్సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్య స్తనయిత్నోః సర్వాణిభూతానిమ
ధుయశ్చాయమస్మిగ్ స్తనయిత్నౌతేజోమయోఽ మృతమయః పురుషోయ
శ్చాయమధ్యాత్మగ్ శాబ్దస్సౌవరస్తేజోమయో ఽ మృతమయః పురుషోఽ
యమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదం బ్రహ్మేదగ్ సర్వమ్॥ ౯॥ అయమా
కాశస్సర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్యాకాశస్యసర్వాణిభూతానిమధుయ
శ్చాయమస్మిన్నాకాశే తేజోమయో ఽ మృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మ

ధ్యాత్మగ్ం హృద్యాకాశస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయమేవస యోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ం సర్వం ॥ ౧౦ ॥ అయంధర్మస్స ర్వేషాంభూతానాం మధ్వస్యధర్మస్యసర్వాణిభూతాని మధుయశ్చాయమ స్మిన్ధర్మే తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మంధార్మ స్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేద మమృత మిదంబ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్॥ ౧౧॥ ఇదగ్ం సత్యగ్ం సర్వేషాంభూతానాంమధ్వ స్యసత్యస్యసర్వాణిభూతానిమధుయశ్చాయమస్మిన్సత్యే తేజోమయోఽమృ తమయఃపురుషోయశ్చాయమధ్యాత్మగ్ం సాత్యస్తేజోమయోఽమృతమయః పురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేద మమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౨॥ ఇదంమానుషగ్ం సర్వేషాంభూతానాంమధ్వస్యమానుషస్య సర్వాణి భూతాని మధుయశ్చాయమస్మిన్మానుషే తేజోమయోఽమృతమయఃపురు షోయశ్చాయమధ్యాత్మం మానుషస్తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽ యమేవసయోఽయమాత్మేదమమృతమిదంబ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్॥ ౧౩ ॥ అయ మాత్మాసర్వేషాం భూతానాంమధ్వస్యాత్మనఃసర్వాణిభూతానిమధుయ శ్చాయమస్మిన్నాత్మని తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోయశ్చాయ మా త్మా తేజోమయోఽమృతమయఃపురుషోఽయమేవసయోఽయమాత్మేదమమృ తమిదంబ్రహ్మేదగ్ం సర్వమ్ ॥ ౧౪ ॥ సవాఅయమాత్మా సర్వేషాంభూతా నామధిపతిస్సర్వేషాంభూతానాగ్ం రాజాతద్యథారథనాభౌచరథనేమౌ చారాఃసర్వేసమర్పితా ఏవమేవాస్మిన్నాత్మనిసర్వేప్రాణాస్సర్వే లోకా స్సర్వేదేవాస్సర్వాణిభూతానిసర్వ ఏతఆత్మనస్సమర్పితాః॥ ౧౫॥ ఇదం వైతన్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచతదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్తద్ వాంనరాసనయేదగ్ంస ఉగ్రమావిష్కృణోమితన్యతుర్నవృష్టిం । దధ్యఙ్ హయన్మధ్వాథర్వణోవామశ్వస్యశీర్ష్ణా ప్రయదీముమువాచేతి॥ ౧౬॥ ఇదంవై తన్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యా మువాచతదేతదృషిఃపశ్యన్నవోచత్ ఆథ ర్వణాయాశ్వినా దధీచేఽశ్వ్యగ్ం శిరః ప్రత్యైరయతం । సవాంమధు ప్రవో

చదృతాయన్త్వాష్ట్రంయద్దస్రావపికక్ష్యంవామితి॥ ౧౭॥ * ఇదంవైత
న్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యామువాచ తదేతదృషిఃపశ్యన్నవోచత్పురశ్చ
క్రేద్విపదఃపురశ్చక్రేచతుష్పదః । పురఃసపక్షీభూత్వాపురఃపురుషఆవిశ
దితిసవాఅయంపురుషః సర్వాసుపూర్షుపురిశయోనైనేనకించ నానావృతం
నైనేనకించనాసంవృతమ్॥ ౧౮॥ ఇదంవైతన్మధుదధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽశ్విభ్యాము
వాచతదేతదృషిః పశ్యన్నవోచత్ రూపంరూపంప్రతిరూపోబభూవతద
స్యరూపంప్రతిచక్షణాయ । ఇన్ద్రోమాయాభిఃపురురూపఈయతేయుక్తా
హ్యస్యహరయఃశతాదశేతి అయంవైహరయోఽయంవైదశచ సహస్రాణిబ
హూనిచానన్తానిచ తదేతద్బ్రహ్మాపూర్వమనపరమనన్తరమబాహ్యమయ
మాత్మాబ్రహ్మసర్వానుభూరిత్యనుశాసనమ్॥ ౧౯

అథషష్ఠంబ్రాహ్మణమ్.

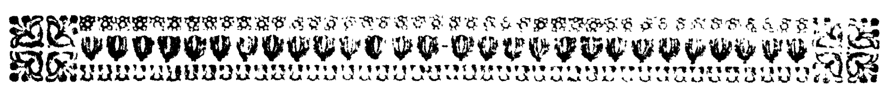
అథవꣳశః పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః పౌతిమాష్యాత్పౌతి
మాష్యోగౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యఃశాణ్డి
ల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికాచ్చగౌతమాచ్చగౌతమః॥ ౧॥ ఆగ్నివేశ్యాదాగ్నివే
శ్యఃశాణ్డిల్యాచ్చానభిమ్లాతాచ్చానభిమ్లాత ఆనభిమ్లాతాదానభిమ్లాతఆనభి
మ్లాతాదానభిమ్లాతోగౌతమాద్గౌతమః సైతవప్రాచీనయోగ్యాభ్యాꣳ
సైతవప్రాచీనయోగ్యౌ పారాశర్యాత్పారాశర్యో భారద్వాజాద్భార
ద్వాజోభారద్వాజాచ్చ గౌతమాచ్చగౌతమోభారద్వాజా ద్భారద్వాజః
పారాశర్యాత్పారాశర్యోబైజవాపాయనాద్బైజవాపాయనఃకౌశికాయ
నేఃకౌశికాయనిః॥ ౨॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌశికఃపారాశర్యాయణాత్పా
రాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్యఆ
సురాయణాచ్చయాస్కాచ్చాసురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌపజన్ధనేరౌ
పజన్ధనిరాసురేరాసురిర్భారద్వాజాద్భారద్వాజఆత్రేయాదాత్రేయోమా
ణ్టేర్మాణ్టిర్గౌతమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో వాత్స్యాద్వాత్స్యఃశాణ్డి

---

* నానేనకించనానావృతం నానేనకించనేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః

ల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యాత్కైశోర్యః కాప్యఃకుమారహారితా
త్కుమారహారితోగాలవాద్గాలవోవిదర్భీకౌణ్డిన్యాద్విదర్భీకౌణ్డిన్యోవత్స
నపాతోబాభ్రవాద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథస్సౌభరాత్పన్థాస్సౌభరో౽
యాస్యాదాఙ్గిరసాదయాస్య ఆఙ్గిరసఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూతిస్త్వాష్ట్రో
విశ్వరూపాత్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రో౽శ్విభ్యామశ్వినాదధీచ ఆథ
ర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణో౽థర్వణోదైవాదథర్వాదైవోమృత్యోః ప్రాధ్వగ్స
నాన్మృత్యుః ప్రాధ్వగ్సనః ప్రధ్వగ్సనాత్ప్రధ్వగ్సన ఏకఋషేరేక
ఋషిర్విప్రచిత్తేర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిస్సనారోః సనారుస్సనాతనా
త్సనాతనస్సన కాత్సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినఃపరమేష్ఠీబ్రహ్మణో బ్రహ్మ
స్వయమ్భుబ్రహ్మణేనమః॥ ౩

ఇతిచతుర్థాధ్యాయస్సమాప్తః - ఓంతత్సత్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - పఞ్చమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిఃఓమ్॥ జనకోహవైదేహో బహుదక్షిణేనయజ్ఞేనేజేతత్రహ
కురుపాఞ్చాలానాం బ్రాహ్మణా అభిసమేతాబభూవుస్తస్యహ జనకస్య
వైదేహస్యవిజిజ్ఞాసా బభూవకస్స్విదేషాం బ్రాహ్మణానామనూచానత
మఇతిసహగవాగ్ సహస్రమవరురోధదశదశపాదా ఏకైకస్యాశ్శృఙ్గయో

రాబద్ధా బభూవుః॥ ౧॥ తాన్హోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో యో వో బ్రహ్మి
ష్ఠస్స ఏతా గా ఉదజతామితి । తే హ బ్రాహ్మణా న దధృషు రథ హ యాజ్ఞవ
ల్క్యః స్వమేవ బ్రహ్మచారిణముపాచైతాః సోమ్యోదజ సామశ్రవ ఇతి తా
హోదాచకార తే హ బ్రాహ్మణాశ్చుక్రుధుః కథం నో బ్రహ్మిష్ఠో బ్రువీతే
త్యథ హ జనకస్య వైదేహస్య హోతాశ్వలో బభూవ స హైనం పప్రచ్ఛ త్వం
ను ఖలు నో యాజ్ఞవల్క్య బ్రహ్మిష్ఠోఽసీ ౩ ఇతి స హోవాచ నమో వయం బ్ర
హ్మిష్ఠాయ కుర్మో గోకామా ఏవ వయగ్ం స్మ ఇతి తగ్ం హ తత ఏవ ప్రష్టుం దధ్రే
హోతాశ్వలః॥ ౨॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ం సర్వం మృత్యునా
ప్తగ్ం సర్వం మృత్యునాభిపన్నం కేన యజమానో మృత్యోరాప్తిమతిముచ్యత ఇ
తి హోత్రర్త్విజాగ్నినా వాచా వాగ్వై యజ్ఞస్య హోతా తద్యేయం వాక్సో
ఽయమగ్నిస్స హోతా స ముక్తిస్సాతిముక్తిః॥ ౩॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యదిదగ్ం సర్వమహోరాత్రాభ్యామాప్తగ్ం సర్వమహోరాత్రాభ్యా
మభిపన్నం కేన యజమానో హోరాత్రయోరాప్తిమతిముచ్యత ఇత్యధ్వర్యు
ణర్త్విజా చక్షుషాదిత్యేన చక్షుర్వై యజ్ఞస్యాధ్వర్యుస్తద్య దిదం చక్షుస్సో
ఽసావాదిత్యస్సోఽధ్వర్యుస్స ముక్తిస్సాతిముక్తిః॥ ౪॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవా
చ యదిదగ్ం సర్వం పూర్వపక్షాపరపక్షాభ్యామాప్తగ్ం సర్వం పూర్వపక్షా
పరపక్షాభ్యామభిపన్నం కేన యజమానః పూర్వపక్షాపరపక్షయోరాప్తిమ
తిముచ్యత ఇత్యుద్గాత్రర్త్విజా వాయునా ప్రాణేన ప్రాణో వై యజ్ఞస్యో
ద్గాతా తద్యోఽయం ప్రాణస్స వాయుస్స ఉద్గాతా స ముక్తిస్సాతిముక్తిః॥ ౫॥
యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదమన్తరిక్షమనారమ్బణమివ కేనాక్రమేణ
యజమానః స్వర్గం లోకమాక్రమత ఇతి బ్రహ్మణర్త్విజా మనసా చన్ద్రేణ
మనో వై యజ్ఞస్య బ్రహ్మా తద్యదిదం మనస్సోఽసౌ చన్ద్రస్స బ్రహ్మా స ముక్తిస్సా
తిముక్తిరిత్యతిమోక్షా అథ సమ్పదః॥ ౬॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిర
యమద్యర్గ్భిర్హోతాస్మిన్యజ్ఞే కరిష్యతీతి తిసృభిరితి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురో
నువాక్యా చ యాజ్యా చ శస్యైవ తృతీయా కిం తాభిర్జయతీతి యత్కిఞ్చేదం
ప్రాణభృదితి॥ ౭॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యాధ్వర్యురస్మి

స్యజ్ఞ ఆహుతీర్హోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి యాహుతా ఉజ్జ్వలంతి యాహుతా అతినేదన్తే యాహుతా అధిశేరతే కిం తాభిర్జయతీతి యాహుతా ఉజ్జ్వలన్తి దేవలోకమేవ తాభిర్జయతి దీప్యత ఇవ హి దేవలోకో యాహుతా అతినేదన్తే పితృలోక* మేవ తాభిర్జయత్యతివ హి పితృలోకో యాహుతా అధిశేరతే మనుష్యలోకమేవ తాభిర్జయత్యధ ఇవ హి మనుష్యలోకః॥౮॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతిభిరయమద్య బ్రహ్మా యజ్ఞం దక్షిణతో దేవతాభిర్గోపాయతీత్యేకయేతి కతమా సైకేతి మన ఏవేత్యనన్తం వై మనోఽనన్తా విశ్వేదేవా అనన్తమేవ స తేన లోకం జయతి॥ ౯ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కత్యయమద్యోద్గాతాస్మిన్యజ్ఞే స్తోత్రియాః స్తోష్యతీతి తిస్ర ఇతి కతమాస్తాస్తిస్ర ఇతి పురోనువాక్యా చ యాజ్యా చ శస్యైవ చ తృతీయా కతమాస్తా యా అధ్యాత్మమితి ప్రాణ ఏవ పురోనువాక్యాఽపానో యాజ్యా వ్యానశ్శస్యా కిం తాభిర్జయతీతి పృథివీలోకమేవ పురోనువాక్యయా జయత్యన్తరిక్షలోకం యాజ్యయా ద్యులోకగ్ం శస్యయా తతో హ హోతాశ్వల ఉపరరామ। ౧౦

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం జారత్కారవ ఆర్తభాగః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ కతి గ్రహాః కత్యతిగ్రహా ఇతి। అష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహా ఇతి। య ఏతేఽష్టౌ గ్రహాః అష్టావతిగ్రహాః కతమే త ఇతి॥ ౧॥ „ ప్రాణో వై గ్రహస్సోఽపానేనాతిగ్రాహేణ గృహీతోఽపానేన హి గన్ధాఞ్జిఘ్రతి ॥ ౨ ॥ వాగ్వై గ్రహః స నామ్నాతిగ్రాహేణ గృహీతో వాచా హి నామాన్యభివదతి॥ ౩॥ జిహ్వా వై గ్రహః స రసేనాతిగ్రాహేణ గృహీతో జిహ్వయా హి రసాన్విజానాతి ॥ ౪ ॥ చక్షుర్వై గ్రహః స రూపేణాతిగ్రాహేణ గృహీతశ్చక్షుషా హి రూపాణి పశ్యతి॥ ౫ ॥ శ్రోత్రం వై గ్రహస్స శబ్దేనాతిగ్రాహేణ గృ

---

* ఏవమివ హి పితృలోక ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

„ ద్వితీయాదినవమాన్తఖణ్డేషు - అతిగ్రహేణ గృహీత ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః

హీతః శ్రోత్రేణ హి శబ్దాఞ్ఛృణోతి॥ ౬॥ మనో వై గ్రహః స కామేనాతిగ్రాహేణ గృహీతో మనసా హి కామాన్కామయతే॥ ౭ ॥ హస్తౌ వై గ్రహః స కర్మణాతిగ్రాహేణ గృహీతో హస్తాభ్యాం హి కర్మ కరోతి॥ ౮॥ త్వగ్వై గ్రహః స స్పర్శేనాతిగ్రాహేణ గృహీతస్త్వచా హి స్పర్శాన్వేదయత ఇత్యేతేఽష్టౌ గ్రహా అష్టావతిగ్రహాః॥ ౯॥ * యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదꣳ సర్వం మృత్యోరన్నం కా స్విత్సా దేవతా యస్యా మృత్యురన్నమిత్యగ్నిర్వై మృత్యుః సోఽపామన్నమప పునర్మృత్యుఞ్జయతి ॥ ౧౦ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియత ఉదస్మాత్ప్రాణాః క్రామన్త్యాహో౩ నేతి నేతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యోఽత్రైవ సమవనీయన్తే స ఉచ్ఛ్వయత్యాధ్మాయత్యాధ్మాతో మృతః శేతే॥ ౧౧ ॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాయం పురుషో మ్రియతే కిమేనం న జహాతీతి నామేత్యనన్తం వై నామానన్తా విశ్వేదేవా అనన్తమేవ స తేన లోకం జయతి॥ ౧౨॥ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యత్రాస్య పురుషస్య మృతస్యాగ్నిం వాగప్యేతి వాతం ప్రాణశ్చక్షురాదిత్యం మనశ్చన్ద్రం దిశః శ్రోత్రం పృథివీꣳ శరీరమాకాశమాత్మౌషధీర్లోమాని వనస్పతీన్కేశా అప్సు లోహితం చ రేతశ్చ నిధీయతే క్వాయం తదా పురుషో భవతీత్యాహర సోమ్య హస్తమార్తభాగావామేవైతస్య వేదిష్యావో న నావేతత్సజన ఇతి తౌ హోత్క్రమ్య మన్త్రయాఞ్చక్రాతే తౌ హ యదూచతుః కర్మ హైవ తదూచతురథ యత్ప్రశశꣳసతుః కర్మ హైవ తత్ప్రశశꣳసతుః పుణ్యో వై పుణ్యేన కర్మణా భవతి పాపః పాపేనేతి తతో హ జారత్కారవ ఆర్తభాగ ఉపరరామ॥ ౧౩

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

☛ అథ హైనం భుజ్యుర్లాహ్యాయనిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ। మద్రేషు చరకాః పర్యవ్రజామ తే పతఞ్చలస్య కాప్యస్య గృహానైమ త

---

* అపపునర్మృత్యుంజయతియ ఏవం వేదేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

☛ అథ హైనం బ్రూమః క్వ పారిక్షితా ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్యాసీద్దుహితా గన్ధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్సుధన్వా
ఙ్గిరస ఇతి తం యదా లోకానామన్తానపృచ్ఛామాథైనమబ్రూమ క్వ పారిక్షి
తా అభవన్నితి క్వ పారిక్షితా అభవన్స త్వా పృచ్ఛామి యాజ్ఞవల్క్య క్వ పారి
క్షితా అభవన్నితి॥ ౧॥ స హోవాచోవాచ వై సోఽగచ్ఛన్వై తే తద్యత్రాశ్వ
మేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి క్వ న్వశ్వమేధయాజినో గచ్ఛన్తీతి ద్వాత్రిగ్ంశతం వై దే
వరథాహ్న్యాన్యయం లోకస్తగ్ం సమన్తం పృథివీ ద్విస్తావత్పర్యేతి తాగ్ం సమ
న్తం పృథివీం ద్విస్తావత్సముద్రః పర్యేతి తద్యావతీ క్షురస్య ధారా యావద్వా
మక్షికాయాః పత్రం తావానన్తరేణాకాశస్తానిన్ద్రః సుపర్ణో భూత్వా వా
యవే ప్రాయచ్ఛత్తాన్వాయురాత్మని ధిత్వా తత్రాగమయద్యత్రాశ్వమే
ధయాజినోఽభవన్నిత్యేవమివ వై స వాయుమేవ ప్రశశగ్ంస తస్మాద్వాయురే
వ వ్యష్టిర్వాయుః సమష్టిరప పునర్మృత్యుం జయతి య ఏవం వేద తతో హ భు
జ్యుర్లాహ్యాయనిరుపరరామ॥ ౨

అథ చతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనముషస్తశ్చాక్రాయణః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హో
వాచ యత్సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచ
క్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యః ప్రా
ణేన ప్రాణితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో యోఽపానేనాపానితి స త ఆత్మా సర్వా
న్తరో యో వ్యానేన వ్యానితి స త ఆత్మా సర్వాన్తరో య ఉదానేనోదానితి స త
ఆత్మా సర్వాన్తర ఏష త ఆత్మా సర్వాన్తరః॥ ౧॥ స హోవాచోషస్తశ్చాక్రా
యణో యథా విబ్రూయాదసౌ గౌరసావశ్వ ఇత్యేవమేవైతద్వ్యపదిష్టం భ
వతి యదేవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచ
క్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరః । న దృ
ష్టేర్ద్రష్టారం పశ్యేర్న శ్రుతేః శ్రోతారగ్ం శృణుయా న మతేర్మన్తారం
మన్వీథా న విజ్ఞాతేర్విజ్ఞాతారం విజానీయాః । ఏష త ఆత్మా సర్వాన్తరోఽతో
ఽన్యదార్తం తతో హోషస్తశ్చాక్రాయణ ఉపరరామ॥ ... ౨

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్,

*అథ హైనం కహోళః కౌషీతకేయః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదేవ సాక్షాదపరోక్షాద్బ్రహ్మ య ఆత్మా సర్వాన్తరస్తం మే వ్యాచక్ష్వేత్యేష త ఆత్మా సర్వాన్తరః। కతమో యాజ్ఞవల్క్య సర్వాన్తరో యోఽశనాయాపిపాసే శోకం మోహం జరాం మృత్యుమత్యేతి॥ ఏతం వై తమాత్మానం విదిత్వా బ్రాహ్మణాః పుత్రైషణాయాశ్చ విత్తైషణాయాశ్చ లోకైషణాయాశ్చ వ్యుత్థాయ। అథ భిక్షాచర్యం చరన్తి యా హ్యేవ పుత్రైషణా సా విత్తైషణా యా విత్తైషణా సా లోకైషణోభే హ్యేతే ఏషణే ఏవ భవతః। తస్మాద్బ్రాహ్మణః పాణ్డిత్యం నిర్విద్య బాల్యేన తిష్ఠాసేత్ బాల్యం చ పాణ్డిత్యం చ నిర్విద్యాథ మునిరమౌనం చ మౌనం చ నిర్విద్యాథ బ్రాహ్మణః స బ్రాహ్మణః కేన స్యాద్యేన స్యాత్తేనేదృశ ఏవాతోఽన్యదార్తం తతో హ కహోళః కౌషీతకేయ ఉపరరామ॥ ౧

అథ షష్ఠం బ్రాహ్మణమ్.

అథ హైనం గార్గీ వాచక్నవీ పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ యదిదగ్ం సర్వమప్స్వోతం చ ప్రోతం చ కస్మిన్ను ఖల్వాప ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి। వాయౌ గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు వాయురోతశ్చ ప్రోతశ్చేత్యన్తరిక్షలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్వన్తరిక్షలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి గన్ధర్వలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు గన్ధర్వలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేత్యాదిత్యలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్వాదిత్యలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి చన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు చన్ద్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి నక్షత్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు నక్షత్రలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి దేవలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖలు దేవలోకా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతీన్ద్రలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్ను ఖల్విన్ద్రలోకా ఓ

---

* పుత్రైషణా విత్తైషణా లోకైషణేతి, ఉభే హ్యేతే ఏషణే ఏవేతి, రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

తాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి ప్రజాపతిలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు ప్రజాపతిలో
కా ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి బ్రహ్మలోకేషు గార్గీతి కస్మిన్నుఖలు బ్రహ్మలోకా
ఓతాశ్చ ప్రోతాశ్చేతి సహోవాచ గార్గిమాతిప్రాక్షీర్మాతే మూర్ధా వ్యప
ప్తదనతిప్రశ్న్యాం వై దేవతామతిపృచ్ఛసి గార్గిమాతిప్రాక్షీరితి తతోహ
గార్గీవాచక్నవ్యుపరరామ॥ ౧

అథ సప్తమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహైనముద్దాలక ఆరుణిః పప్రచ్ఛ యాజ్ఞవల్క్యేతి హోవాచ మ
ద్రేష్వవసామ పతఞ్చలస్య కాప్యస్య గృహేషు యజ్ఞమధీయానాస్తస్యాసీ
ద్భార్యా గన్ధర్వగృహీతా తమపృచ్ఛామ కోఽసీతి సోఽబ్రవీత్ కబన్ధ ఆథ
ర్వణ ఇతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్చలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ఀశ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య త
త్సూత్రం యేనాయం చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ భూతాని సన్దృ
బ్ధాని భవన్తీతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్చలః కాప్యో నాహం తద్భగవన్వేదేతి సోఽబ్ర
వీత్పతఞ్చలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ఀశ్చ వేత్థ ను త్వం కాప్య తమన్తర్యామి
ణం య ఇమం చ లోకం పరం చ లోకగ్ఀ సర్వాణి చ భూతాని యోఽన్తరో
యమయతీతి సోఽబ్రవీత్పతఞ్చలః కాప్యో నాహం తం భగవన్వేదేతి సోఽబ్ర
వీత్పతఞ్చలం కాప్యం యాజ్ఞికాగ్ఀశ్చ యో వై తత్కాప్య సూత్రం విద్యాత్తం
చాన్తర్యామిణమితి స బ్రహ్మవిత్స లోకవిత్స దేవవిత్స వేదవిత్స భూతవిత్స
ఆత్మవిత్స సర్వవిదితి తేభ్యోఽబ్రవీత్తదహం వేద తచ్చేత్త్వం యాజ్ఞవల్క్య
సూత్రమవిద్వాగ్ఀస్తం చాన్తర్యామిణం బ్రహ్మగవీరుదజసే మూర్ధా తే వి
పతిష్యతీతి వేద వా అహం గౌతమ తత్సూత్రం తం చాన్తర్యామిణమితి యో
వా ఇదం కశ్చిద్బ్రూయాద్వేద వేదేతి యథా వేత్థ తథా బ్రూహీతి॥ ౧ ॥ స
హోవాచ వాయుర్వై గౌతమ తత్సూత్రం వాయునా వై గౌతమ సూత్రేణా
యఞ్చ లోకః పరశ్చ లోకః సర్వాణి చ భూతాని సన్దృబ్ధాని భవన్తి తస్మా
ద్వై గౌతమ పురుషం ప్రేతమాహుర్వ్యస్రగ్ఀసిషతాస్యాఙ్గానీతి వాయు
నా హి గౌతమ సూత్రేణ సన్దృబ్ధాని భవన్తీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్యాన్త

ర్యామిణం బ్రూహీతి ॥ ౨ ॥ యః పృథివ్యాంతిష్ఠన్పృథివ్యాఅన్తరోయంపృ
థివీనవేదయస్య పృథివీశరీరంయః పృథివీమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మా
న్తర్యామ్యమృతః॥ ౩॥ యోఽప్సుతిష్ఠన్నద్భ్యోఽన్తరోయమాపోనవిదుర్యస్యా
పశ్శరీరంయోఽపో మన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౪ ॥
యోఽగ్నౌతిష్ఠన్నగ్నేరన్తరోయమగ్నిర్నవేదయస్యాగ్నిశ్శరీరం యోఽగ్ని
మన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౫॥ యోఽన్తరిక్షేతిష్ఠన్న
న్తరిక్షాదన్తరోయమన్తరిక్షం న వేదయస్యాన్తరిక్షగ్ం శరీరం యోఽన్తరిక్షమన్త
రోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౬ ॥ యోవాయౌతిష్ఠన్వా
యోరన్తరోయంవాయుర్న వేదయస్యవాయుశ్శరీరంయోవాయు మన్తరో
యమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౭ ॥ యోదివితిష్ఠన్దివోన్తరోయం
ద్యౌర్నవేదయస్యద్యౌ శ్శరీరంయోదివమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్త
ర్యామ్యమృతః॥ ౮॥ యఆదిత్యేతిష్ఠన్నాదిత్యాదన్తరోయమాదిత్యోనవేదయ
స్యాదిత్యశ్శరీరంయఆదిత్యమన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥
౯॥ యోదిక్షుతిష్ఠన్దిగ్భ్యోఽన్తరోయందిశోనవిదుర్యస్యదిశ శ్శరీరంయోదిశో
న్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౦ ॥ యశ్చన్ద్రతారకేతి
ష్ఠగ్ంశ్చన్ద్రతారకాదన్తరోయంచన్ద్రతారకం నవేదయస్యచన్ద్రతారకగ్ం
శరీరంయశ్చన్ద్రతారక మన్తరోయమయత్యేషత ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥
౧౧ ॥ యఆకాశేతిష్ఠన్నాకాశాదన్తరోయమాకాశో నవేదయస్యాకాశ
శ్శరీరంయ ఆకాశమన్తరోయమయత్యేషతఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౨॥
యస్తమసితిష్ఠగ్ంస్తమసోన్తరో యంతమో నవేదయస్యతమశ్శరీరం యస్త
మోన్తరోయమయత్యేషతఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౩ ॥ యస్తేజసితిష్ఠగ్ం
స్తేజసోన్తరోయన్తేజో నవేదయస్యతేజశ్శరీరంయస్తేజోన్తరోయమయత్యే
షతఆత్మాన్తర్యామ్యమృతఇత్యధిదైవతమథాధిభూతమ్॥ ౧౪ ॥ యస్సర్వే
షుభూతేషు తిష్ఠన్సర్వేభ్యోభూతేభ్యోన్తరోయగ్ం సర్వాణిభూతానినవి
దుర్యస్యసర్వాణిభూతాని శరీరంయస్సర్వాణిభూతాన్యన్తరో యమయ
త్యేషతఆత్మాన్తర్యామ్యమృతఇత్యధిభూతమథాధ్యాత్మమ్॥ ౧౫॥యఃప్రా

ణే తిష్ఠన్ప్రాణాదన్తరో ఽయం ప్రాణో న వేద యస్య ప్రాణశ్శరీరం యః ప్రాణమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౬॥ యో వాచి తిష్ఠన్వాచో ఽన్తరో ఽయం వాఙ్న వేద యస్య వాక్శరీరం యో వాచమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౭॥ యశ్చక్షుషి తిష్ఠగ్ంశ్చక్షుషో ఽన్తరో ఽయం చక్షుర్న వేద యస్య చక్షుశ్శరీరం యశ్చక్షురన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౧౮॥ యశ్శ్రోత్రే తిష్ఠఞ్ఛ్రోత్రాదన్తరో ఽయగ్ం శ్రోత్రం న వేద యస్య శ్రోత్రగ్ం శరీరం యశ్శ్రోత్రమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౧౯ ॥ యో మనసి తిష్ఠన్మనసో ఽన్తరో ఽయం మనో న వేద యస్య మనశ్శరీరం యో మనో ఽన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౦ ॥ యస్త్వచి తిష్ఠగ్ంస్త్వచో ఽన్తరో ఽయం త్వఙ్న వేద యస్య త్వక్ శరీరం యస్త్వచమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః॥ ౨౧॥ యో విజ్ఞానే తిష్ఠన్విజ్ఞానాదన్తరో ఽయం విజ్ఞానం న వేద యస్య విజ్ఞానగ్ం శరీరం యో విజ్ఞానమన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతః ॥ ౨౨॥ యో రేతసి తిష్ఠన్రేతసో ఽన్తరో ఽయగ్ం రేతో న వేద యస్య రేతశ్శరీరం యో రేతో ఽన్తరో యమయత్యేష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతో ఽదృష్టో ద్రష్టా ఽశ్రుతః శ్రోతా ఽమతో మన్తా ఽవిజ్ఞాతో విజ్ఞాతా నాన్యో ఽతో ఽస్తి ద్రష్టా నాన్యో ఽతో ఽస్తి శ్రోతా నాన్యో ఽతో ఽస్తి మన్తా నాన్యో ఽతో ఽస్తి విజ్ఞాతైష త ఆత్మాన్తర్యామ్యమృతో ఽతో ఽన్యదార్తం తతో హోద్దాలక ఆరుణిరుపరరామ॥ ... ౨౩

అథ అష్టమం బ్రాహ్మణమ్.

* అథ హ వాచక్నవ్యువాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తో హన్తాహమిమం ద్వౌ ప్రశ్నౌ ప్రక్ష్యామి తౌ చేన్మే వక్ష్యతి న వై జాతు యుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం జేతేతి పృచ్ఛ గార్గీతి॥ ౧ ॥ ❦ సా హోవాచాహం వై త్వా యాజ్ఞ

---

* బ్రహ్మోద్యం జేతేతి తౌ చేన్మే న వివక్ష్యతి మూర్ధాస్య విపతిష్యతీతి పృచ్ఛ గార్గీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

❦ అహం వై యాజ్ఞవల్క్యేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

వల్క్య యథా కాశ్యో వా వైదేహో వోగ్రపుత్ర ఉజ్జ్యం ధనురధిజ్యం కృత్వా
ద్వౌ బాణవన్తౌ సపత్నాతివ్యాధినౌ హస్తే కృత్వోపోత్తిష్ఠే దేవమేవాహం
త్వాం ద్వాభ్యాం ప్రశ్నాభ్యాముపోదస్థాం తౌ మే బ్రూహీతి పృచ్ఛ గార్గీతి ॥
౨॥ సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవాక్పృథివ్యా య
దన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షతే క
స్మిగ్ంస్తదోతం చ ప్రోతం చేతి॥ ౩॥ స హోవాచ యదూర్ధ్వం గార్గి దివో య
దవాక్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్య
చ్చేత్యాచక్షత ఆకాశే తదోతం చ ప్రోతం చేతి॥ ౪॥ „ సా హోవాచ నమస్తే
ఽస్తు యాజ్ఞవల్క్య యో మ ఏతం వ్యవచోఽపరస్మై ధారయస్వేతి పృచ్ఛ గా
ర్గీతి॥ ౫ ॥ సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవాక్పృథి
వ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవచ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచ
క్షతే కస్మిగ్ంస్తదోతం చ ప్రోతం చేతి॥ ౬॥ * స హోవాచ యదూర్ధ్వం గా
ర్గి దివో యదవాక్పృథివ్యా యదన్తరా ద్యావాపృథివీ ఇమే యద్భూతం చ భవ
చ్చ భవిష్యచ్చేత్యాచక్షత ఆకాశ ఏవ తదోతం చ ప్రోతం చేతి కస్మిన్ను ఖల్వా
కాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి ॥ ౭ ॥ స హోవాచైతద్వై తదక్షరం గార్గి బ్రాహ్మ
ణా అభివదన్త్యస్థూలమనణ్వహ్రస్వమదీర్ఘమలోహితమస్నేహమచ్ఛా
యమతమోఽవాయ్వనాకాశమసఙ్గమరసమగన్ధమచక్షుష్కమశ్రోత్రమవా
గమనోఽతేజస్కమప్రాణమముఖమమాత్రమనన్తరమబాహ్యం న తద
శ్నాతి కిఞ్చన న తదశ్నాతి కశ్చన॥ ౮॥ ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూ
ర్యాచన్ద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠత ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ద్యావాపృ
థివ్యౌ విధృతే తిష్ఠతః । ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి నిమేషా ముహూ
ర్తా అహోరాత్రాణ్యర్ధమాసా మాసా ఋతవః సంవత్సరా ఇతి విధృతాస్తి
ష్ఠన్త్యేతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి ప్రాచ్యోఽన్యా నద్యః స్యన్దన్తే శ్వేతేభ్యః

„ యో మ ఏతం వ్యవోచోఽపరస్మై ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* సా హోవాచ యదూర్ధ్వం యాజ్ఞవల్క్య దివో యదవాక్పృథివ్యా ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

పర్వతేభ్యః ప్రతీచ్యోన్యాయాంయాంచదిశమన్వేతస్యవా అక్షరస్యప్రశా
సనేగార్గిదదతోమనుష్యాః ప్రశగ్ంసన్తియజమానం దేవాదర్వీంపితరోఽ
న్వాయత్తాః॥ ౯॥ యోవాఏతదక్షరంగార్గ్యవిదిత్వాఽస్మింల్లోకేజుహో
తియజతేతపస్తప్యతే బహూనివర్షసహస్రాణ్యన్తవదేవాస్యతద్భవతియో
వాఏతదక్షరంగార్గ్యవిదిత్వాస్మాల్లోకాత్ప్రైతిసకృపణోఽథయ ఏతద
క్షరంగార్గివిదిత్వాఽస్మాల్లోకాత్ప్రైతిసబ్రాహ్మణః॥ ౧౦ ॥ తద్వాఏత
దక్షరంగార్గ్యదృష్టంద్రష్టృశ్రుతగ్ంశ్రోత్రమతంమన్తృ విజ్ఞాతంవిజ్ఞా
తృనాన్యదతోఽస్తిద్రష్టృనాన్యదతోఽస్తిశ్రోతృనాన్యదతోఽస్తిమన్తృనా
న్యదతోఽస్తివిజ్ఞాతృతస్మిన్నుఖల్వక్షరేగార్గ్యాకాశ ఓతశ్చ ప్రోతశ్చేతి॥
౧౧॥సాహోవాచ బ్రాహ్మణా భగవన్తస్తదేవబహుమన్యేధ్వంయదస్మా
న్నమస్కారేణముచ్యేధ్వంనవైజాతుయుష్మాకమిమం కశ్చిద్బ్రహ్మోద్యం
జేతేతితతోహవాచక్నవ్యుపరరామ॥ ౧౨

అథనవమం బ్రాహ్మణమ్,

అథహైనంవిదగ్ధశ్శాకల్యఃపప్రచ్ఛకతిదేవాయాజ్ఞవల్క్యేతిసహై
తయైవ నివిదా ప్రతిపేదేయావన్తోవైశ్వ దేవస్యనివిద్యుచ్యన్తేత్రయశ్చ
త్రీచశతాత్రయశ్చత్రీచసహస్రేత్యోమితిహోవాచకత్యేవ దేవాయాజ్ఞ
ల్క్యేతిత్రయస్త్రిగ్ంశదిత్యోమితిహోవాచకత్యేవదేవాయాజ్ఞవల్క్యే
తిషడిత్యోమితిహోవాచకత్యేవ దేవాయాజ్ఞవల్క్యేతిత్రయ ఇత్యోమితి
హోవాచకత్యేవదేవా యాజ్ఞవల్క్యేతిద్వావిత్యోమితిహోవాచకత్యేవ
దేవా యాజ్ఞవల్క్యేత్యధ్యర్ధ ఇత్యోమితిహోవాచకత్యేవ దేవాయాజ్ఞవ
ల్క్యేత్యేకఇత్యోమితిహోవాచ కతమేతే త్రయశ్చత్రీచ శతాత్రయశ్చ
త్రీచసహస్రేతి॥ ౧ ॥ సహోవాచమహిమానఏవైషామేతేత్రయస్త్రిగ్
శత్త్వేవదేవా ఇతికతమేతేత్రయస్త్రిగ్ంశదిత్యష్టౌవసవ ఏకాదశరుద్రా
ద్వాదశాదిత్యాస్త ఏకత్రిగ్ంశదింద్రశ్చైవప్రజాపతిశ్చత్రయస్త్రిగ్ంశా
వితి॥ ౨ ॥ కతమేవసవఇత్యగ్నిశ్చపృథివీచవాయుశ్చాన్తరిక్షంచాదిత్యశ్చ

ద్యౌశ్చచన్ద్రమాశ్చ నక్షత్రాణిచైతేవసవఏతేషుహీదంవసుసర్వగ్ హి
తమితితస్మాద్వసవఇతి॥ ౩ ॥ కతమేరుద్రాఇతిదశేమేపురుషే ప్రాణాఆ
త్మైకాదశస్తేయదాస్మాచ్ఛరీరాన్మర్త్యాదుత్క్రామన్త్య థరోదయన్తిత
ద్యద్రోదయన్తితస్మాద్రుద్రాఇతి॥ ౪॥ కతమఆదిత్యాఇతిద్వాదశవైమా
సాస్సంవత్సరస్యైతఆదిత్యాఏతేహీదగ్ సర్వమాదదానాయన్తితేయదిదగ్
సర్వమాదదానాయన్తితస్మాదాదిత్యాఇతి॥ ౫॥ కతమఇన్ద్రఃకతమఃప్రజా
పతిరితి స్తనయిత్నురేవేన్ద్రోయజ్ఞఃప్రజాపతిరితికతమ స్తనయిత్నురిత్యశ
నిరితికతమోయజ్ఞఇతిపశవఇతి ॥ ౬ ॥ కతమేషడిత్యగ్నిశ్చపృథివీచవాయు
శ్చాన్తరిక్షంచాదిత్యశ్చద్యౌశ్చైతేషడేతేహీదగ్ సర్వగ్ షడితి॥ ౭ ॥ కతమే తే
త్రయోదేవా ఇతీమఏవత్రయోలోకాఏషుహీమేసర్వేదేవా ఇతికతమౌతౌ
ద్వౌదేవావిత్యన్నంచైవ ప్రాణశ్చేతి కతమోఽధ్యర్ధఇతియోఽయంపవతఇతి॥
౮॥ * తదాహుర్యదయమేకఇవైవపవతేఽథకథమధ్యర్ధఇతియదస్మిన్నిదగ్
సర్వమధ్యార్ధ్నోత్తేనాధ్యర్ధఇతికతమఏకోదేవఇతి ప్రాణఇతిసబ్రహ్మత్య
దిత్యాచక్షతే ॥ ౯ ॥ పృథివ్యేవయస్యాయతనమగ్నిర్లోకోమనోజ్యోతిర్యో
వైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవైవేదితాస్యాత్। యా
జ్ఞవల్క్య వేదవాఅహంతంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థయ
ఏవాయగ్ శారీరః పురుషస్సఏషవదైవశాకల్యతస్యకాదేవతేత్య మృతమితి
హోవాచ ౧౦ ॥ కామఏవయస్యాయతనగ్ హృదయంలోకోమనోజ్యో
తిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవైవేదితాస్యాత్
యాజ్ఞవల్క్య వేదవాఅహంతంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయమా
త్థయఏవాయంకామమయః పురుషస్సఏషవదైవశాకల్య తస్యకాదేవతేతి
స్త్రియఇతిహోవాచ॥ ౧౧॥ రూపాణ్యేవయస్యాయతనంచక్షుర్లోకోమ
నోజ్యోతిర్యో వైతంపురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనఃపరాయణగ్ సవైవేది
తాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవాఅహంతంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మనఃపరాయణం
యమాత్థయ ఏవాసావాదిత్యేపురుషస్సఏషవదైవ శాకల్యతస్యకాదేవతేతి

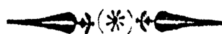
* యదయమేకఏవైవపవతఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః,

సత్యమితిహోవాచ॥ ౧౨॥ ఆకాశఏవయస్యాయతనగ్ శ్రోత్రంలోకోమ
నోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః పరాయణగ్ సవైవేదితా
స్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మనఃపరాయణంయ
మాత్థయఏవాయగ్ శ్రౌత్రః ప్రాతిశ్రుత్కః పురుషఃసఏషవదైవశాకల్య
తస్యకాదేవతేతిదిశఇతిహోవాచ॥ ౧౩ ॥ తమఏవయస్యాయతనగ్ హృద
యంలోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యా త్సర్వస్యాత్మనఃపరాయ
ణగ్ సవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ సర్వస్యాత్మ
నఃపరాయణంయమాత్థయ ఏవాయంఛాయామయఃపురుషః సఏషవదైవ
శాకల్యతస్యకాదేవతేతిమృత్యురితిహోవాచ॥ ౧౪॥ రూపాణ్యేవయస్యా
యతనం చక్షుర్లోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనః
పరాయణగ్ సవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ సర్వ
స్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థ యఏవాయమాదర్శేపురుషస్సఏషవదైవశా
కల్యతస్యకాదేవతేత్యసురితిహోవాచ ॥ ౧౫ ॥ ఆపఏవయస్యాయతనగ్
హృదయంలోకో మనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషంవిద్యాత్సర్వస్యాత్మనః ప
రాయణగ్ సవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ సర్వ
స్యాత్మనఃపరాయణంయమాత్థయ ఏవాయమప్సుపురుషస్సఏషవదైవశాక
ల్యతస్యకాదేవతేతివరుణఇతిహోవాచ॥ ౧౬ ॥ రేతఏవయస్యాయతనగ్
హృదయంలోకోమనోజ్యోతిర్యోవైతంపురుషం విద్యాత్సర్వస్యాత్మనఃపరా
యణగ్ సవైవేదితాస్యాద్యాజ్ఞవల్క్య వేదవా అహన్తంపురుషగ్ సర్వస్యా
త్మనఃపరాయణం యమాత్థయఏవాయం పుత్రమయఃపురుషస్స ఏషవదైవ
శాకల్యతస్యకాదేవతేతిప్రజాపతిరితిహోవాచ ॥ ౧౭ ॥ శాకల్యేతిహో
వాచయాజ్ఞవల్క్య స్త్వాగ్ స్విదిమే బ్రాహ్మణా అఙ్గారావక్షయణమక్ర
తా౩ఇతి॥ ౧౮॥ యాజ్ఞవల్క్యేతిహోవాచశాకల్యోయదిదం కురుపాం
చాలానాం బ్రాహ్మణానత్యవాదీః కిం బ్రహ్మవిద్వానితిదిశో వేదసదేవాస్స
ప్రతిష్ఠాఇతియద్దిశో వేత్థసదేవాస్సప్రతిష్ఠాః॥ ౧౯॥ కిందేవతోస్యాం ప్రా
చ్యాందిశ్యసీత్యాదిత్యదేవత ఇతిసఆదిత్యఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతిచక్షుషీతికస్మి

న్ను చక్షుః ప్రతిష్ఠితమితిరూపేష్వితిచక్షుషాహిరూపాణి పశ్యతికస్మిన్ను
రూపాణిప్రతిష్ఠితానీతిహృదయ ఇతిహోవాచయస్మాద్ధృదయేనహి రూ
పాణిసర్వోలోకోజానాతి తస్మాద్ధృదయేహ్యేవరూపాణి ప్రతిష్ఠితానిభ
వంతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨౦॥ కిందేవతోఽస్యాందక్షిణాయాందిశ్య
సీతియమదేవతఇతిసయమః కస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇతియజ్ఞఇతికస్మిన్నుయజ్ఞః ప్రతి
ష్ఠితఇతిదక్షిణాయామితికస్మిన్ను దక్షిణాప్రతిష్ఠితేతిశ్రద్ధాయామితియదా
హ్యేవశ్రద్ధత్తేఽథ దక్షిణాందదాతిశ్రద్ధాయాగ్ం హ్యేవ దక్షిణాప్రతిష్ఠి
తేతికస్మిన్నుశ్రద్ధాప్రతిష్ఠితేతిహృదయ ఇతిహోవాచహృదయే నహిశ్ర
ద్ధాంజానాతిహృదయేహ్యేవశ్రద్ధాప్రతిష్ఠితాభవతీత్యేవ మేవైతద్యాజ్ఞవ
ల్క్య॥ ౨౧॥ కిందేవతోఽస్యాంప్రతీచ్యాందిశ్యసీతివరుణదేవతఇతిసవరు
ణఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇత్యప్స్వితికస్మిన్న్వాపః ప్రతిష్ఠితా ఇతిరేతసీతికస్మిన్ను
రేతః ప్రతిష్ఠితమితిహృదయ ఇతితస్మాదపిప్రతిరూపంజాత మాహుర్హృద
యాదివసృప్తోహృదయాదివనిర్మిత ఇతిహృదయేహ్యేవరేతః ప్రతిష్ఠితంభవ
తీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨౨ ॥ కిందేవతోఽస్యాముదీచ్యాందిశ్యసీతిసో
మదేవత ఇతిససోమఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతిదీక్షాయామితికస్మిన్ను దీక్షాప్ర
తిష్ఠితేతిసత్యఇతితస్మాదపిదీక్షితమాహుస్సత్యంవదేతి సత్యేహ్యేవదీక్షాప్ర
తిష్ఠితేతికస్మిన్నుసత్యంప్రతిష్ఠితమితిహృదయఇతిహోవాచహృదయేనహిస
త్యంజానాతి హృదయేహ్యేవసత్యంప్రతిష్ఠితం భవతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞ
వల్క్య ॥ ౨౩ ॥ కిందేవతోఽస్యాంధ్రువాయాందిశ్యసీత్యగ్నిదేవతఇతిసో
ఽగ్నిఃకస్మిన్ప్రతిష్ఠితఇతివాచీతికస్మిన్నువాక్ప్రతిష్ఠితేతిహృదయఇతికస్మిన్ను
హృదయంప్రతిష్ఠితమితి॥ ౨౪॥ అహల్లికేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యోయ
త్రైతదన్యత్రాస్మన్మన్యాసై యద్ధ్యేతదన్యత్రాస్మత్స్యాచ్ఛ్వానోవైన
దద్యుర్వయాగ్ంసివైనద్విమథ్నీరన్నితి॥ ౨౫ ॥ కస్మిన్నుత్వంచాత్మాచప్రతి
ష్ఠితౌస్థఇతిప్రాణ ఇతికస్మిన్నుప్రాణఃప్రతిష్ఠితఇత్యపాన ఇతికస్మిన్న్వ
పానఃప్రతిష్ఠిత ఇతివ్యానఇతికస్మిన్నువ్యానఃప్రతిష్ఠిత ఇత్యుదానఇతికస్మి
న్నుదానఃప్రతిష్ఠితఇతిసమానఇతిసఏషనేతినేత్యాత్మాఽగృహ్యోనహి

గృహ్యతేఽశీర్యోనహిశీర్యతేఽసఙ్గోనహిసజ్యతేఽసితోనవ్యథతేనరిష్యతి।
ఏతాన్యష్టావాయతనాన్యష్టౌలోకాఅష్టౌదేవా అష్టౌపురుషాస్సయస్తాన్పు
రుషాన్నిరూహ్య ప్రత్యూహ్యాత్య(క్రా)మత్తంత్వౌపనిషదం పురుషంపృ
చ్ఛామితంచేన్మేనవివక్ష్యసిమూర్ధాతేవిపతిష్యతీతి । తగ్ంహనమేనేశాకల్య
స్తస్యహమూర్ధావిపపాతాపిహాస్య పరిమోషిణోఽస్థీన్యపజ(హ్రు)రన్యన్మన్య
మానాః॥ ౨౬ ॥ అథహోవాచ(బ్రా)హ్మణాభగవన్తోయోవః కామయతే
సమాపృచ్ఛతు సర్వేవామాపృచ్ఛతయోవఃకామయతేతంవః పృచ్ఛామిస
ర్వాన్వావఃపృచ్ఛామీతితేహ(బ్రా)హ్మణాదధృషుః॥ ౨౭॥ తాన్హైతైశ్శ్లోకైః
పప్రచ్ఛ । యథావృక్షోవనస్పతిస్తథైవపురుషోఽమృషా । తస్యలోమాని
పర్ణానిత్వగస్యోత్పాటికాబహిః । త్వచఏవాస్యరుధిరంప్రస్యన్దిత్వచఉ
త్పటః । తస్మాత్తదాతృణ్ణాత్ప్రైతిరసోవృక్షాదివాహతాత్ । మాగ్ం
సాన్యస్యశకరాణికినాటగ్ంస్నావతత్స్థిరం।అస్థీన్యన్తరతోదారూణిమజ్జామ
జ్జోపమాకృతా । యద్వృక్షోవృక్ణోరోహతిమూలాన్నవతరఃపునః । మ
ర్త్యస్స్విన్మృత్యునావృక్ణః కస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి। రేతసఇతిమావో
చతజీవతస్తత్ప్రజాయతే। ధానారుహఇవవైవృక్షోఽఞ్జసాప్రేత్యసంభ
వః । యత్సమూలమావృహేయుర్వృక్షంనపునరాభవేత్ । మర్త్యస్స్విన్మృ
త్యునావృక్ణఃకస్మాన్మూలాత్ప్రరోహతి। జాతఏవనజాయతేకోన్వేనం
జనయేత్పునః। విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మరాతిర్దాతుఃపరాయణం। తిష్ఠమా
నస్యతద్విదఇతి॥ ౨౮

ఇతిపఞ్చమాధ్యాయస్సమాప్తః. ఓంతత్సత్.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్

హరిః ఓం॥ జనకో హ వైదేహ ఆసాంచక్రేఽథ హ యాజ్ఞవల్క్య ఆవ
వ్రాజ । తగ్ం హోవాచ యాజ్ఞవల్క్య కిమర్థమచారీః పశూనిచ్ఛన్నణ్వన్తా
నితి । ఉభయమేవ సమ్రాడితి హోవాచ ॥ ౧ ॥ యత్తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణ
వామేత్యబ్రవీన్మే జిత్వా శైలినిర్వాగ్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృ
మానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛైలినోఽబ్రవీద్వాగ్వై బ్రహ్మేత్యవ
దతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యే
కపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య వాగేవాయతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞేత్యేనదుపాసీత । కా ప్రజ్ఞతా యాజ్ఞవల్క్య । వా
గేవ సమ్రాడితి హోవాచ । వాచా వై సమ్రాడ్బన్ధుః ప్రజ్ఞాయత ఋగ్వేదో
యజుర్వేదస్సామవేదోఽథర్వాఙ్గిరస ఇతిహాసః పురాణం విద్యా ఉపనిషదః శ్లో
కాస్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానాని వ్యాఖ్యానానీష్టగ్ం హుతమాశితం పాయి
తమయం చ లోకః పరశ్చ లోకస్సర్వాణి చ భూతాని వాచైవ సమ్రాట్ ప్రజ్ఞాయ
తే వాగ్వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ । నైనం వాగ్జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతా
న్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే । హ
స్త్యృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః । స హోవాచ
యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి ॥ ౨ ॥ * యదేవ తే
కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మ ఉదఙ్కశ్శౌల్బాయనః ప్రాణో వై
బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛౌ
ల్బాయనోఽబ్రవీత్ప్రాణో వై బ్రహ్మేత్యప్రాణతో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీ
త్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై

* అత్ర షడ్ధాశబ్దః-షట్ప్రశ్నాకారపాఠః.

నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా ప్రియ
మిత్యేనదుపాసీత కా ప్రియతా యాజ్ఞవల్క్య ప్రాణ ఏవ సమ్రాడితి హో
వాచ ప్రాణస్య వై సమ్రాట్కామాయాయాజ్యం యాజయత్యప్రతిగృహ్య
స్య ప్రతిగృహ్ణాత్యపి తత్ర వధాశఙ్కం భవతి యాం దిశమేతి ప్రాణస్యైవ స
మ్రాట్కామాయ ప్రాణో వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం ప్రాణో జ
హాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం
విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో
వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే
తేతి ॥ ౩ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే బర్కుర్వార్ష్ణ
శ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయా
త్తథా తద్వార్ష్ణోఽబ్రవీచ్చక్షుర్వై బ్రహ్మేత్యపశ్యతో హి కిగ్ స్యాదిత్య
బ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రా
డితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా స
త్యమిత్యేనదుపాసీత కా సత్యతా యాజ్ఞవల్క్య చక్షురేవ సమ్రాడితి హో
వాచ చక్షుషా వై సమ్రాట్పశ్యన్తమాహురద్రాక్షీరితి స ఆహాద్రాక్ష
మితి తత్సత్యం భవతి చక్షుర్వై సమ్రాట్పరమం బ్రహ్మ నైనం చక్షుర్జహా
తి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం వి
ద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో
వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరే
తేతి ॥ ౪ ॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే గర్దభీవిపీతో భా
రద్వాజః శ్రోత్రం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృమానాచార్యవా
న్బ్రూయాత్తథా తద్భారద్వాజోఽబ్రవీచ్ఛ్రోత్రం వై బ్రహ్మేత్యశృణ్వ
తో హి కిగ్ స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీదిత్యేకపా
ద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య శ్రోత్రమేవాయతన
మాకాశః ప్రతిష్ఠానన్త ఇత్యేనదుపాసీత కానన్తతా యాజ్ఞవల్క్య దిశ ఏవ
సమ్రాడితి హోవాచ తస్మాద్వై సమ్రాడపి యాం కాం చ దిశం గచ్ఛతి నై

వాస్యాల అన్తం గచ్ఛత్యనన్తా హి దిశో దిశో వై సమ్రాట్ శ్రోత్రగ్ం శ్రోత్రం వై
సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం శ్రోత్రం జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్య
భిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృ
షభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవ
ల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి॥ ౫॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్త
చ్ఛృణవామేత్యబ్రవీన్మే సత్యకామో జాబాలో మనో వై బ్రహ్మేతి యథా
మాతృమాన్పితృమానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తజ్జాబాలోఽబ్రవీన్మనో
వై బ్రహ్మేత్యమనసో హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం
న మేఽబ్రవీదిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య
మన ఏవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠానన్ద ఇత్యేనదుపాసీత కాఽఽనన్దతా యా
జ్ఞవల్క్య మన ఏవ సమ్రాడితి హోవాచ మనసా వై సమ్రాట్ స్త్రియమభి
హార్యతే తస్యాం ప్రతిరూపః పుత్రో జాయతే స ఆనన్దో మనో వై సమ్రాట్ ప
రమం బ్రహ్మ నైనం మనో జహాతి సర్వాణ్యేనం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూ
త్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదుపాస్తే హస్త్యృషభగ్ం సహస్రం
దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మే
ఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి॥ ౬॥ యదేవ తే కశ్చిదబ్రవీత్తచ్ఛృణవామే
త్యబ్రవీన్మే విదగ్ధః శాకల్యో హృదయం వై బ్రహ్మేతి యథా మాతృమాన్పితృ
మానాచార్యవాన్బ్రూయాత్తథా తచ్ఛాకల్యోఽబ్రవీద్ధృదయం వై బ్రహ్మే
త్యహృదయస్య హి కిగ్ం స్యాదిత్యబ్రవీత్తు తే తస్యాయతనం ప్రతిష్ఠాం న మేఽబ్రవీ
దిత్యేకపాద్వా ఏతత్సమ్రాడితి స వై నో బ్రూహి యాజ్ఞవల్క్య హృదయ
మేవాయతనమాకాశః ప్రతిష్ఠా స్థితిరిత్యేనదుపాసీత కా స్థితతా యాజ్ఞవ
ల్క్య హృదయమేవ సమ్రాడితి హోవాచ హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వే
షాం భూతానామాయతనగ్ం హృదయం వై సమ్రాట్ సర్వేషాం భూతానాం
ప్రతిష్ఠా హృదయే హ్యేవ సమ్రాట్ సర్వాణి భూతాని ప్రతిష్ఠితాని భవన్తి
హృదయం వై సమ్రాట్ పరమం బ్రహ్మ నైనగ్ం హృదయం జహాతి సర్వాణ్యే
నం భూతాన్యభిక్షరన్తి దేవో భూత్వా దేవానప్యేతి య ఏవం విద్వానేతదు

పాస్తీహ స్మ త్వమృషభగ్ం సహస్రం దదామీతి హోవాచ జనకో వైదేహః స
హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః పితా మేఽమన్యత నాననుశిష్య హరేతేతి॥ ౬

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకో హ వైదేహః కూర్చాదుపావసర్పన్నువాచ నమస్తేఽస్తు యాజ్ఞ
వల్క్యాను మా శాధీతి స హోవాచ యథా వై సమ్రాణ్మహాన్తమధ్వానమే
ష్యన్రథం వా నావం వా సమాదదీతైవమేవైతాభిరుపనిషద్భిస్సమాహితా
త్మాఽస్యేవం బృన్దారక ఆఢ్యస్సన్నధీతవేద ఉక్తోపనిషత్క ఇతో విముచ్యమా
నః క్వ గమిష్యసీతి నాహం తద్భగవన్వేద యత్ర గమిష్యామీత్యథ వై తేఽహం త
ద్వక్ష్యామి యత్ర గమిష్యసీతి బ్రవీతు భగవానితి॥ ౧॥ ఇన్ధో హ వై నామైష యో
ఽయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తం వా ఏతమిన్ధగ్ం సన్తమిన్ద్ర ఇత్యాచక్షతే ప
రోక్షేణైవ పరోక్షప్రియా ఇవ హి దేవాః ప్రత్యక్షద్విషః॥ ౨॥ అథైతద్వా
మేఽక్షణి పురుషరూపమేషాఽస్య పత్నీ విరాట్తయోరేష సగ్ంస్తావో య ఏషోఽం
తర్హృదయ ఆకాశోఽథైనయోరేతదన్నం య ఏషోఽన్తర్హృదయే లోహిత
పిణ్డోఽథైనయోరేతత్ప్రావరణం యదేతదన్తర్హృదయే జాలకమి
వాథైనయోరేషా సృతిస్సంచరణీ యైషా హృదయాదూర్ధ్వా నాడ్యుచ్చరతి
యథా కేశస్సహస్రధా భిన్న ఏవమస్యైతా హితా నామ నాడ్యోఽన్తర్హృ
దయే ప్రతిష్ఠితా భవన్త్యేతాభిర్వా ఏతదాస్రవదాస్రవతి తస్మాదేష ప్రవివి
క్తాహారతర ఇవైవ భవత్యస్మాచ్ఛారీరాదాత్మనః॥ ౩॥ తస్య ప్రాచీ దిక్ప్రా
ఞ్చః ప్రాణా దక్షిణా దిగ్దక్షిణే ప్రాణాః ప్రతీచీ దిక్ప్రత్యఞ్చః ప్రాణా
ఉదీచీ దిగుదఞ్చః ప్రాణా ఊర్ధ్వా దిగూర్ధ్వాః ప్రాణా అవాచీ దిగవాఞ్చః
ప్రాణాస్సర్వా దిశస్సర్వే ప్రాణాస్స ఏష నేతి నేత్యాత్మాఽగృహ్యో న
హి గృహ్యతేఽశీర్యో న హి శీర్యతేఽసఙ్గో న హి సజ్యతేఽసితో న వ్యథతే న రి
ష్యత్యభయం వై జనక ప్రాప్తోఽసీతి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యః స హోవా
చ జనకో వైదేహోఽభయం త్వా గచ్ఛతాద్యాజ్ఞవల్క్య యో నో భగవన్న
భయం వేదయసే నమస్తేఽస్త్విమే విదేహా అయమహమస్మి త ఇతి॥ ౪

అథతృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

జనకగ్ం హవైదేహంయాజ్ఞవల్క్యోజగామసమేనేనవదిష్యఇత్యథహ యజ్జనకశ్చవైదేహో యాజ్ఞవల్క్యశ్చాగ్నిహోత్రే సముదాతేతస్మైహ యాజ్ఞవల్క్యోవరందదౌసహకామప్రశ్నమేవవవ్రేతగ్ంహాస్మైదదౌతగ్ం సమ్రాడేవపూర్వంపప్రచ్ఛ॥ ౧॥ యాజ్ఞవల్క్యకింజ్యోతిరయంపురుషఇతి। ఆదిత్యజ్యోతిఃసమ్రాడితిహోవాచఆదిత్యేనైవజ్యోతిషాస్తేపల్యయతే కర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౨॥ అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యకింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇతిచన్ద్రమాఏవాస్యజ్యోతిర్భవతీతిచంద్రమసైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౩॥ అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేకింజ్యోతిరేవాయంపురుష ఇత్యగ్నిరేవాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యగ్నినైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౪॥ అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాన్తేగ్నౌకింజ్యోతిరేవాయంపురుషఇతివాగేవాస్యజ్యోతిర్భవతీతివాచైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీతి తస్మాద్వైసమ్రాడపియత్రస్వః పాణిర్నవినిర్జ్ఞాయతేథయత్రవాగుచ్చరత్యుపైవతత్రన్యేతీత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య॥ ౫॥ అస్తమితఆదిత్యేయాజ్ఞవల్క్యచంద్రమస్యస్తమితేశాంతేగ్నౌశాంతాయాంవాచికింజ్యోతిరేవాయంపురుష ఇత్యాత్మైవాస్యజ్యోతిర్భవతీత్యాత్మనైవాయంజ్యోతిషాస్తేపల్యయతేకర్మకురుతేవిపల్యేతీతి॥ ౬ ॥ కతమఆత్మేతియోయంవిజ్ఞానమయః ప్రాణేషుహృద్యన్తర్జ్యోతిఃపురుషః। ససమానస్సన్నుభౌలోకావనుసంచరతిధ్యాయతీవలేలాయతీవ। సహిస్వప్నోభూత్వేమంలోకమతిక్రామతిమృత్యోరూపాణి॥ ౭॥ సవాఅయంపురుషోజాయమానశ్శరీరమభిసంపద్యమానః పాప్మభిస్సగ్ంసృజ్యతేసఉత్క్రామన్మ్రియమాణఃపాప్మనోవిజహాతి॥ ౮॥ తస్యవాఏతస్యపురుషస్యద్వేఏవస్థానేభవతఇదంచపరలోకస్థానంచసంధ్యంతృతీయగ్ంస్వప్నస్థానంతస్మిన్ సంధ్యేస్థానేతి

ష్ఠన్నేతే ఉభే స్థానే పశ్యతీదంచ పరలోకస్థానంచ । అథయథాక్రమోఽయం
పరలోకస్థానే భవతి తమాక్రమమాక్రమ్యోభయాన్ పాప్మన ఆనందాగ్ం
శ్చపశ్యతి ॥ సయత్ర ప్రస్వపిత్యస్యలోకస్యసర్వావతో మాత్రామపాదా
యస్వయం విహత్యస్వయం నిర్మాయస్వేనభాసాస్వేనజ్యోతిషా ప్రస్వపి
త్యత్రాయంపురుషస్స్వయంజ్యోతిర్భవతి॥ ౯॥ నతత్రరథానరథయోగా
నపన్థానో భవన్త్యథరథాన్ రథయోగాన్పథస్సృజతే న తత్రానన్దాము
దః ప్రముదోభవన్త్యథానందాన్ముదః ప్రముదస్సృజతేనతత్రవేశాన్తాః పు
ష్కరిణ్యస్స్రవన్త్యోభవన్త్యథవేశాన్తాః పుష్కరిణ్యస్స్రవన్త్యస్సృజతే స
హికర్తా॥ ౧౦॥ తదేతే శ్లోకా భవన్తి॥ స్వప్నేన శారీరమభిప్రహత్యాసుప్త
స్సుప్తానభిచాకశీతి । శుక్రమాదాయపునరేతి స్థానగ్ం హిరణ్మయః పురుష
ఏకహగ్ంసః॥ ౧౧ ॥ ప్రాణేన రక్షన్నవరంకులాయంబహిష్కులాయాద
మృతశ్చరిత్వా । స ఈయతే అమృతో యత్ర కామగ్ం హిరణ్మయః పురుషఏక
హగ్ంసః॥ ౧౨ ॥ స్వప్నాన్తఉచ్చావచమీయమానో రూపాణి దేవః కురుతే
బహూని । ఉతేవస్త్రీభిస్సహమోదమానో జక్షదుతేవాపిభయానిపశ్యన్॥
౧౩॥ ఆరామమస్యపశ్యన్తినతం పశ్యతికశ్చనేతి । తం నాయతంబోధయేది
త్యాహుః । దుర్భిషజ్యగ్ం హాస్మైభవతి యమేషనప్రతిపద్యతే । అథో ఖల్వాహు
ర్జాగరితదేశ ఏవాస్యైష ఇతి యాని హ్యేవ జాగ్రత్పశ్యతి తాని సుప్త ఇత్య
త్రాయంపురుషస్స్వయంజ్యోతిర్భవతి సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్య
త ఊర్ధ్వం విమోక్షాయ బ్రూహీతి॥ ౧౪॥ సవా ఏష ఏతస్మిన్ సంప్రసాదే ర
త్వాచరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ । పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియో
న్యాద్రవతి స్వప్నాయైవ స యత్తత్ర కించిత్పశ్యత్యనన్వాగతస్తేన భవత్యసం
గో హ్యయంపురుష ఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం
దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీతి॥ ౧౫॥ * సవా ఏష ఏతస్మిన్

* ఏతస్మిన్ స్వప్నాన్తే రత్వేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్వప్నే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యాద్రవతి బుద్ధాన్తాయైవ స యత్తత్ర కించిత్పశ్యత్యనన్వాగతస్తేన భవత్యసంగో హ్యయం పురుష ఇత్యేవమేవైతద్యాజ్ఞవల్క్య సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత ఊర్ధ్వం విమోక్షాయైవ బ్రూహీతి॥ ౧౬ ॥ స వా ఏష ఏతస్మిన్ బుద్ధాన్తే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యంచ పాపంచ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యాద్రవతి స్వప్నాన్తాయైవ॥ ౧౭ ॥ తద్యథా మహామత్స్య ఉభే కూలే అనుసంచరతి పూర్వంచాపరంచైవమేవాయం పురుష ఏతావుభావన్తావనుసంచరతి స్వప్నాన్తంచ బుద్ధాన్తంచ ॥ ౧౮ ॥ తద్యథాస్మిన్నాకాశే శ్యేనో వా సుపర్ణో వా విపరిపత్య శ్రాన్తస్సంహత్య పక్షౌ సంల్లయాయైవ ధ్రియత ఏవమేవాయం పురుష ఏతస్మా అన్తాయ ధావతి యత్ర సుప్తో న కంచన కామం కామయతే న కంచన స్వప్నం పశ్యతి॥ ౧౯॥ తా వా అస్యైతా హితా నామ నాడ్యో యథా కేశస్సహస్రధా భిన్నస్తావతాఽణిమ్నా తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పింగళస్య హరితస్య లోహితస్య పూర్ణా అథ యత్రైనం ఘ్నన్తీవ జినన్తీవ హస్తీవ విచ్ఛాయయతి గర్తమివ పతతి । యదేవ జాగ్రద్భయం పశ్యతి తదత్రావిద్యయా మన్యతేఽథ యత్ర దేవ ఇవ రాజేవాహమేవేదగ్ం సర్వోఽస్మీతి మన్యతే సోఽస్య పరమో లోకః॥ ౨౦॥ తద్వా అస్యైతదతిచ్ఛన్దా అపహతపాప్మాఽభయగ్ం రూపం। తద్యథా ప్రియయా స్త్రియా సంపరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద నాన్తరమేవమేవాయం పురుషః ప్రాజ్ఞేనాత్మనా సంపరిష్వక్తో న బాహ్యం కించన వేద నాన్తరమ్ । తద్వా అస్యైతదాప్తకామమాత్మకామమకామగ్ం రూపగ్ం శోకాన్తరమ్॥ ౨౧ ॥ అత్ర పితాఽపితా భవతి మాతాఽమాతా లోకా అలోకా దేవా అదేవా వేదా అవేదాః। అత్ర స్తేనోఽస్తేనో భవతి భ్రూణహాఽభ్రూణహా చాండాలోఽచాండాలః పౌల్కసోఽపౌల్కసః శ్రమణోఽశ్రమణస్తాపసోఽతాపసోఽనన్వాగతం పుణ్యేనానన్వాగతం పాపేన తీర్ణో హి తదా సర్వాంఛోకాన్హృదయస్య భవతి॥ ౨౨ ॥ యద్వై తన్న పశ్యతి పశ్యన్వై తన్న పశ్యతి । న హి ద్రష్టుర్దృష్టేర్విపరిలోపో విద్య

తేఽవినాశిత్వాత్ । నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయత్పశ్యేత్ ॥
౨౩॥ యద్వైతన్నజిఘ్రతిజిఘ్రన్వైతన్నజిఘ్రతినహిఘ్రాతుర్ఘ్రాతేర్విపరి
లోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయజ్జి
ఘ్రేత్॥ ౨౪॥ యద్వైతంనరసయతేరసయన్వైతన్నరసయతేనహిరసయి
తూరసయతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోఽ
న్యద్విభక్తంయద్రసయేత్॥ ౨౫॥ యద్వైతంనవదతివదన్వైతన్నవదతిన
హివక్తుర్వక్తేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతో
ఽన్యద్విభక్తంయద్వదేత్॥ ౨౬॥ యద్వైతంనశృణోతిశృణ్వన్వైతన్నశృ
ణోతినహిశ్రోతుశ్శ్రుతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయ
మస్తితతోన్యద్విభక్తంయచ్ఛృణుయాత్॥ ౨౭॥ యద్వైతంనమనుతేమన్వా
నోవైతన్నమనుతేనహిమంతుర్మతేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుత
ద్ద్వితీయమస్తితతోఽన్యద్విభక్తంయన్మన్వీత॥ ౨౮॥ యద్వైతంనస్పృశతి
స్పృశన్వైతన్నస్పృశతినహిస్ప్రష్టుస్స్పృష్టేర్విపరిలోపోవిద్యతేఽవినాశి
త్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోన్యద్విభక్తంయత్స్పృశేత్॥ ౨౯॥ యద్వై
తంనవిజానాతివిజానన్వైతన్నవిజానాతినహివిజ్ఞాతుర్విజ్ఞాతేర్విపరిలో
పోవిద్యతేఽవినాశిత్వాన్నతుతద్ద్వితీయమస్తితతోన్యద్విభక్తంయద్విజానీ
యాత్॥ ౩౦॥ యత్రవాఅన్యదివస్యాత్తత్రాన్యోఽన్యత్పశ్యేదన్యోఽన్య
జ్జిఘ్రేదన్యోఽన్యద్రసయేదన్యోఽన్యద్వదేదన్యోఽన్యచ్ఛృణుయాదన్యోఽ
న్యన్మన్వీతాన్యోన్యత్స్పృశేదన్యోన్యద్విజానీయాత్॥ ౩౧॥ సలిలఏకోద్ర
ష్టాద్వైతోభవత్యేషబ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితిహైనమనుశశాసయాజ్ఞవ
ల్క్యఏషాస్యపరమాగతిరేషాస్యపరమాసంపదేషోస్యపరమోలోకఏ
షోస్యపరమఆనన్దఏతస్యైవానన్దస్యాన్యానిభూతానిమాత్రాముపజీవన్తి॥
౩౨॥ సయోమనుష్యాణాంరాద్ధస్సమృద్ధోభవత్యన్యేషామధిపతిస్సర్వై
ర్మానుష్యకైర్భోగైస్సంపన్నతమస్సమనుష్యాణాంపరమఆనన్దోథయేశతం

మనుష్యాణామానందాస్స ఏకః పితౄణాం జితలోకానామానందోఽథ యే శ
తం పితౄణాం జితలోకానామానందాః స ఏకో గంధర్వలోక ఆనన్దోఽథ యే
శతం గంధర్వలోక ఆనన్దాః స ఏకః కర్మదేవానామానన్దో యే కర్మణా దేవత్వ
మభిసమ్పద్యన్తే । అథ యే శతం కర్మదేవానామానన్దాస్స ఏక ఆజానదేవానా
మానన్దో యశ్చ శ్రోత్రియోఽవృజినోఽకామహతోఽథ యే శతమాజాన దేవానా
మానన్దాస్స ఏకః ప్రజాపతిలోక ఆనన్దో యశ్చ శ్రోత్రియోఽవృజినోఽకామహ
తోఽథ యే శతం ప్రజాపతిలోక ఆనన్దాస్స ఏకో బ్రహ్మలోక ఆనన్దో యశ్చ శ్రో
త్రియోఽవృజినోఽకామహతోఽథైష ఏవ పరమ ఆనన్దః । ఏష బ్రహ్మలోకస్సమ్రా
డితి హోవాచ యాజ్ఞవల్క్యస్సోఽహం భగవతే సహస్రం దదామ్యత ఊర్ధ్వం
విమోక్షాయైవ బ్రూహీత్యత్ర హ యాజ్ఞవల్క్యో బిభయాఞ్చకార మేధా
వీ రాజా సర్వేభ్యో మాన్తేభ్య ఉదరౌత్సీదితి॥ ౩౩॥ స వా ఏష ఏతస్మిన్ స్వప్నా
న్తే రత్వా చరిత్వా దృష్ట్వైవ పుణ్యం చ పాపం చ పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియో
న్యాద్రవతి బుద్ధాన్తాయైవ॥ ౩౪॥ * తద్యథానస్సుసమాహితముత్సర్జద్యా
యాదేవమేవాయగ్ం శారీర ఆత్మా ప్రాజ్ఞేనాత్మనాన్వారూఢ ఉత్సర్జన్యాతి
యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి॥ ౩౫ ॥ స యత్రాయమణిమానం న్యే
తి జరయా వోపతపతా వాణిమానం నిగచ్ఛతి తద్యథామ్రం వోదుంబరం వా పి
ప్పలం వా బన్ధనాత్ప్రముచ్యత ఏవమేవాయం పురుష ఏభ్యోఽఙ్గేభ్యస్సం ప్ర
ముచ్య పునః ప్రతిన్యాయం ప్రతియోన్యాద్రవతి ప్రాణాయైవ॥ ౩౬॥ తద్య
థా రాజానమాయాన్తముగ్రాః ప్రత్యేనసః సూతగ్రామణ్యోఽన్నైః పా
నైరావసథైః ప్రతికల్పన్తేఽయమాయాత్యయమాగచ్ఛతీత్యేవగ్ం హైవంవి
దగ్ం సర్వాణి భూతాని ప్రతికల్పన్త ఇదం బ్రహ్మాయాతీదమాగచ్ఛతీతి ॥ ౩౭॥
† తద్యథా రాజానం ప్రయియాసన్తముగ్రాః ప్రత్యేనసస్సూతగ్రా
మణ్యోఽభిసమాయన్త్యేవమేవేమమాత్మానమన్తకాలే సర్వే ప్రాణా అభి
సమాయన్తి యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతి॥ ... ౩౮

---

* ఏతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః,

† యత్రైతదూర్ధ్వోచ్ఛ్వాసీ భవతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః,

అథచతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

* సయత్రాయమాత్మాబల్యం న్యేత్యసమ్మోహమివన్యేత్యథైనమే
తే ప్రాణా అభిసమాయన్తి స ఏతాస్తేజోమాత్రాస్సమభ్యాదదానో హృద
యమేవాన్వవక్రామతి సయత్రైష చాక్షుషః పురుషః పరాఙ్పర్యావర్తతే
అథాఽరూపజ్ఞో భవతి ॥ ౧ ॥ ఏకీభవతి న పశ్యతీత్యాహు రేకీభవతి న జిఘ్రతీ
త్యాహు రేకీభవతి న రసయత ఇత్యాహు రేకీభవతి న వదతీత్యాహు రేకీ భవతి
న శృణోతీత్యాహు రేకీభవతి న మనుత ఇత్యాహు రేకీభవతి న స్పృశతీత్యాహు
రేకీభవతి న విజానాతీత్యాహు స్తస్య హైతస్య హృదయస్యాగ్రం ప్రద్యోత
తే తేన ప్రద్యోతేనైష ఆత్మా నిష్క్రామతి । చక్షుష్టో వా మూర్ధ్నో వాఽ
న్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్య స్తముత్క్రామన్తం ప్రాణోఽనూత్క్రామతి
ప్రాణమనూత్క్రామన్తగ్ం సర్వే ప్రాణా అనూత్క్రామన్తి సవిజ్ఞానో
భవతి సవిజ్ఞానమేవాన్వవక్రామతి । తం విద్యాకర్మణీ సమన్వారభేతే పూ
ర్వప్రజ్ఞా చ ॥ ౨ ॥ తద్యథా తృణజలాయుకా తృణస్యాన్తం గత్వాఽన్యమా
క్రమమాక్రమ్యాత్మాన ముపసగ్ంహరత్యేవమేవాయమాత్మేదగ్ం శరీరం
నిహత్యావిద్యాం గమయిత్వాన్య మాక్రమమాక్రమ్యాత్మానముపసగ్ంహ
రతి ॥ ౩ ॥ తద్యథా పేశస్కారీ పేశసో మాత్రా ముపాదాయాన్యన్నవత
రం కల్యాణతరగ్ం రూపం తనుత ఏవమేవాయమాత్మేదగ్ం శరీరం నిహత్యా
విద్యాం గమయిత్వాన్యన్నవతరం కల్యాణతరగ్ం రూపం కురుతే పిత్ర్యం
వా గాన్ధర్వం వా దైవం వా ప్రాజాపత్యం వా బ్రాహ్మం వాఽన్యేషాం వా
భూతానామ్ ॥ ౪ ॥ స వా అయమాత్మా బ్రహ్మ విజ్ఞానమయో మనోమయః
ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయః శ్రోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయో వాయుమ
య ఆకాశమయస్తేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రో
ధమయోఽక్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయస్సర్వమయ స్తద్యదేతదిదం
మయోఽదోమయ ఇతి యథాకారీ యథాచారీ తథా భవతి సాధుకారీ సా

---

* పర్యావర్తతేఽథారూపజ్ఞో భవతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః,

ధుర్భవతి పాపకారీపాపోభవతిపుణ్యః పుణ్యేనకర్మణాభవతిపాపః పా
పేన। అథోఖల్వాహుఃకామమయఏవాయంపురుష ఇతిసయథాకామో
భవతితత్క్రతుర్భవతి యత్క్రతుర్భవతితత్కర్మకురుతే యత్కర్మకు
రుతేతదభిసంపద్యతే॥ ౫ ॥ తదేషశ్లోకోభవతితదేవసక్తస్సహకర్మణైతిలిం
గంమనోయత్రనిషక్తమస్య। ప్రాప్యాన్తంకర్మణస్తస్యయత్కించేహక
రోత్యయమ్। తస్మాల్లోకాత్పునరేత్యస్మైలోకాయకర్మణ ఇతినుకామయ
మానోఽథాకామయమానోయోఽకామోనిష్కామఆప్తకామ ఆత్మకామః
నతస్యప్రాణాఉత్క్రామంతి బ్రహ్మైవసన్ బ్రహ్మాప్యేతి॥ ౬॥ తదేషశ్లో
కోభవతి। యదాసర్వే ప్రముచ్యన్తేకామాయేఽస్యహృదిశ్రితాః। అథమ
ర్త్యోఽమృతోభవత్యత్రబ్రహ్మసమశ్నుతఇతితద్యథాఽహినిర్ల్వయనీవల్మీ
కేమృతాప్రత్యస్తాశయీతైవమేవేదగ్ం శరీరగ్ం శేతే।అథాయమశరీరోఽమృ
తఃప్రాణోబ్రహ్మైవతేజఏవసోఽహంభగవతేసహస్రందదామీతిహో
వాచజనకోవైదేహః॥ ౭ ॥ తదేతేశ్లోకాభవన్తి। అణుఃపన్థావితతఃపురా
ణోమాగ్ంస్పృష్టోఽనువిత్తోమయైవ।తేనధీరాఅపియన్తిబ్రహ్మవిదస్స్వర్గం
లోకమితఊర్ధ్వంవిముక్తాః॥ ౮ ॥ తస్మించ్ఛుక్లముతనీలమాహుఃపిఙ్గళగ్ంహరి
తంలోహితంచ। ఏషపంథా బ్రహ్మణాహానువిత్తస్తేనైతి బ్రహ్మవిత్పుణ్య
కృత్తైజసశ్చ॥ ౯ ॥ అన్ధంతమఃప్రవిశన్తియేఽవిద్యాముపాసతే। తతోభూ
యఇవతేతమోయఉవిద్యాయాగ్ంరతాః॥ ౧౦ ॥ అనన్దానామతేలోకాఅ
న్ధేనతమసావృతాః।తాగ్ంస్తేప్రేత్యాభిగచ్ఛన్త్యవిద్వాగ్ంసోఽబుధోజనాః
౧౧॥ ఆత్మానంచేద్విజానీయాదయమస్మీతిపూరుషః। కిమిచ్ఛన్కస్యకామా
యశరీరమనుసంజ్వరేత్॥౧౨॥ * యస్యానువిత్తః ప్రతిబుద్ధఆత్మాఽస్మిన్స
న్దేహ్యేగహనే ప్రవిష్టః। సవిశ్వకృత్సహిసర్వస్యకర్తాతస్యలోకస్సఉలోకఏ
వ॥ ౧౩॥ ఇహైవసంతోఽథవిద్మస్తద్వయంనచేదవేదిర్మహతీవినష్టిః। య
ఏతద్విదురమృతాస్తేభవన్త్యథేతరేదుఃఖమేవాపియన్తి॥ ౧౪ ॥ యదైతమ
నుపశ్యత్యాత్మానందేవమంజసా।ఈశానంభూతభవ్యస్యనతతోవిజుగుప్సతే

---

* అస్మిన్సన్దేహేగహనేఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

౧౫॥ ‹‹యస్మాదర్వాక్సంవత్సరోఽహోభిఃపరివర్తతే। తద్దేవాజ్యోతిషాంజ్యో
తిరాయుర్హోపాసతేఽమృతం॥౧౬॥ యస్మిన్పంచపంచజనాఆకాశశ్చప్ర
తిష్ఠితః। తమేవమన్యఆత్మానంవిద్వాన్ బ్రహ్మామృతోఽమృతం॥౧౭॥ ప్రా
ణస్యప్రాణముతచక్షుషశ్చక్షురుత శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం। మనసోయేమ
నోవిదుః। తేనిచిక్యుర్బ్రహ్మపురాణమగ్ర్యమ్॥౧౮॥ మనసైవానుద్రష్టవ్యం
నేహనానాస్తికించన। మృత్యోస్సమృత్యుమాప్నోతియఇహనానేవపశ్యతి॥
౧౯॥ ఏకధైవానుద్రష్టవ్యమేతదప్రమేయంధ్రువం। విరజఃపరఆకాశాద
జఆత్మామహాన్ధ్రువః॥ ౨౦॥ తమేవధీరోవిజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాంకుర్వీత బ్రా
హ్మణః। నానుధ్యాయాద్బహూన్ శబ్దాన్వాచోవిగ్లాపనగ్ంహితదితి॥ ౨౧॥
* సవాఏషమహానజఆత్మాయోఽయంవిజ్ఞానమయః ప్రాణేషుయఏషోంత
ర్హృదయఆకాశస్తస్మింఛేతే సర్వస్య వశీసర్వస్యేశానఃసర్వస్యాధిపతిస్సన
సాధునాకర్మణాభూయాన్నోఏవాసాధునాకనీయాన్। ఏషసర్వేశ్వరఏష
భూతాధిపతిరేషభూతపాలఏషసేతుర్విధరణఏషాంలోకానామసంభేదా
యతమేతంవేదానువచనేన బ్రాహ్మణావివిదిషన్తి। యజ్ఞేనదానేనతపసాఽ
నాశకేనైతమేవవిదిత్వామునిర్భవతి। ఏతమేవప్రవ్రాజినోలోకమిచ్ఛన్తః
ప్రవ్రజంతి। ఏతద్ధస్మవైతత్పూర్వేవిద్వాగ్ంసః ప్రజాంనకామయన్తేకిం ప్ర
జయాకరిష్యామః। యేషాంనోయమాత్మాయంలోకఇతి తేహస్మపుత్రైష
ణాయాశ్చవిత్తైషణాయాశ్చలోకైషణాయాశ్చవ్యుత్థాయాథభిక్షాచర్యంచ
రన్తియాహ్యేవపుత్రైషణాసావిత్తైషణాయావిత్తైషణాసాలోకైషణోభే
హ్యేతేఏషణేఏవభవతః। సఏషనేతినేత్యాత్మాఽగృహ్యోనహిగృహ్యతేఽ
శీర్యోనహిశీర్యతేఽసంగోనహిసజ్యతేఽసితోనవ్యథతేనరిష్యత్యేతముహై
వైతేనతరతఇతి। అతఃపాపమకరవమిత్యతఃకల్యాణమకరవమిత్యుభేఉహైవై
షఏతేతరతినైనంకృతాకృతేతపతః॥ ౨౨॥ తదేతదృచాభ్యుక్తం। ఏషనిత్యో

‹‹ తందేవాఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* పుత్రైషణావిత్తైషణాలోకైషణేతిఉభౌఇహైవైషఇతిచరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

మహిమా బ్రాహ్మణస్యనవర్ధతేకర్మణానోకనీయాన్ ॥ తస్యైవస్యాత్ప
దవిత్తంవిదిత్వానలిప్యతేకర్మణాపాపకేనేతి । తస్మాదేవంవిచ్ఛాంతోదాం
తఉపరతస్తితిక్షు స్సమాహితోభూత్వాత్మన్యేవాత్మానం పశ్యతిసర్వమా
త్మానంపశ్యతినైనం పాప్మాతరతిసర్వంపాప్మానంతరతినైనం పాప్మాత
పతిసర్వంపాప్మానం తపతివిపాపోవిరజోవిచికిత్సో బ్రాహ్మణోభవత్యే
షబ్రహ్మలోకస్సమ్రాడితిహోవాచ యాజ్ఞవల్క్యస్సోహంభగవతేవిదే
హాన్దదామిమాంచాపిసహదాస్యాయేతి॥ ౨౩॥ సవాఏషమహానజఆత్మా
న్నాదోవసుదానోవిన్దతేవసుయఏవంవేద ॥ ౨౪ ॥ సవాఏషమహానజఆ
త్మాఽజరోఽమరోఽమృతోఽ భయోబ్రహ్మాభయంవై బ్రహ్మాభయగ్ంహి
వైబ్రహ్మభవతియఏవంవేద॥ ౨౫

అథపఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

అథహయాజ్ఞవల్క్యస్యద్వేభార్యేబభూవతుర్మైత్రేయీచకాత్యా
యనీచతయోర్హమైత్రేయీ బ్రహ్మవాదినీబభూవస్త్రీప్రజ్ఞైవతర్హికా
త్యాయన్యథహయాజ్ఞవల్క్యోఽన్యద్వృత్తముపాకరిష్యన్॥ ౧॥ మైత్రేయీ
తిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యః ప్రవ్రజిష్యన్వాఅరేఽహమస్మాత్స్థానాదస్మి
హంతతేఽనయాకాత్యాయన్యాంతంకరవాణీతి॥ ౨॥ సాహోవాచమైత్రే
యీయన్నుమఇయంభగోస్సర్వాపృథివీవిత్తేనపూర్ణాస్యాత్స్యాన్న్వహం
తేనామృతా ఆహో నేతినేతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యోయథైవోపకరణవ
తాంజీవితంతథైవతేజీవితగ్ంస్యాదమృతత్వస్యతునాశాస్తివిత్తేనేతి॥ ౩॥ సా
హోవాచమైత్రేయీయేనాహం నామృతాస్యాంకిమహంతేనకుర్యాంయ
దేవభగవాన్వేత్థతదేవమేబ్రూహీతి॥ ౪ ॥ సహోవాచయాజ్ఞవల్క్యః
ప్రియావైఖలునో భవతీసతీప్రియమవృధద్ధన్తతర్హిభవత్యే తద్వ్యాఖ్యా
స్యామితేవ్యాచక్షాణస్యతుమేనిదిధ్యాసస్వేతి॥ ౫॥ సహోవాచనవాఅరేప
త్యుఃకామాయపతిః ప్రియోభవత్యాత్మనస్తుకామాయపతిః ప్రియోభవతి। న
వాఅరేజాయాయైకామాయజాయా ప్రియాభవత్యాత్మనస్తుకామాయజా
యాప్రియాభవతి । నవాఅరేపుత్రాణాంకామాయపుత్రాః ప్రియాభ

వన్త్యాత్మనస్తు కామాయ పుత్రాః ప్రియా భవన్తి । నవా అరే విత్తస్య కామాయ విత్తం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ విత్తం ప్రియం భవతి । న వా అరే పశూనాం కామాయ పశవః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ పశవః ప్రియా భవన్తి । నవా అరే బ్రహ్మణః కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ బ్రహ్మ ప్రియం భవతి । నవా అరే క్షత్రస్య కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ క్షత్రం ప్రియం భవతి । నవా అరే లోకానాం కామాయ లోకాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ లోకాః ప్రియా భవన్తి । నవా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవన్తి । నవా అరే వేదానాం కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ వేదాః ప్రియా భవన్తి । నవా అరే భూతానాం కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్త్యాత్మనస్తు కామాయ భూతాని ప్రియాణి భవన్తి । నవా అరే సర్వస్య కామాయ సర్వం ప్రియం భవత్యాత్మనస్తు కామాయ సర్వం ప్రియం భవతి । ఆత్మా వా అరే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యో మైత్రేయ్యాత్మని ఖల్వరే దృష్టే శ్రుతే మతే విజ్ఞాత ఇదగ్ం సర్వం విదితమ్ ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మ తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనో బ్రహ్మ వేద క్షత్రం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః క్షత్రం వేద లోకాస్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో లోకాన్వేద దేవాస్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో దేవాన్వేద వేదాస్తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో వేదాన్వేద భూతాని తం పరాదుర్యోఽన్యత్రాత్మనో భూతాని వేద సర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః సర్వం వేదేదం బ్రహ్మేదం క్షత్రమిమే లోకా ఇమే దేవా ఇమే వేదా ఇమాని సర్వాణి భూతానీదగ్ం సర్వం యదయమాత్మా ॥ ౭ ॥ స యథా దున్దుభేర్హన్యమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ దున్దుభేస్తు గ్రహణేన దున్దుభ్యాఘాతస్య వా శబ్దో గృహీతః ॥ ౮ ॥ స యథా శఙ్ఖస్య ధ్మాయమానస్య న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ శఙ్ఖస్య తు గ్రహణేన శఙ్ఖధ్మస్య వా శబ్దో గృహీతః ॥ ౯ ॥ స యథా వీణాయై వాద్యమానాయై న బాహ్యాఞ్ఛబ్దాఞ్ఛక్నుయాద్గ్రహణాయ వీణాయై తు గ్రహణేన వీణావాదస్య వా శబ్దో గృహీతః ॥ ౧౦ ॥ స యథార్ద్రైధాగ్నేరభ్యాహితస్య పృథగ్ధూమా వినిశ్చ

రంత్యేవంవాఅరే౽స్యమహతోభూతస్యనిఃశ్వసితమేతద్యదృగ్వేదోయజు
ర్వేదస్సామవేదో౽థర్వాఙ్గిరసఇతిహాసఃపురాణంవిద్యా ఉపనిషదశ్శ్లో
కాస్సూత్రాణ్యనువ్యాఖ్యానానివ్యాఖ్యానాన్యిష్టగ్ం హుతమాశితంపాయిత
మయంచలోకః పరశ్చలోకస్సర్వాణిచభూతాన్యస్యైవైతాని సర్వాణిని
శ్వసితాని॥౧౧॥ సయథాసర్వాసామపాగ్ం సముద్రఏకాయనమేవగ్ం సర్వే
షాగ్ం స్పర్శానాన్త్వగేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రసానాంజిహ్వైకాయ
నమేవగ్ం సర్వేషాంగన్ధానాం నాసికేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం రూపా
ణాంచక్షురేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం శబ్దానాగ్ం శ్రోత్ర మేకాయన మే
వగ్ం సర్వేషాగ్ం సంకల్పానాంమనఏకాయనమేవగ్ం సర్వాసాంవిద్యానాగ్ం
హృదయమేకాయనమేవగ్ం సర్వేషాగ్ం కర్మణాగ్ం హస్తావేకాయనమేవగ్ం
సర్వేషామానన్దానాముపస్థఏకాయనమేవగ్ం సర్వేషాంవిసర్గాణాగ్ం పా
యురేకాయనమేవగ్ం సర్వేషామధ్వనాంపాదావేకాయనమేవగ్ం సర్వే
షాంవేదానాగ్ం వాగేకాయనం॥౧౨॥ సయథాసైన్ధవఘనో౽నన్తరో౽బా
హ్యఃకృత్స్నో రసఘనఏవైవంవాఅరే౽యమాత్మా౽నన్తరో౽బాహ్యఃకృ
త్స్నః ప్రజ్ఞానఘన ఏవైతేభ్యోభూతేభ్యస్సముత్థాయతాన్యేవానువిన
శ్యతినప్రేత్యసంజ్ఞాస్తీత్యరే బ్రవీమీతిహోవాచయాజ్ఞవల్క్యః॥౧౩॥సా
హోవాచమైత్రేయ్యత్రైవమాభగవాన్మోహాన్తమాపీపిపన్నవాఅహమి
మంవిజానామీతి సహోవాచనవాఅరే౽హంమోహంబ్రవీమ్యవినాశీవా
అరే౽యమాత్మా౽నుచ్ఛిత్తిధర్మా॥ ౧౪ ॥ యత్రహిద్వైతమివభవతితదిత
రఇతరంపశ్యతితదితరఇతరంజిఘ్రతితదితరఇతరగ్ం రసయతేతదితరఇతర
మభివదతితదితరఇతరగ్ం శృణోతితదితరఇతరంమనుతేతదితరఇతరగ్ం స్పృ
శతితదితరఇతరంవిజానాతియత్రత్వస్యసర్వమాత్మైవాభూత్తత్కేనకం
పశ్యేత్తత్కేనకం జిఘ్రేత్తత్కేనకగ్ం రసయేత్తత్కేనక మభివదేత్తత్కేన
కగ్ం శృణుయాత్తత్కేనకం మన్వీతతత్కేనకగ్ం స్పృశేత్తత్కేనకం విజానీ
యాద్యేనేదగ్ం సర్వంవిజానాతితంకేనవిజానీయాత్సఏషనేతినేత్యాత్మా౽
గృహ్యోనహిగృహ్యతే౽శీర్యోనహిశీర్యతే౽సఙ్గోనహిసజ్యతే౽సితో
నవ్యథతేనరిష్యతివిజ్ఞాతారమరేకేన విజానీయాదిత్యుక్తానుశాసనాసిమైత్రే

వ్యేతావదరే ఖల్వమృతత్వమితి హోక్త్వా యాజ్ఞవల్క్యో విజహార॥ ౧౫

అథ వంశః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః పౌతిమాష్యాత్పౌతిమాష్యో గౌపవనాద్గౌపవనః కౌశికాత్కౌశికః కౌణ్డిన్యాత్కౌణ్డిన్యః శాణ్డిల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కౌశికాచ్చ గౌతమాచ్చ గౌతమః॥ ౧ ॥ ఆగ్నివేశ్యాదాగ్నివేశ్యో గార్గ్యాద్గార్గ్యో గార్గ్యాద్గార్గ్యో గౌతమాద్గౌతమః సైతవాత్సైతవః పారాశర్యాయణాత్పారాశర్యాయణో గార్గ్యాయణాద్గార్గ్యాయణ ఉద్దాలకాయనాదుద్దాలకాయనో జాబాలాయనాజ్జాబాలాయనో మాధ్యన్దినాయనాన్మాధ్యన్దినాయనః సౌకరాయణాత్సౌకరాయణః కాషాయణాత్కాషాయణః సాయకాయనాత్సాయకాయనః కౌశికాయనేః కౌశికాయనిః॥ ౨॥ ఘృతకౌశికాద్ఘృతకౌశికః పారాశర్యాయణాత్పారాశర్యాయణః పారాశర్యాత్పారాశర్యో జాతూకర్ణ్యాజ్జాతూకర్ణ్య ఆసురాయణాచ్చ యాస్కాచ్చాసురాయణస్త్రైవణేస్త్రైవణిరౌపజన్ధనేరౌపజన్ధనిరాసురేరాసురిర్భారద్వాజాద్భారద్వాజ ఆత్రేయాదాత్రేయో మాణ్టేర్మాణ్టిర్గౌతమాద్గౌతమో గౌతమాద్గౌతమో వాత్స్యాద్వాత్స్యః శాణ్డిల్యాచ్ఛాణ్డిల్యః కైశోర్యాత్కాప్యాత్కైశోర్యః కాప్యః కుమారహారితాత్కుమారహారితో గాలవాద్గాలవో విదర్భీకౌణ్డిన్యాద్విదర్భీకౌణ్డిన్యో వత్సనపాతో బాభ్రవాద్వత్సనపాద్బాభ్రవః పథః సౌభరాత్పన్థాః సౌభరోఽయాస్యాదాఙ్గిరసాదయాస్య ఆఙ్గిరస ఆభూతేస్త్వాష్ట్రాదాభూతిస్త్వాష్ట్రో విశ్వరూపాత్త్వాష్ట్రాద్విశ్వరూపస్త్వాష్ట్రోఽశ్విభ్యామశ్వినౌ దధీచ ఆథర్వణాద్దధ్యఙ్ఙాథర్వణోఽథర్వణో దైవాదథర్వా దైవో మృత్యోః ప్రాధ్వంసనాన్మృత్యుః ప్రాధ్వంసనః ప్రధ్వంసనాత్ప్రధ్వంసన ఏకర్షేరేకర్షిర్విప్రచిత్తేర్విప్రచిత్తిర్వ్యష్టేర్వ్యష్టిః సనారోః సనారుః సనాతనాత్సనాతనః సనకాత్సనకః పరమేష్ఠినః పరమేష్ఠీ బ్రహ్మణో బ్రహ్మ స్వయమ్భు బ్రహ్మణే నమః॥ ౩

షష్ఠాధ్యాయస్సమాప్తః - ఓం తత్సత్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - సప్తమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓమ్॥ పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే। పూ
ర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ॥ ౧ ॥ ఓం౩ ఖం బ్రహ్మ। ఖం పు
రాణం వాయురం ఖమితి హ స్మాహ కౌరవ్యాయణీపుత్రో వేదోఽయం బ్రా
హ్మణా విదుర్వేదైనేన యద్వేదితవ్యమ్॥ ౧

అథ ద్వితీయం బ్రాహ్మణమ్.

త్రయాః ప్రాజాపత్యాః ప్రజాపతౌ పితరి బ్రహ్మచర్యమూషుర్దే
వా మనుష్యా అసురా ఉషిత్వా బ్రహ్మచర్యం దేవా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవాని
తి తేభ్యో హైతదక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచు
ర్దామ్యతేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి ॥ ౧ ॥ అథ హైనం మను
ష్యా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవాక్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞా
సిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దత్తేతి న ఆత్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసి
ష్టేతి॥ ౨॥ అథ హైనమసురా ఊచుర్బ్రవీతు నో భవానితి తేభ్యో హైతదేవా
క్షరమువాచ ద ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్టా౩ ఇతి వ్యజ్ఞాసిష్మేతి హోచుర్దయధ్వమితి న ఆ
త్థేత్యోమితి హోవాచ వ్యజ్ఞాసిష్టేతి తదేతదేవైషా దైవీ వాగనువదతి స్తన
యిత్నుర్దదద ఇతి దామ్యత దత్త దయధ్వమితి తదేతత్త్రయꣳ శిక్షేద్దమం దా
నం దయామితి॥ ౩

అథ తృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

ఏష ప్రజాపతిర్యద్ధృదయమేతద్బ్రహ్మైతత్సర్వం తదేతత్త్ర్యక్షరꣳ
హృదయమితి హృ ఇత్యేకమక్షరమభిహరన్త్యస్మై స్వాశ్చాన్యే చ య ఏవం

వేదదఇత్యేకమక్షరందదత్యస్మైస్వాశ్చాన్యేచయఏవంవేదయమిత్యేకమక్షరమేతిస్వర్గంలోకంయఏవంవేద॥ ౧

అథచతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

* తద్వైతదేతదేవతదాససత్యమేవసయోహైతంమహద్యక్షం ప్రథమజంవేదసత్యం బ్రహ్మేతిజయతీమాంల్లోకాఞ్జిత ఇన్న్వసావసద్యఏవమేతంమహద్యక్షం ప్రథమజంవేదసత్యం బ్రహ్మేతిసత్యగ్ంహ్యేవ బ్రహ్మ॥ ౧॥ ఆపఏవేదమగ్రఆసుస్తాఆపఃసత్యమసృజన్తసత్యం బ్రహ్మబ్రహ్మప్రజాపతిం ప్రజాపతిర్దేవాగ్ంస్తేదేవాస్సత్యమేవోపాసతే తదేతత్త్ర్యక్షరగ్ంసత్యమితిసఇత్యేకమక్షరంతీత్యేకమక్షరం యమిత్యేకమక్షరంప్రథమోత్తమే అక్షరేసత్యంమధ్యతోఽనృతం తదేతదనృతముభయతస్సత్యేన పరిగృహీతగ్ంసత్యభూయమేవభవతినైనం విద్వాగ్ంసమనృతగ్ంహినస్తి॥ ... ౨

అథపఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

తద్యత్సత్యమసౌసఆదిత్యోయఏషఏతస్మిన్మణ్డలే పురుషోయశ్చాయం దక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తావేతావన్యోన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠితౌరశ్మిభిరేషోఽస్మిన్ప్రతిష్ఠితః ప్రాణైరయ మముష్మిన్సయదోత్క్రమిష్యన్భవతి శుద్ధమేవైతన్మణ్డలంపశ్యతినైనమేతేరశ్మయః ప్రత్యాయన్తి॥ ౧॥ యఏషఏతస్మిన్మణ్డలేపురుషస్తస్యభూరితిశిరఏకగ్ంశిరఏకమేతదక్షరంభువ ఇతిబాహూద్వౌబాహూద్వేఏతే అక్షరేసువరితి ప్రతిష్ఠాద్వేప్రతిష్ఠేద్వే ఏతేఅక్షరేతస్యోపనిషదహరితిహన్తిపాప్మానంజహాతిచయఏవంవేద॥ ౨॥ యోఽయందక్షిణేఽక్షన్పురుషస్తస్యభూరితిశిరఏకగ్ంశిరఏకమేతదక్షరంభువ ఇతిబాహూద్వౌబాహూద్వేఏతే అక్షరేసువరితిప్రతిష్ఠాప్రతిష్ఠేద్వేద్వే ఏతేఅక్షరేతస్యోపనిషదహమితిహన్తిపాప్మానంజహాతిచయఏవంవేద॥ ౩

---

* సయోహైతన్మహద్యక్షమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథషష్ఠంబ్రాహ్మణమ్.

మనోమయోఽయంపురుషోభాస్సత్యస్తస్మిన్నన్తర్హృదయేయథావ్రీ
హిర్వాయవోవాసఏషసర్వస్యేశానః సర్వస్యాధిపతిస్సర్వమిదంప్రశాస్తి
యదిదంకిఞ్చ॥ ౧

అథసప్తమంబ్రాహ్మణమ్.

విద్యుద్బ్రహ్మేత్యాహుర్విదానాద్విద్యుద్విద్యత్యేనంపాప్మనోయ
ఏవంవేదవిద్యుద్బ్రహ్మేతివిద్యుద్ధ్యేవబ్రహ్మ॥ ౧

అథఅష్టమంబ్రాహ్మణమ్.

వాచంధేనుముపాసీత తస్యాశ్చత్వారఃస్తనాఃస్వాహా కారోవష
ట్కారోహన్తకారస్స్వధాకారస్తస్యాద్వౌస్తనౌదేవా ఉపజీవన్తిస్వాహా
కారంచవషట్కారంచహన్తకారంమనుష్యాస్స్వధాకారం పితరస్తస్యాః
ప్రాణఋషభోమనోవత్సః॥ ౧

అథనవమంబ్రాహ్మణమ్.

అయమగ్నిర్వైశ్వానరోయోఽయమన్తః పురుషేయేనేదమన్నంప
చ్యతేయదిదమద్యతేతస్యైషఘోషోభవతి యమేతత్కర్ణావపిధాయ శృ
ణోతిసయదోత్క్రమిష్యన్భవతినైనంఘోషగ్ంశృణోతి॥ ... ౧

అథదశమంబ్రాహ్మణమ్.

యదావైపురుషోఽస్మాల్లోకాత్ప్రైతిసవాయు మాగచ్ఛతితస్మైస
తత్రవిజిహీతేయథారథచక్రస్య ఖంతేనసఊర్ధ్వఆక్రమతేసఆదిత్యమాగ
చ్ఛతితస్మైసతత్రవిజిహీతేయథాడమ్బరస్యఖంతేనసఊర్ధ్వఆక్రమతేసచ
న్ద్రమసమాగచ్ఛతి తస్మైసతత్రవిజిహీతేయథాదున్దుభేఃఖంతేనసఊర్ధ్వ
ఆక్రమతేసలోకమాగచ్ఛత్యశోకమహిమంతస్మిన్వసతిశాశ్వతీస్సమాః॥ ౧॥
ఏతద్వైపరమంతపోయద్వ్యాహితస్తప్యతేపరమగ్ంహైవలోకంజయతియ

అథఏకాదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఏవంవేదైతద్వైపరమం తపోయం ప్రేతమరణ్యగ్ హరన్తిపరమగ్ హైవ లోకంజయతి యఏవంవేదైతద్వైపరమంతపోయం ప్రేతమగ్నావభ్యాదధతిపరమగ్ హైవలోకంజయతియఏవంవేద॥ ౧

అథద్వాదశం బ్రాహ్మణమ్.

అన్నం బ్రహ్మేత్యేకఆహుస్తన్నతథాపూయతివాఅన్నమృతే ప్రాణాత్ప్రాణోబ్రహ్మేత్యేక ఆహుస్తన్నతథాశుష్యతివై ప్రాణ ఋతేఽన్నాదేతేహత్వేవదేవతే ఏకధాభూయంభూత్వా పరమతాంగచ్ఛతస్తద్ధస్మాహ ప్రాతృదః పితరంకిగ్ స్విదేవైవంవిదుషేసాధుకుర్యాంకిమేవాస్మా అసాధుకుర్యామితిసహస్మాహపాణినా మా ప్రాతృదకస్త్వేనయోరేకధాభూయంభూత్వా పరమతాంగచ్ఛతీతితస్మా ఉహైతదువాచవీత్యన్నం వైవిఅన్నేహీమాని సర్వాణిభూతానివిష్టానిరమితి ప్రాణోవైరం ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతాని రమన్తేసర్వాణిహవాఅస్మిన్భూతాని విశన్తి సర్వాణిభూతానిరమన్తేయఏవంవేద॥ ౧

అథత్రయోదశం బ్రాహ్మణమ్.

ఉక్థం ప్రాణోవా ఉక్థం ప్రాణోహీదగ్ సర్వముత్థాపయత్యుద్ధాస్మాదుక్థవిద్వీరస్తిష్ఠత్యుక్థస్యసాయుజ్యగ్ సలోకతాంజయతియఏవంవేద॥౧॥ యజుః ప్రాణోవైయజుః ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతానియుజ్యన్తేయుజ్యన్తేహాస్మైసర్వాణిభూతాని శ్రైష్ఠ్యాయయజుషస్సాయుజ్యగ్ సలోకతాంజయతియఏవంవేద॥ ౨॥ సామ ప్రాణోవైసామ ప్రాణేహీమానిసర్వాణిభూతాని సమ్యఞ్చిసమ్యఞ్చిహాస్మైసర్వాణిభూతాని శ్రైష్ఠ్యాయకల్పన్తేసామ్నస్సాయుజ్యగ్ సలోకతాంజయతియఏవంవేద॥ ౩ ॥ క్షత్రం ప్రాణోవైక్షత్రం ప్రాణోహివైక్షత్రంత్రాయతేహైనం ప్రాణఃక్ష

ణితోః ప్రక్షత్రమత్రమాప్నోతిక్షత్రస్య సాయుజ్యగ్ం సలోకతాంజయతి యఏవంవేద॥ ౪

అథచతుర్దశంబ్రాహ్మణమ్

భూమిరన్తరిక్షంద్యౌరిత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ంహవాఏకంగాయత్రై పదమేతదుహైవాస్యా ఏతత్సయావదేషుత్రిషులోకేషు తావద్ధజయతియోస్యాఏతదేవంపదంవేద॥ ౧॥ ఋచోయజూగ్ంషిసామానీత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ంహవా ఏకంగాయత్రై పదమేతదుహైవాస్యాఏతత్సయావతీయంత్రయీ విద్యాతావద్ధజయతియోస్యాఏతదేవంపదంవేద॥౨॥ ప్రాణోఽపానోవ్యాన ఇత్యష్టావక్షరాణ్యష్టాక్షరగ్ంహవా ఏకంగాయత్రై పదమేతదుహైవాస్యాఏతత్సయావదిదం ప్రాణితావద్ధజయతియోస్యాఏతదేవంపదంవేదాథాస్యా ఏతదేవతురీయందర్శతంపదంపరోరజా యఏషతపతియద్వైచతుర్థంతత్తురీయం దర్శతంపదమితిదదృశ ఇవహ్యేష పరోరజాఇతిసర్వముహ్యేవైషరజ ఉపర్యుపరితపత్యేవగ్ం హైవశ్రియాయశసాతపతియోస్యాఏతదేవంపదంవేద॥ ౩ ॥ * సైషాగాయత్ర్యేతస్మిగ్ం స్తురీయేదర్శతేపదే పరోరజసిప్రతిష్ఠితాతద్వైతత్సత్యే ప్రతిష్ఠితంచక్షుర్వైసత్యంచక్షుర్హివైసత్యం తస్మాద్యదిదానీంద్వౌవివదమానావేయాతామహమదర్శమహమశ్రౌషమితి యఏవబ్రూయాదహమదర్శమితి తస్మాఏవశ్రద్దధ్యామతద్వైతత్సత్యంబలేప్రతిష్ఠితం ప్రాణోవైబలంతత్ప్రాణే ప్రతిష్ఠితం తస్మాదాహుర్బలగ్ంసత్యాదోగీయ ఇత్యేవమ్వేషాగాయత్ర్యధ్యాత్మంప్రాణే ప్రతిష్ఠితా సాహైషాగయాగ్ంస్తత్రే ప్రాణావైగయాస్తత్ప్రాణాగ్ంస్తత్రే తద్యద్గయాగ్ంస్తత్రే తస్మాద్గాయత్రీనామ సయామేవామూగ్ం సావిత్రీమన్వాహైషైవ సయస్మా అన్వాహతస్య ప్రాణాగ్ంస్త్రాయతే॥ ౪ ॥ తాగ్ంహైతామేకేసావిత్రీమనుష్టుభమన్వాహుర్వాగను

---

* తస్మాదేవశ్రద్దధ్యామేతి, బలంసత్యాదోజీయఇతి, ఏషైవసా సయస్మాఇతి, చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

ష్టుబేతద్వాచమనుబ్రూమ ఇతినతథాకుర్యాద్గాయత్రీమేవ సావిత్రీమను
బ్రూయాద్యదిహవా అప్యేవంవిద్బహ్వివప్రతిగృహ్ణాతినహైవతద్గాయ
త్ర్యా ఏకఞ్చనపదమ్ప్రతి॥ ౪॥ సయఇమాఁస్త్రీఀల్లోకాన్పూర్ణాన్ప్రతిగృ
హ్ణీయాత్సోఽస్యాఏతత్ప్రథమంపదమాప్నుయాదథయావతీయంత్రయీవి
ద్యాయస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యాఏతద్ద్వితీయంపదమాప్నుయాదథ
యావదిదంప్రాణియస్తావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్సోఽస్యాఏతత్తృతీయంప
దమాప్నుయాదథాస్యా ఏతదేవతురీయందర్శతంపదం పరోరజాయఏష
తపతినైవకేనచనాప్యంకుత ఉఏతావత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్॥ ౫॥ తస్యాఉప
స్థానంగాయత్ర్యస్యేకపదీద్విపదీత్రిపదీచతుష్పద్యపదసి నహిపద్యసేనమ
స్తేతురీయాయదర్శతాయపదాయ పరోరజసేఽసావదో మా ప్రాపదితి
యంద్విష్యాదసావస్మైకామోమాసమృద్ధీతివానహైవాస్మైసకామ ఋధ్యతే
యస్మాఏవముపముపతిష్ఠతేఽహమదః ప్రాపమితివా॥ ౬ ॥ ఏతద్ధవైతజ్జన
కోవైదేహోబుడిలమాశ్వతరాశ్విమువాచయన్నుహోతద్గాయత్రీవిద
బ్రూథా అథకథగ్ంహస్తీభూతో వహసీతిముఖగ్ంహ్యస్యాః సమ్రాణ్ణవి
దాఞ్చకారేతిహోవాచతస్యా అగ్నిరేవముఖంయదిహవా అపిబహ్వివా
గ్నావభ్యాదధతి సర్వమేవతత్సన్దహత్యేవగ్ం హైవైవంవిద్య〃 పిబహ్వి
వపాపం కురుతేసర్వమేవ తత్సమ్ప్సాయశుద్ధఃపూతోఽజరోఽమృత
సమ్భవతి॥ ౭

అథపఞ్చదశంబ్రాహ్మణమ్

* హిరణ్మయేనపాత్రేణసత్యస్యాపిహితంముఖం । తత్త్వంపూ
షన్నపావృణుసత్యధర్మాయదృష్టయే । పూషన్నేకర్షేయమసూర్యప్రా
జాపత్యవ్యూహరశ్మీన్ । సమూహతేజోయత్తేరూపంకల్యాణతమంతత్తేప
శ్యామియోఽసావసౌపురుషఃసోఽహమస్మి।వాయురనిలమమృతమథేదంభస్మా

〃 సర్వమేవతత్సంసాయేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* వాయురనిలమమృతమథేదమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

న్తగ్ం శరీరమ్ । ఓం౩ క్రతోస్మరకృతగ్ంస్మర క్రతోస్మరకృతగ్ంస్మర । అగ్నే
నయసుపథారాయే అస్మాన్విశ్వానిదేవవయునానివిద్వాన్ । యుయోధ్య
స్మజ్జుహురాణమేనోభూయిష్ఠాంతేనమఉక్తింవిధేమ॥ ... ౧

సప్తమోఽధ్యాయస్సమాప్తః - ఓంతత్సత్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్ - అష్టమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమం బ్రాహ్మణమ్.

హరిః ఓం॥ యోహవైజ్యేష్ఠంచశ్రేష్ఠంచవేదజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వా
నాంభవతి ప్రాణోవైజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చజ్యేష్ఠశ్చశ్రేష్ఠశ్చస్వానాం భవత్య
పిచయేషాంబుభూషతియఏవంవేద ॥ ౧ ॥ యోహవైవసిష్ఠాంవేదవసిష్ఠః
స్వానాంభవతివాగ్వైవసిష్ఠావసిష్ఠస్స్వానాంభవత్యపిచయేషాంబుభూ
షతియఏవంవేద॥ ౨ ॥ యోహవైప్రతిష్ఠాంవేదప్రతితిష్ఠతిసమే ప్రతితిష్ఠతి
దుర్గేచక్షుర్వైప్రతిష్ఠాచక్షుషాహి సమేచదుర్గేచ ప్రతితిష్ఠతి ప్రతితిష్ఠతి స
మే ప్రతితిష్ఠతిదుర్గేయఏవంవేద॥ ౩॥ యోహవైసమ్పదంవేదసగ్ంహాస్మైపద్య
తేయంకామం కామయతేశ్రోత్రంవైసమ్పత్ శ్రోత్రేహీమే సర్వేవేదాఅ
భిసమ్పన్నాః సగ్ంహాస్మైపద్యతేయంకామంకామయతేయఏవంవేద॥ ౪॥ యో
హవాఆయతనంవేదాయతనగ్ం స్వానాంభవత్యాయతనం జనానాంమనో
వాఆయతనమాయతనగ్ంస్వానాంభవత్యాయతనంజనానాంయఏవంవేద ॥
౫ ॥ యోహవైప్రజాపతింవేదప్రజాయతేహ ప్రజయా పశుభీరేతోవైప్ర
జాపతిః ప్రజాయతేహ ప్రజయాపశుభిర్యఏవంవేద॥ ౬ ॥ తేహేమే ప్రా

ణా అహగ్ శ్రేయసే వివదమానా బ్రహ్మ జగ్ముస్తద్ధోచుః కో నో వసిష్ఠ ఇతి తద్
హోవాచ యస్మిన్వ ఉత్క్రాన్త ఇదగ్ శరీరం పాపీయో మన్యతే స వో వసి
ష్ఠ ఇతి॥ ౭॥ వాగ్ఘోచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశక
త మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా కలా అవదన్తో వాచా ప్రాణన్తః ప్రా
ణేన పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమా
నా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ వాక్॥ ౮॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సం
వత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్య
థాన్ధా అపశ్యన్తశ్చక్షుషా ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్త
శ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్ర
వివేశ హ చక్షుః॥ ౯॥ శ్రోత్రగ్ హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగ
త్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా బధిరా అశృణ్వన్త
శ్శ్రోత్రేణ ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా విద్వాగ్ం
సో మనసా ప్రజాయమానా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రం॥ ౧౦॥
మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృ
తే జీవితుమితి తే హోచుర్యథా ముగ్ధా అవిద్వాగ్ంసో మనసా ప్రాణన్తః
ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణ ప్రజాయమా
నా రేతసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివేశ హ మనః॥ ౧౧॥ రేతో హోచ్చక్రామ త
త్సంవత్సరం ప్రోష్యాగత్యోవాచ కథమశకత మదృతే జీవితుమితి తే హోచు
ర్యథా క్లీబా అప్రజాయమానా రేతసా ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా ప
శ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణ విద్వాగ్ంసో మనసైవమజీవిష్మేతి ప్రవివే
శ హ రేతః॥ ౧౨॥ అథ హ ప్రాణ ఉత్క్రమిష్యన్యథా మహాసుహయః సై
న్ధవః పడ్వీశశఙ్కూన్త్సంబృహేదేవగ్ హైవేమాన్ప్రాణాన్త్సం బబర్హ తే
హోచుర్మా భగవ ఉత్క్రమీర్న వై శక్ష్యామస్త్వదృతే జీవితుమితి తస్యో మే బ
లిం కురుతేతి తథేతి॥ ౧౩॥ సా హ వాగువాచ యద్వా అహం వసిష్ఠాస్మి త్వం
తద్వసిష్ఠోసీతి యద్వా అహం ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠోసీతి చక్షుర్యద్వా
అహగ్ం సమ్పదస్మి త్వం తత్సమ్పదసీతి శ్రోత్రం యద్వా అహమాయతనమస్మి

త్వంతదాయతనమసీతి మనోయద్వాఅహంప్రజాతిరస్మీత్వం తత్ప్రజాతిర సీతిరేతస్తస్యోమేకిమన్నంకింమేవాస ఇతియదిదంకించాశ్వభ్య ఆక్రిమిభ్యఆ కీటపతఙ్గేభ్యస్తత్తేఽన్నమాపోవాసఇతినహవా అస్యానన్నంజగ్ధంభవతినా నన్నంప్రతిగృహీతం యఏవమేతదనస్యాన్నంవేదతద్విద్వాగ్ంసః శ్రోత్రి యాఅశిష్యన్తఆచామన్త్యశిత్వాచాచామన్త్యే తమేవతదనమనగ్నంకుర్వ న్తోమన్యన్తే॥ ౧౪

—అథద్వితీయంబ్రాహ్మణమ్.—

* శ్వేతకేతుర్హ్వాఆరుణేయః పఞ్చాలానాంపరిషదమా జగామస ఆజగామజైబలింప్రవాహణం పరిచారయమాణం తముదీక్ష్యాభ్యువాదకు మారా౩ఇతిసభో౩ఇతిప్రతిశుశ్రావానుశిష్టోన్వసిపిత్రేత్యోమితిహోవా చ॥ ౧॥ వేత్థయథేమాః ప్రజాఃప్రయత్యోవిప్రతిపద్యన్తా౩ఇతినేతిహో వాచవేత్థోయథేమం లోకంపునరాపద్యన్తా౩ఇతినేతిహోవాచ వేత్థోయ థాఽసౌలోకఏవంబహుభిః పునఃపునఃప్రయద్భిర్నసమ్పూర్యతా౩ఇతినే తిహోవాచవేత్థోయతిథ్యా మాహుత్యాగ్ హుతాయామాపః పురుషవా చోభూత్వాసముత్థాయవదన్తీ౩ ఇతినేతిహైవోవాచవేత్థో దేవయానస్య వాపథఃప్రతిపదం పితృయాణస్యవాయత్కృత్వాదేవయానంవాపన్థానం ప్రతిపద్యన్తే పితృయాణంవాపిహినఋషేర్వచశ్శ్రుతం। ద్వేసృతీఅశృ ణవంపితౄణామహందేవానాముతమర్త్యానాం। తాభ్యామిదంవిశ్వమే జత్సమేతియదన్తరా పితరంమాతరంచేతి। నాహమతఏకంచనవేదేతిహో వాచ॥ ౨॥ అథైనంవసత్యోపమన్త్రయాఞ్చక్రేఽనాదృత్యవసతింకుమా రఃప్రదుద్రావసఆజగామపితరంతగ్ హోవాచేతివావకిలనోభవాన్పు రానుశిష్టానవోచఇతికథగ్ సుమేధఇతిపఞ్చమాప్రశ్నాన్రాజన్య బన్ధుర ప్రాక్షీత్తతోనైకఞ్చనవేదేతికతమేతఇతీమఇతిహప్రతీకాన్యుదాజహార॥ ౩॥ సహోవాచతథానస్త్వంతాతజానీథాః యథాయదహంకించనవేద

---

* పాఞ్చాలానాంపరిషదమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సర్వమహంతతుభ్యమవోచంప్రైహితుతత్ర ప్రతీత్యబ్రహ్మచర్యంవత్స్యా
వఇతిభవానేవగచ్ఛత్వితిసఆజగామగౌతమోయత్ర ప్రవాహణస్యజైబలేరా
సతస్మాఆసనమాహృత్యోదక మాహారయాఞ్చకారాథహాస్మా అర్ఘ్యం
చకారతగ్ంహోవాచ వరంభగవతేగౌతమాయదద్మఇతి॥ ౪॥ సహోవాచ
ప్రతిజ్ఞాతోమ ఏషవరోయాంతుకుమారస్యాన్తేవాచమభాషథాస్తామేవమే
బ్రూహీతి॥ ౫ ॥ సహోవాచదైవేషువైగౌతమోతద్వరేషుమానుషాణాం
బ్రూహీతి ॥ ౬ ॥ సహోవాచవిజ్ఞాయతేహాస్తిహిరణ్యస్యాపాత్తంగోఅ
శ్వానాందాసీనాంప్రవారాణాంపరిధానస్యమానోభవాన్ బహోరనన్త
స్యాపర్యన్తస్యాభ్యవదాన్యోభూదితిసవైగౌతమతీర్థేనేచ్ఛాసా ఇత్యుపైమ్య
హంభవన్తమితివాచాహస్మైవపూర్వఉపయన్తిసహోపాయనకీర్త్యోవాస॥
౭॥ సహోవాచతథానస్త్వంగౌతమమాపరాధాస్తవచపితామహాయ
థేయంవిద్యేతః పూర్వంనకస్మిగ్ంశ్చనబ్రాహ్మణఉవాసతాంత్వహంతు
భ్యంవక్ష్యామికోహిత్వైవంబ్రువన్తమర్హతిప్రత్యాఖ్యాతుమితి॥ ౮॥ అసౌ
వైలోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్యాదిత్యఏవసమిద్రశ్మయోధూమోహరర్చిర్దిశోఙ్గా
రాఅవాన్తరదిశోవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వతి
తస్యాఆహుత్యైసోమోరాజాసమ్భవతి॥ ౯ ॥ పర్జన్యోవాఅగ్నిర్గౌతమత
స్యసంవత్సరఏవసమిదభ్రాణిధూమోవిద్యుదర్చిరశని రఙ్గారాహ్రాదున
యోవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాస్సోమగ్ంరాజానంజుహ్వతి త
స్యాఆహుత్యైవృష్టిస్సమ్భవతి॥ ౧౦॥ అయంవైలోకోఽగ్నిర్గౌతమతస్యపృథి
వ్యేవసమిదగ్నిర్ధూమోరాత్రిరర్చిశ్చన్ద్రమా అఙ్గారానక్షత్రాణి విస్ఫులి
ఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవావృష్టింజుహ్వతితస్యా ఆహుత్యాఅన్నగ్ంస
మ్భవతి॥౧౧॥ పురుషోవాఅగ్నిర్గౌతమతస్యవ్యాత్తమేవసమిత్ప్రాణోధూ
మోవాగర్చిశ్చక్షురఙ్గారాశ్శ్రోత్రంవిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవా
అన్నంజుహ్వతితస్యా ఆహుత్యైరేతస్సమ్భవతి॥ ౧౨ ॥ యోషావాఅగ్ని
ర్గౌతమతస్యాఉపస్థఏవసమిల్లోమానిధూమోయోనిరర్చిర్యదన్తఃకరోతితేఙ్గా
రా అభినన్దావిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవారేతోజుహ్వతి త

స్యాఆహుత్యై పురుషస్సమ్భవతి సజీవతియావజ్జీవత్యథ యదామ్రియతే॥
౧౩ ॥ అథైనమగ్నయేహరన్తితస్యాగ్నిరేవాగ్నిర్భవతి సమిత్సమిద్ధూమో
ధూమోఽర్చిరర్చిరఙ్గారా అఙ్గారావిస్ఫులిఙ్గావిస్ఫులిఙ్గాస్తస్మిన్నేతస్మిన్న
గ్నౌదేవాఃపురుషంజుహ్వతి తస్యాఆహుత్యైపురుషోభాస్వర వర్ణస్సమ్భవ
తి॥ ౧౪ ॥ *తేయఏవమేతద్విదుఃయేచామీఅరణ్యేశ్రద్ధాగ్ం సత్యముపాస
తేతేఽర్చిరభిసమ్భవన్తి అర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్య
మాణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసానుదఙ్ఙాదిత్యఏతిమాసేభ్యో దేవలోకందేవ
లోకాదాదిత్యమాదిత్యాద్వైద్యుతంతాన్వైద్యుతాత్పురుషోమానస సఏ
త్యబ్రహ్మలోకాన్గమయతితేషు బ్రహ్మలోకేషుపరాః పరావతోవసన్తితే
షాంనపునరావృత్తిః॥౧౫॥అథయేయజ్ఞేదానేనతపసాలోకాఞ్జయన్తితేధూ
మమభిసమ్భవన్తిధూమాద్రాత్రిగ్ం రాత్రేరపక్షీయమాణపక్షమపక్షీయమా
ణపక్షాద్యాన్ షణ్మాసాన్దక్షిణాదిత్యఏతిమాసేభ్యఃపితృలోకంపితృ
లోకాచ్చన్ద్రంతేచన్ద్రం ప్రాప్యాన్నంభవన్తితాగ్ం స్తత్ర దేవాయథాసో
మగ్ం రాజానమాప్యాయస్వాపక్షీయస్వేత్యేవమేనాగ్ం స్తత్ర భక్షయన్తితే
షాంయదాతత్పర్యవైత్యథేమ మేవాకాశమభినిష్పద్యన్త ఆకాశాద్వాయుం
వాయోర్వృష్టింవృష్టేఃపృథివీంతే పృథివీం ప్రాప్యాన్నం భవన్తితేపునః
పురుషాగ్నౌహూయన్తేతతోయోషాఽగ్నౌజాయన్తే„ తేలోకాన్ప్రత్యు
త్థాయినస్తఏవమేవానుపరివర్తన్తేఽథయఏతౌపన్థానౌనవిదుస్తేకీటాః పత
ఙ్గాయదిదందన్దశూకమ్॥ ౧౬

అథతృతీయం బ్రాహ్మణమ్.

సయః కామయేతమహత్ప్రాప్నుయామిత్యుదగయనఆపూర్యమాణ
పక్షస్యపుణ్యాహేద్వాదశాహముపసద్వ్రతీభూత్వా ఔదుమ్బరేకగ్ంసే
చమసేవాసర్వౌషధం ఫలానీతిసమ్భృత్యపరిసమూహ్య పరిలిప్యాగ్నిము

* పరాఃపరావన్తఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.
„ తేలోకప్రత్యుత్థాయినఇతిశాఙ్కరఃపాఠః.

పసమాధాయ పరిస్తీర్యావృతాజ్యగ్ సగ్స్కృత్యపుగ్ సానక్షత్రేణమ
న్థగ్ సన్నీయజుహోతి । యావన్తోదేవాస్త్వయిజాత వేదస్తిర్యఞ్చోఘ్న
న్తిపురుషస్య కామాన్ తేభ్యోహంభాగధేయంజుహోమి తే మాతృప్తాస్స
ర్వైః కామైస్తర్పయన్తుస్వాహా। యాతిరశ్చీనిపద్యతేఽహంవిధరణీఇతి। తాం
త్వాఘృతస్యధారయాయజేసగ్ రాధనీమహగ్ స్వాహా॥౧॥ జ్యేష్ఠాయస్వా
హా శ్రేష్ఠాయస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వా మన్థేసగ్ స్రవమవనయతి ప్రాణా
యస్వాహావసిష్ఠాయైస్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వామన్థేసగ్ స్రవమ వనయతి
వాచేస్వాహాప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవన
యతిచక్షుషే స్వాహాసమ్పదేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవ
నయతిశ్రోత్రాయస్వాహాఆయతనాయస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్
స్రవమవనయతి మనసేస్వాహాప్రజాత్యైస్వాహేత్యగ్నౌ హుత్వామన్థే
సగ్ స్రవమవనయతి రేతసేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయ
తి॥౨॥ అగ్నయేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిసోమా
యస్వా హేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిభూస్స్వాహేత్య
గ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిభువస్స్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామ
న్థేసగ్ స్రవమవనయతిసువస్స్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమ
వనయతిభూర్భువస్సువస్స్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయ
తిబ్రహ్మణేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిక్షత్త్రాయ
స్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిభూతాయస్వాహేత్య
గ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతిభవిష్యతేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వా
మన్థేసగ్ స్రవమవనయతివిశ్వాయస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్ర
వమవనయతిసర్వాయస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతి
ప్రజాపతయేస్వాహేత్యగ్నౌహుత్వామన్థేసగ్ స్రవమవనయతి। ౩॥ అ
థైనమభిమృశతి భ్రమదసిజ్వలదసిపూర్ణమసిప్రస్తబ్ధమస్యేకసభమసిహింకృ
తమసిహింక్రియమాణమస్యుద్గీథమసిఉద్గీయమానమసిశ్రావితమసిప్ర
త్యాశ్రావితమస్యార్ద్రే సన్దీప్తమసివిభూరసి ప్రభూరస్యన్నమసిజ్యోతిరసి
నిధనమసిసంవర్గోఽసీతి॥౪॥ అథైనముద్యచ్ఛత్యామగ్ స్యామగ్ హి తేమహి

సహి రాజేశానోఽధిపతిః సమాగ్ రాజేశానోఽధిపతింకరోత్వితి॥ ౫॥ అథై
నమాచామతి తత్సవితుర్వరేణ్యం మధువాతా ఋతాయతే మధుక్షరన్తిసిన్ధవః
మాధ్వీర్నస్సన్త్వోషధీర్భూస్స్వాహా। భర్గో దేవస్యధీమహి మధునక్తముతో
షసో మధుమత్పార్థివగ్ రజః మధు ద్యౌరస్తు నః పితా భువస్స్వాహా। ధియో
యోనః ప్రచోదయాత్ మధుమాన్నో వనస్పతిర్మధుమాగ్ అస్తు సూర్యః మా
ధ్వీర్గావో భవన్తు నస్స్వస్స్వాహేతి। సర్వాంచ సావిత్రీమన్వాహ సర్వా
శ్చ మధుమతీరహమేవేదగ్ సర్వం భూయాసం భూర్భువస్స్వస్స్వాహేత్య
న్తత ఆచమ్య పాణీ ప్రక్షాల్య జఘనేనాగ్నిం ప్రాక్ఛిరాస్సంవిశతి ప్రాతరా
దిత్యముపతిష్ఠతే దిశామేకపుణ్డరీకమస్యహం మనుష్యాణామేకపుణ్డరీకం భూ
యాసమితి యథేతమేత్య జఘనేనాగ్నిమాసీనో వగ్ శం జపతి॥ ౬ ॥ తగ్ హైత
ముద్దాలక ఆరుణిర్వాజసనేయాయ యాజ్ఞవల్క్యాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవా
చాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః ప
లాశానీతి॥ ౭॥ ఏతము హైవ వాజసనేయో యాజ్ఞవల్క్యో మధుకాయ పైం
గ్యాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్
ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి॥ ౮॥ ఏతము హైవ మధుకః పైఙ్గ్యశ్చూ
లాయ భాగవిత్తయేఽన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషి
ఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ౯ ॥ ఏతము హైవ చూ
లో భాగవిత్తిర్జానకయ ఆయస్థూణాయాన్తేవాసిన ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్
శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహేయుః పలాశానీతి॥ ౧౦॥
ఏతము హైవ జానకిరాయస్థూణః సత్యకామాయ జాబాలాయాన్తేవాసిన
ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరోహే
యుః పలాశానీతి॥ ౧౧ ॥ ఏతము హైవ సత్యకామో జాబాలోఽన్తేవాసిభ్య
ఉక్త్వోవాచాపి య ఏనగ్ శుష్కే స్థాణౌ నిషిఞ్చేజ్జాయేరఞ్ఛాఖాః ప్రరో
హేయుః పలాశానీతి తమేతం నాపుత్రాయ వాఽనన్తేవాసినే వా బ్రూ
యాత్॥ ౧౨॥ * చతురౌదుమ్బరో భవత్యౌదుమ్బరస్స్రువ ఔదుమ్బరశ్చమ

* తాః పిష్ట్వా దధినీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సఔదుమ్బరఇధ్మఔదుమ్బర్యావుపమన్థన్యౌ దశగ్రామ్యాణిధాన్యానిభవన్తి
వ్రీహియవాస్తిలమాషాఅణుప్రియఙ్గవోగోధూమాశ్చమసూరాశ్చఖల్వాశ్చ
ఖలకులాశ్చతాన్పిష్టాన్దధినిమధునిఘృతఉపసిఞ్చత్యాజ్యస్యజుహోతి॥

అథచతుర్థం బ్రాహ్మణమ్.

ఏషాంవైభూతానాంపృథివీరసఃపృథివ్యా ఆపోఽపామోషధయఓ
షధీనాంపుష్పాణిపుష్పాణాంఫలానిఫలానాంపురుషఃపురుషస్య రేతః॥౧॥ *
సహప్రజాపతిరీక్షాఞ్చక్రేహన్తాస్మైప్రతిష్ఠాంకల్పయానీతి సస్త్రియగ్ం
ససృజేతాగ్ంసృష్ట్వాఽధఉపాస్తతస్మాత్స్త్రియమధఉపాసీతసఏతంప్రా
ఞ్చంగ్రావాణమాత్మనఏవసముదపారయత్తేనైనామభ్యసృజత్॥ ౨॥ „ త
స్యావేదిరుపస్థోలోమానిబర్హిశ్చర్మాధిషవణేసమిద్ధోమధ్యతస్తౌముష్కౌస
యావాన్ హవైవాజపేయేనయజమానస్యలోకోభవతితావానస్యలోకో
భవతియఏవంవిద్వానధోపహాసంచరత్యాసాగ్ంస్త్రీణాగ్ం సుకృతంవృ
ఙ్క్తేఽథయఇదమవిద్వానధోపహాసంచరత్యస్యస్త్రియఃసుకృతంవృఞ్జతే॥
౩॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వానుద్దాలకఆరుణిరాహైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్నాకో
మౌద్గల్యఆహైతద్ధస్మవైతద్విద్వాన్కుమారహారితఆహబహవోమర్యాబ్రా
హ్మణాయనానిరిన్ద్రియావిసుకృతోఽస్మాల్లోకాత్ప్రయన్తి యఇదమవి
ద్వాగ్ంసోఽధోపహాసంచరన్తీతిబహువా ఇదగ్ంసుప్తస్యవాజాగ్రతోవారే
తస్స్కన్దతి॥ ౪ ॥ తదభిమృశేదనువామన్త్రయేతయన్మేఽద్యరేతఃపృథివీమ
స్కాన్త్సీద్యదోషధీరప్యసరద్యదపః। ఇదమహంతద్రేతఆదదే। పునర్మా
మైత్విన్ద్రియంపునస్తేజఃపునర్భగః। పునరగ్నిర్ధిష్ణియాయథాస్థానంకల్పన్తా
మిత్యనామికాఙ్గుష్ఠాభ్యామాదాయాన్తరేణస్తనౌవాభ్రువౌవానిమృజ్యాత్॥
౫॥అథయద్యుదకఆత్మానంపరిపశ్యేత్తదభిమన్త్రయేతమయితేజఇన్ద్రియం
యశోద్రవిణగ్ం సుకృతమితిశ్రీర్హవాఏషాస్త్రీణాం యన్మలోద్వాసాస్త

---

* స్త్రియమధఉపాసతేఇతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

„ మధ్యతస్తౌవితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్మాన్మలోద్వాససం యశస్వినీమభిక్రమ్యోపమన్త్రయేత॥ ౬॥ సాచేదస్మై
నదద్యాత్కామమేనామవక్రీణీయాత్ సాచేదస్మైనైవ దద్యాత్కామమే
నాం యష్ట్యా వా పాణినా వోపహత్యాతిక్రామేదిన్ద్రియేణ తే యశసా య
శ ఆదదయిత్యయశా ఏవ భవతి॥ ౭॥ సాచేదస్మై దద్యాదిన్ద్రియేణ తే యశసా
యశ ఆదధామీతి యశస్వినావేవ భవతః॥ ౮॥ స యామిచ్ఛేత్కామయేత మే
తి తస్యామర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ం సన్ధాయోపస్థమస్యా అభిమృశ్య జపేత్
అంగాదంగాత్సమ్భవసి హృదయాదధిజాయసే । స త్వమఙ్గకషాయోఽసి దిగ్ధవి
ద్ధామివ మాదయేమామమూం మయీతి॥ ౯॥ అథ యామిచ్ఛేన్న గర్భం దధీతే
తి తస్యామర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ం సన్ధాయాభిప్రాణ్యాపాన్యాదిన్ద్రియే
ణ తే రేతసా రేత ఆదద ఇత్యరేతా ఏవ భవతి॥ ౧౦ ॥ అథ యామిచ్ఛేద్దధీతేతి త
స్యామర్థం నిష్ఠాయ ముఖేన ముఖగ్ం సన్ధాయాపాన్యాభిప్రాణ్యాదిన్ద్రియేణ
తే రేతసా రేత ఆదధామీతి గర్భిణ్యేవ భవతి॥ ౧౧ ॥ అథ యస్య జాయాయై జా
రస్స్యాత్తం చేద్ద్విష్యాదామపాత్రేఽగ్నిముపసమాధాయ ప్రతిలోమగ్ం
శరబర్హిస్తీర్త్వా తస్మిన్నేతాశ్శరభృష్టీః ప్రతిలోమాస్సర్పిషాక్తా జుహుయా
న్మమ సమిద్ధేఽహౌషీః ప్రాణాపానౌ త ఆదదేఽసావితి। మమ సమిద్ధేఽహౌషీః
పుత్రపశూగ్ంస్త ఆదదేఽసావితి। మమ సమిద్ధేఽహౌషీరిష్టాసుకృతే త ఆదదేఽ
సావితి। మమ సమిద్ధేఽహౌషీరాశాపరాకాశౌ త ఆదదేఽసావితి। స వా ఏ
ష నిరిన్ద్రియో విసుకృదస్మాల్లోకాత్ప్రైతి యమేవంవిద్బ్రాహ్మణశ్శప
తి తస్మాదేవం విచ్ఛ్రోత్రియస్య దారేణ నోపహాసమిచ్ఛేదుత హ్యేవం విత్ప
రో భవతి॥ ౧౨ ॥ అథ యస్య జాయామార్తవం విన్దేత్త్ర్యహం కగ్ంసేన పిబే
దహతవాసా నైనాం వృషలో న వృషల్యుపహన్యాత్త్రిరాత్రాన్త ఆప్లుత్య వ్రీ
హీనవఘాతయేత్॥ ౧౩॥ స య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే శుక్లో జాయేత వేదమనుబ్రు
వీత సర్వమాయురియాదితి క్షీరౌదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మన్తమశ్నీయాతా
మీశ్వరౌ జనయితవై॥ ౧౪॥ అథ య ఇచ్ఛేత్పుత్రో మే కపిలః పిఙ్గలో జాయేత
ద్వౌ వేదావనుబ్రువీత సర్వమాయురియాదితి దధ్యోదనం పాచయిత్వా సర్పిష్మ

న్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥ ౧౫॥ అథయఇచ్ఛేత్పుత్రోమేశ్యా
మోలోహితాక్షో జాయేతత్రీన్వేదానను బ్రువీత సర్వమాయురియాది
త్యుదౌదనంపాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥౧౬
అథయఇచ్ఛేద్దుహితామే పణ్డితాజాయేతసర్వమాయురియాదితి తిలౌదనం
పాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవై॥ ౧౭॥ అథయ
ఇచ్ఛేత్పుత్రోమే పణ్డితోవిగీతస్సమితింగమః శుశ్రూషితాంవాచంభాషి
తాజాయేత సర్వాన్వేదానను బ్రువీతసర్వమాయురియాదితిమాగ్ంసౌద
నంపాచయిత్వాసర్పిష్మన్తమశ్నీయాతామీశ్వరౌజనయితవా ఔక్ష్ణేనవా
ర్షభేణవా॥ ౧౮ ॥ అథాభిప్రాతరేవస్థాలీపాకావృతాజ్యంచేష్టిత్వాస్థా
లీపాకస్యోపఘాతం జుహోత్యగ్నయేస్వాహా అనుమతయేస్వాహాదేవా
యసవిత్రేసత్యప్రసవాయస్వాహేతిహుత్వోద్ధృత్యప్రాశ్యేతరస్యాః ప్ర
యచ్ఛతిప్రక్షాళ్యపాణీ ఉదపాత్రంపూరయిత్వాతేనైనాం త్రిరభ్యుక్షతి
ఉత్తిష్ఠాతోవిశ్వావసోఽన్యామిచ్ఛప్రపూర్వ్యాంసజ్జాయాం పత్యాసహే
తి॥ ౧౯ ॥ అథైనామభిపద్యతేఅమోహమస్మిసాత్వగ్ంసాత్వమస్యమోహం
సామాహమస్మిఋక్త్వంద్యౌరహంపృథివీత్వంతావేహిసగ్ంరభావహైస
హరేతోదధావహైపుగ్ంసేపుత్రాయవిత్తయఇతి॥౨౦॥ అథాస్యాఊరూ
విహాపయతి విజిహీథాంద్యావాపృథివీఇతితస్యామర్థంనిష్ఠాయ ముఖేనము
ఖగ్ంసన్ధాయత్రిరేనామనులోమామనుమార్ష్టివిష్ణుర్యోనిం కల్పయతుత్వ
ష్టారూపాణిపిగ్ంశతుఆసిఞ్చతుప్రజాపతిర్ధాతాగర్భందధాతుతే । గర్భ
న్ధేహిసినీవాలిగర్భంధేహిపృథుష్టుకే । ।గర్భంతేఅశ్వినౌదేవావాధత్తాంపు
ష్కరస్రజౌ॥ ౨౧॥ హిరణ్మయీఅరణీయాభ్యాంనిర్మన్థతామశ్వినా । తన్తే
గర్భంహవామహేదశమేమాసిసూతవే । యథాగ్నిగర్భాపృథివీయథా
ద్యౌరిన్ద్రేణగర్భిణీ । వాయుర్దిశాంయథాగర్భఏవంగర్భందధామితేఽసా
వితి॥ ౨౨॥ సోష్యన్తీమద్భిరభ్యుక్షతి। యథావాయుఃపుష్కరిణీగ్ంసమిఙ్గయ
తిసర్వతః । ఏవాతేగర్భఏజతుసహావైతుజరాయుణా । ఇన్ద్రస్యాయంవ్ర

జః కృతః సార్ధగ్ం సపరిశ్రయః । తమిన్ద్ర నిర్జహి గర్భేణ సావరాగ్ం సహేతి॥
౨౩॥ జాతేఽగ్నిముపసమాధాయాఙ్క ఆధాయ కగ్ంసే పృషదాజ్యగ్ం సన్నీయ
పృషదాజ్యస్యోపఘాతం జుహోతి । అస్మిన్ సహస్రం పుష్యాసమేధమానః
స్వే గృహే । అస్యోపసన్ద్యాం మా చ్ఛైత్సీత్ ప్రజయా చ పశుభిశ్చ స్వాహా । మ
యి ప్రాణాగ్ం స్త్వయి మనసా జుహోమి స్వాహా । యత్కర్మణాఽత్యరీరి
చం యద్వా న్యూనమిహాకరం । అగ్నిష్టత్స్విష్టకృద్విద్వాంత్స్విష్టగ్ం సుహు
తం కరోతు నస్స్వాహేతి॥ ౨౪ ॥ అథాస్య దక్షిణం కర్ణమభినిధాయ వాగ్వా
గితి త్రిః అథ దధి మధు ఘృతగ్ం సన్నీయానన్తర్హితేన జాతరూపేణ ప్రాశయ
తి । భూస్తే దధామి । భువస్తే దధామి । సువస్తే దధామి । భూర్భువస్సువస్స
ర్వం త్వయి దధామీతి॥ ౨౫ ॥ అథాస్య నామ కరోతి వేదోఽసీతి తదస్య తద్గుహ్య
మేవ నామ భవతి॥ ౨౬ ॥ అథైనం మాత్రే ప్రదాయ స్తనం ప్రయచ్ఛతి యస్తే
స్తనశ్శశయో యో మయోభూర్యో రత్నధా వసువిద్యస్సుదత్రః । యేన విశ్వా
పుష్యసి వార్యాణి సరస్వతి తమిహ ధాతవే కరితి॥ ౨౭॥ అథాస్య మాతరమభిమ
న్త్రయతే । ఇలాసి మైత్రావరుణీ వీరే వీరమజీజనత్ । సా త్వం వీరవతీ భ
వ యాస్మాన్ వీరవతోఽకరదితి । తం వా ఏతమాహురతిపితా బతాభూరతిపి
తామహో బతాభూః పరమాం బత కాష్ఠాం ప్రాపచ్ఛ్రియా యశసా బ్ర
హ్మవర్చసేన య ఏవంవిదో బ్రాహ్మణస్య పుత్రో జాయత ఇతి॥ ౨౮

అథ పఞ్చమం బ్రాహ్మణమ్.

అథ వగ్ంశః పౌతిమాషీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్ కాత్యాయనీ
పుత్రో గౌతమీపుత్రాద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపు
త్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్ర ఔపస్వస్తీపుత్రాదౌపస్వస్తీపు
త్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రః కాత్యాయనీపుత్రాత్కాత్యా
యనీపుత్రః కౌశికీపుత్రాత్కౌశికీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీ
పుత్రాచ్చ వైయాఘ్రపదీపుత్రః కాణ్వీపుత్రాచ్చ కాపీపుత్రాచ్చ కాపీ

పుత్రః॥ ౧॥ ఆత్రేయీపుత్రాదాత్రేయీపుత్రో గౌతమీపుత్రాద్గౌతమీపుత్రో భారద్వాజీపుత్రాద్భారద్వాజీపుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రో వాత్సీపుత్రాద్వాత్సీ పుత్రః పారాశరీపుత్రాత్పారాశరీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రాద్వార్కారుణీపుత్రో వార్కారుణీపుత్రాద్వార్కారుణీపుత్ర ఆర్తభాగీపుత్రాదార్తభాగీపుత్రః శౌఙ్గీపుత్రాచ్ఛౌఙ్గీపుత్రః సాఙ్కృతీపుత్రాత్సాఙ్కృతీపుత్ర ఆలమ్బాయనీపుత్రాదాలమ్బాయనీపుత్ర ఆలమ్బీపుత్రాదాలమ్బీ పుత్రో జాయన్తీపుత్రాజ్జాయన్తీపుత్రో మాణ్డూకాయనీ పుత్రాన్మాణ్డూకాయనీ పుత్రో మాణ్డూకీపుత్రాన్మాణ్డూకీపుత్రః శాణ్డిలీపుత్రాచ్ఛాణ్డిలీపుత్రో రాథీతరీ పుత్రాద్రాథీతరీపుత్రో భాలుకీపుత్రాద్భాలుకీ పుత్రః క్రౌఞ్చికీపుత్రాభ్యాం క్రౌఞ్చికీపుత్రౌ వైదృభతీ పుత్రాద్వైదృభతీపుత్రః కార్శకేయీపుత్రాత్కార్శకేయీపుత్రః ప్రాచీనయోగీపుత్రాత్ప్రాచీనయోగీపుత్రః సాఞ్జీవీపుత్రాత్సాఞ్జీవీపుత్రః ప్రాశ్నీ పుత్రాదాసురివాసినః ప్రాశ్నీపుత్ర ఆసురాయణాదాసురాయణ ఆసురేరాసురిః॥ ౨॥ యాజ్ఞవల్క్యాద్యాజ్ఞవల్క్య ఉద్దాలకాదుద్దాలకోఽరుణాదరుణ ఉపవేశేరుపవేశిః కుశ్రేః కుశ్రిర్వాజశ్రవసో వాజశ్రవా జిహ్వావతో వాధ్యోగాజ్జిహ్వావాన్ వాధ్యోగోఽసితాద్వార్షగణాదసితో వార్షగణో హరితాత్కశ్యపాద్ధరితః కశ్యపః శిల్పాత్కశ్యపాచ్ఛిల్పః కశ్యపః కశ్యపాన్నైధ్రువేః కశ్యపో నైధ్రువిర్వాచో వాగమ్భిణ్యా అమ్భిణ్యాదిత్యాదాదిత్యానీమాని శుక్లాని యజూంషి వాజసనేయేన యాజ్ఞవల్క్యేనాఖ్యాయన్తే ॥ ౩ ॥ సమానమా సాఞ్జీవీపుత్రాత్సాఞ్జీవీపుత్రో మాణ్డూకాయనేర్మాణ్డూకాయనిర్మాణ్డవ్యాన్మాణ్డవ్యః కౌత్సాత్కౌత్సో మాహిత్థేర్మాహిత్థిః వామకక్షాయణాద్వామకక్షాయణః శాణ్డిల్యాచ్ఛాణ్డిల్యో వాత్స్యాద్వాత్స్యః కుశ్రేః కుశ్రిః యజ్ఞవచసో రాజస్తమ్బా

యనాద్యజ్ఞవచారాజస్తమ్బాయనస్తురాత్కావషేయాత్తురః కావషేయః ప్రజాపతేః ప్రజాపతిర్బ్రహ్మణో బ్రహ్మస్వయమ్భు బ్రహ్మణేనమః॥ ౪

ఇతివాజసనేయకే బృహదారణ్యకేఽష్టమోఽధ్యాయః.

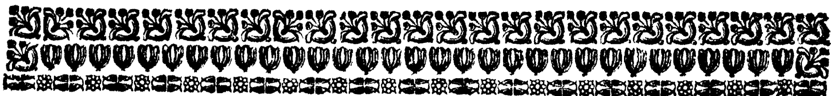
బృహదారణ్యకం సమాప్తమ్.

హరిః ఓం తత్సత్.

క్షేమాయయః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
ధామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥

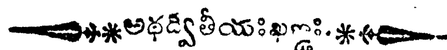
శ్రీ గురుభ్యోనమః.

ఛాందోగ్యోపనిషత్ - ప్రథమ ప్రపాఠకః.

హరిఃఓం॥ ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీత । ఓమిత్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్॥ ౧ ॥ ఏషాంభూతానాంపృథివీరసః పృథివ్యాఆపోరసః అపామోషధయోరసఓషధీనాంపురుషోరసః । పురుషస్యవాగ్రసోవాచ ఋగ్రసఋచస్సామరసస్సామ్న ఉద్గీథోరసః॥ ౨ ॥ సఏషరసానాగ్ంరసతమఃపరమఃపరార్ధ్యోఽష్టమోయదుద్గీథః॥ ౩॥ కతమాకతమర్క్కతమత్కతమత్సామకతమఃకతమఉద్గీథఇతివిమృష్టంభవతి॥ ౪॥ వాగేవర్క్ప్రాణస్సామోమిత్యేతదక్షరముద్గీథఃతద్వా ఏతన్మిథునంయద్వాక్చప్రాణశ్చర్క్చసామచ॥ ౫॥ తదేతన్మిథునమోమిత్యేతస్మిన్నక్షరేసగ్ంసృజ్యతే । యదావైమిథునౌసమాగచ్ఛతఆపయతోవైతావన్యోన్యస్యకామం॥ ౬॥ ఆపయితాహవైకామానాంభవతియఏతదేవంవిద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే॥ ౭ ॥ తద్వా ఏతదనుజ్ఞాక్షరంయద్ధికించానుజానాత్యోమిత్యేవతదాహఏషో ఏవసమృద్ధిర్యదనుజ్ఞాసమర్ధయితాహవైకామానాంభవతియఏతదేవంవిద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే॥ ౮ ॥ తేనేయంత్రయీవిద్యావర్తతేఓమిత్యాశ్రావయత్యోమితిశగ్ంసత్యోమిత్యుద్గాయత్యేతస్యైవాక్షరస్యాపచిత్యైమహిమ్నారసేన॥ ౯॥ తేనోభౌకురుతోయశ్చైతదేవంవేదయశ్చనవేదనానాతువిద్యాచావిద్యాచయదేవవిద్యయాకరోతిశ్రద్ధయోపనిషదా తదేవవీర్యవత్తరంభవతీతిఖల్వేతస్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానంభవతి॥ ... ౧౦

ఇతి ప్రథమప్రపాఠకే ప్రథమఃఖణ్డః.

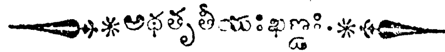

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

దేవాసురాహవైయత్ర సంయేతిరే ఉభయే ప్రాజాపత్యాస్తద్ధదే
వాఉద్గీథమాజహ్రురనేనైనానభిభవిష్యామఇతి॥ ౧॥ తేహనాసిక్యంప్రా
ణముద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్ హాసురాఃపాప్మనావివిధుః । తస్మాత్తేనో
భయంజిఘ్రతిసురభిచదుర్గన్ధిచపాప్మనాహ్యేషవిద్ధః॥ ౨ ॥ అథహవాచముద్గీ
థముపాసాఞ్చక్రిరేతాగ్ హాసురాఃపాప్మనావివిధుఃతస్మాత్తయోభయం
వదతిసత్యంచానృతంచపాప్మనాహ్యేషావిద్ధా ॥ ౩ ॥ అథహచక్షురుద్గీథ
ముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాఃపాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయంపశ్యతిద
ర్శనీయంచాదర్శనీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౪॥ అథహశ్రోత్రముద్గీ
థముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాః పాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయగ్ శృ
ణోతిశ్రవణీయంచాశ్రవణీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౫॥ అథహమ
నఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతద్ధాసురాః పాప్మనావివిధుస్తస్మాత్తేనోభయం
సఙ్కల్పతేసఙ్కల్పనీయంచాసఙ్కల్పనీయంచపాప్మనాహ్యేతద్విద్ధమ్॥ ౬॥
అథహయఏవాయంముఖ్యఃప్రాణస్తముద్గీథముపాసాఞ్చక్రిరేతగ్ హాసు
రాఋత్వావిదధ్వంసుర్యథాఽశ్మానమాఖణమృత్వావిధ్వగ్ సేతైవమ్॥ ౭॥
యథాఽశ్మానమాఖణమృత్వావిధ్వగ్ సతఏవగ్ హైవసవిధ్వగ్ సతే యఏ
వంవిదిపాపంకామయతెయశ్చైనమభిదాసతిసఏషోఽశ్మాఖణః॥ ౮॥ నైవై
తేనసురభినదుర్గన్ధివిజానాత్యపహతపాప్మాహ్యేష తేనయదశ్నాతియత్పిబ
తితేనేతరాన్ప్రాణానవతి ఏతముఏవాన్తతోఽవిత్త్వోత్క్రామతివ్యాద
దాత్యేవాన్తతఇతి॥ ౯॥ తగ్ హాఙ్గిరాఉద్గీథముపాసాఞ్చక్ర ఏతముఏవాఙ్గిర
సంమన్యన్తే। అఙ్గానాంయద్రసః॥ ౧౦ ॥ తేనతగ్ హబృహస్పతిరుద్గీథము
పాసాఞ్చక్ర ఏతముఏవబృహస్పతింమన్యన్తేవాగ్ఘిబృహతీతస్యాఏషపతిః॥
౧౧॥ తేనతగ్ హాయాస్య ఉద్గీథముపాసాఞ్చక్రఏతముఏవాయాస్యంమన్య
న్తఆస్యాద్యదయతే॥ ౧౨॥ తేనతగ్ హబకోదాల్భ్యోవిదాఞ్చకార । స
హనైమిషీయాణాముద్గాతాబభూవసహస్మైభ్యఃకామానాగాయతి॥ ౧౩॥

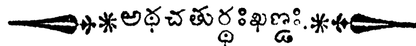
ఆగాతా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్త ఇత్యధ్యాత్మమ్॥ ౧౪

అథాధిదైవతం య ఏవాసౌ తపతి తముద్గీథముపాసీతోద్యన్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి ఉద్యగ్ँస్తమో భయమపహన్త్యపహన్తా హ వై భయస్య తమసో భవతి య ఏవం వేద॥ ౧ ॥ * సమాన ఉ ఏవాయం చాసౌ చోష్ణోऽయముష్ణోऽసౌ స్వర ఇతీమమాచక్షతే స్వర ఇతి ప్రత్యాస్వర ఇత్యముం తస్మాద్వా ఏతమిమమముం చోద్గీథముపాసీత॥ ౨ ॥ అథ ఖలు వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత యద్వై ప్రాణితి స ప్రాణో యదపానితి సోऽపానః అథ యః ప్రాణాపానయోస్సన్ధిః స వ్యానో యో వ్యానస్సా వాక్ ! తస్మాదప్రాణన్ననపానన్వాచమభివ్యాహరతి॥ ౩ ॥ యా వాక్సర్క్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నృచమభివ్యాహరతి యర్క్తత్సామ తస్మాదప్రాణన్ననపానన్సామ గాయతి యత్సామ స ఉద్గీథస్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నుద్గాయతి ॥ ౪ ॥ అతో యాన్యన్యాని వీర్యవన్తి కర్మాణి యథాऽగ్నేర్మన్థనమాజేస్సరణం దృఢస్య ధనుష ఆయమనమప్రాణన్ననపానగ్ँస్తాని కరోత్యేతస్య హేతోర్వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత॥ ౫ ॥ అథ ఖలూద్గీథాక్షరాణ్యుపాసీతోద్గీథ ఇతి ప్రాణ ఏవోత్ప్రాణేన హ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీర్వాచో హ గిర ఇత్యాచక్షతేऽన్నం థమన్నే హీదగ్ँ సర్వగ్ँ స్థితమ్॥ ౬ ॥ ద్యౌరేవోదన్తరిక్షం గీః పృథివీ థమాదిత్య ఏవోద్వాయుర్గీరగ్నిస్థగ్ँ సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో గీః ఋగ్వేదస్థం దుగ్ధేऽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహః అన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతాన్యేవం విద్వానుద్గీథాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీథ ఇతి ॥ ౭ ॥ అథ ఖల్వాశీస్సమృద్ధిరుపసరణానీత్యుపాసీత యేన సామ్నా స్తోష్యన్స్యాత్తత్సామోపధావేత్॥ ౮ ॥ యస్యామృచి తామృచం యదార్షేయం తమృషిం యాం దేవతామభిష్టోష్యన్స్యాత్తాం దేవతాముపధావేత్॥ ౯ ॥ యేన చ్ఛన్దసా స్తోష్యన్స్యాత్తచ్ఛన్ద ఉపధావేద్యేన స్తోమేన స్తోష్యమాణస్స్యా

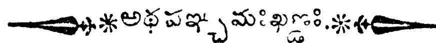
* ఇమమముం వోద్గీథమితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

త్రగ్ స్తోమముపధావేత్॥ ౧౦ ॥ యాందిశమభిష్టోష్యన్స్యాత్తాందిశముప
ధావేత్॥౧౧॥ ఆత్మానమన్తతఉపసృత్యస్తువీత కామంధ్యాయన్నప్రమత్తో
భ్యాశోహయదస్మైసకామ స్సమృధ్యేతయత్కామఃస్తువీతేతి యత్కామః
స్తువీతేతి॥ ౧౨

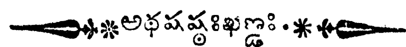
అథచతుర్థఃఖణ్డః.

ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీతోమితిహ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యా
ఖ్యానం॥ ౧ ॥ దేవావైమృత్యోర్బిభ్యతస్త్రయీంవిద్యాంప్రావిశగ్ స్తేఛ
న్దోభిరచ్ఛాదయన్యదేభిరచ్ఛాదయగ్ స్తచ్ఛన్దసాంఛన్దస్త్వం॥ ౨ ॥ తానుత
త్ర మృత్యుర్యథామత్స్యముదకేపరిపశ్యేదేవంపర్యపశ్యదృచిసామ్నియజు
షి తేనువిదిత్వోర్ధ్వా ఋచస్సామ్నోయజుషస్స్వరమేవప్రావిశన్॥ ౩॥
యదావాఋచమాప్నోత్యోమిత్యేవాతిస్వరత్యేవగ్ సామైవంయజురేషఉ
స్వరోయదేతదక్షరమేతదమృతమభయంతత్ప్రవిశ్యదేవా అమృతాఅభ
యాఅభవన్॥౪॥ సయఏతదేవంవిద్వానక్షరంప్రణౌత్యేతదేవాక్షరగ్ స్వ
రమమృతమభయంప్రవిశతితత్ప్రవిశ్య యదమృతాదేవా స్తదమృతోభవతి॥

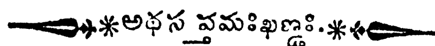

అథపఞ్చమఃఖణ్డః.

అథఖలుయఉద్గీథస్సప్రణవోయః ప్రణవస్సఉద్గీథఇత్యసౌవాఆదిత్య
ఉద్గీథఏషప్రణవఓమితిహ్యేషస్వరన్నేతి॥౧॥ ఏతముఏవాహమభ్యగాసిషం
తస్మాన్మమత్వమేకోఽసీతిహకౌషీతకిఃపుత్రమువాచ। రశ్మీగ్ స్త్వంపర్యా
వర్తయాద్బహవోవైతేభవిష్యన్తీత్యధిదైవతం॥ ౨ ॥ అథాధ్యాత్మంయఏవా
యంముఖ్యఃప్రాణస్తముద్గీథముపాసీతోమితిహ్యేషస్వరన్నేతి॥ ౩ ॥ ఏత
ముఏవాహమభ్యగాసిషం తస్మాన్మమత్వమేకోసీతిహకౌషీతకిఃపుత్రమువా
చప్రాణగ్ స్త్వంభూమానమభిగాయతాద్బహవోమేభవిష్యన్తీతి॥ ౪ ॥ అ
థఖలుయ ఉద్గీథస్సప్రణవోయః ప్రణవస్సఉద్గీథ ఇతిహోతృషదనాద్ధైవాపి
దురుద్గీథమనుసమాహరతీత్యనుసమాహరతీతి॥ ౫

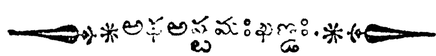

ఇయమేవర్గగ్నిస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృ
చ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయత ఇయమేవ సాఽగ్నిరమస్తత్సామ ॥౧॥ అన్తరిక్షమే
వర్గ్వాయుస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్
సామ గీయతేఽన్తరిక్షమేవ సా వాయురమస్తత్సామ ॥ ౨ ॥ ద్యౌరేవర్గాదిత
స్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయ
తే ద్యౌరేవ సాఽఽదిత్యోఽమస్తత్సామ ॥ ౩॥ నక్షత్రాణ్యేవర్క్చన్ద్రమా
స్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయ
తే నక్షత్రాణ్యేవ సా చన్ద్రమా అమస్తత్సామ ॥ ౪॥ అథ యదేతదాదిత్యస్య
శుక్లం భాస్సైవర్గథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్య
ధ్యూఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే ॥ ౫ ॥ అథ యదేవైతదా
దిత్యస్య శుక్లం భాస్సైవ సాఽథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామాథ య
ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే హిరణ్యశ్మశ్రుర్హిరణ్యకేశ ఆ
ప్రణఖాత్సర్వ ఏవ సువర్ణః ॥ ౬॥ తస్య యథా కప్యాసం పుణ్డరీకమేవమక్షిణీ త
స్యోదితి నామ స ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యో
య ఏవం వేద ॥ ౭ ॥ తస్యర్క్చ సామ చ గేష్ణౌ తస్మాదుద్గీథస్తస్మాత్త్వేవోద్గా
తైతస్య హి గాతా స ఏష యే చాముష్మాత్పరాఞ్చో లోకాస్తేషాం చేష్టే దేవ
కామానాం చేత్యధిదైవతం॥ ౮

అథాధ్యాత్మం వాగేవర్క్ప్రాణస్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూ
ఢగ్ సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ సామ గీయతే వాగేవ సా ప్రాణోఽమస్త
త్సామ॥ ౧॥ చక్షురేవర్గాత్మా సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢం సామ త
స్మాదృచ్యధ్యూఢం సామ గీయతే చక్షురేవ సాఽఽత్మాఽమస్తత్సామ॥ ౨॥ శ్రో
త్రమేవర్ఙ్మనః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢం సామ తస్మాదృచ్యధ్యూ
ఢం సామ గీయతే శ్రోత్రమేవ సా మనోఽమస్తత్సామ॥ ౩॥ అథ యదేతదక్ష్ణ

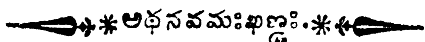
శ్శుక్లంభాస్సైవర్గథయన్నీలంపరఃకృష్ణంతత్సామతదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూ
ఢగ్ం సామతస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ం సామగీయతే అథయదేవైతదక్ష్ణః శుక్లంభా
స్సైవసాఽథయన్నీలంపరఃకృష్ణంతదమస్తత్సామ॥ ౪॥ అథయఏషోఽన్తరక్షిణిపు
రుషోదృశ్యతేసైవర్క్తత్సామతదుక్థంతద్యజుస్తద్బ్రహ్మతస్యైతస్యతదేవ
రూపంయదముష్యరూపంయావముష్యగేష్ణౌతౌగేష్ణౌయన్నామతన్నామ॥
౫॥ సఏషయేచైతస్మాదర్వాఞ్చోలోకాస్తేషాంచేష్టేమనుష్య కామానాంచే
తితద్యఇమేవీణాయాంగాయన్త్యేతంతేగాయన్తితస్మాత్తేధనసనయః॥ ౬॥
అథయఏతదేవం విద్వాన్సామగాయత్యుభౌసగాయతిసోఽమునైవ సఏషయే
చాముష్మాత్పరాఞ్చోలోకాస్తాగ్ంశ్చాప్నోతిదేవకామాగ్ంశ్చ॥ ౭॥ అథా
నేనైవయేచైతస్మాదర్వాఞ్చో లోకాస్తాగ్ంశ్చాప్నోతిమనుష్యకామాగ్ంశ్చ
తస్మాదుహైవంవిదుద్గాతాబ్రూయాత్ ॥ ౮ ॥ కంతేకామమాగాయానీ
త్యేషహ్యేవకామాగానస్యేష్టేయఏతదేవంవిద్వాన్ సామగాయతిసామ
గాయతి॥ ౯

అథ అష్టమః ఖణ్డః.

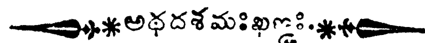
త్రయోహోద్గీథేకుశలాబభూవుశ్శిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితా
యనోదాల్భ్యఃప్రవాహణోజైవలిరితితేహోచురుద్గీథేవైకుశలాస్స్మోహ
న్తోద్గీథేకథాంవదామఇతి॥ ౧॥ తథేతిహసముపవివిశుఃసహప్రవాహణో
జైవలిరువాచ భగవన్తావగ్రేవదతాంబ్రాహ్మణయోర్వదతోర్వాచగ్ంశ్రో
ష్యామీతి॥ ౨ ॥ సహశిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితాయనందాల్భ్యమువాచహ
న్తత్వాపృచ్ఛానీతిపృచ్ఛేతిహోవాచ॥ ౩॥ కాసామ్నోగతిరితిస్వరఇతిహో
వాచస్వరస్యకాగతిరితిప్రాణఇతిహోవాచప్రాణస్య కాగతిరిత్యన్నమి
తిహోవాచాన్నస్యకాగతిరిత్యాపఇతిహోవాచ॥ ౪॥అపాంకాగతిరిత్యసౌ
లోకఇతిహోవాచ అముష్యలోకస్యకాగతిరితినస్వర్గంలోకమతి నయేదితి
హోవాచస్వర్గంలోకంవయంసామాభిసంస్థాపయామస్స్వర్గసగ్ంస్తా
వగ్ంహిసామేతి॥ ౫ ॥ తగ్ంహశిలకశ్శాలావత్యశ్చైకితాయనందాల్భ్యము

వాచా ప్రతిష్ఠితం వై కిల తే దాల్భ్య సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి॥ ౭॥ హన్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచాముష్య లోకస్య కా గతిరిత్యయం లోక ఇతి హోవాచాస్య లోకస్య కా గతిరితి న ప్రతిష్ఠాం లోకమతి నయేదితి హోవాచ ప్రతిష్ఠాం వయం లోకగ్‌ం సామాభిసగ్‌ స్థాపయామః ప్రతిష్ఠాసగ్‌ స్తావగ్‌ హి సామేతి॥ ౮ ॥ తగ్‌ హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచాన్తవద్వై కిల తే శాలావత్య సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి హన్తాహమేతద్భగవత్తో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ॥ ౯

అథ నవమః ఖణ్డః.

అస్య లోకస్య కా గతిరిత్యాకాశ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాన్యాకాశాదేవ సముత్పద్యన్త ఆకాశం ప్రత్యస్తం యన్త్యాకాశో హ్యేవైభ్యో జ్యాయానాకాశః పరాయణమ్॥ ౧ ॥ స ఏష పరోవరీయానుద్గీథస్స ఏషోఽనన్తః పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతదేవం విద్వాన్పరోవరీయాగ్‌ం సముద్గీథముపాస్తే॥ ౨॥ * తగ్‌ హైతమతిధన్వా శౌనక ఉదరశాణ్డిల్యాయోక్త్వోవాచ । యావత్త ఏనం ప్రజాయాముద్గీథం వేదిష్యన్తే పరోవరీయో హైభ్యస్తావదస్మింల్లోకే జీవనం భవిష్యతి॥ ౩ ॥ తథాఽముష్మింల్లోకే లోక ఇతి స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే పరోవరీయ ఏవ హాస్యాస్మింల్లోకే జీవనం భవతి తథాఽముష్మింల్లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి॥ ౪

అథ దశమః ఖణ్డః.

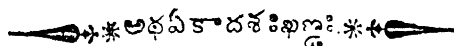
« మటచీహతేషు కురుష్వాటిక్యా సహ జాయయోషస్తిర్హ చాక్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస॥ ౧॥ స హేభ్యం కుల్మాషాన్ఖాదన్తం బిభిక్షే తగ్‌ హోవాచ । నేతోఽన్యే విద్యన్తే యచ్చ యే మ ఇమ ఉపనిహితా ఇతి॥ ౨॥ ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తానస్మై ప్రదదౌ హన్తానుపానమిత్యు

---

* యావత్త ఏనం ప్రజాయామితి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

« కురుష్వాటిక్యా సహేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

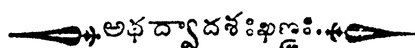
చ్ఛిష్టంవైమేపీతగ్ స్యాదితిహోవాచ॥ ౩ ॥ నస్విదేతేప్యుచ్ఛిష్టాఇతినవాఅ
జీవిష్యమిమానఖాదన్నితిహోవాచకామోమఉదపానమితి॥ ౪ ॥ సహఖా
దిత్వాఽతిశేషాఞ్జాయాయా ఆజహారసాఽగ్ర ఏవసుభిక్షా బభూవతాన్ప్రతి
గృహ్యనిదధౌ ॥ ౫ ॥ సహ ప్రాతఃసఞ్జిహానఉవాచయద్బతాన్నస్యలభేమ
హిలభేమహిధనమాత్రాగ్ం రాజాసౌయక్ష్యతేసమాసర్వైరార్త్విజ్యై
ర్వృణీతేతి॥ ౬॥ తంజాయోవాచహన్తపతఇమఏవకుల్మాషాఇతితాన్ఖాది
త్వాఽముంయజ్ఞంవితతమేయాయ ॥ ౭ ॥ తత్రోద్గాతౄనాస్తావేస్తోష్య
మాణానుపోపవివేశసహప్రస్తోతారమువాచ॥ ౮॥ ప్రస్తోతర్యాదేవతా
ప్రస్తావమన్వాయత్తాతాంచేదవిద్వాన్ప్రస్తోష్యసిమూర్ధాతేవిపతిష్యతీతి॥
౯॥ ఏవమేవోద్గాతారమువాచోద్గాతర్యాదేవతోద్గీథ మన్వాయత్తాతాం
చేదవిద్వానుద్గాస్యసిమూర్ధాతేవిపతిష్యతీతి॥౧౦॥ఏవమేవప్రతిహర్తారము
వాచప్రతిహర్తర్యా దేవతాప్రతిహారమన్వాయత్తాతాంచేదవిద్వాన్ప్ర
తిహరిష్యసిమూర్ధాతేవిపతిష్యతీతితేహ సమారతాస్తూష్ణీమాసాఞ్చక్రిరే॥

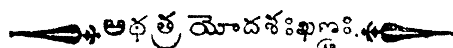
అథహైనంయజమానఉవాచభగవన్తంవాఅహంవివిదిషాణీత్యుషస్తి
రస్మిచాక్రాయణఇతిహోవాచ॥ ౧ ॥ * సహోవాచభగవన్తంవాఅహ
మేభిస్సర్వైరార్త్విజ్యైఃపర్యైషిషంభగవతోవా అహమవిత్త్యాఽన్యాన
వృషి॥ ౨ ॥ భగవాగ్ంస్త్వేవమేసర్వైరార్త్విజ్యైరితితథేత్యథతర్హ్యేతఏ
వసమతిసృష్టాస్స్తువతాంయావత్త్వేభ్యోధనందద్యాస్తావన్మమదద్యాఇతితథే
తిహయజమానఉవాచ॥౩॥ అథహైనంప్రస్తోతోపససాదప్రస్తోతర్యాదేవ
తా ప్రస్తావమన్వా యత్తాతాంచేదవిద్వాన్ ప్రస్తోష్యసి మూర్ధాతేవిపతి
ష్యతీతిమాభగవానవోచత్కతమాసాదేవతేతి॥ ౪ ॥ ప్రాణఇతిహోవా
చసర్వాణిహవాఇమానిభూతానిప్రాణమేవాభి సంవిశన్తిప్రాణమభ్యు
జ్జిహతేసైషాదేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తాతాంచేదవిద్వాన్ ప్రస్తో

* అహమవిద్యాన్యానితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

ష్యోమూర్ధాతేవ్యపతిష్యత్తథోక్తస్యమయేతి॥౫॥అథహైనముద్గాతారముపససా
దోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాంచేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా
తేవిపతిష్యతీతిమాభగవానవోచత్కతమాసాదేవతేతి॥౬॥ఆదిత్యఇతిహో
వాచసర్వాణిహవాఇమాని భూతాని ఆదిత్యముచ్చైస్సన్తంగాయన్తిసైషా
దేవతోద్గీథమన్వా యత్తాతాంచేదవిద్వానుదగాస్యో మూర్ధాతేవ్యపతిష్య
త్తథోక్తస్యమయేతి॥ ౭॥ అథహైనం ప్రతిహర్తోపససాదప్రతిహర్తర్యాదే
వతా ప్రతిహారమన్వా యత్తా తాంచెదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధాతే
విపతిష్యతీతిమాభగవానవోచత్కతమాసాదేవతేతి॥ ౮ ॥ అన్నమితిహో
వాచసర్వాణిహవాఇమానిభూతాన్యన్నమేవ ప్రతిహరమాణాని జీవన్తిసై
షాదేవతా ప్రతిహారమన్వా యత్తా తాంచేదవిద్వాన్ప్రత్యహరిష్యో మూ
ర్ధాతేవ్యపతిష్యత్తథోక్తస్యమయేతితథోక్తస్యమయేతి॥ ... ౯

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

అథాతశ్శౌవఉద్గీథస్తద్ధబకోదాల్భ్యోగ్లావోవామైత్రేయస్స్వాధ్యా
యముద్వవ్రాజ॥ ౧ ॥ తస్మైశ్వాశ్వేతః ప్రాదుర్బభూవతమన్యేశ్వానఉ
పసమేత్యోచురన్నంనోభగవానాగాయతు అశనాయామవాఇతి॥ ౨ ॥ తా
న్హోవాచెహైవమాప్రాతరుపసమీయాతేతితద్ధబకోదాల్భ్యోగ్లావోవామై
త్రేయః ప్రతిపాలయాఞ్చకార॥ ౩ ॥ తేహయథైవేదంబహిష్పవమానేన
స్తోష్యమాణాస్సగ్ంరబ్ధాస్సర్పన్తీత్యేవమాససృపుస్తేహసముపవిశ్య హిఞ్చ
క్రుః॥ ౪॥ ఓమదా౨మోంపిబా౨మోందేవోవరుణః ప్రజాపతిస్సవితా౨
ఽన్నమిహా౨హరద౨ఽన్నపతే౨ఽన్నమిహాహరా౨౨హరో౩మితి॥

అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

అయంవావలోకోహాఉకారోవాయుర్హాఇకారశ్చన్ద్రమా అథకా
రః ఆత్మేహకారోఽగ్నిరీకారః॥ ౧॥ ఆదిత్యఊకారోనిహవఏకారోవిశ్వేదే
వాఔహోయికారః ప్రజాపతిర్హింకారః ప్రాణస్స్వరోఽన్నంయావా

స్వరాట్॥ ౨॥ అనిరుక్తస్త్రయోదశస్స్తోభస్సఞ్చరో హుఙ్కారః॥ ౩॥ దు
గ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతామే
వగ్ँ సామ్నాముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి॥ ... ౪

ఇతిచ్ఛాన్దోగ్యోపనిషది ప్రథమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - ద్వితీయః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనగ్ँ సాధు యత్ఖలు సాధు త
త్సామేత్యాచక్షతే యదసాధు తదసామేతి॥ ౧॥ తదుతాప్యాహుః సామ్నై
నముపాగాదితి సాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహురసామ్నైన ముపా
గాదిత్యసాధునైనముపాగాదిత్యేవ తదాహుః॥ ౨॥ అథోతాప్యాహుః సా
మ నో బతేతి యత్సాధు భవతి సాధు బతేత్యేవ తదాహురసామ నో బతేతి య
దసాధు భవత్యసాధు బతేత్యేవ తదాహుః॥ ౩॥ స య ఏతదేవం విద్వాన్సా
ధు సామేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనగ్ँ సాధవో ధర్మా ఆ చ గచ్ఛేయురుప
చ నమేయుః॥ ౪

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

లోకేషుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాసీతపృథివీహిఙ్కారః అగ్నిః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథఆదిత్యః ప్రతిహారోద్యౌర్నిధనమిత్యూర్ధ్వేషు ॥ ౧ ॥ అథావృత్తేషుద్యౌర్హిఙ్కారఆదిత్యః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథోఽగ్నిః ప్రతిహారః పృథివీనిధనం॥ ౨ ॥ కల్పన్తేహాస్మైలోకాఊర్ధ్వాశ్చావృత్తాశ్చయఏతదేవంవిద్వాఁల్లోకేషుపఞ్చవిధంసామోపాస్తే॥ ౩

అథతృతీయఃఖణ్డః.

వృష్టౌపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాసీత పురోవాతోహిఙ్కారోమేఘోజాయతేసప్రస్తావోవర్షతిసఉద్గీథోవిద్యోతతేస్తనయతిసప్రతిహారఃఉద్గృహ్ణాతితన్నిధనం॥ ౧ ॥ వర్షతిహాస్మైవర్షయతిహయఏతదేవంవిద్వాన్వృష్టౌపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాస్తే॥ ౨

అథచతుర్థఃఖణ్డః.

సర్వాస్వప్సుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాసీతమేఘోయత్సంప్లవతేసహిఙ్కారోయద్వర్షతిసప్రస్తావోయాః ప్రాచ్యస్స్యన్దన్తేస ఉద్గీథోయాః ప్రతీచ్యస్సప్రతిహారస్సముద్రోనిధనం॥ ౧॥ నహాప్సుప్రైత్యప్సుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వాన్సర్వాస్వప్సుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాస్తే॥ ౨

అథపఞ్చమఃఖణ్డః.

ఋతుషుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాసీతవసన్తోహిఙ్కారోగ్రీష్మః ప్రస్తావోవర్షాఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారోహేమన్తోనిధనం॥౧॥ కల్పన్తేహాస్మాఋతవఋతుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వానృతుషుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాస్తే॥

అథషష్ఠఃఖణ్డః.

పశుషుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాసీతాజాహిఙ్కారోఽవయః ప్రస్తావోగావఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషోనిధనం ॥ ౧ ॥ భవన్తిహాస్యపశవః పశుమాన్భవతియఏతదేవంవిద్వాన్పశుషుపఞ్చవిధగ్ँ సామోపాస్తే॥౨

అథసప్తమః ఖణ్డః.

ప్రాణేషుపఞ్చవిధగ్ం పరోవరీయస్సామోపాసీత ప్రాణోహి
ఙ్కారోవాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రం ప్రతిహారోమనోనిధనంపరో
వరీయాగ్ంసివా ఏతాని॥౧॥ పరోవరీయోహాస్యభవతిపరోవరీయసోహలోకా
ఞ్జయతియఏతదేవంవిద్వాన్ప్రాణేషుపఞ్చవిధంపరోవరీయస్సామోపాస్త
ఇతితుపఞ్చవిధస్య॥ ౨

అథఅష్టమః ఖణ్డః.

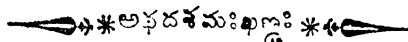
* అథసప్తవిధస్యవాచిసప్తవిధగ్ంసామోపాసీతయత్కిఞ్చవాచో
హుమితిసహిఙ్కారోయత్ప్రేతిసప్రస్తావోయదేతిసఆదిః॥ ౧॥ యదుదితి
సఉద్గీథోయత్ప్రతీతిసప్రతిహారోయదుపేతిసఉపద్రవోయన్నీతితన్నిధనం
౨॥దుగ్ధేఽస్మైవాగ్దోహంయోవాచోదోహోఽన్నవానన్నాదోభవతియఏత
దేవంవిద్వాన్వాచిసప్తవిధగ్ంసామోపాస్తే॥ ౩

అథనవమః ఖణ్డః.

అథఖల్వముమాదిత్యగ్ం సప్తవిధగ్ం సామోపాసీత సర్వదాసమస్తేన
సామమాంప్రతిమాంప్రతీతిసర్వేణసమస్తేనసామ॥౧॥ తస్మిన్నిమానిసర్వా
ణిభూతాన్యన్వాయత్తానీతివిద్యాత్తస్యయత్పురోదయాత్సహిఙ్కారస్తద
స్యపశవోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేహిఙ్కుర్వన్తిహిఙ్కారభాజినోహ్యేతస్య
సామ్నః॥ ౨॥ అథయత్ప్రథమోదితేసప్రస్తావస్తదస్యమనుష్యాఅన్వాయ
త్తాస్తస్మాత్తేప్రస్తుతికామాః ప్రశగ్ంసాకామాః ప్రస్తావభాజినోహ్యేత
స్యసామ్నః॥ ౩ ॥ అథయత్సఙ్గవవేలాయాగ్ంసఆదిస్తదస్యవయాగ్ంస్యన్వా
యత్తానితస్మాత్తాన్యన్తరిక్షేఽనారమ్బణాన్యాదాయాత్మానంపరిపతన్త్యా
దిభాజీనిహ్యేతస్యసామ్నః॥ ౪ ॥ అథయత్సమ్ప్రతిమధ్యన్దినేసఉద్గీథస్తదస్య
దేవా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తేసత్తమాః ప్రాజాపత్యానా ముద్గీథభాజినో
హ్యేతస్యసామ్నః॥ ౫॥ అథయదూర్ధ్వంమధ్యన్దినాత్ప్రాగపరాహ్ణాత్సప్ర

* యత్కిఞ్చవాచోహుమితీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః

తిహారస్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే ప్రతిహృతా నావపద్యన్తే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః॥ ౬॥ అథయదూర్ధ్వమపరాహ్ణాత్ప్రాగస్తమయాత్స ఉపద్రవస్తదస్యారణ్యా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే పురుషం దృష్ట్వా కక్షగ్ శ్వభ్రమిత్యుపద్రవన్త్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః॥ ౭॥ అథయత్ప్రథమాస్తమితే తన్నిధనం తదస్య పితరోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తాన్నిదధతి నిధనభాజినో హ్యేతస్య సామ్న ఏవంఖల్వముమాదిత్యగ్ సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే॥ ౮

అథ దశమః ఖణ్డః

అథఖల్వాత్మసమ్మితమతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాసీత హిఙ్కార ఇతి త్ర్యక్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్ర్యక్షరం తత్సమం॥ ౧॥ ఆదిరితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమం॥ ౨॥ ఉద్గీథ ఇతి త్ర్యక్షరముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం త్రిభిస్త్రిభిస్సమం భవత్యక్షరమతిశిష్యతే త్ర్యక్షరం తత్సమం॥ ౩॥ నిధనమితి త్ర్యక్షరం తత్సమమేవ భవతి తాని హవా ఏతాని ద్వావిగ్ శతిరక్షరాణి॥ ౪॥ ఏకవిగ్ శత్యాదిత్యమాప్నోత్యేకవిగ్ శో వా ఇతోఽసావాదిత్యో ద్వావిగ్ శేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకం॥ ౫॥ ఆప్నోతి హాదిత్యస్య జయం పరో హాస్యాదిత్యజయాజ్జయో భవతి య ఏతదేవం విద్వానాత్మసమ్మితమతిమృత్యు సప్తవిధగ్ సామోపాస్తే సామోపాస్తే॥ ౬

—*అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.*—

మనో హిఙ్కారో వాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథశ్శ్రోత్రం ప్రతిహారః ప్రాణో నిధనమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం॥ ౧॥ స య ఏవమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా మహామనాస్స్యాత్తద్వ్రతం॥ ౨

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః*—

అభిమన్థతి స హిఙ్కారో ధూమో జాయతే స ప్రస్తావో జ్వలతి స ఉద్గీథోఽఙ్గారా భవన్తి స ప్రతిహార ఉపశామ్యతి తన్నిధనగ్ సగ్ శామ్యతి తన్నిధనమే

తద్రథన్తరమగ్నౌ ప్రోతమ్॥ ౧॥ సయఏవమేతద్రథన్తరమగ్నౌ ప్రోతంవేద
బ్రహ్మవర్చస్యన్నాదోభవతిసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా
పశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యానప్రత్యఙ్ఙగ్నిమాచామేన్ననిష్ఠీవేత్తద్వ్రతమ్॥ ౨

—*అథత్రయోదశః ఖణ్డః.*—

ఉపమన్త్రయతేసహింకారోజ్ఞపయతేసప్రస్తావస్త్రియాసహశే
తేసఉద్గీథఃప్రతిస్త్రీంసహశేతేసప్రతిహారఃకాలంగచ్ఛతితన్నిధనంపారం
గచ్ఛతితన్నిధనమేతద్వామదేవ్యంమిథునేప్రోతమ్॥ ౧॥ సయఏవమేతద్వా
మదేవ్యంమిథునేప్రోతంవేదమిథునీభవతి మిథునాన్మిథునాత్ప్రజాయతేస
ర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యానకా
ఞ్చనపరిహరేత్తద్వ్రతమ్॥ ౨

—*అథచతుర్దశః ఖణ్డః.*—

ఉద్యన్హింకారఉదితఃప్రస్తావోమధ్యన్దినఉద్గీథోఽపరాహ్ణఃప్రతిహా
రోఽస్తంయన్నిధనమేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతమ్॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్బృ
హదాదిత్యే ప్రోతంవేదతేజస్వ్యన్నాదోభవతి సర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతి
మహాన్ప్రజయాపశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యాతపన్తంననిన్దేత్తద్వ్రతమ్॥ ౨

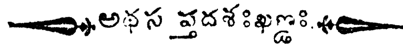
—*అథపఞ్చదశః ఖణ్డః.*—

అభ్రాణిసమ్ప్లవన్తేసహింకారోమేఘోజాయతేసప్రస్తావోవర్షతిస
ఉద్గీథోవిద్యోతతేస్తనయతిసప్రతిహారఉద్గృహ్ణాతితన్నిధనమేతద్వైరూపం
పర్జన్యేప్రోతమ్ ॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్వైరూపంపర్జన్యేప్రోతంవేదవిరూ
పాగ్ంశ్చసురూపాగ్ంశ్చపశూనవరున్ధేసర్వమాయురేతిజ్యోగ్జీవతిమహాన్ప్ర
జయాపశుభిర్భవతిమహాన్కీర్త్యావర్షన్తంననిన్దేత్తద్వ్రతమ్॥ ... ౨

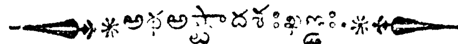
—*అథషోడశః ఖణ్డః.*—

వసన్తోహింకారోగ్రీష్మఃప్రస్తావోవర్షాఉద్గీథశ్శరత్ప్రతిహారోహే
మన్తోనిధనమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతమ్॥ ౧ ॥ సయఏవమేతద్వైరాజమృ

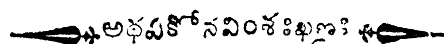
ఋతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యర్తూన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥

అథ సప్తదశః ఖణ్డః.

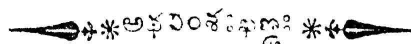
పృథివీ హిఙ్కారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌరుద్గీథో దిశః ప్రతిహారస్సముద్రో నిధనమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః॥ ౧ ॥ స య ఏవమేతాశ్శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా లోకాన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ... ౨

అథాష్టాదశః ఖణ్డః.

అజా హిఙ్కారోఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః॥ ౧॥ స య ఏవమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద పశుమాన్భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా పశూన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ... ౨

అథైకోనవింశః ఖణ్డః

లోమ హిఙ్కారస్త్వక్ప్రస్తావో మాంసముద్గీథోఽస్థి ప్రతిహారో మజ్జా నిధనమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమఙ్గేషు ప్రోతం॥ ౧॥ స య ఏవమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమఙ్గేషు ప్రోతం వేదాఙ్గీ భవతి నాఙ్గేన విహూర్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాత్తద్వ్రతం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాదితి వా॥ ౨

అథ వింశః ఖణ్డః

అగ్నిర్హిఙ్కారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో నక్షత్రాణి ప్రతిహారశ్చన్ద్రమా నిధనమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం॥ ౧॥ స య ఏవమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వేదైతాసామేవ దేవతానాగ్ం సలోకతాగ్ం సార్ష్టితాగ్ం సాయుజ్యం గచ్ఛతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణాన్న నిన్దేత్తద్వ్రతం॥ ౨

అథఏకవింశః ఖణ్డః.

త్రయీవిద్యాహింకారస్త్రయఇమేలోకాసప్రస్తావోఽగ్నిర్వా
యురాదిత్యస్స ఉద్గీథోనక్షత్రాణివయాగ్ంసిమరీచయస్సప్రతిహారస్సర్పా
గన్ధర్వాఃపితరస్తన్నిధనమేతత్సామసర్వస్మిన్ప్రోతం॥ ౧ ॥ సయఏవమేత
త్సామసర్వస్మిన్ప్రోతంవేదసర్వగ్ంహభవతి॥ ౨॥ తదేషశ్లోకః । యానిప
ఞ్చధాత్రీణిత్రీణితేభ్యోనజ్యాయఃపరమన్యదస్తి॥ ౩॥ యస్తద్వేదసవేదస
ర్వగ్ంసర్వాదిశోబలిమస్మైహరన్తిసర్వమస్మీత్యుపాసీతతద్వ్రతంతద్వ్రతం

అథద్వావింశః ఖణ్డః

వినర్దిసామ్నోవృణేపశవ్యమిత్యగ్నేరుద్గీథోఽనిరుక్తః ప్రజాపతేర్ని
రుక్తస్సోమస్యమృదుశ్లక్ష్ణంవాయోశ్శ్లక్ష్ణంబలవదిన్ద్రస్య క్రౌఞ్చంబృహ
స్పతేరపధ్వాన్తం వరుణస్యతాన్సర్వానేవోపసేవేత వారుణంత్వేవవర్జ
యేత్॥ ౧ ॥ అమృతత్వందేవేభ్యఆగాయానీత్యాగాయేత్స్వధాంపితృభ్య
ఆశాంమనుష్యేభ్యస్తృణోదకంపశుభ్యస్స్వర్గంలోకంయజమానాయాన్న
మాత్మనఆగాయానీత్యేతానిమనసాధ్యాయన్నప్రమత్తస్స్తువీత ॥ ౨ ॥ స
ర్వేస్వరాఇన్ద్రస్యాత్మానఃసర్వ ఊష్మాణఃప్రజాపతేరాత్మానః సర్వేస్ప
ర్శామృత్యోరాత్మానస్తంయదిస్వరేషూపాలభేతేన్ద్రగ్ంశరణంప్రపన్నోఽ
భూవంసత్వాప్రతివక్ష్యతీత్యేనంబ్రూయాత్॥ ౩ ॥ అథయద్యేనమూష్మ
సూపాలభేతప్రజాపతిగ్ం శరణంప్రపన్నోఽభూవంసత్వా ప్రతిపేక్ష్య
తీత్యేనంబ్రూయాదథయద్యేనగ్ంస్పర్శేషూపాలభేతమృత్యుగ్ం శరణంప్రప
న్నోఽభూవంసత్వాప్రతిధక్ష్యతీత్యేనంబ్రూయాత్॥ ౪ ॥ * సర్వేస్వరా
ఘోషవన్తోబలవన్తోవక్తవ్యా ఇన్ద్రేబలందదానీతిసర్వ ఊష్మాణోఽగ్రస్తా
అనిరస్తావివృతావక్తవ్యాః ప్రజాపతేరాత్మానంపరిదదానీతిసర్వే స్పర్శా
లేశేనానభినిహితావక్తవ్యా మృత్యోరాత్మానంపరిహరాణీతి॥ ౫

* ఇన్ద్రేబలందధానీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.

త్రయోధర్మస్కన్ధా యజ్ఞోఽధ్యయనం దానమితి ప్రథమస్తప ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యాచార్యకులవాసీ తృతీయోఽత్యన్తమాత్మానమాచార్యకులేఽవసాదయన్సర్వ ఏతే పుణ్యలోకా భవన్తి బ్రహ్మసగ్ంస్థోఽమృతత్వమేతి ॥ ౧॥ ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్యస్త్రయీ విద్యా సమ్ప్రాస్రవత్తామభ్యతపత్తస్యా అభితప్తాయా ఏతాన్యక్షరాణి సమ్ప్రాస్రవన్త భూర్భువస్స్వరితి॥ ౨॥ తాన్యభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్య ఓఙ్కారస్సమ్ప్రాస్రవత్తద్యథా శఙ్కునా సర్వాణి పర్ణాని సన్తృణ్ణాన్యేవమోఙ్కారేణ సర్వా వాక్సన్తృణ్ణా ఓఙ్కార ఏవేదగ్ం సర్వమోఙ్కార ఏవేదగ్ం సర్వం॥ ౩

అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.

బ్రహ్మవాదినో వదన్తి యద్వసూనాం ప్రాతస్సవనగ్ం రుద్రాణాం మాధ్యన్దినగ్ం సవనమాదిత్యానాంచ విశ్వేషాంచ దేవానాం తృతీయసవనం॥ ౧॥ క్వ తర్హి యజమానస్య లోక ఇతి స యస్తన్న విద్యాత్కథం కుర్యాదథ విద్వాన్కుర్యాత్॥ ౨॥ పురా ప్రాతరనువాకస్యోపాకరణాజ్జఘనేన గార్హపత్యస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స వాసవగ్ం సామాభిగాయతి॥ ౩॥ లోకద్వారమపావార్ణూ౨ - ౩ - ౩ పశ్యేమ త్వా వయగ్ం రా౩-౩-౩- ౩౨ ౩ హుం౩ ఆ౨- ౩- ౩ జా౩యో౩ ఆ౧-౨-౪-౫ ఇతి ॥ ౪ ॥ అథ జుహోతి నమోఽగ్నయే పృథివీక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి॥ ౫॥ అత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషస్స్వాహా అపజహి పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై వసవః ప్రాతస్సవనగ్ం సమ్ప్రయచ్ఛన్తి॥ ౬ ॥ పురా మాధ్యన్దినస్య సవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాగ్నీధ్రీయస్యోదఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స రౌద్రగ్ం సామాభిగాయతి॥ ౭॥ లోకద్వారమపావార్ణూ౨-౩-౩ పశ్యేమ త్వా వయం వైరా౩-౩-౩-౩ హుం ఆ౩-౩ జా యో ఆ౩-౩-౩-౪-౫ ఇతి॥ ౮॥ అథ జుహోతి నమో వాయవేఽన్తరిక్షక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విన్దైష వై

యజమానస్యలోకఏతాస్మి॥ ౯ ॥ అత్ర యజమానఃపరస్తాదాయుషస్స్వా
హాఽపజహిపరిఘ మిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతితస్మై రుద్రా మాధ్యన్దినగ్ం సవనగ్ం స
మ్ప్రయచ్ఛన్తి॥ ౧౦॥ పురాతృతీయసవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాహవనీయ
స్యోదఙ్ముఖఉపవిశ్యసఆదిత్యగ్ం సవైశ్వదేవగ్ం సామాభిగాయతి॥ ౧౧॥ లో
కద్వారమపావార్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ం స్వారా౩-౩-౩- ౩హుం ఆ
౨-౩-౩ జా ౩ యో ౩ ఆ ౩-౪-౫ ఇత్యాదిత్యం॥ ౧౨॥ అథవైశ్వదేవంలోకద్వా
రమపావార్ణూ ౨-౩-౩ పశ్యేమత్వావయగ్ం సామ్రా ౩-౩-౩- ౩హుం౩ ఆ
౨-౩-౩ జా యో ౩ ఆ ౩-౧-౧-౧ ఇతి॥ ౧౩ ॥ అథజుహోతినమఆదిత్యేభ్యశ్చ
విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యోదివిక్షిద్భ్యో లోకక్షిద్భ్యో లోకంమేయజమానాయవి
న్దత॥ ౧౪ ॥ ఏషవైయజమానస్యలోకఏతాస్మ్యత్ర యజమానఃపరస్తాదా
యుషఃస్వాహాఽపహతపరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి॥ ౧౫॥ తస్మాఆదిత్యాశ్చవి
శ్వేచదేవాస్తృతీయసవనగ్ం సమ్ప్రయచ్ఛన్త్యేషహవైయజ్ఞస్యమాత్రాం
వేదయఏవంవేదయఏవంవేద॥ ౧౬

ఇతిచ్ఛాన్దోగ్యోపనిషది - ద్వితీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయయఃకరుణయాక్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయతభాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాంమదుక్తిమ్॥

శ్రీగురుభ్యోనమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - తృతీయః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ అసౌ వా ఆదిత్యో దేవమధు తస్య ద్యౌరేవ తిరశ్చీనవగ్ శోఽన్తరిక్షమపూపో మరీచయః పుత్రాః॥ ౧ ॥ తస్య యే ప్రాఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః ఋచ ఏవ మధుకృత ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౨ ॥ తా వా ఏతా ఋచ ఏతమృగ్వేదమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత॥ ౩॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య రోహితగ్ రూపం॥ ౪

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

అథ యేఽస్య దక్షిణా రశ్మయస్తా ఏవాస్య దక్షిణా మధునాడ్యో యజూగ్ ష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౧ ॥ తాని వా ఏతాని యజూగ్ ష్యేతం యజుర్వేదమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య శుక్లగ్ రూపం॥ ... ౩

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

అథ యేఽస్య ప్రత్యఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో మధునాడ్యః సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః॥ ౧ ॥ తాని వా ఏతాని సామాన్యేతగ్ సామవేదమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత॥ ౨॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య కృష్ణగ్ రూపం॥ ... ౩

—*అథ చతుర్థః ఖణ్డః.*—

అథ యేఽస్యోదఞ్చో రశ్మయస్తా ఏవాస్యోదీచ్యో మధునాడ్యోఽథ
ర్వాఙ్గిరస ఏవ మధుకృత ఇతిహాసపురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తే
వా ఏతేఽథర్వాఙ్గిరస ఏతదితిహాస పురాణమభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశ
స్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్యమన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్య
మభితోఽశ్రయత్తద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య పరం కృష్ణగ్ రూపం ॥ ౩

—*అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.*—

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయస్తా ఏవాస్యోర్ధ్వా మధునాడ్యో గుహ్యా ఏ
వాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ౧ ॥ తే వా ఏతే గు
హ్యా ఆదేశా ఏతద్బ్రహ్మాభ్యతపగ్ స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇన్ద్రియం వీర్య
మన్నాద్యగ్ రసోఽజాయత ॥ ౨ ॥ తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్త
ద్వా ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ ॥ ౩ ॥ తే వా ఏతే రసానాగ్ రసా
వేదా హి రసాస్తేషామేతే రసాస్తాని వా ఏతాన్యమృతానామమృతాని వేదా
హ్యమృతాస్తేషామేతాన్యమృతాని ॥ ౪

—*అథ షష్ఠః ఖణ్డః.*—

తద్యత్ప్రథమమమృతం తద్వసవ ఉపజీవన్త్యగ్నినా ముఖేన న వై దేవా
అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూపమ
భిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద వసూ
నామేవైకో భూత్వాఽగ్నినైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య
ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యః
పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా వసూనామేవ తావదాధిపత్యగ్ స్వారా
జ్యం పర్యేతా ॥ ౪

—*అథ సప్తమః ఖణ్డః.*—

అథ యద్ద్వితీయమమృతం తద్రుద్రా ఉపజీవన్తీన్ద్రేణ ముఖేన న వై దే
వా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి ॥ ౧ ॥ త ఏతదేవ రూప

మభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨॥ స య ఏతదేవమమృతం వేదరు
ద్రాణామేవైకో భూత్వాగ్నినైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స
ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ స యావదాదిత్యః
పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా ద్విస్తావద్దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమే
తా రుద్రాణామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా॥ ... ౪

—*అథ అష్టమః ఖణ్డః.*—

అథ యత్తృతీయమమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవన్తి వరుణేన ముఖేన న వై
దేవా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి॥ ౧॥ త ఏతదేవ రూ
పమభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వే
దాదిత్యానామేవైకో భూత్వా వరుణేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృ
ప్యతి స ఏతదేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ స యావదా
దిత్యో దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా ద్విస్తావత్పశ్చాదుదేతా పురస్తాద
స్తమేతాఽఽదిత్యానామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా॥ ౪

—*అథ నవమః ఖణ్డః*—

అథ యచ్చతుర్థమమృతం తన్మరుత ఉపజీవన్తి సోమేన ముఖేన న వై దేవా
అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి॥ ౧॥ త ఏతదేవ రూపమభి
సంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి ॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద మరు
తామేవైకో భూత్వా సోమేనైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏత
దేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ౩ ॥ స యావదాదిత్యః ప
శ్చాదుదేతా పురస్తాదస్తమేతా ద్విస్తావదుత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమే
తా మరుతామేవ తావదాధిపత్యగ్ం స్వారాజ్యం పర్యేతా॥ ... ౪

—*అథ దశమః ఖణ్డః.*—

అథ యత్పఞ్చమమమృతం తత్సాధ్యా ఉపజీవన్తి బ్రహ్మణా ముఖేన న
వై దేవా అశ్నన్తి న పిబన్త్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యన్తి॥ ౧॥ త ఏతదేవ రూ
పమభిసంవిశన్త్యేతస్మాద్రూపాదుద్యన్తి॥ ౨ ॥ స య ఏతదేవమమృతం వేద

సాధ్యానామేవైకో భూత్వా బ్రహ్మణైవ ముఖేనైత దేవామృతం దృష్ట్వా తృ
ప్యతి స ఏత దేవ రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి॥ ౩॥ స యావదా
దిత్య ఉత్తరత ఉదేతా దక్షిణతో ఽస్తమేతా ద్విస్తావదూర్ధ్వ ఉదేతా ఽర్వాగ
స్తమేతా సాధ్యానామేవ తావదాధిపత్యగ్ స్వారాజ్యం పర్యేతా॥ ౪

—*అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.*—

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నైవోదేతా నాస్తమేతైకల ఏవ మధ్యే స్థాతా త
దేష శ్లోకః॥ ౧॥ * న వై తత్ర న నిమ్లోచ నోదియాయ కదాచన । దేవాస్తేనా
హగ్ సత్యేన మా విరాధిషి బ్రహ్మణేతి॥ ౨॥ న హ వా అస్మా ఉదేతి న నిమ్లోచతి స
కృద్దివా హైవాస్మై భవతి య ఏతామేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద॥ ౩॥ తద్ధైత
ద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే మనుః ప్రజాభ్యస్తద్ధైతదు
ద్దాలకాయారుణయే జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ॥ ౪॥ ఇ
దం వావ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రబ్రూయాత్ ప్రాణా
య్యాయ వాన్తేవాసినే॥ ౫॥ నాన్యస్మై కస్మైచన యద్యప్యస్మా ఇమామద్భిః ప
రిగృహీతాం ధనస్య పూర్ణాం దద్యాదేతదేవ తతో భూయ ఇత్యేతదేవ తతో
భూయ ఇతి॥ ౬

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.*—

గాయత్రీ వా ఇదగ్ సర్వం భూతం యదిదం కిఞ్చ వాగ్వై గాయత్రీ వా
గ్వా ఇదగ్ సర్వం భూతం గాయతి చ త్రాయతే చ॥ ౧॥ యా వై సా గాయత్రీ
ఇయం వావ సా యేయం పృథివ్యస్యాగ్ హీదగ్ సర్వం భూతం ప్రతిష్ఠితమేతా
మేవ నాతిశీయతే॥ ౨॥ యా వై సా పృథివీయం వావ సా యదిదమస్మిన్పురు
షే శరీరమస్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే॥ ౩॥ య
ద్వై తత్పురుషే శరీరమిదం వావ తద్యదిదమస్మిన్నన్తః పురుషే హృదయమ
స్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయన్తే॥ ౪॥ సైషా చతుష్పదా

---

* న వై తత్ర న నిమ్లోచేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

షడ్విధాగాయత్రీ తదేతదృచాభ్యనూక్తం॥ ౫॥ తావానస్యమహిమాతతో జ్యాయాగ్ శ్చపూరుషః। పాదోఽస్యసర్వాభూతానిత్రిపాదస్యామృతందివీతి॥ ౬॥ యద్వైతద్బ్రహ్మేతీదంవావతద్యోఽయంబహిర్ధాపురుషాదాకాశో యోవైసబహిర్ధాపురుషాదాకాశః॥ ౭॥ అయంవావసయోఽయమన్తఃపురుషఆకాశోయోవైసోఽన్తఃపురుషఆకాశః॥ ౮॥ * అయంవావసయోఽయమన్తర్హృదయఆకాశ స్తదేతత్పూర్ణమప్రవర్తిపూర్ణామప్రవర్తినీగ్ శ్రియం లభతేయఏవంవేద॥ ౯

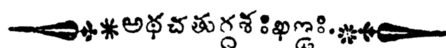
* అథ త్రయోదశః ఖణ్డః *

తస్యహవాఏతస్యహృదయస్యపఞ్చదేవసుషయః సయోఽస్యప్రాఙ్సుషిః సప్రాణస్తచ్చక్షుస్సఆదిత్యస్తదేతత్తేజోఽన్నాద్యమిత్యుపాసీత తేజస్వ్యన్నాదోభవతియఏవంవేద॥ ౧॥ అథయోఽస్యదక్షిణస్సుషిః సవ్యానస్తచ్ఛ్రోత్రగ్ సచన్ద్రమాస్తదేతచ్ఛ్రీశ్చ యశశ్చేత్యుపాసీత శ్రీమాన్యశస్వీ భవతియఏవంవేద॥ ౨॥ అథయోఽస్యప్రత్యఙ్సుషిః సోఽపానః సావాక్సోఽగ్నిస్తదేతద్బ్రహ్మవర్చసమన్నాద్యమిత్యుపాసీత బ్రహ్మవర్చస్యన్నాదో భవతియఏవంవేద॥ ౩॥ అథయోఽస్యోదఙ్సుషిః ససమానస్తన్మనః సపర్జన్యః తదేతత్కీర్తిశ్చవ్యుష్టిశ్చేత్యుపాసీత కీర్తిమాన్వ్యుష్టిమాన్భవతియఏవంవేద॥ ౪॥ అథయోఽస్యోర్ధ్వస్సుషిస్సఉదానః సవాయుస్స ఆకాశస్తదేతదోజశ్చ మహశ్చేత్యుపాసీతఓజస్వీమహస్వాన్భవతియఏవంవేద॥ ౫॥ తేవాఏతేపఞ్చబ్రహ్మపురుషాస్స్వర్గస్యలోకస్యద్వారపాః సయఏతానేవంపఞ్చబ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్యలోకస్యద్వారపాన్వేదాస్యకులేవీరోజాయతే ప్రతిపద్యతే స్వర్గంలోకంయఏతానేవంపఞ్చ బ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్య లోకస్యద్వారపాన్వేద ॥ ౬ ॥ అథయదతఃపరోదివోజ్యోతిర్దీప్యతేవిశ్వతఃపృష్ఠేషుసర్వతఃపృష్ఠేషు అనుత్తమేషూత్తమేషులోకేష్విదం వావతద్యదిదమ

---

* యోఽయమన్తర్హృదయఆకాశోయోవైసోఽన్తర్హృదయఆకాశస్తదేతత్పూర్ణమితిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్మిన్నన్తః పురుషే జ్యోతిః ॥ ౭ ॥ తస్యైషా దృష్టిర్యత్రైతదస్మిఞ్ఛరీరే సగ్ స్ప
ర్శేనోష్ణిమానం విజానాతి తస్యైషా శ్రుతిర్యత్రైతత్కర్ణావపిగృహ్య నినద
మివ నదథురివాగ్నేరివ జ్వలత ఉపశృణోతి తదేతద్దృష్టం చ శ్రుతం చేత్యుపా
సీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౮

అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.

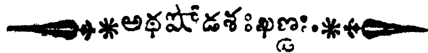
సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాన్త ఉపాసీత అథ ఖలు క్రతుమయః
పురుషో యథా క్రతురస్మిల్లోకే పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి స క్రతుం
కుర్వీత ॥ ౧ ॥ మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూపస్సత్యసఙ్కల్ప ఆకాశా
త్మా సర్వకర్మా సర్వకామః సర్వగన్ధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనా
దరః ॥ ౨ ॥ ఏష మ ఆత్మాన్తర్హృదయేఽణీయాన్ వ్రీహేర్వా యవాద్వా సర్ష
పాద్వా శ్యామాకాద్వా శ్యామాకతణ్డులాద్వైష మ ఆత్మాన్తర్హృదయే జ్యా
యాన్ పృథివ్యా జ్యాయానన్తరిక్షాజ్జ్యాయాన్దివో జ్యాయానేభ్యో లోకేభ్యః ॥
౩ ॥ సర్వకర్మా సర్వకామస్సర్వగన్ధస్సర్వరసస్సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనా
దర ఏష మ ఆత్మాన్తర్హృదయ ఏతద్బ్రహ్మైతమితః ప్రేత్యాభిసమ్భవితాస్మీ
తి యస్య స్యాదద్ధా న విచికిత్సాస్తీతి హ స్మాహ శాణ్డిల్యశ్శాణ్డిల్యః ॥ ౪

అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.

అన్తరిక్షోదరః కోశో భూమిబుధ్నో న జీర్యతి దిశో హ్యస్య స్రక్తయో
ద్యౌరస్యోత్తరం బిలగ్ స ఏష కోశో వసుధానస్తస్మిన్విశ్వమిదగ్ శ్రితం ॥ ౧ ॥
తస్య ప్రాచీ దిగ్జుహూర్నామ సహమానా నామ దక్షిణా రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీ
సుభూతా నామోదీచీ తాసాం వాయుర్వత్సః స య ఏతమేవం వాయుం దిశాం
వత్సం వేద న పుత్రరోదగ్ రోదితి సోఽహమేతమేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద
మా పుత్రరోదగ్ రుదం ॥ ౨ ॥ అరిష్టం కోశం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽము
నా ప్రాణం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా భూః ప్రపద్యేఽమునాఽము
నాఽమునా భువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా సువః ప్రపద్యేఽమునా
ఽమునాఽమునా ॥ ౩ ॥ స యదవోచం ప్రాణం ప్రపద్య ఇతి ప్రాణో వా ఇ

దగ్ సర్వంభూతంయదిదంకిఞ్చతమేవతత్ప్రాపత్సి॥ ౪ ॥ అథయదవోచం భూః ప్రపద్యఇతిపృథివీంప్రపద్యే౽న్తరిక్షంప్రపద్యేదివంప్రపద్యఇత్యేవ తదవోచం॥ ౫॥ అథయదవోచంభువః ప్రపద్యఇత్యగ్నింప్రపద్యేవాయుం ప్రపద్యఆదిత్యంప్రపద్యఇత్యేవతదవోచం॥ ౬ ॥ అథయదవోచగ్ం సువః ప్రపద్యఇత్యృగ్వేదంప్రపద్యేయజుర్వేదంప్రపద్యే సామవేదంప్రపద్యఇ త్యేవతదవోచంతదవోచం॥ ౭

పురుషోవావయజ్ఞస్తస్యయానిచతుర్విగ్ంశతివర్షాణితత్ప్రాతస్సవనం చతుర్విగ్ంశత్యక్షరాగాయత్రీగాయత్రంప్రాతస్సవనంతదస్యవసవో౽న్వాయత్తాః ప్రాణావావవసవఏతేహీదగ్ం సర్వంవాసయన్తి॥ ౧॥ తంచే దేతస్మిన్వయసికించిదుపతపేత్సబ్రూయాత్ప్రాణావసవఇదంమేప్రాత స్సవనంమాధ్యన్దినగ్ంసవనమనుసన్తనుతేతిమాహంప్రాణానాంవసూనాం మధ్యేయజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదోహభవతి॥ ౨॥ అథయానిచతు శ్చత్వారిగ్ంశద్వర్షాణితన్మాధ్యన్దినగ్ంసవనంచతుశ్చత్వారిగ్ంశదక్షరాత్రి ష్టుప్త్రైష్టుభంమాధ్యన్దినగ్ంసవనంతదస్యరుద్రాఅన్వాయత్తాః ప్రాణా వావరుద్రాఏతేహీదగ్ంసర్వగ్ంరోదయన్తి॥ ౩ ॥ తంచేదేతస్మిన్వయసికిఞ్చి దుపతపేత్సబ్రూయాత్ప్రాణారుద్రాఇదంమేమాధ్యన్దినగ్ం సవనంతృ తీయసవనమనుసన్తనుతేతిమా౽హంప్రాణానాగ్ం రుద్రాణాంమధ్యే యజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవతతఏత్యగదోహభవతి ॥ ౪ ॥ అథయాన్యష్టాచ త్వారిగ్ంశద్వర్షాణితత్తృతీయసవనమష్టాచత్వారిగ్ంశదక్షరాజగతీజాగతం తృతీయసవనంతదస్యాదిత్యాఅన్వాయత్తాః ప్రాణావావాదిత్యాఏతేహీ దగ్ంసర్వమాదదతే॥ ౫॥ తంచేదేతస్మిన్వయసికిఞ్చిదుపతపేత్సబ్రూయాత్ ప్రాణాఆదిత్యాఇదంమేతృతీయసవనమాయురనుసన్తనుతేతి మా౽హం ప్రాణానామాదిత్యానాంమధ్యేయజ్ఞోవిలోప్సీయేత్యుద్ధైవత తఏత్యగదో హైవభవతి॥ ౬ ॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వానాహమహిదాసఐతరేయఃసకింమ

ఏతదుపతపసియోహమానేనప్రేష్యామీతిసహషోడశంవర్షశతమజీవత్ప్ర హషోడశంవర్షశతంజీవతియఏవంవేద॥ ౭

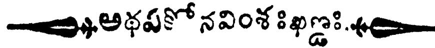
అథసప్తదశఃఖణ్డః

సయదశిశిషతియత్పిపాసతియన్నరమతేతా అస్యదీక్షా॥ ౧॥ అథయదశ్నాతియత్పిబతియద్రమతేతదుపసదైరేతి॥ ౨॥ అథయద్ధసతియజ్జక్షతియన్మైథునంచరతిస్తుతశస్త్రైరేవతదేతి॥ ౩॥ అథయత్తపోదానమార్జవమహిగ్ంసాసత్యవచనమితితా అస్యదక్షిణాః॥ ౪ ॥ తస్మాదాహుఃసోష్యత్యసోష్టేతి పునరుత్పాదనమేవాస్యతన్మరణమేవావభృథః॥ ౫॥ తద్ధైతద్ఘోరఆఙ్గిరసఃకృష్ణాయదేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచాపిపాసఏవసబభూవసోఽన్తవేళాయామేతత్త్రయంప్రతిపద్యేతాక్షితమస్యచ్యుతమసిప్రాణసగ్ంశితమసీతితత్రైతేద్వేఋచౌభవతః ॥ ౬ ॥ ఆదిత్ప్రత్నస్యరేతసఃఉద్వయంతమసస్పరిజ్యోతిఃపశ్యన్తఉత్తరగ్ంస్వఃపశ్యన్తఉత్తరందేవందేవత్రాసూర్యమగన్మజ్యోతిరుత్తమమితిజ్యోతిరుత్తమమితి॥ ౭

అథఅష్టాదశఃఖణ్డః

మనోబ్రహ్మేత్యుపాసీతేత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమాకాశోబ్రహ్మేత్యుభయమాదిష్టంభవత్యధ్యాత్మంచాధిదైవతంచ॥౧॥ తదేతచ్చతుష్పాద్బ్రహ్మవాక్పాదః ప్రాణఃపాదశ్చక్షుఃపాదశ్శ్రోత్రంపాదఇత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమగ్నిఃపాదోవాయుఃపాదఆదిత్యఃపాదోదిశఃపాదఇత్యుభయమేవాదిష్టంభవత్యధ్యాత్మంచైవాధిదైవతంచ॥ ౨॥ వాగేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసోఽగ్నినాజ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద॥ ౩॥ ప్రాణఏవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసవాయునాజ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద ॥ ౪ ॥ చక్షురేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసఆదిత్యేనజ్యోతిషాభాతిచతపతిచభాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసాబ్రహ్మవర్చసేనయఏవంవేద ॥ ౫ ॥ శ్రోత్రమేవబ్రహ్మణశ్చతుర్థఃపాదఃసదిగ్భిర్జ్యోతిషాభాతి

చతపతిచ భాతిచతపతిచకీర్త్యాయశసా బ్రహ్మవర్చసేనయ ఏవంవేదయ ఏవంవేద॥ ౬

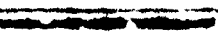
అథఏకోనవింశః ఖణ్డః.

ఆదిత్యోబ్రహ్మేత్యాదేశ స్తస్యోపవ్యాఖ్యానమసదేవేదమగ్ర ఆసీత్। తత్సదాసీత్తత్సమభవత్తదాణ్డం నిరవర్తతతత్సంవత్సరస్య మాత్రామశయతతన్నిరభిద్యత తేఆణ్డకపాలేరజతంచసువర్ణంచాభవతాం॥ ౧॥ తద్యద్రజతగ్ంసేయంపృథివీయత్సువర్ణగ్ంసాద్యౌర్యజ్జరాయు తెపర్వతాయదుల్బగ్ంసమేఘోనీహారో యాధమనయస్తానద్యో యద్వాస్తేయముదకగ్ంస సముద్రః॥ ౨ ॥ అథయత్తదజాయతసొసావాదిత్య స్తంజాయమానంఘోషాఉలూలవోఽనూదతిష్ఠన్ సర్వాణిచభూతానిసర్వేచకామా స్తస్మాత్తస్యోదయం ప్రతిప్రత్యాయనంప్రతిఘోషా ఉలూలవోఽనూత్తిష్ఠన్తిసర్వాణిచభూతానిసర్వేచైవకామాః॥ ౩ ॥ సయఏతమేవంవిద్వానాదిత్యంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽభ్యాశోహయదేనగ్ంసాధవోఘోషాఆచగచ్ఛేయురుపచనిమ్రేడేరన్నిమ్రేడేరన్॥ ౪

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - తృతీయః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయయః కరుణయాక్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాంమదుక్తిమ్॥

శ్రీగురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - చతుర్థః ప్రపాఠకః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ జానశ్రుతిర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహుదాయీ
బహుపాక్య ఆస స హ సర్వత ఆవసథాన్మాపయాఞ్చక్రే సర్వత ఏవ మేఽన్న
మత్స్యన్తీతి॥ ౧॥ " అథ హ హగ్ంసా నిశాయామతిపేతుస్తద్ధైవగ్ం హగ్ంసో
హగ్ంసమభ్యువాద హో హోఽయి భల్లాక్ష భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయ
ణస్య సమం దివా జ్యోతిరాతతం తన్మా ప్రసాఙ్క్షీస్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీరితి॥ ౨॥
తము హ పరః ప్రత్యువాచ కమ్వర ఏనమేతత్సన్తగ్ం సయుగ్వానమివ రైక్వమా
త్థేతి యో ను కథగ్ం సయుగ్వా రైక్వ ఇతి॥ ౩॥ యథా కృతాయ విజితాయాధరే
ఽయాః సంయన్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కిఞ్చ ప్రజాః సాధు కుర్వ
న్తి యస్తద్వేద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి ॥ ౪ ॥ తదు హ జానశ్రుతిః పౌ
త్రాయణ ఉపశుశ్రావ స హ సఞ్జిహాన ఏవ క్షత్తారమువాచాఙ్గారే హ సయు
గ్వానమివ రైక్వమాత్థేతి యో ను కథగ్ం స యుగ్వా రైక్వ ఇతి॥ ౫॥ యథా కృతా
య విజితాయాధరేఽయాః సంయన్త్యేవమేనగ్ం సర్వం తదభిసమేతి యత్కిం
చ ప్రజాః సాధు కుర్వన్తి యస్తద్వేద యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి॥ ౬॥ స హ
క్షత్తాఽన్విష్య నావిదమితి ప్రత్యేయాయ తగ్ం హోవాచ యత్రారే బ్రా
హ్మణస్యాన్వేషణా తదేనమర్చ్ఛేతి॥ ౭॥ సోఽధస్తాచ్ఛకటస్య పామానం కషమా
ణముపోపవివేశ తగ్ం హాభ్యువాద త్వం ను భగవస్సయుగ్వా రైక్వ ఇత్యహగ్ం
హ్యరా ౩ ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే స హ క్షత్తాఽవిదమితి ప్రత్యేయాయ॥ ౮

" భో భో యి భల్లాక్షేతి మా ప్రధాక్షీదితి చ రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

తదుహ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః షట్ శతాని గవాం నిష్కమశ్వతరీ
రథం తదాదాయ ప్రతిచక్రమే తగ్ం హాభ్యువాద ॥ ౧॥ రైక్వేమాని షట్ శతాని
గవామయం నిష్కోఽయమశ్వతరీరథోఽను మ ఏతాం భగవో దేవతాగ్ం శాధి
యాం దేవతాముపాస్స ఇతి ॥ ౨ ॥ తము హ పరః ప్రత్యువాచాహ హారే త్వా
శూద్ర తవైవ సహ గోభిరస్త్విత్ తదు హ పునరేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ
స్సహస్రం గవాం నిష్కమశ్వతరీరథం దుహితరం తదాదాయ ప్రతిచక్రమే ॥
౩॥ తగ్ం హాభ్యువాద రైక్వేదగ్ం సహస్రం గవామయం నిష్కోఽయమశ్వతరీ
రథ ఇయం జాయాఽయం గ్రామో యస్మిన్నాస్సేఽన్వేవ మా భగవశ్శాధీతి ॥
౪ ॥ తస్యా హ ముఖముపోద్గృహ్ణన్నువాచాజహారేమాశ్శూద్రానేనైవ ము
ఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వపర్ణా నామ మహావృషేషు యత్రా
స్మా ఉవాస స తస్మై హోవాచ ॥ ౫

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

వాయుర్వావ సంవర్గో యదా వా అగ్నిరుద్వాయతి వాయుమేవాప్యే
తి యదా సూర్యోఽస్తమేతి వాయుమేవాప్యేతి యదా చన్ద్రోఽస్తమేతి వాయు
మేవాప్యేతి ॥ ౧ ॥ యదాప ఉచ్ఛుష్యన్తి వాయుమేవాపియన్తి వాయుర్హ్యేవై
తాన్ సర్వాన్ సంవృఙ్క్త ఇత్యధిదైవతం ॥ ౨॥ అథాధ్యాత్మం ప్రాణో వావ
సంవర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణగ్ం
శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో హ్యేవైతాన్ సర్వాన్ సంవృఙ్క్త ఇతి ॥ ౩॥
తౌ వా ఏతౌ ద్వౌ సంవర్గౌ వాయురేవ దేవేషు ప్రాణః ప్రాణేషు ॥ ౪॥ అథ
హ శౌనకం చ కాపేయమభిప్రతారిణం చ కాక్షసేనిం పరివిష్యమాణౌ బ్ర
హ్మచారీ బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః ॥ ౫॥ స హోవాచ మహాత్మనశ్చతురో దే
వ ఏకః కస్స జగార భువనస్య గోపాః । తం కాపేయ నాభిపశ్యన్తి మర్త్యా అభి
ప్రతారిన్ బహుధా వసన్తం । యస్మై వా ఏతదన్నం తస్మా ఏతన్న దత్తమితి ॥
౬॥ తదు హ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వానః ప్రత్యేయాయ ఆత్మా దేవా
నాం జనితా ప్రజానాగ్ం హిరణ్యదగ్ంష్ట్రో బభసోఽనసూరిః । మహాన్తమస్య

మహిమానమాహురసద్యమానో యదనన్నమత్తీతి వైవయం బ్రహ్మచారిన్నే దముపాస్మహే దత్తాస్మై భిక్షామితి ॥ ౭ ॥ తస్మా ఉ హ దదుస్తే వా ఏతే పఞ్చాన్యే దశ సన్తస్తత్కృతం తస్మాత్సర్వాసు దిక్ష్వన్నమేవ దశ కృతగ్ం సైషా విరాడన్నాదీ తయేదగ్ం సర్వం దృష్టగ్ం సర్వమస్యేదం దృష్టం భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ౮

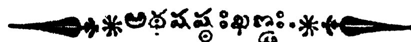
——అథ చతుర్థః ఖణ్డః——

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతరమామన్త్రయాఞ్చక్రే బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కిఙ్గోత్రోఽన్వహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ సా హైనమువాచ నాహమేతద్వేద తాత యద్గోత్రస్త్వమసి బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు నామాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రవీథా ఇతి ॥ ౨ ॥ స హ హారిద్రుమతం గౌతమమేత్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి వత్స్యామ్యుపేయాం భగవన్తమితి ॥ ౩ ॥ తగ్ం హోవాచ కిఙ్గోత్రో ను సోమ్యాసీతి స హోవాచ నాహమేతద్వేద భో యద్గోత్రోఽహమస్మ్యపృచ్ఛం మాతరగ్ం సా మా ప్రత్యబ్రవీద్బహ్వహం చరన్తీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు నామాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సోఽహగ్ం సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి ॥ ౪ ॥ తగ్ం హోవాచ నైతదబ్రాహ్మణో వివక్తుమర్హతి సమిధగ్ం సోమ్యాహరోప త్వా నేష్యే న సత్యాదగా ఇతి తముపనీయ కృశానామబలానాం చతుశ్శతా గా నిరాకృత్యోవాచేమాః సోమ్యానుసంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాపయన్నువాచ నాసహస్రేణావర్తేయేతి స హ వర్షగణం ప్రోవాస తా యదా సహస్రగ్ం సమ్పేదుః ॥ ౫

——అథ పఞ్చమః ఖణ్డః——

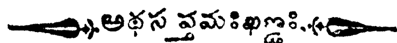
అథ హైనమృషభోఽభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రగ్ం స్మః ప్రాపయ న ఆచార్యకులమ్ ॥ ౧ ॥ బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ ప్రా

చీదిక్కలా ప్రతీచీదిక్కలా దక్షిణాదిక్కలోదీచీదిక్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశవాన్నామ॥ ౨ ॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ప్రకాశవానస్మిఁల్లోకే భవతి ప్రకాశవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే॥ ౩

అథ షష్ఠః ఖణ్డః

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ॥ ౧॥ తమగ్నిరభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౨॥ బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ పృథివీ కలాఽన్తరిక్షం కలా ద్యౌః కలా సముద్రః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణోఽనన్తవాన్నామ॥ ౩ ॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తేఽనన్తవానస్మిఁల్లోకే భవత్యనన్తవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణోఽనన్తవానిత్యుపాస్తే॥

అథ సప్తమః ఖణ్డః

హగ్ంసస్తే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ॥ ౧॥ తగ్ం హగ్ంస ఉపనిపత్యాభ్యువాద సత్యకామా౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౨ ॥ బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రువాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చన్ద్రః కలా విద్యుత్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మాన్నామ॥ ౩॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే జ్యోతిష్మానస్మిఁల్లోకే భవతి జ్యోతిష్మతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే॥ ౪

అథ అష్టమః ఖణ్డః.

మద్గుష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాఞ్చకార తా యత్రాభి సాయం బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ౧ ॥ తం మద్గురుపనిపత్యాభ్యువాద సత్యకామ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౨॥ బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి తస్మై హోవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా మనః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవాన్నామ॥ ౩॥ స య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవానిత్యుపాస్త ఆయతనవానస్మిఁల్లోకే భవత్యాయతనవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాగ్ శ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవానిత్యుపాస్తే॥ ౪

అథ నవమః ఖణ్డః.

ప్రాప హాచార్యకులం తమాచార్యోఽభ్యువాద సత్యకామ౩ ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ౧॥ బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసి కో ను త్వాఽనుశశాసేత్యన్యే మనుష్యేభ్య ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే భగవాగ్ స్త్వేవ మే కామే బ్రూయాత్॥ ౨॥ శ్రుతగ్ హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్య ఆచార్యాద్ధైవ విద్యా విదితా సాధిష్ఠం ప్రాపదితి తస్మై హైతదేవోవాచాత్ర హ న కిఞ్చన వీయాయేతి వీయాయేతి॥ ౩

అథ దశమః ఖణ్డః.

ఉపకోసలో హ వై కామలాయనః సత్యకామే జాబాలే బ్రహ్మచర్యముvాస తస్య హ ద్వాదశ వర్షాణ్యగ్నీన్ పరిచచార స హ స్మాన్యానన్తేవాసినః సమావర్తయగ్ స్తగ్ హ స్మైవ న సమావర్తయతి॥ ౧॥ * తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలమగ్నీన్ పరిచచారీన్మా త్వాఽగ్నయః పరిప్రవోచన్ ప్ర

* కుశలమగ్నీన్ బ్రహ్మచారీతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః

బ్రూహ్యస్మా ఇతి తస్మై హాప్రోచ్యైవ ప్రవాసాఞ్చక్రే ॥ ౨ ॥ స హ వ్యాధి
నాఽనశితుం దధ్రే తమాచార్యజాయోవాచ బ్రహ్మచారిన్నశాన కిం ను నా
శ్నాసీతి స హోవాచ బహవ ఇమేఽస్మిన్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధి
భిః ప్రతిపూర్ణోఽస్మి నాశిష్యామీతి ॥ ౩ ॥ అథ హాగ్నయస్సమూదిరే తప్తో బ్ర
హ్మచారీ కుశలం నః పర్యచారీద్ధన్తాస్మై ప్రబ్రవామేతి తస్మై హోచుః ॥ ౪ ॥
ప్రాణో బ్రహ్మ కం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి స హోవాచ విజానామ్యహం య
త్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖం చ న విజానామీతి తే హోచుర్యద్వావ కం తదేవ
ఖం యదేవ ఖం తదేవ కమితి ప్రాణం చ హాస్మై తదాకాశం చోచుః ॥ ౫

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.

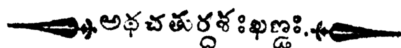
అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాస పృథివ్యగ్నిరన్నమాదిత్య ఇతి య ఏ
ష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏతమే
వం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి జ్యో
గ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽస్మింశ్చ లో
కేఽముష్మింశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

అథ హైనమన్వాహార్యపచనోఽనుశశాసాపో దిశో నక్షత్రాణి చన్ద్ర
మా ఇతి య ఏష చన్ద్రమసి పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥
స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమా
యురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽ
స్మింశ్చ లోకేఽముష్మింశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨

అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

అథ హైనమాహవనీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌర్విద్యుదితి
య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ౧ ॥ స య ఏత
మేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి సర్వమాయురేతి
జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయన్త ఉప వయం తం భుఞ్జామోఽస్మింశ్చ
లోకేఽముష్మింశ్చ య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ౨

అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.

“ తేహోచురుపకోసలైషాసోమ్యతేఽస్మద్విద్యాత్మవిద్యాచాచార్య
స్తుతేగతింవక్తేత్యాజగామహాస్యాచార్యస్తమాచార్యోఽభ్యువాదోపకోస
లా౩ఇతి॥౧॥ భగవఇతిహప్రతిశుశ్రావబ్రహ్మవిదఇవసోమ్యతేముఖంభా
తికోనుత్వాఽనుశశాసేతికోనుమానుశిష్యాద్భో ఇతిహాపేవనిహ్నుతేఇమే
నూనమీదృశాఅన్యాదృశాఇతిహాగ్నీనభ్యూదేకింనుసోమ్యకిలతేఽవోచన్నితి
౨॥ ఇదమితిహప్రతిజజ్ఞేలోకాన్వావకిలసోమ్యతేఽవోచన్నహంతుతేతద్వ
క్ష్యామియథాపుష్కరపలాశఆపోనశ్లిష్యన్తఏవమేవంవిదిపాపంకర్మనశ్లిష్య
తఇతిబ్రవీతుమేభగవానితితస్మైహోవాచ॥ ౩

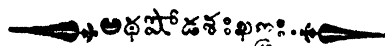

అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.

*యఏషోఽక్షిణిపురుషోదృశ్యతఏషఆత్మేతిహోవాచైతదమృతమభ
యమేతద్బ్రహ్మేతితద్యద్యప్యస్మిన్సర్పిర్వోదకంవాసిఞ్చతివర్త్మనీఏవగచ్ఛ
తి॥౧॥ఏతగ్ంసంయద్వామఇత్యాచక్షతఏతగ్ంహిసర్వాణివామాన్యభిసంయ
న్తిసర్వాణ్యేనంవామాన్యభిసంయన్తియఏవంవేద॥౨॥ ఏషఉఏవవామనీరే
షహిసర్వాణివామానినయతిసర్వాణివామానినయతియఏవంవేద॥౩॥ఏషఉ
ఏవభామనీరేషహిసర్వేషులోకేషుభాతిసర్వేషులోకేషుభాతియఏవంవేద॥
౪॥ అథయదుచైవాస్మిఞ్ఛవ్యంకుర్వన్తియదిచనార్చిషమేవాభిసమ్భవన్త్యర్చి
షోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి
మాసాగ్ంస్తాన్మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ం సంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చన్ద్రమ
సంచన్ద్రమసోవిద్యుతంతత్పురుషోఽమానవః॥౫॥ సఏనాన్ బ్రహ్మగమయ
త్యేషదేవపథోబ్రహ్మపథ ఏతేనప్రతిపద్యమానాఇమం మానవమావర్తం
నావర్తన్తేనావర్తన్తే॥ ౬

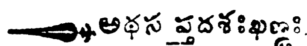
“ అస్మద్విద్యాచాత్మవిద్యాచేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

* సిఞ్చతివర్త్మనీహ్యేవేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

అథ షోడశః ఖణ్డః

ఏషహవైయజ్ఞోయోఽయంపవతఏషహయన్నిదగ్ సర్వంపునాతియదే
షహయన్నిదగ్ సర్వంపునాతితస్మాదేషఏవయజ్ఞస్తస్యమనశ్చవాక్చవర్తనీ ॥
౧॥ తయోరన్యతరాంమనసాసగ్ంస్కరోతి బ్రహ్మావాచాహోతాఽధ్వర్యు
రుద్గాతాఽన్యతరాగ్ం సయత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకేపురాపరిధానీ
యాయా * బ్రహ్మావ్యవవదతి॥ ౨॥ ,, అన్యతరామేవవర్తనీగ్ం సగ్ంస్కరో
తిహీయతేఽన్యతరాసయథైకపాద్వ్రజన్రథోవైకేనచక్రేణవర్తమానోరి
ష్యత్యేవమస్యయజ్ఞోరిష్యతియజ్ఞగ్ం రిష్యన్తంయజమానోఽనురిష్యతిసఇష్ట్వా
పాపీయాన్భవతి॥ ౩॥ ● అథయత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకేనపురా
పరిధానీయాయాబ్రహ్మావ్యవవదత్యుభేఏవవర్తనీసగ్ంస్కుర్వన్తినహీయతే
ఽన్యతరా॥ ౪॥ సయథోభయపాద్వ్రజన్రథోవోభాభ్యాంచక్రాభ్యాం
వర్తమానః ప్రతితిష్ఠత్యేవమస్యయజ్ఞః ప్రతితిష్ఠతియజ్ఞం ప్రతితిష్ఠన్తంయజ
మానోఽనుప్రతితిష్ఠతిసఇష్ట్వాశ్రేయాన్భవతి॥ ౫

అథ సప్తదశః ఖణ్డః

ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేషాంతప్యమానానాగ్ రసాన్ప్రాబృ
హదగ్నింపృథివ్యావాయుమన్తరిక్షాదాదిత్యందివః॥ ౧ ॥ సఏతాస్తిస్రోదే
వతాఅభ్యతపత్తాసాంతప్యమానానాగ్ రసాన్ప్రాబృహదగ్నేఃఋచో
వాయోర్యజూగ్ంషిసామాన్యాదిత్యాత్॥ ౨॥ సఏతాంత్రయీంవిద్యామభ్య
తపత్తస్యాస్తప్యమానాయారసాన్ ప్రాబృహద్భూరిత్యృగ్భ్యోభువరితి
యజుర్భ్యస్స్వరితిసామభ్యః॥ ౩॥ తద్యద్యృక్తోరిష్యేద్భూస్స్వాహేతిగా
ర్హపత్యేజుహుయాదృచామేవతద్రసేనర్చాంవీర్యేణర్చాంయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ం
సన్దధాతి॥ ౪॥ అథయదియజుష్టోరిష్యేద్భువస్స్వాహేతిదక్షిణాగ్నౌజుహు

---

* బ్రహ్మావ్యవవదతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

,, వర్తనీగ్ం సగ్ంస్కుర్వన్తీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

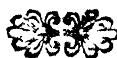
● బ్రహ్మావ్యవవదతీతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

యాద్యజుషామేవతద్రసేనయజుషాంవీర్యేణయజుషాంయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ం సం
దధాతి ॥ ౫ ॥ అథయదిసామతోరిష్యేత్స్వస్స్వాహేత్యాహవనీయేజు
హుయాత్సామ్నామేవ తద్రసేనసామ్నాంవీర్యేణసామ్నాంయజ్ఞస్యవిరి
ష్టగ్ం సందధాతి॥ ౬॥ తద్యథాలవణేనసువర్ణగ్ం సందధ్యాత్సువర్ణేనరజతగ్ం ర
జతేనత్రపుత్రపుణాసీసగ్ం సీసేనలోహంలోహేనదారుదారుచర్మణా॥ ౭॥
ఏవమేషాంలోకానామాసాందేవతానామస్యాస్త్రయ్యావిద్యాయావీర్యే
ణయజ్ఞస్యవిరిష్టగ్ం సందధాతిభేషజకృతోహవాఏషయజ్ఞోయత్రైవంవిద్బ్ర
హ్మాభవతి॥ ౮ ॥ ఏషహవాఉదక్ప్రవణోయజ్ఞోయత్రైవంవిద్బ్రహ్మాభవ
త్యేవంవిదగ్ం హవాఏషాబ్రహ్మాణమనుగాథాయతోయత ఆవర్తతేతత్తద్గ
చ్ఛతి ॥ ౯ ॥ మానవోబ్రహ్మైవైకఋత్విక్కురూనశ్వాభిరక్షత్యేవంవిద్ధవై
బ్రహ్మాయజ్ఞంయజమానగ్ం సర్వాగ్ంశ్చర్త్విజోఽభిరక్షతితస్మాదేవంవిదమే
వబ్రహ్మాణంకుర్వీతనానేవంవిదంనానేవంవిదమ్॥ ౧౦

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది చతుర్థః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓం తత్సత్.

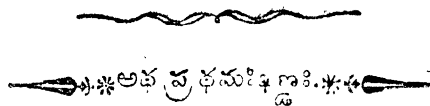
క్షేమాయయః కరుణయాక్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయతభాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్సమునిరాద్రియతాంమదుక్తిమ్॥

శ్రీ గురుభ్యో నమః

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ పఞ్చమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః

హరిః ఓమ్ ॥ యో హ వై జ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠం చ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠశ్చ భవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ ॥ ౧ ॥ యో హ వై వసిష్ఠం వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వాగ్వావ వసిష్ఠః ॥ ౨ ॥ యో హ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతి హ తిష్ఠత్యస్మిగ్ంశ్చ లోకేఽముష్మిగ్ంశ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా ॥ ౩ ॥ యో హ వై సమ్పదం వేద సగ్ం హాస్మై కామాః పద్యన్తే దైవాశ్చ మానుషాశ్చ శ్రోత్రం వావ సమ్పత్ ॥ ౪ ॥ యో హ వా ఆయతనం వేదాఽఽయతనగ్ం హ స్వానాం భవతి మనో హ వా ఆయతనం ॥ ౫ ॥ అథ హ ప్రాణా అహగ్ం శ్రేయసి వ్యూదిరేఽహగ్ం శ్రేయానస్మ్యహగ్ం శ్రేయానస్మీతి తే హ ప్రాణాః ప్రజాపతిం పితరమేత్యోచుర్భగవన్కో నః శ్రేష్ఠ ఇతి ॥ ౬ ॥ తాన్హోవాచ యస్మిన్వ ఉత్క్రాన్తే శరీరం పాపిష్ఠతరమివ దృశ్యేత స వః శ్రేష్ఠ ఇతి ॥ ౭ ॥ సా హ వాగుచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా కలా అవదన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన పశ్యన్తశ్చక్షుషా శృణ్వన్తః శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ వాక్ ॥ ౮ ॥ చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథాఽన్ధా అపశ్యన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా శృణ్వన్తః శ్రోత్రేణ ధ్యాయన్తో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ చక్షుః ॥ ౯ ॥ శ్రోత్రగ్ం హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ కథమశకత ర్తే మజ్జీవితుమితి యథా బధిరా అశృణ్వన్తః ప్రాణన్తః ప్రాణేన వదన్తో వాచా పశ్యన్తశ్చక్షుషా ధ్యాయన్తో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రం ॥ ౧౦ ॥ మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యే

త్యోవాచకథమశకతర్తేమజ్జీవితుమితియథాబాలాఅమనసఃప్రాణన్తఃప్రా
ణేనవదన్తోవాచాపశ్యన్తశ్చక్షుషాశృణ్వన్తశ్శ్రోత్రేణైవమితి ప్రవివేశహ
మనః॥ ౧౧ ॥ అథహప్రాణఉచ్చిక్రమిష్యన్సయథాసుహయఃపడ్వీశశ
ఙ్కూన్సంఖిదేదేవమితరాన్ప్రాణాన్సమఖిదత్తగ్ం హాభిసమేత్యోచుర్భ
గవన్నేధిత్వంనశ్శ్రేష్ఠోఽసిమోత్క్రమీరితి॥ ౧౨॥ అథహైనంవాగువా
చయదహంవసిష్ఠాస్మిత్వంతద్వసిష్ఠోఽసీత్యథహైనంచక్షురువాచ యదహం
ప్రతిష్ఠాస్మిత్వంతత్ప్రతిష్ఠాసీతి॥ ౧౩ ॥ అథహైనగ్ంశ్రోత్రమువాచయద
హగ్ంసమ్పదస్మిత్వంతత్సమ్పదసీత్యథహైనంమనఉవాచయదహమాయతన
మస్మిత్వంతదాయతనమసీతి॥ ౧౪॥ నవైవాచోనచక్షూగ్ంషినశ్రోత్రాణి
నమనాగ్ంసీత్యాచక్షతే ప్రాణాఇత్యేవాచక్షతేప్రాణోహ్యేవైతానిస
ర్వాణిభవతి॥ ౧౫

అథద్వితీయఃఖణ్డః.

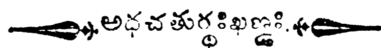
సహోవాచకింమేఽన్నంభవిష్యతీతియత్కించిదిదమాశ్వభ్యఆశకు
నిభ్యఇతిహోచుస్తద్వాఏతదనస్యాన్నమనోహవైనామప్రత్యక్షంనహవా
ఏవంవిదికిఞ్చనానన్నంభవతీతి॥ ౧॥ సహోవాచకింమేవాసోభవిష్యతీత్యా
పఇతిహోచుస్తస్మాద్వాఏతదశిష్యన్తఃపురస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చాద్భిఃపరిదధతి
లమ్భుకోహవాసోభవత్యనగ్నోహభవతి॥ ౨ ॥ తద్ధైతత్సత్యకామోజాబా
లోగోశ్రుతయేవైయాఘ్రపద్యాయోక్త్వోవాచయద్యప్యేనచ్ఛుష్కాయ
స్థాణవేబ్రూయాజ్జాయేరన్నేవాస్మిఞ్ఛాఖాఃప్రరోహేయుఃపలాశానీ
తి॥ ౩॥ అథయదిమహజ్జిగమిషేదమావాస్యాయాందీక్షిత్వాపౌర్ణమాస్యాగ్ం
రాత్రౌసర్వౌషధస్యమన్థందధిమధునోరుపమథ్య జ్యేష్ఠాయ శ్రేష్ఠాయస్వా
హేత్యగ్నావాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేత్॥ ౪॥ వసిష్ఠాయస్వా
హేత్యగ్నావాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేత్ప్రతిష్ఠాయైస్వా
హేత్యగ్నావాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేత్సమ్పదేస్వాహేత్య
గ్నావాజ్యస్యహుత్వామన్థేసమ్పాతమవనయేదాయతనాయస్వాహేత్య

గ్నావాజ్యస్య హుత్వా మన్థే సమ్పాతమవనయేత్ ॥ ౫ ॥ అథ ప్రతిసృప్యాఞ్జలౌ మన్థమాధాయ జపత్యమో నామాస్యమా హి తే సర్వమిదꣳ స హి జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠో రాజాఽధిపతిః స మా జ్యైష్ఠ్యꣳ శ్రైష్ఠ్యꣳ రాజ్యమాధిపత్యం గమయత్వహమేవేదꣳ సర్వమసానీతి ॥ ౬ ॥ అథ ఖల్వేతయర్చా పచ్ఛ ఆచామతి తత్సవితుర్వృణీమహ ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య భోజనమిత్యాచామతి శ్రేష్ఠꣳ సర్వధాతమమిత్యాచామతి తురం భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి ॥ ౭ ॥ నిర్ణిజ్య కꣳసం చమసం వా పశ్చాదగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా స్థణ్డిలే వా వాచంయమోఽప్రసాహః స యది స్త్రియం పశ్యేత్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్ ॥ ౮ ॥ తదేష శ్లోకః యదా కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియꣳ స్వప్నేషు పశ్యతి । సమృద్ధిం తత్ర జానీయాత్తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే ॥ ... ౯

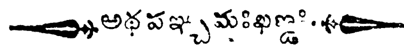
అథ తృతీయః ఖణ్డః.

శ్వేతకేతుర్హారుణేయః పఞ్చాలానాꣳ సమితిమేయాయ తꣳ హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచ కుమారాను త్వాఽశిషత్పితేత్యను హి భగవ ఇతి ॥ ౧ ॥ వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయన్తీతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పునరావర్తన్తా౩ ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ పథోర్దేవయానస్య పితృయాణస్య చ వ్యావర్తనా౩ ఇతి న భగవ ఇతి ॥ ౨ ॥ వేత్థ యథాఽసౌ లోకో న సమ్పూర్యతా౩ ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ యథా పఞ్చమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవన్తీతి నైవ భగవ ఇతి ॥ ౩ ॥ అథాను కిమనుశిష్టోఽవోచథా యో హీమాని న విద్యాత్కథꣳ సోఽనుశిష్టో బ్రువీతేతి స హాయస్తః పితురర్ధమేయాయ తꣳ హోవాచాననుశిష్య వావ కిల మా భగవానబ్రవీదను త్వాఽశిషమితి ॥ ౪ ॥ పఞ్చ మా రాజన్యబన్ధుః ప్రశ్నానప్రాక్షీత్తేషాం నైకంచనాశకం వివక్తుమితి స హోవాచ యథా మా త్వం తదైతానవదో యథాహమేషాం నైకంచన వేద యద్యహమిమానవేదిష్యం కథం తే నావక్ష్యమితి ॥ ౫ ॥ స హ గౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధమేయాయ తస్మై హ ప్రాప్తాయార్హాం చకార స హ ప్రాతః సభాగ ఉదేయాయ తꣳ హోవాచ మానుషస్య భగవన్గౌతమ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తవైవ రాజన్

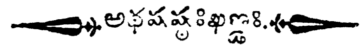
మానుషంవిత్తంయామేవకుమారస్యాన్తేవాచమభాషథాస్తామేవమే బ్రూ
హీతి॥౬॥సహకృచ్ఛ్రీబభూవతగ్ంహచిరంవసేత్యాజ్ఞాపయాఞ్చకారతగ్ం
హోవాచయథామాత్వంగౌతమావదోయథేయంనప్రాక్త్వత్తఃపురావి
ద్యాబ్రాహ్మణాన్గచ్ఛతితస్మాదుసర్వేషులోకేషుక్షత్రస్యైవప్రశాసనమ
భూదితితస్మైహోవాచ॥ ౭

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

అసౌవావలోకోగౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్యఏవసమిద్రశ్మయోధూమో
ఽహరర్చిశ్చన్ద్రమాఅఙ్గారానక్షత్రాణివిస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ తస్మిన్నేతస్మిన్న
గ్నౌదేవాశ్శ్రద్ధాంజుహ్వతితస్యాఆహుతేస్సోమోరాజాసమ్భవతి॥ ౨

అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

పర్జన్యోవావగౌతమాగ్నిస్తస్యవాయురేవసమిదభ్రంధూమోవిద్యు
దర్చిరశనిరఙ్గారా హ్రాదునయోవిస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదే
వాస్సోమగ్ంరాజానంజుహ్వతితస్యాఆహుతేర్వర్షగ్ంసమ్భవతి॥ ౨

అథ షష్ఠః ఖణ్డః.

పృథివీవావగౌతమాగ్నిస్తస్యాస్సంవత్సరఏవసమిదాకాశోధూమో
రాత్రిరర్చిర్దిశోఽఙ్గారాఅవాన్తరదిశోవిస్ఫులిఙ్గాః ॥ ౧ ॥ తస్మిన్నేతస్మిన్న
గ్నౌదేవావర్షంజుహ్వతితస్యాఆహుతేరన్నగ్ంసమ్భవతి॥ ... ౨

—*అథ సప్తమః ఖణ్డః.*—

పురుషోవావగౌతమాగ్నిస్తస్యవాగేవసమిత్ప్రాణోధూమోజిహ్వా
ఽర్చిశ్చక్షురఙ్గారాశ్శ్రోత్రంవిస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవా
అన్నంజుహ్వతితస్యాఆహుతేరేతస్సమ్భవతి॥ ౨

—*అథ అష్టమః ఖణ్డః.*—

యోషావావగౌతమాగ్నిస్తస్యాఉపస్థఏవసమిద్యదుపమన్త్రయతే
సధూమోయోనిరర్చిర్యదన్తఃకరోతితేఽఙ్గారాఅభినన్దావిస్ఫులిఙ్గాః॥ ౧॥ త
స్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌదేవారేతోజుహ్వతితస్యాఆహుతేర్గర్భస్సమ్భవతి॥ ౨

-*అథ నవమః ఖణ్డః.*-

ఇతి తు పఞ్చమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవన్తీతి స ఉల్బావృతో గర్భో దశ వా నవ వా మాసానన్తశ్శయిత్వా యావద్వాఽథ జాయతే॥ ౧ ॥ స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్టమితోఽగ్నయ ఏవ హరన్తి యత ఏవేతో యతస్సమ్భూతో భవతి॥ ౨

—*అథ దశమః ఖణ్డః.*—

తద్య ఇత్థం విదుః యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే తేఽర్చిషమభిసమ్భవన్త్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి మాసాగ్ స్తాన్॥ ౧॥ మాసేభ్యస్సంవత్సరగ్ సంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చన్ద్రమసం చన్ద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమానవస్స ఏనాన్బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవయానః పన్థా ఇతి ॥ ౨ ॥ అథ య ఇమే గ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే తే ధూమమభిసమ్భవన్తి ధూమాద్రాత్రిగ్ం రాత్రేరపరపక్షమపరపక్షాద్యాన్షడ్దక్షిణైతి మాసాగ్ స్తాన్నైతే సంవత్సరమభిప్రాప్నువన్తి॥ ౩ ॥ మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చన్ద్రమసమేష సోమో రాజా తద్దేవానామన్నం తం దేవా భక్షయన్తి॥ ౪ ॥ తస్మిన్యావత్సమ్పాతముషిత్వాఽథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తన్తే యథేతమాకాశమాకాశాద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి॥ ౫॥ అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయస్తిలమాషా ఇతి జాయన్తేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యో యో హ్యన్నమత్తి యో రేతస్సిఞ్చతి తద్భూయ ఏవ భవతి॥ ౬॥ తద్య ఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం యోనిమాపద్యేరన్ బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం వాఽథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం యోనిమాపద్యేరన్ శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా చణ్డాలయోనిం వా॥ ౭ ॥ అథైతయోః పథోర్న కతరేణ చ న తానీమాని క్షుద్రాణ్యసకృదావర్తీని భూతాని భవన్తి జాయస్వ మ్రియస్వేత్యేతత్తృతీయగ్ స్థానం తేనాసౌ లోకో న సమ్పూర్యతే తస్మాజ్జుగు

స్యైతత దేషశ్లోకః॥ ౮ ॥ స్తేనోహిరణ్యస్యసురాంపిబగ్ంశ్చగురోస్తల్పమావ
సన్ బ్రహ్మహాచ। ఏతేపతన్తిచత్వారఃపంచమశ్చాచరగ్ంస్తైరితి॥ ౯ ॥ అథ
హయఏతానేవంపఞ్చాగ్నీన్వేదనసహతైరప్యాచరన్పాప్మనాలిప్యతేశు
ద్ధఃపూతఃపుణ్యలోకోభవతియఏవంవేదయఏవంవేద॥ ... ౧౦

—*అథైకాదశః ఖణ్డః.*—

ప్రాచీనశాలఔపమన్యవఃసత్యయజ్ఞఃపౌలుషిరిన్ద్రద్యుమ్నోభా
ల్లవేయోజనశ్శార్కరాక్ష్యోబుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తేహైతేమహాశాలామహా
శ్రోత్రియాస్సమేత్యమీమాగ్ంసాంచక్రుఃకోనఆత్మాకింబ్రహ్మేతి॥ ౧॥ తే
హసమ్పాదయాంచక్రురుద్దాలకోవైభగవన్తోఽయమారుణిస్సంప్రతీమమా
త్మానంవైశ్వానరమధ్యేతితగ్ంహన్తాభ్యాగచ్ఛామేతితగ్ంహాభ్యాజగ్ముః॥ ౨॥ స
హసమ్పాదయాం చకార ప్రక్ష్యన్తిమామిమేమహాశాలా మహాశ్రోత్రియా
స్తేభ్యోనసర్వమివప్రతిపత్స్యేహన్తాహమన్యమభ్యనుశాసానీతి॥ ౩॥ తాన్
హోవాచాశ్వపతిర్వైభగవన్తోఽయంకైకేయస్సంప్రతీమమాత్మానంవైశ్వా
నరమధ్యేతితగ్ంహన్తాభ్యాగచ్ఛామేతితగ్ంహాభ్యాజగ్ముః॥ ౪॥ తేభ్యోహప్రా
ప్తేభ్యఃపృథగర్హాణికారయాం చకారసహప్రాతస్సఞ్జిహాన ఉవాచనమే
స్తేనోజనపదేనకదర్యోనమద్యపోనానాహితాగ్నిర్నావిద్వాన్నస్వైరీస్వై
రిణీకుతోయక్ష్యమాణోవైభగవన్తోఽహమస్మియావదేకైకస్మా ఋత్విజేధనం
దాస్యామితావద్భగవద్భ్యోదాస్యామివసన్తుభగవన్తఇతి॥ ౫॥ తేహోచు
ర్యేనహైవార్థేనపురుషశ్చరేత్తగ్ంహైవవదేదాత్మానమేవేమంవైశ్వానరగ్ం
సంప్రత్యధ్యేషితమేవనోబ్రూహీతి॥ ౬॥ తాన్హోవాచప్రాతర్వః
ప్రతివక్తాస్మీతితేహసమిత్పాణయఃపూర్వాహ్ణేప్రతిచక్రమిరేతాన్హా
నుపనీయైవైతదువాచ॥ ౭

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.*—

ఔపమన్యవకంత్వమాత్మానముపాస్స ఇతిదివమేవభగవోరాజన్నితి
హోవాచైషవైసుతేజా ఆత్మావైశ్వానరోయంత్వమాత్మానముపాస్సే
తస్మాత్తవసుతంప్రసుతమాసుతంకులేదృశ్యతే॥ ౧॥ అత్స్యన్నంపశ్యసిప్రి

యమత్త్యన్నంపశ్యతిప్రియంభవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసంకులేయఏతమేవమా
త్మానంవైశ్వానరముపాస్తే మూర్ధాత్వేషఆత్మనఇతిహోవాచ మూర్ధాతే
వ్యపతిష్యద్యన్మాంనాగమిష్యఇతి॥ ౨

—*అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.*—

అథహోవాచసత్యయజ్ఞంపౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్యకంత్వమాత్మా
నముపాస్సఇత్యాదిత్యమేవ భగవోరాజన్నితిహోవాచైష వై విశ్వరూపఆ
త్మా వైశ్వానరోయంత్వమాత్మానముపాస్సేతస్మాత్తవబహువిశ్వరూపంకు
లేదృశ్యతే॥ ౧॥ ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథోదాసీనిష్కోఽత్స్యన్నంపశ్యసిప్రియ
మత్త్యన్నంపశ్యతిప్రియంభవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసంకులే యఏతమేవమా
త్మానంవైశ్వానరముపాస్తేచక్షుష్ట్వేతదాత్మనఇతిహోవాచాన్ధోఽభవి
ష్యద్యన్మాంనాగమిష్యఇతి॥ ౨

—*అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.*—

అథహోవాచేన్ద్రద్యుమ్నంభాల్లవేయంవైయాఘ్రపద్యకంత్వమా
త్మానముపాస్సఇతివాయుమేవభగవోరాజన్నితిహోవాచైషవై* పృథగ్వ
ర్త్మాత్మావైశ్వానరోయంత్వమాత్మానముపాస్సేతస్మాత్త్వాంపృథగ్బలయ
ఆయన్తిపృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయన్తి॥ ౧॥ అత్స్యన్నంపశ్యసిప్రియమ
త్త్యన్నంపశ్యతిప్రియంభవత్యస్యబ్రహ్మవర్చసంకులేయఏత మేవమాత్మా
నంవైశ్వానరముపాస్తే ప్రాణస్త్వేష ఆత్మనఇతిహోవాచ ప్రాణస్తఉద
క్రమిష్యద్యన్మాంనాగమిష్యఇతి॥ ౨

—*అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.*—

అథహోవాచజనగ్ శార్కరాక్ష్యంశార్కరాక్ష్యకంత్వమాత్మాన
ముపాస్స ఇత్యాకాశమేవభగవోరాజన్నితిహోవాచైషవైబహులఆత్మా
వైశ్వానరోయంత్వ మాత్మానముపాస్సేతస్మాత్త్వం బహులోఽసి ప్రజయా
చధనేనచ॥ ౧॥ అత్స్యన్నంపశ్యసిప్రియమత్త్యన్నంపశ్యతిప్రియంభవత్య

---

* పృథగ్వర్త్మా వైశ్వానర ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

స్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే సన్దేహస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సన్దేహస్తే వ్యశీర్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ షోడశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచ బుడిలమాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద్య కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై రయిరాత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం రయిమాన్పుష్టిమానసి॥ ౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే వస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ వస్తిస్తే వ్యభేత్స్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ... ౨

—*అథ సప్తదశః ఖణ్డః.*—

అథ హోవాచోద్దాలకమారుణిం గౌతమ కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి పృథివీమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం ప్రతిష్ఠితోసి ప్రజయా చ పశుభిశ్చ॥ ౧॥ అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే పాదౌ త్వేతావాత్మన ఇతి హోవాచ పాదౌ తే వ్యమ్లాస్యేతాం యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ౨

—*అథ అష్టాదశః ఖణ్డః.*—

తాన్ హోవాచైతే వై ఖలు యూయం పృథగివేమమాత్మానం వైశ్వానరం విద్వాగ్ంసోఽన్నమత్థ యస్త్వేతమేవం ప్రాదేశమాత్రమభివిమానమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే స సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వేష్వాత్మస్వన్నమత్తి॥ ౧॥ * తస్య హ వా ఏతస్యాత్మనో వైశ్వానరస్య మూర్ధైవ సుతేజాశ్చక్షుర్విశ్వరూపః ప్రాణః పృథగ్వర్త్మాత్మా సన్దేహో బహులో వస్తిరేవ రయిః పృథివ్యేవ పాదావుర ఏవ వేదిర్లోమాని బర్హిర్హృదయం గార్హపత్యో మనోఽన్వాహార్యపచన ఆస్యమాహవనీయః॥ ... ౨

---

* పృథగ్వర్త్మా సన్దేహ ఇతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

—*అథ ఏకోనవింశః ఖణ్డః.*—

తద్యద్భక్తం ప్రథమమాగచ్ఛేత్తద్ధోమీయꣳ స యాం ప్రథమామాహుతిం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్ప్రాణాయ స్వాహేతి ప్రాణస్తృప్యతి॥౧ ప్రాణే తృప్యతి చక్షుస్తృప్యతి చక్షుషి తృప్యత్యాదిత్యస్తృప్యత్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌస్తృప్యతి దివి తృప్యన్త్యాం యత్కిఞ్చ ద్యౌశ్చాదిత్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ వింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయాద్వ్యానాయ స్వాహేతి వ్యానస్తృప్యతి॥ ౧ ॥ వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి శ్రోత్రే తృప్యతి చన్ద్రమాస్తృప్యతి చన్ద్రమసి తృప్యతి దిశస్తృప్యన్తి దిక్షు తృప్యన్తీషు యత్కిఞ్చ దిశశ్చ చన్ద్రమాశ్చాధితిష్ఠన్తి తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ ఏకవింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం తృతీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయాదపానాయ స్వాహేత్యపానస్తృప్యతి॥ ౧॥ అపానే తృప్యతి వాక్తృప్యతి వాచి తృప్యన్త్యామగ్నిస్తృప్యత్యగ్నౌ తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం తృప్యన్త్యాం యత్కిఞ్చ పృథివీ చాగ్నిశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ ద్వావింశః ఖణ్డః.

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్సమానాయ స్వాహేతి సమానస్తృప్యతి॥ ౧ ॥ సమానే తృప్యతి మనస్తృప్యతి మనసి తృప్యతి పర్జన్యస్తృప్యతి పర్జన్యే తృప్యతి విద్యుత్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యన్త్యాం యత్కిఞ్చ విద్యుచ్చ పర్జన్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.*—

అథ యాం పఞ్చమీం జుహుయాత్తాం జుహుయాదుదానాయ స్వాహేత్యుదానస్తృప్యతి॥ ౧॥ ఉదానే తృప్యతి వాయుస్తృప్యతి వాయౌ తృప్యత్యాకాశస్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి యత్కిఞ్చ వాయుశ్చాకాశశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ౨

—*అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.*—

స య ఇదమవిద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి యథాఙ్గారానపోహ్య భస్మని జుహుయాత్తాదృక్తత్స్యాత్ ॥ ౧ ॥ అథ య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వేష్వాత్మసు హుతం భవతి॥ ౨ ॥ తద్యథేషీకాతూలమగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయేతైవగ్ం హాస్య సర్వే పాప్మానః ప్రదూయన్తే య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి॥ ౩॥ తస్మాదు హైవంవిద్యద్యపి చణ్డాలాయోచ్ఛిష్టం ప్రయచ్ఛేదాత్మని హైవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతగ్ం స్యాదితి తదేష శ్లోకః॥ ౪॥ యథేహ క్షుధితా బాలా మాతరం పర్యుపాసతే । ఏవగ్ం సర్వాణి భూతాన్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇత్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇతి॥ ౫

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది- పఞ్చమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥

శ్రీ గురుభ్యోనమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - షష్ఠః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓమ్ ॥ శ్వేతకేతుర్హారుణేయ ఆస తగ్ హ పితోవాచ శ్వేతకేతో వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యాస్మత్కులీనోఽననూచ్య బ్రహ్మబన్ధురివ భవతీతి ॥ ౧ ॥ స హ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్విగ్ శతివర్షః సర్వాన్వేదానధీత్య మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధ ఏయాయ తగ్ హ పితోవాచ ॥ ౨ ॥ శ్వేతకేతో యన్ను సోమ్యేదం మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధోఽస్యుత తమాదేశమప్రాక్ష్యః యేనాశ్రుతగ్ శ్రుతం భవత్యమతం మతమవిజ్ఞాతం విజ్ఞాతమితి కథం ను భగవస్స ఆదేశో భవతీతి ॥ ౩ ॥ యథా సోమ్యైకేన మృత్పిణ్డేన సర్వం మృన్మయం విజ్ఞాతం స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యం ॥ ౪ ॥ యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతగ్ స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం లోహమిత్యేవ సత్యం ॥ ౫ ॥ యథా సోమ్యైకేన నఖనికృన్తనేన సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతగ్ స్యాద్వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం కృష్ణాయసమిత్యేవ సత్యమేవగ్ సోమ్య స ఆదేశో భవతీతి ॥ ౬ ॥ న వై నూనం భగవన్తస్త ఏతదవేదిషుర్యద్ధ్యేతదవేదిష్యన్కథం మే నావక్ష్యన్నితి భగవాగ్స్త్వేవ మే తద్బ్రవీత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ... ౭

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తద్ధైక ఆహురసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తస్మాదసతః సజ్జాయత ॥ ౧ ॥ కుతస్తు ఖలు సోమ్యైవగ్ స్యాదితి హోవాచ కథమసతః సజ్జాయేతేతి సత్త్వేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీ

దేకమేవాద్వితీయం॥ ౨॥ * తదైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజో౽సృజత తత్తేజ ఐక్షత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి తదపో౽సృజత తస్మాద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా పురుషస్తేజస ఏవ తదధ్యాపో జాయన్తే॥ ౩॥ ః తా ఆప ఐక్షన్త బహ్వ్యః స్యామ ప్రజాయేమహీతి తా అన్నమసృజన్త తస్మాద్యత్ర క్వచ వర్షతి తదేవ భూయిష్ఠమన్నం భవత్యద్భ్య ఏవ తదధ్యన్నాద్యం జాయతే॥

అథ తృతీయః ఖణ్డః.

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం త్రీణ్యేవ బీజాని భవన్త్యాణ్డజం జీవజముద్భిజ్జమితి॥ ౧॥ సేయం దేవతైక్షత హన్తాహమిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి॥ ౨॥ తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకైకాం కరవాణీతి సేయం దేవతేమాస్తిస్రో దేవతా అనేనైవ జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరోత్ ॥ ౩ ॥ తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకైకామకరోద్యథా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాస్త్రివృత్త్రివృదేకైకా భవతి తన్మే విజానీహీతి॥ ౪

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

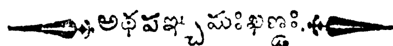
యదగ్నే రోహితగ్ రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదగ్నేరగ్నిత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం॥ ౧ ॥ యదాదిత్యస్య రోహితగ్ రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం॥ ౨॥ యచ్చన్ద్రమసో రోహితగ్ రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాచ్చన్ద్రాచ్చన్ద్రత్వం వాచారమ్భణం వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యం॥ ౩ ॥ యద్విద్యుతో రోహితగ్ రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం యత్కృష్ణం తదన్నస్యా

---

* యత్ర క్వచ న శోచతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

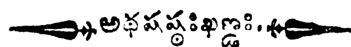
ః యత్ర క్వచ న వర్షతీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

పాగాద్విద్యుతోవిద్యుత్త్వంవాచారమ్భణంవికారోనామధేయన్త్రీణిరూ
పాణీత్యేవసత్యం॥౪॥ ఏతద్ధస్మవైతద్విద్వాగ్ంస ఆహుః పూర్వేమహాశాలామ
హాశ్రోత్రియానవోద్యకశ్చనాశ్రుతమమతమవిజ్ఞాతముదాహరిష్యతీతి హ్యే
భ్యోవిదాంచక్రుః॥ ౫ ॥ యదురోహితమివాభూదితి తేజసస్తద్రూపమితి
తద్విదాఞ్చక్రుః యదుశుక్లమివాభూదిత్యపాగ్ం రూపమితితద్విదాఞ్చక్రు
ర్యదుకృష్ణమివాభూదిత్యన్నస్యరూపమితితద్విదాంచక్రుః ॥ ౬ ॥ యద్వవి
జ్ఞాతమివాభూదిత్యేతాసామేవదేవతానాగ్ం సమాస ఇతితద్విదాంచక్రుర్య
థానుఖలుసోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృదేకై
కాభవతితన్మే విజానీహీతి॥ ౭

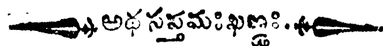
అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

అన్నమశితన్త్రేధావిధీయతేతస్యయః స్థవిష్ఠో ధాతుస్తత్పురీషంభవ
తియోమధ్యమస్తన్మాగ్ంసం యోఽణిష్ఠస్తన్మనః॥ ౧ ॥ ఆపః పీతాస్త్రేధావిధీ
యన్తేతాసాంయః స్థవిష్ఠో ధాతుస్తన్మూత్రం భవతియోమధ్యమస్తల్లోహితం
యోఽణిష్ఠస్స ప్రాణః॥ ౨॥ తేజోఽశితన్త్రేధావిధీయతేతస్యయః స్థవిష్ఠో
ధాతుస్తదస్థిభవతియోమధ్యమస్సమజ్జాయోఽణిష్ఠః సావాక్॥ ౩ ॥ అన్నమ
యగ్ంహిసోమ్యమన ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీవాగితిభూయ ఏవమా
భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతిహోవాచ॥ ... ౪

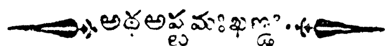
అథ షష్ఠః ఖణ్డః.

దధ్నస్సోమ్యమథ్యమానస్యయోఽణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతితత్సర్పి
ర్భవతి॥ ౧॥ ఏవమేవఖలుసోమ్యాన్నస్యాశ్యమానస్యయోఽణిమాసఊర్ధ్వస్స
ముదీషతితన్మనోభవతి॥ ౨ ॥ అపాగ్ంసోమ్యపీయమానానాంయోఽణిమాస
ఊర్ధ్వస్సముదీషతిస ప్రాణోభవతి॥ ౩ ॥ తేజసస్సోమ్యాశ్యమానస్యయో
ఽణిమాసఊర్ధ్వస్సముదీషతిసావాగ్భవతి॥ ౪ ॥ అన్నమయగ్ంహిసోమ్యమ
న ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీవాగితి భూయ ఏవమాభగవాన్విజ్ఞాప
యత్వితితథాసోమ్యేతిహోవాచ॥ ౫

అథ సప్తమః ఖణ్డః.

షోడశకలః సోమ్య పురుషః పఞ్చదశాహాని మాఽశీః కామమపః పిబాపోమయః ప్రాణో న పిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి ॥ ౧ ॥ స హ పఞ్చదశాహాని నాశాథ హైనముపససాద కిం బ్రవీమి భో ఇత్యృచః సోమ్య యజూగ్ంషి సామానీతి స హోవాచ న వై మా ప్రతిభాన్తి భో ఇతి ॥ ౨ ॥ తగ్ం హోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకోఽఙ్గారః ఖద్యోతమాత్రః పరిశిష్టః స్యాత్తేన తతోఽపి న బహు దహేదేవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా కలాతిశిష్టా స్యాత్తయైతర్హి వేదాన్నానుభవస్యశానాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి ॥ ౩ ॥ స హాశాథ హైనముపససాద తగ్ం హ యత్కిఞ్చ పప్రచ్ఛ సర్వగ్ం హ ప్రతిపేదే తగ్ం హోవాచ ॥ ౪ ॥ ౨ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకమఙ్గారం ఖద్యోతమాత్రం పరిశిష్టం తం తృణైరుపసమాధాయ ప్రజ్వాలయేత్తేన తతోఽపి బహు దహేత్ ॥ ౫ ॥ ఏవగ్ం సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా కలాతిశిష్టాభూత్సాన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీత్తయైతర్హి వేదాననుభవస్యన్నమయగ్ం హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి ॥ ౬

అథ అష్టమః ఖణ్డః.

ఉద్దాలకో హారుణిః శ్వేతకేతుం పుత్రమువాచ స్వప్నాన్తం మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషః స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా సంపన్నో భవతి స్వమపీతో భవతి తస్మాదేనగ్ం స్వపితీత్యాచక్షతే స్వగ్ం హ్యపీతో భవతి ॥ ౧ ॥ స యథా శకునిః సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశం దిశం పతిత్వాన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా బన్ధనమేవోపశ్రయత ఏవమేవ ఖలు సోమ్య తన్మనో దిశం దిశం పతిత్వాన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా ప్రాణమేవోపశ్రయతే ప్రాణబన్ధనగ్ం హి సోమ్య మన ఇతి ॥ ౨ ॥ * అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషో

౨ ప్రాజ్వాలయేదితి గఙ్గారామానుభీయపాఠః,

* అశనాయాపిపాసే ఇతి గఙ్గారామానుభీయపాఠః,

ఽశిశిషతినామాపఏవతదశితంనయన్తేతద్యథాగోనాయోఽశ్వనాయఃపురు
షనాయఇత్యేవన్తదపఆచక్షతేఽశనాయేతితత్రైతచ్ఛుఙ్గముత్పతితగ్ంసోమ్య
విజానీహినేదమమూలమ్భవిష్యతీతి ॥ ౩ ॥ తస్యక్వమూలగ్ంస్యాదన్యత్రా
న్నాదేవమేవఖలుసోమ్యాన్నేనశుఙ్గేనాపోమూలమన్విచ్ఛాద్భిస్సోమ్యశుఙ్గే
నతేజోమూలమన్విచ్ఛతేజసాసోమ్యశుఙ్గేనసన్మూలమన్విచ్ఛసన్మూలాస్సో
మ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠాః॥ ౪ ॥ అథయత్రైతత్పు
రుషఃపిపాసతినామతేజఏవతత్పీతంనయతేతద్యథాగోనాయోఽశ్వనాయః
పురుషనాయఇత్యేవన్తత్తేజఆచష్టఉదన్యేతితత్రైతదేవశుఙ్గముత్పతితగ్ంసో
మ్యవిజానీహినేదమమూలమ్భవిష్యతీతి॥ ౫ ॥ తస్యక్వమూలగ్ంస్యాదన్యత్రా
ద్భ్యోఽద్భిస్సోమ్యశుఙ్గేనతేజోమూలమన్విచ్ఛతేజసాసోమ్యశుఙ్గేనసన్మూలమ
న్విచ్ఛసన్మూలాస్సోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సదాయతనాస్సత్ప్రతిష్ఠాయ
థాతుఖలుసోమ్యేమాస్తిస్రోదేవతాః పురుషంప్రాప్యత్రివృత్త్రివృదేకైకా
భవతితదుక్తంపురస్తాదేవభవత్యస్యసోమ్యపురుషస్యప్రయతోవాఙ్మనసి
సమ్పద్యతేమనఃప్రాణేప్రాణస్తేజసితేజఃపరస్యాందేవతాయాంసయ
ఏషోఽణిమా॥ ౬ ॥ ఐతదాత్మ్యమిదగ్ంసర్వన్తత్సత్యగ్ంసఆత్మాతత్త్వమసిశ్వే
తకేతోఇతిభూయఏవమాభగవాన్విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతిహోవాచ॥ ౭ ॥

అథ నవమః ఖణ్డః

యథాసోమ్యమధుమధుకృతోనిస్తిష్ఠన్తినానాత్యయానాంవృక్షాణాగ్ం
రసాన్సమవహారమేకతాగ్ంరసఙ్గమయన్తి॥ ౧ ॥ తేయథాతత్రనవివేకంల
భన్తేఽముష్యాహంవృక్షస్యరసోఽస్మ్యముష్యాహంవృక్షస్యరసోఽస్మీత్యేవమేవ
ఖలుసోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సతిసమ్పద్యనవిదుస్సతిసమ్పద్యామహఇతి॥ ౨ ॥
తఇహవ్యాఘ్రోవాసిగ్ంహోవావృకోవావరాహోవాకీటోవాపతఙ్గోవా
దగ్ంశోవామశకోవాయద్యద్భవన్తితదాభవన్తి॥ ౩ ॥ సయఏషోఽణిమైతదా
త్మ్యమిదగ్ంసర్వన్తత్సత్యగ్ంసఆత్మాతత్త్వమసిశ్వేతకేతోఇతిభూయఏవ
మాభగవాన్విజ్ఞాపయత్వితితథాసోమ్యేతిహోవాచ॥ ౪ ॥

అథ దశమః ఖణ్డః.

ఇమాస్సోమ్య నద్యః పురస్తాత్ప్రాచ్యస్స్యందన్తే పశ్చాత్ప్రతీచ్యస్తాస్సముద్రాత్సముద్రమేవాపియన్తి స సముద్ర ఏవ భవన్తి తా యథా తత్ర న విదురియమహమస్మీయమహమస్మీతి॥ ౧॥ ఏవమేవ ఖలు సోమ్యేమాస్సర్వాః ప్రజాస్సత ఆగమ్య న విదుస్సత ఆగచ్ఛామహ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సిగ్ హో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతఙ్గో వా దగ్ శో వా మశకో వా యద్యద్భవన్తి తదా భవన్తి॥ ౨॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలేభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేద్యో మధ్యేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేద్యోఽగ్రేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేత్స ఏష జీవేనాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమానో మోదమానస్తిష్ఠతి॥ ౧ ॥ తస్య యదేకాగ్ శాఖాం జీవో జహాత్యథ సా శుష్యతి ద్వితీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి తృతీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి సర్వం జహాతి సర్వశ్శుష్యత్యేవమేవ ఖలు సోమ్య విద్ధీతి హోవాచ॥ ౨ ॥ జీవాపేతం వావ కిలేదం మ్రియతే న జీవో మ్రియత ఇతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ సర్వం తత్సత్యగ్ స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

* న్యగ్రోధఫలమత ఆహరేతీదమ్భగవ ఇతి భిన్ధీతి భిన్నం భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీత్యణ్వ్య ఇవేమా ధానా భగవ ఇత్యాసామఙ్గైకాం భిన్ధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీతి న కిఞ్చన భగవ ఇతి॥ ౧ ॥ తగ్ హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయస ఏతస్య వై కిల సోమ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహాన్న్యగ్రోధస్తిష్ఠతి॥ ౨ ॥ శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్

* ఫలమద ఆహరేతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.

లవణమేతదుదకేऽవధాయాథ మా ప్రాతరుపసీదథా ఇతి స హ తథా చకార తగ్ం హోవాచ యద్దోషా లవణముదకేऽవాధా అఙ్గ తదాహరేతి తద్ధావమృశ్య న వివేద యథా విలీనమేవాఙ్గ॥ ౧ ॥ ** అస్యాన్తాదాచామేతి కథమితి లవణమితి మధ్యాదాచామేతి కథమితి లవణమిత్యన్తాదాచామేతి కథమితి లవణమిత్యభిప్రాస్యైతదథ మోపసీదథా ఇతి తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వత్సంవర్తతే తగ్ం హోవాచాత్ర వావ కిల సత్సోమ్య న నిభాలయసేऽత్రైవ కిలేతి॥ స య ఏషోऽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥

అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.

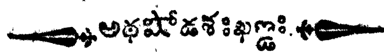
యథా సోమ్య పురుషం గన్ధారేభ్యోऽభినద్ధాక్షమానీయ తం తతోऽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర ప్రాఙ్వోదఙ్వాऽధరాఙ్వా ప్రధ్మాయీతాభినద్ధాక్ష ఆనీతోऽభినద్ధాక్షో విసృష్టః॥ ౧॥ తస్య యథాభినహనం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయాదేతాం దిశం గన్ధారా ఏతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామాద్గ్రామం పృచ్ఛన్ పణ్డితో మేధావీ గన్ధారానేవోపసంపద్యేతైవమేవేహాచార్యవాన్ పురుషో వేద తస్య తావదేవ చిరం యావన్న విమోక్ష్యేऽథ సంపత్స్య ఇతి॥ ౨॥ స య ఏషోऽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్ విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః.

పురుషగ్ం సోమ్యోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి మాం జానాసి మామితి తస్య యావన్న వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తావజ్జానాతి ॥౧॥ అథ యదాऽస్య వాఙ్మనసి

** అథాస్యాన్తాదాచామేతి గఙ్గారామానుజీయపాఠః.

సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయామథ న జానాతి॥ ౨ ॥ స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ౩

అథ షోడశః ఖణ్డః.

పురుషగ్ం సోమ్యోత హస్తగృహీతమానయన్త్యపహార్షీత్స్తేయమకార్షీత్పరశుమస్మై తపతేతి స యది తస్య కర్తా భవతి తత ఏవానృతమాత్మానం కురుతే సోఽనృతాభిసన్ధోఽనృతేనాత్మానమన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స దహ్యతేఽథ హన్యతే ॥ ౧ ॥ అథ యది తస్యాకర్తా భవతి తత ఏవ సత్యమాత్మానం కురుతే స సత్యాభిసన్ధస్సత్యేనాత్మానమన్తర్ధాయ పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స న దహ్యతేఽథ ముచ్యతే॥ ౨॥ స యథా తత్ర నాదాహ్యేతైతదాత్మ్యమిదగ్ం సర్వం తత్సత్యగ్ం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి॥ ౩

ఇతి ఛాన్దోగ్యోపనిషది - షష్ఠః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

క్షేమాయ యః కరుణయా క్షితినిర్జరాణాం
భూమావజృమ్భయత భాష్యసుధాముదారః।
వామాగమాధ్వగవదావదతూలవాతో
రామానుజస్స మునిరాద్రియతాం మదుక్తిమ్॥

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - సప్తమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారదస్తగ్ం హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి॥ ౧ ॥ స హోవాచ ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాస పురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యామేతద్భగవోఽధ్యేమి॥ ౨॥ సోఽహం భగవో మన్త్రవిదేవాస్మి నాత్మవిచ్ఛ్రుతగ్ం హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్యస్తరతి శోకమాత్మవిదితి సోఽహం భగవశ్శోచామి తం మా భగవాఞ్ఛోకస్య పారం తారయత్వితి తగ్ం హోవాచ యద్వై కిఞ్చైతదధ్యగీష్ఠా నామైవైతత్॥ ౩॥ నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేదస్సామవేద ఆథర్వణశ్చతుర్థ ఇతిహాసపురాణః పఞ్చమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో రాశిర్దైవో నిధిర్వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా భూతవిద్యా క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నామైవైతన్నామోపాస్స్వేతి॥ ౪॥ స యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్నామ్నో గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౫॥

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వేదగ్ం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యగ్ం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మ

విద్యాంభూతవిద్యాంక్షత్రవిద్యాంనక్షత్రవిద్యాగ్ం సర్పదేవజనవిద్యాందివంచపృథివీంచవాయుఞ్చాకాశఞ్చాపశ్చ తేజశ్చదేవాగ్ంశ్చమనుష్యాగ్ంశ్చ పశూగ్ంశ్చవయాగ్ంసిచతృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికంధర్మఞ్చాధర్మఞ్చసత్యఞ్చానృతంచసాధుచాసాధుచహృదయజ్ఞఞ్చాహృదయజ్ఞంచయద్వైవాఙ్నాభవిష్యన్నధర్మోనాధర్మో వ్యజ్ఞాపయిష్యన్నసత్యంనానృతంనసాధునాసాధునహృదయజ్ఞోనాహృదయజ్ఞోవాగేవైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతివాచముపాస్స్వేతి॥౧॥ సయోవాచంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేయావద్వాచోగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియోవాచంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోవాచోభూయఇతివాచోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథతృతీయఃఖణ్డః.*—

మనోవావవాచోభూయోయథావైద్వేవామలకేద్వేవాకోలేద్వౌవాక్షౌముష్టిరనుభవత్యేవం వాచంచనామచమనోఽనుభవతిసయదామనసామనస్యతిమన్త్రానధీయీయేత్యథాధీతేకర్మాణికుర్వీయేత్యథ కురుతేపుత్రాగ్ంశ్చపశూగ్ంశ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతఇమంచలోకమముఞ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛతేమనోహ్యాత్మామనోహిలోకోమనోహిబ్రహ్మమనఉపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోమనోబ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్మనసోగతంతత్రాస్య యథాకామచారోభవతి యోమనోబ్రహ్మేత్యుపాస్తే ఽస్తిభగవోమనసోభూయ ఇతిమనసోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథచతుర్థఃఖణ్డః.*—

సఙ్కల్పోవావమనసోభూయాన్యదావైసఙ్కల్పయతేఽథమనస్యత్యథవాచమీరయతితాము నామ్నీరయతినామ్నిమన్త్రాఏకమ్భవన్తిమన్త్రేషుకర్మాణి॥ ౧॥ తానిహవాఏతానిసఙ్కల్పైకాయనానిసఙ్కల్పాత్మకానిసఙ్కల్పేప్రతిష్ఠితానిసమక్లృపతాంద్యావాపృథివీసమకల్పేతాంవాయుశ్చాకాశంచసమకల్పన్తామాపశ్చతేజశ్చతేషాగ్ం సంక్లృప్త్యైవర్షగ్ం సఙ్కల్పతేవర్షస్యసంక్లృప్త్యాఅన్నగ్ం సఙ్కల్పతేఽన్నస్యసంక్లృప్త్యైప్రాణాఃసఙ్కల్పన్తే

ప్రాణానాగ్ంసంక్లృప్త్యై మన్త్రాస్సఙ్కల్పన్తే మన్త్రాణాంసంక్లృప్త్యై కర్మాణిసఙ్కల్పన్తే కర్మణాంసంక్లృప్త్యై లోకస్సఙ్కల్పతే లోకస్యసంక్లృప్త్యై సర్వగ్ం సఙ్కల్పతే సఏషసఙ్కల్పస్సఙ్కల్పముపాస్స్వేతి ॥ ౨ ॥ సయస్సఙ్కల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే సంక్లృప్తాన్వైసలోకాన్ధ్రువాన్ధ్రువః ప్రతిష్ఠితాన్ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతియావత్సఙ్కల్పస్యగతంతత్రాస్యయథా కామచారో భవతియస్సఙ్కల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవస్సంకల్పాద్భూయఇతిసంకల్పాద్వావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౩॥

—*అథపఞ్చమఃఖణ్డః*—

చిత్తంవావసఙ్కల్పాద్భూయోయదావైచేతయతేఽథసఙ్కల్పయతేఽథమనస్యత్యథవాచమీరయతితామునామ్నీరయతినామ్నిమన్త్రాఏకంభవన్తిమన్త్రేషుకర్మాణి॥ ౧॥ తానిహవాఏతానిచిత్తైకాయనానిచిత్తాత్మానిచిత్తేప్రతిష్ఠితానితస్మాద్యద్యపిబహువిదచిత్తోభవతినాయమస్తీత్యేవైనమాహుర్యదయంవేదయద్వాఽయంవిద్వాన్నేత్థమచిత్తస్స్యాదిత్యథయద్యల్పవిచ్చిత్తవాన్భవతితస్మా ఏవోతశుశ్రూషన్తేచిత్తగ్ంహ్యేవైషామేకాయనంచిత్తమాత్మాచిత్తంప్రతిష్ఠాచిత్తముపాస్స్వేతి॥ ౨॥ సయశ్చిత్తంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేచిత్తాన్వైసలోకాన్ధ్రువాన్ధ్రువఃప్రతిష్ఠితాన్ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతియావచ్చిత్తస్యగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియశ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవశ్చిత్తాద్భూయ ఇతిచిత్తాద్వావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౩

—*అథషష్ఠఃఖణ్డః*—

ధ్యానంవావచిత్తాద్భూయోధ్యాయతీవపృథివీధ్యాయతీవాన్తరిక్షంధ్యాయతీవద్యౌర్ధ్యాయన్తీవాపోధ్యాయన్తీవపర్వతాధ్యాయన్తీవదేవమనుష్యాస్తస్మాద్యఇహమనుష్యాణాంమహత్తాంప్రాప్నువన్తిధ్యానాపాదాగ్ంశా ఇవైవతేభవన్త్యథయేఽల్పాఃకలహినఃపిశునాఉపవాదినస్తేఽథయేప్రభవోధ్యానాపాదాగ్ంశాఇవైవతేభవన్తిధ్యానముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ స

యో ధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య యథా కా
మచారో భవతి యో ధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో ధ్యానాద్భూయ ఇ
తి ధ్యానాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథ సప్తమః ఖణ్డః.*—

విజ్ఞానం వావ ధ్యానాద్భూయో విజ్ఞానేన వా ఋగ్వేదం విజానాతి య
జుర్వేదꣳ సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పఞ్చమం వేదా
నాం వేదం పిత్ర్యꣳ రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం
బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాꣳ సర్పదేవజనవి
ద్యాం దివం చ పృథివీం చ వాయుం చాకాశం చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాꣳశ్చ మను
ష్యాꣳశ్చ వయాꣳసి చ తృణవనస్పతీన్ శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం ధర్మం
చాధర్మం చ సత్యం చానృతం చ సాధు చాసాధు చ హృదయజ్ఞం చాహృదయజ్ఞం
చాన్నం చ రసం చేమం చ లోకమముం చ విజ్ఞానేనైవ విజానాతి విజ్ఞానము
పాస్స్వేతి॥ ౧ ॥ స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే విజ్ఞానవతో వై స లోకాన్
జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావద్విజ్ఞానస్య గతం తత్రాస్య యథా కామచారో భ
వతి యో విజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో విజ్ఞానాద్భూయ ఇతి విజ్ఞానా
ద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథ అష్టమః ఖణ్డః.*—

బలం వావ విజ్ఞానాద్భూయోఽపి హ శతం విజ్ఞానవతామేకో బలవానా
కమ్పయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా భవత్యుత్తిష్ఠన్ పరిచరితా భవతి పరి
చరన్నుపసత్తా భవత్యుపసీదన్ ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మన్తా భవతి బోద్ధా
భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలేన వై పృథివీ తిష్ఠతి బలేనాన్తరిక్షం బలేన
ద్యౌర్బలేన పర్వతా బలేన దేవమనుష్యా బలేన పశవశ్చ వయాꣳసి చ తృణవన
స్పతయః శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికం బలేన లోకస్తిష్ఠతి బలముపాస్స్వేతి॥
౧॥ స యో బలం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్బలస్య గతం తత్రాస్య యథా కా
మచారో భవతి యో బలం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో బలాద్భూయ ఇతి బ
లాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథనవమఃఖణ్డః.*—

అన్నంవావబలాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపిదశరాత్రీర్నాశ్నీయాద్యద్యు హాజీవేదథవాఽద్రష్టాఽశ్రోతాఽమన్తాఽబోద్ధాఽకర్తాఽవిజ్ఞాతాభవత్యథాన్నస్యాయే ద్రష్టాభవతిశ్రోతాభవతిమన్తా భవతిబోద్ధాభవతికర్తాభవతివిజ్ఞాతాభవత్యన్నముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోఽన్నంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽన్నవతోవైసలోకాన్పానవతోఽభిసిధ్యతియావదన్నస్యగతంతత్రాస్యయథాకామచారోభవతియోఽన్నంబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽన్నాద్భూయఇత్యన్నాద్వావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథదశమఃఖణ్డః.*—

ఆపోవాఅన్నాద్భూయస్యస్తస్మాద్యదాసువృష్టిర్న భవతివ్యాధీయన్తే ప్రాణా అన్నంకనీయోభవిష్యతీత్యథయదాసువృష్టిర్భవత్యానన్దినః ప్రాణాభవన్త్యన్నంబహుభవిష్యతీత్యాప ఏవేమామూర్తాయేయంపృథివీయదన్తరిక్షంయద్ద్యౌర్యత్పర్వతాయద్దేవమనుష్యాయత్పశవశ్చవయాంసిచతృణవనస్పతయశ్శ్వాపదాన్యాకీటపతఙ్గపిపీలికమాప ఏవేమామూర్తా అపఉపాస్స్వేతి॥ ౧॥ సయోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్తఆప్నోతిసర్వాన్కామాంస్తృప్తిమాన్ భవతియావదపాంగతంతత్రాస్యయథాకామచారో భవతి యోఽపోబ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తిభగవోఽద్భ్యోభూయఇత్యద్భ్యోవావభూయోఽస్తీతితన్మేభగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథఏకాదశఃఖణ్డః.*—

తేజోవాఅద్భ్యోభూయస్తద్వాఏతద్వాయుమాగృహ్యాకాశమభితపతితదాహుర్నిశోచతి నితపతివర్షిష్యతివాఇతి తేజ ఏవతత్పూర్వం దర్శయిత్వాఽథాపస్సృజతేతదేతదూర్ధ్వాభిశ్చ తిరశ్చీభిశ్చవిద్యుద్భిరాహ్రాదాశ్చరన్తితస్మాదాహుర్విద్యోతతేస్తనయతివర్షిష్యతివాఇతితేజఏవతత్పూర్వందర్శయిత్వాఽథాపస్సృజతేతేజఉపాస్స్వేతి॥ ౧ ॥ సయస్తేజోబ్రహ్మేత్యుపాస్తేతేజస్వీవైసతేజస్వతోలోకాన్ భాస్వతోఽపహతతమస్కానభి సిధ్యతి యావత్తేజసోగతంతత్రాస్య యథాకామచారోభవతియస్తేజో బ్రహ్మే

త్యుపాస్తే అస్తి భగవస్తేజసో భూయ ఇతి తేజసో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.*—

ఆకాశో వావ తేజసో భూయానాకాశే వై సూర్యాచన్ద్రమసావుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణ్యగ్నిరాకాశేనాహ్వయత్యాకాశేన శృణోత్యాకాశేన ప్రతిశృణోత్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత ఆకాశే జాయత ఆకాశమభిజాయత ఆకాశముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స లోకాన్ ప్రకాశవతోఽసమ్బాధానురుగాయవతోఽభిసిధ్యతి యావదాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆకాశాద్భూయ ఇత్యాకాశాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ౨

—*అథ త్రయోదశః ఖణ్డః.*—

స్మరో వావాకాశాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపి బహవ ఆసీరన్న స్మరన్తో నైవ తే కంచన శృణుయుర్న మన్వీరన్న విజానీరన్యదా వావ తే స్మరేయురథ శృణుయురథ మన్వీరన్నథ విజానీరన్స్మరేణ వై పుత్రాన్విజానాతి స్మరేణ పశూన్స్మరముపాస్స్వేతి॥ ౧॥ స యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావత్స్మరస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవః స్మరాద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥

—*అథ చతుర్దశః ఖణ్డః.*—

ఆశా వావ స్మరాద్భూయస్యాశేద్ధో వై స్మరో మన్త్రానధీతే కర్మాణి కురుతే పుత్రాంశ్చ పశూంశ్చేచ్ఛత ఇమం చ లోకమముం చేచ్ఛత ఆశాముపాస్స్వేతి ॥ ౧ ॥ స య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆశయాస్య సర్వే కామాః సమృధ్యన్త్యమోఘా హాస్యాశిషో భవన్తి యావదాశాయా గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇత్యాశాయా వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్ బ్రవీత్వితి॥ ... ౨

—*అథ పఞ్చదశః ఖణ్డః*—

ప్రాణో వా ఆశాయా భూయాన్యథా వా అరా నాభౌ సమర్పితా ఏవ
మస్మిన్ ప్రాణే సర్వగ్ సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి ప్రాణః ప్రా
ణం దదాతి ప్రాణాయ దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో మాతా ప్రా
ణో భ్రాతా ప్రాణస్స్వసా ప్రాణ ఆచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః॥ ౧ ॥
సయది పితరం వా మాతరం వా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచార్యం వా బ్రా
హ్మణం వా కిఞ్చిద్భృశమివ ప్రత్యాహ ధిక్త్వాస్త్విత్యేవైనమాహుః పితృహా
వై త్వమసి మాతృహా వై త్వమసి భ్రాతృహా వై త్వమసి స్వసృహా వై త్వమస్యాచా
ర్యహా వై త్వమసి బ్రాహ్మణహా వై త్వమసి॥ ౨॥ అథ యద్యప్యేనానుత్క్రా
న్తప్రాణాన్ శూలేన సమాసం వ్యతిసందహేన్నైవైనం బ్రూయుః పితృ
హాసీతి న మాతృహాసీతి న భ్రాతృహాసీతి న స్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి న బ్రా
హ్మణహాసీతి॥ ౩॥ ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి స వా ఏష ఏవం పశ్య
న్నేవం మన్వాన ఏవం విజానన్నతివాదీ భవతి తం చేద్బ్రూయురతివాద్యసీత్య
తివాద్యస్మీతి బ్రూయాన్నాపహ్నువీత॥ ౪

—*అథ షోడశః ఖణ్డః*—

ఏష తు వా అతివదతి యస్సత్యేనాతివదతి సోఽహం భగవస్సత్యేనాతివదా
నీతి సత్యం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సత్యం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ సప్తదశః ఖణ్డః*—

యదా వై విజానాత్యథ సత్యం వదతి నావిజానన్ సత్యం వదతి విజానన్నే
వ సత్యం వదతి విజ్ఞానం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి విజ్ఞానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ౧

—*అథ అష్టాదశః ఖణ్డః*—

యదా వై మనుతేఽథ విజానాతి నామత్వా విజానాతి మత్వైవ విజానా
తి మతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ ఏకోనవింశః ఖణ్డః*—

యదా వై శ్రద్దధాత్యథ మనుతే నాశ్రద్దధన్మనుతే శ్రద్దధదేవ మనుతే
శ్రద్ధా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి శ్రద్ధాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ వింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై నిస్తిష్ఠత్యథ శ్రద్దధాతి నానిస్తిష్ఠఞ్ఛ్రద్దధాతి నిస్తిష్ఠన్నేవ శ్రద్దధాతి నిష్ఠా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ ఏకవింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై కరోత్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి కృత్వైవ నిస్తిష్ఠతి కృతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ ద్వావింశః ఖణ్డః.*—

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి సుఖమేవ లబ్ధ్వా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సుఖం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ౧

—*అథ త్రయోవింశః ఖణ్డః.*—

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తి భూమైవ సుఖం భూమా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ... ౧

—*అథ చతుర్వింశః ఖణ్డః.*—

యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స భూమాఽథ యత్రాన్యత్పశ్యత్యన్యచ్ఛృణోత్యన్యద్విజానాతి తదల్పం యో వై భూమా తదమృతమథ యదల్పం తన్మర్త్యగ్ం స భగవః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యది వా న మహిమ్నీతి॥ ౧ ॥ గో అశ్వమిహ మహిమేత్యాచక్షతే హస్తిహిరణ్యం దాసభార్యం క్షేత్రాణ్యాయతనానీతి * నాహమేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి హోవాచాన్యో హ్యన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి॥ ౨

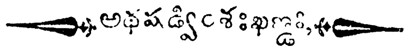
—*అథ పఞ్చవింశః ఖణ్డః.*—

స ఏవాధస్తాత్స ఉపరిష్టాత్స పశ్చాత్స పురస్తాత్స దక్షిణతః స ఉత్తరతః స ఏవేదగ్ం సర్వమిత్యథాతోఽహఙ్కారాదేశ ఏవాహమేవాధస్తాదహముపరిష్టాదహం పశ్చాదహం పురస్తాదహం దక్షిణతోఽహముత్తరతోఽహమేవేదగ్ం సర్వమితి॥౧॥ అథాత ఆత్మాదేశ ఏవాత్మైవాధస్తాదాత్మోపరిష్టాదాత్మా

---

* నాహమేవం బ్రవీమీతి స హోవాచేతి రఙ్గరామానుజీయ పాఠః.

పశ్చాదాత్మాపురస్తాదాత్మాదక్షిణతఆత్మోత్తరతఆత్మైవేదగ్ సర్వమితిసవా ఏషఏవంపశ్యన్నేవంమన్వానఏవంవిజానన్నాత్మరతిరాత్మక్రీడఆత్మమిథున ఆత్మానందస్సస్వరాడ్భవతి తస్యసర్వేషులోకేషుకామచారోభవతిఅథయే న్యథాతోవిదురన్యరాజానస్తేక్షయ్యలోకాభవన్తితేషాగ్ సర్వేషులోకేష్వ కామచారోభవతి॥ ౨

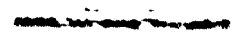
అథషడ్వింశఃఖణ్డః

తస్యహవాఏతస్యైవంపశ్యతఏవంమన్వానస్యైవంవిజానతఆత్మతః ప్రాణఆత్మతఆశాత్మతస్స్మరఆత్మతఆకాశఆత్మతస్తేజఆత్మతఆపఆత్మత ఆవిర్భావతిరోభావావాత్మతోన్నమాత్మతోబలమాత్మతోవిజ్ఞానమాత్మతో ధ్యానమాత్మతశ్చిత్తమాత్మతస్సంకల్పమాత్మతోమనఆత్మతోవాగాత్మతోనా మాత్మతోమంత్రాఆత్మతఃకర్మాణ్యాత్మతఏవేదగ్ సర్వమితి॥ ౧॥ తదేషశ్లో కఃనపశ్యోమృత్యుంపశ్యతినరోగంనోతదుఃఖతాం। సర్వగ్ హపశ్యఃపశ్యతి సర్వమాప్నోతిసర్వశఇతిసఏకధాభవతిత్రిధాభవతిపంచధా। సప్తధానవ ధాచైవపునశ్చైకాదశస్మృతః। శతంచదశచైకశ్చసహస్రాణిచవిగ్ంశ తిః।ఆహారశుద్ధౌసత్త్వశుద్ధిస్సత్త్వశుద్ధౌధ్రువాస్మృతిః। స్మృతిలమ్భేసర్వగ్ర న్థీనాంవిప్రమోక్షః తస్మైమృదితకషాయాయతమసస్పారం దర్శయతిభగ వాన్సనత్కుమారస్తగ్ స్కన్దఇత్యాచక్షతేతగ్ స్కన్దఇత్యాచక్షతే॥ ౨॥

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - సప్తమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

శ్రీ గురుభ్యో నమః.

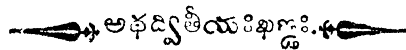
ఛాన్దోగ్యోపనిషత్ - అష్టమః ప్రపాఠకః

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓమ్॥ అథ యదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుణ్డరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మిన్నన్తరాకాశ స్తస్మిన్యదన్తస్తదన్వేష్టవ్యం తద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి॥ ౧ ॥ తం చేద్బ్రూయుర్యదిదమస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుణ్డరీకం వేశ్మ దహరోఽస్మిన్నన్తరాకాశః కిం తదత్ర విద్యతే యదన్వేష్టవ్యం యద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి॥ ౨॥ స బ్రూయాద్యావాన్వా అయమాకాశస్తావానేషోఽన్తర్హృదయ ఆకాశ ఉభే అస్మిన్ ద్యావాపృథివీ అన్తరేవ సమాహితే ఉభావగ్నిశ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచన్ద్రమసావుభౌ విద్యున్నక్షత్రాణి యచ్చాస్యేహాస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వం తదస్మిన్ సమాహితమితి॥ ౩ ॥ తం చేద్బ్రూయురస్మిగ్ంశ్చేదిదం బ్రహ్మపురే సర్వగ్ం సమాహితగ్ం సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామా యదైనజ్జరా వాప్నోతి ప్రధ్వగ్ంసతే వా కిం తతోఽతిశిష్యత ఇతి॥ ౪ ॥ స బ్రూయాన్నాస్య జరయైతజ్జీర్యతి న వధేనాస్య హన్యత ఏతత్సత్యం బ్రహ్మపురమస్మిన్ కామాః సమాహితా ఏష ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశన్తి యథానుశాసనం యం యమన్తమభికామా భవన్తి యం జనపదం యం క్షేత్రభాగం తం తమేవోపజీవన్తి॥ ౫॥ * తద్యథేహ కర్మజితో లోకః క్షీయత ఏవమేవాముత్ర పుణ్యజితో లోకః క్షీయతే తద్య ఇహాత్మానమననువిద్య వ్రజన్త్యేతాగ్ంశ్చ సత్యాన్ కామాగ్ంస్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవత్యథ య ఇహాత్మానమనువిద్య వ్రజన్త్యేతాగ్ంశ్చ సత్యాన్ కామాగ్ంస్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి॥ ౬

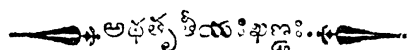
---

* కర్మచితో లోకః, పుణ్యచితో లోకః, ఇతి గ్రజరామానుజీయ పాఠః.

అథద్వితీయః ఖణ్డః.

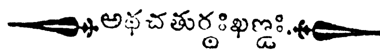
సయదిపితృలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యపితరస్సముత్తిష్ఠన్తి తేనపితృలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౧ ॥ అథయదిమాతృలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యమాతరస్సముత్తిష్ఠన్తితేనమాతృలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౨॥ అథయదిభ్రాతృలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యభ్రాతరస్సముత్తిష్ఠన్తితేనభ్రాతృలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౩ ॥ అథయదిస్వసృలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్య స్వసారస్సముత్తిష్ఠన్తితేనస్వసృలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౪ ॥ అథయదిసఖిలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యసఖాయస్సముత్తిష్ఠన్తితేనసఖిలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౫॥ అథయదిగన్ధమాల్యలోకకామోభవతి సఙ్కల్పాదేవాస్యగన్ధమాల్యేసముత్తిష్ఠతస్తేనగన్ధమాల్యలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౬॥ అథయద్యన్నపానలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యాన్నపానేసముత్తిష్ఠతస్తేనాన్నపానలోకేనసంపన్నోమహీయతే॥ ౭॥ అథయదిగీతవాదిత్రలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యగీతవాదిత్రేసముత్తిష్ఠతస్తేనగీతవాదిత్రలోకేన సంపన్నోమహీయతే॥ ౮॥ అథయదిస్త్రీలోకకామోభవతిసఙ్కల్పాదేవాస్యస్త్రియస్సముత్తిష్ఠన్తితేనస్త్రీలోకేనసంపన్నోమహీయతే ॥ ౯ ॥ యంయమన్తమభికామోభవతియఙ్కామయతేసోఽస్య సఙ్కల్పాదేవసముత్తిష్ఠతితేన సంపన్నోమహీయతే॥ ౧౦

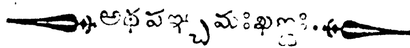
అథతృతీయః ఖణ్డః.

తఇమేసత్యాఃకామాఅనృతాపిధానాస్తేషాగ్ సత్యానాగ్ సతామనృతమపిధానంయోయోహ్యస్యేతఃప్రైతినతమిహదర్శనాయలభతే॥ ౧॥ అథయేచాస్యేహజీవాయేచప్రేతాయచ్చాన్యదిచ్ఛన్నలభతేసర్వంతదత్రగత్వావిందతేఽత్రహ్యస్యైతేసత్యాఃకామాఅనృతాపిధానాస్తద్యథాహిరణ్యనిధింనిహితమక్షేత్రజ్ఞాఉపర్యుపరిసంచరన్తోన విన్దేయురేవమేవేమాస్సర్వాః ప్రజాఅహరహర్గచ్ఛన్త్యఏతంబ్రహ్మలోకంనవిన్దన్త్యనృతేన హిప్రత్యూఢాః ॥ ౨ ॥ సవాఏషఆత్మాహృదితస్యైతదేవనిరుక్తగ్ హృద్య

యమితి తస్మాద్ధృదయమహరహర్వా ఏవంవిత్స్వర్గంలోకమేతి॥ ౩ ॥ అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరంజ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తస్య హ వా ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి॥ ౪॥ " తాని హ వా ఏతాని త్రీణ్యక్షరాణి సతీయమితి తద్యత్స త్తదమృతమథ యత్తి తన్మర్త్యమథ యద్యం తేనోభే యచ్ఛతి యదనేనోభే యచ్ఛతి తస్మాద్యమహరహర్వా ఏవంవిత్స్వర్గంలోకమేతి॥ ౫

అథ చతుర్థః ఖణ్డః.

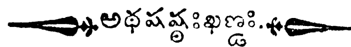
అథ య ఆత్మా స సేతుర్విధృతిరేషాం లోకానామసమ్భేదాయ నైతగ్ం సేతుమహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యుర్న శోకో న సుకృతం న దుష్కృతగ్ం సర్వే పాప్మానోఽతో నివర్తన్తేఽపహతపాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః॥ ౧ తస్మాద్వా ఏతగ్ం సేతుం తీర్త్వాఽన్ధః సన్ననన్ధో భవతి విద్ధః సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ సన్ననుపతాపీ భవతి తస్మాద్వా ఏతగ్ం సేతుం తీర్త్వాఽపి నక్తమహరేవాభినిష్పద్యతే సకృద్విభాతో హ్యేవైష బ్రహ్మలోకః॥ ౨ ॥ తద్య ఏవైతం బ్రహ్మలోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దన్తి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాగ్ం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి॥ ౩

అథ పఞ్చమః ఖణ్డః.

అథ యద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ యో జ్ఞాతా తం విన్దతేఽథ యదిష్టమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవేష్ట్వాఽఽత్మానమనువిన్దతే॥ ౧ ॥ అథ యత్సత్త్రాయణమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవ సత ఆత్మనస్త్రాణం విన్దతేఽథ యన్మౌనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవాత్మానమనువిద్య మనుతే॥ ౨॥ అథ యదనాశకాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష హ్యాత్మా న నశ్యతి యం బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దతేఽథ యదరణ్యాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదరశ్చ హ వై ణ్యశ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృ

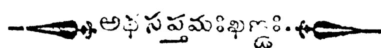
" త్రీణ్యక్షరాణి సత్తియమితీతి రఙ్గరామానుజీయపాఠః.

తియస్యా మితోదివి తదైరంమదీయగ్ం సర స్తదశ్వత్థస్సోమ సవన స్తదపరాజి తాపూర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితగ్ం హిరణ్మయం॥ ౩ ॥ తద్య ఏవైతావరంచ ణ్యంచార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే బ్రహ్మచర్యేణానువిన్దన్తి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాగ్ం సర్వేషులోకేషు కామచారో భవతి॥ ౪

అథషష్ఠః ఖణ్డః.

అథయా ఏతా హృదయస్య నాడ్యస్తాః పిఙ్గళస్యాణిమ్నస్తిష్ఠన్తి శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్యేత్యసౌ వా ఆదిత్యః పిఙ్గళ ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః॥౧॥ తద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛతీమంచాముంచైవమేవైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛన్తీమంచాముంచాముష్మాదాదిత్యాత్ప్రతాయన్తే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా ఆభ్యో నాడీభ్యః ప్రతాయన్తే తేఽముష్మిన్నాదిత్యే సృప్తాః ॥ ౨ ॥ తద్యత్రైతత్సుప్తస్సమస్తస్సంప్రసన్నస్స్వప్నం న విజానాత్యాసు తదా నాడీషు సృప్తో భవతి తన్న కశ్చన పాప్మా స్పృశతి తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి॥ ౩॥ అథ యత్రైతదబలిమానన్నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా ఆహుర్జానాసి మాం జానాసి మామితి స యావదస్మాచ్ఛరీరాదనుత్క్రాన్తో భవతి తావజ్జానాతి॥ ౪॥ అథ యత్రైతదస్మాచ్ఛరీరాదుత్క్రామత్యథైతైరేవ రశ్మిభిరూర్ధ్వమాక్రమతే స ఓమితి వా హోద్వా మీయతే స యావత్క్షిప్యేన్మనస్తావదాదిత్యం గచ్ఛత్యేతద్వై ఖలు లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషాం॥ ౫॥ తదేష శ్లోకః శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్యస్తాసాం మూర్ధానమభినిస్సృతైకా। తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవన్త్యుత్క్రమణే భవన్తి॥ ౬

అథ సప్తమః ఖణ్డః.

య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో విజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పస్సోఽన్వేష్టవ్యస్స విజిజ్ఞాసితవ్యస్స సర్వాగ్ంశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాగ్ంశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి హ ప్రజాపతిరువాచ॥ ౧ ॥ తద్ధోభయే దేవాసురా అనుబుబుధిరే తే హోచుర్హన్త

తమాత్మానమన్విచ్ఛామోయమాత్మానమన్విష్యసర్వాగ్ శ్చలోకానాప్నోతి
సర్వాగ్ శ్చకామానితీన్ద్రో హైవదేవానామభిప్రవవ్రాజవిరోచనోఽసు
రాణాన్తౌహాసంవిదానావేవసమిత్పాణీప్రజాపతిసకాశమాజగ్మతుః॥ ౨ ॥
తౌహద్వాత్రిగ్ శతంవర్షాణిబ్రహ్మచర్యమూషతుస్తౌహ ప్రజాపతిరు
వాచకిమిచ్ఛన్తావవాస్తమితితౌహోచతుర్య ఆత్మాపహతపాప్మావిజరోవి
మృత్యుర్విశోకోవిజిఘత్సోఽపిపాసస్సత్యకామస్సత్యసఙ్కల్పస్సోన్వేష్టవ్య
స్సవిజిజ్ఞాసితవ్యస్ససర్వాగ్ శ్చలోకానాప్నోతి సర్వాగ్ శ్చకామాన్ యస్త
మాత్మానమనువిద్యవిజానాతీతిభగవతో వచోవేదయన్తేతమిచ్ఛన్తావవాస్త
మితి॥ ౩ ॥ * తౌహప్రజాపతిరువాచయఏషోఽక్షిణిపురుషోదృశ్యతఏషఆ
త్మేతిహోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేత్యథయోఽయంభగవోఽప్సుప
రిఖ్యాయతేయశ్చాయమాదర్శేకతమఏషఇత్యేష ఉఏవైషుసర్వేష్వన్తేషుపరి
ఖ్యాయతఇతిహోవాచ॥ ౪

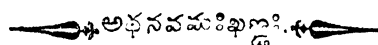
అథఅష్టమఃఖణ్డః.

ఉదశరావఆత్మానమవేక్ష్యయదాత్మనోనవిజానీథస్తన్మేప్రబ్రూత
మితితౌహోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌహ ప్రజాపతిరువాచకింపశ్య
థఇతితౌహోచతుస్సర్వమేవేదమావాంభగవఆత్మానంపశ్యావఆలోమభ్య
ఆనఖేభ్యః ప్రతిరూపమితి॥ ౧ ॥ తౌహ ప్రజాపతిరువాచసాధ్వలంకృతౌసు
వసనౌపరిష్కృతౌభూత్వోదశరావేఽవేక్షేథామితిహసాధ్వలంకృతౌసు
వసనౌపరిష్కృతౌభూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతేతౌహప్రజాపతి
రువాచకింపశ్యథఇతి ॥ ౨ ॥ తౌహోచతుర్యథైవేదమావాంభగవస్సాధ్వ
లంకృతౌసువసనౌపరిష్కృతౌస్వఏవమేవేమౌభగవస్సాధ్వలంకృతౌసువస
నౌపరిష్కృతావిత్యేషఆత్మేతిహోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మే
తితౌహశాన్తహృదయౌప్రవవ్రజతుః॥ ౩ ॥ తౌహాన్వీక్ష్యప్రజాపతిరువా
చఅనుపలభ్యాత్మానమననువిద్యవ్రజతోయతరఏతదుపనిషదోభవిష్యన్తిదే
వావాఽసురావాతేపరాభవిష్యన్తీతిసహశాన్తహృదయ ఏవవిరోచనోఽ

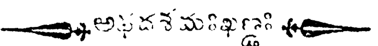
---

* పరిఖ్యాయతఇతిసహోవాచేతిరఙ్గరామానుజీయపాఠః.

సురాఞ్జగామ తేభ్యో హైతాముపనిషదం ప్రోవాచాత్మైవేహ మహయ్య ఆ
త్మా పరిచర్య. ఆత్మానమేవేహ మహయన్నాత్మానం పరిచరన్నుభౌ లోకావ
వాప్నోతీమం చాముం చేతి॥ ౪॥ తస్మాదప్యద్యేహాదదానమశ్రద్దధానమయ
జమానమాహురాసురో బతేత్యసురాణాగ్ం హ్యేషోపనిషత్ప్రేతస్య శరీరం
భిక్షయా వసనేనాలంకారేణేతి సగ్ంస్కుర్వన్త్యేతేన హ్యముం లోకం జేష్య
న్తో మన్యన్తే॥ ౫

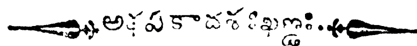

అథ నవమః ఖణ్డః.

అథ హేన్ద్రోఽప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ యథైవ ఖల్వయ
మస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృ
తే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్నన్ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృ
క్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యా
మీతి॥ ౧॥ స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్య
చ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః సార్ధం విరోచనేన కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స
హోవాచ యథైవ ఖల్వయం భగవోఽస్మిఞ్ఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలం
కృతో భవతి సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత ఏవమేవాయమస్మిన్న
న్ధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వే
ష నశ్యతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి॥ ౨॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హో
వాచైతం త్వేవ తే భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం
వర్షాణీతి స హాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై హోవాచ॥ ౩

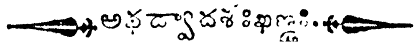

అథ దశమః ఖణ్డః

య ఏష స్వప్నే మహీయమానశ్చరత్యేష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృత
మభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాన్తహృదయః ప్రవవ్రాజ స హాప్రాప్యైవ
దేవానేతద్భయం దదర్శ తద్యద్యపీదగ్ం శరీరమన్ధం భవత్యనన్ధః స భవతి యది
స్రామమస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి॥ ౧॥ న వధేనాస్య హన్యతే
నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నన్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయన్తీవాప్రియవేత్తేవ

భవత్యపిరోదితీవ నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి॥ ౨॥ స సమిత్పాణిః పునరే
యాయ తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః
కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ తద్యద్యపీదం భగవశ్శరీరమన్ధం భవత్య
నన్ధస్స భవతి యది స్రామమస్రామో నైవైషోऽస్య దోషేణ దుష్యతి॥ ౩॥ న వ
ధేనాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నన్తి త్వేవైనం విచ్ఛాదయన్తీ
వాప్రియవేత్తేవ భవత్యపిరోదితీవ నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీత్యేవమేవై
మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే భూయోऽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరా
ణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణీతి స హాపరాణి ద్వాత్రిగ్ంశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై
హోవాచ॥ ౪

అథ ఏకాదశః ఖణ్డః.

తద్యత్రైతత్సుప్తస్సమస్తస్సంప్రసన్నస్స్వప్నం న విజానాత్యేష ఆత్మే
తి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాన్తహృదయః ప్రవ
వ్రాజ స హాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ నాహ ఖల్వయమేవగ్ం సం
ప్రత్యాత్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమేవా
పీతో భవతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ౧ ॥ స సమిత్పాణిః పునరేయా
య తగ్ం హ ప్రజాపతిరువాచ మఘవన్యచ్ఛాన్తహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమి
చ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ నాహ ఖల్వయం భగవ ఏవగ్ం సంప్రత్యా
త్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమేవాపీతో భ
వతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి॥ ౨ ॥ ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచై
తం త్వేవ తే భూయోऽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏవాన్యత్రైతస్మాద్వసాపరా
ణి పఞ్చ వర్షాణీతి స హాపరాణి పఞ్చ వర్షాణ్యువాస తాన్యేకశతగ్ం సంపేదు
రేతత్తద్యదాహురేకశతగ్ం హ వై వర్షాణి మఘవాన్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్యము
వాస తస్మై హోవాచ॥ ౩

అథ ద్వాదశః ఖణ్డః.

మఘవన్మర్త్యం వా ఇదగ్ం శరీరమాత్తం మృత్యునా తదస్యామృతస్యాశ
రీరస్యాత్మనోऽధిష్ఠానమాత్తో వై సశరీరః ప్రియాప్రియాభ్యాం న హ వై సశరీ

రస్యసతః ప్రియాప్రియయోరపహతిరస్త్యశరీరంవా వసన్తంనప్రియాప్రి
యేస్పృశతః॥ ౧ ॥ అశరీరోవాయురభ్రంవిద్యుత్స్తనయిత్నురశరీరాణ్యే
తానితద్యథైతాన్యముష్మాదాకాశాత్సముత్థాయపరంజ్యోతిరుపసమ్పద్య
స్వేనరూపేణాభినిష్పద్యన్తే ఏవమేవైషసమ్ప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సము
త్థాయపరంజ్యోతిరుపసమ్పద్యస్వేనరూపేణాభినిష్పద్యతే॥ ౨ ॥ * సఉత్త
మఃపురుషః సతత్ర పర్యేతిజక్షత్క్రీడన్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా
జ్ఞాతిభిర్వానోపజనగ్ స్మరన్నిదగ్ శరీరగ్ సయథా ప్రయోగ్యఆచరణేయుక్త
ఏవమేవాయమస్మిఞ్ఛరీరే ప్రాణోయుక్తః॥ ౩ ॥ అథయత్రైతదాకాశమ
నువిషణ్ణంచక్షుస్సచాక్షుషఃపురుషోదర్శనాయచక్షురథయోవేదేదంజిఘ్రా
ణీతిసఆత్మాగన్ధాయఘ్రాణమథయోవేదేదమభివ్యాహరాణీతిసఆత్మాభివ్యా
హారాయవాగథయోవేదేదగ్ శృణ్వానీతిసఆత్మాశ్రవణాయశ్రోత్రం॥ ౪ ॥
" అథయోవేదేదంమన్వానీతిసఆత్మామనోఽస్యదైవంచక్షుః సవాఏషఏతేన
దైవేనచక్షుషామనసైతాన్కామాన్పశ్యన్రమతేయఏతే బ్రహ్మలోకే॥ ౫॥
తంవాఏతందేవాఆత్మానముపాసతేతస్మాత్తేషాగ్ సర్వేచలోకాఆత్తాస్స
ర్వేచకామాస్స సర్వాగ్శ్చలోకానాప్నోతిసర్వాగ్శ్చ కామాన్యస్తమా
త్మానమనువిద్యవిజానాతీతిహ ప్రజాపతిరువాచ ప్రజాపతిరువాచ॥ ౬

అథత్రయోదశఃఖణ్డః

శ్యామాచ్ఛబళంప్రపద్యేశబళాచ్ఛ్యామంప్రపద్యేఅశ్వఇవరోమా
ణివిధూయపాపంచన్ద్రఇవరాహోర్ముఖాత్ప్రముచ్యధూత్వాశరీరమకృ
తంకృతాత్మాబ్రహ్మలోకమభిసంభవామీత్యభిసంభవామీతి॥ ... ౧

అథచతుర్దశఃఖణ్డః

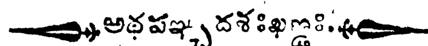
ఆకాశోవైనామనామరూపయోర్నిర్వహితాతే యదన్తరాతద్బ్ర
హ్మతదమృతగ్ సఆత్మా ప్రజాపతేస్సభాంవేశ్మ ప్రపద్యే యశోఽహంభవామి

---

* సఉత్తమఃపురుషఇతిశాఙ్కరఃపాఠః.

" మనోఽస్యదివ్యం చక్షుస్సవాఏషఏతేనదివ్యేన చక్షుషేతి రామా
నుజీయపాఠః.

బ్రాహ్మణానాంయశోరాజ్ఞాంయశోవిశాంయశోహమనుప్రాపత్సిసహా
హంయశసాంయశః శ్వేతమదత్కమదత్కగ్ శ్వేతం లిన్దుమాభిగాంలిన్దు
మాభిగాం॥ ౧

తద్ధైతద్బ్రహ్మాప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవేమనుఃప్రజా
భ్యఃఆచార్యకులాద్వేదమధీత్యయథావిధానంగురోః కర్మాతిశేషేణాభిస
మావృత్యకుటుమ్బేశుచౌదేశేస్వాధ్యాయమధీయానోధార్మికాన్విదధదాత్మ
నిసర్వేన్ద్రియాణి సమ్ప్రతిష్ఠాప్యాహిగ్ సన్సర్వభూతాన్యన్యత్రతీర్థేభ్య
స్సఖల్వేవంవర్తయన్యావదాయుషం బ్రహ్మలోకమభిసమ్పద్యతేనచపునరా
వర్తతేనచపునరావర్తతే॥ ౧॥ ఆప్యాయన్తుమమాఙ్గానివాక్ప్రాణశ్చక్షు
శ్శ్రోత్రమథోబలమిన్ద్రియాణిచసర్వాణిసర్వంబ్రహ్మౌపనిషదంమాహ
మ్బ్రహ్మనిరాకుర్యాంమామా బ్రహ్మనిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకర
ణంమేఽస్తుతదాత్మనినిరతేయ ఉపనిషత్సుధర్మాస్తేమయిసన్తుతేమయిసన్తు॥

ఇతిఛాన్దోగ్యోపనిషది - అష్టమః ప్రపాఠకస్సమాప్తః.

ఛాన్దోగ్యోపనిషత్సమాప్తా.

హరిః ఓమ్ తత్సత్.

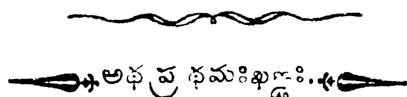

శ్రీ

ఓమ్ పరమాత్మనే నమః.

ఐతరేయోపనిషత్ - ప్రథమాధ్యాయః.

అథ ప్రథమః ఖణ్డః.

హరిః ఓం॥ ఆత్మా వా ఇదమేక ఏవాగ్ర ఆసీత్ నాన్యత్కించన మిషత్ స ఈ
క్షత లోకాన్ను సృజా ఇతి॥ ౧॥ స ఇమాంల్లోకానసృజతామ్భో మరీచీర్మరమాపో
ఽదోఽమ్భః పరేణ దివం ద్యౌః ప్రతిష్ఠాఽన్తరిక్షం మరీచయః పృథివీ మరో యా
అధస్తాత్తా ఆపః॥ స ఈక్షతేమే ను లోకా లోకపాలాన్ను సృజా ఇతి సోఽద్భ్య
ఏవ పురుషం సముద్ధృత్యామూర్ఛయత్॥ ౩॥ తమభ్యతపత్తస్యాభితప్తస్య ము
ఖం నిరభిద్యత యథాణ్డం ముఖాద్వాగ్వాచోఽగ్నిర్నాసికే నిరభిద్యేతాం నా
సికాభ్యాం ప్రాణః ప్రాణాద్వాయురక్షిణీ నిరభిద్యేతామక్షిభ్యాం చక్షు
శ్చక్షుష ఆదిత్యః కర్ణౌ నిరభిద్యేతాం కర్ణాభ్యాం శ్రోత్రం శ్రోత్రాద్దిశస్త్వ
ఙ్నిరభిద్యత త్వచో లోమాని లోమభ్య ఓషధివనస్పతయో హృదయం నిరభిద్య
త హృదయాన్మనో మనసశ్చన్ద్రమా నాభిర్నిరభిద్యత నాభ్యా అపానోఽపానా
న్మృత్యుః శిశ్నం నిరభిద్యత శిశ్నాద్రేతో రేతస ఆపః॥ ... ౪

అథ ద్వితీయః ఖణ్డః.

తా ఏతా దేవతాః సృష్టా అస్మిన్మహత్యర్ణవే ప్రాపతంస్తమశనాయా
పిపాసాభ్యామన్వవార్జత్ తా ఏనమబ్రువన్నాయతనం నః ప్రజానీహి యస్మి
న్ప్రతిష్ఠితా అన్నమదామేతి॥ ౧॥ తాభ్యో గామానయత్తా అబ్రువన్న వై నో
ఽయమలమితి తాభ్యోఽశ్వమానయత్తా అబ్రువన్న వై నోఽయమలమితి॥ ౨॥
తాభ్యః పురుషమానయత్తా అబ్రువన్ సుకృతం బతేతి పురుషో వావ సు

కృతన్తా అబ్రవీద్యథాయతనం ప్రవిశతేతి॥ ౩ ॥ అగ్నిర్వాగ్భూత్వాముఖం
ప్రావిశద్వాయుః ప్రాణోభూత్వానాసికే ప్రావిశదాదిత్యశ్చక్షుర్భూ
త్వాఽక్షిణీ ప్రావిశద్దిశశ్శ్రోత్రంభూత్వాకర్ణౌ ప్రావిశన్నోషధివనస్ప
తయోలోమానిభూత్వాత్వచమ్ప్రావిశంశ్చన్ద్రమామనోభూత్వాహృద
యం ప్రావిశన్మృత్యురపానోభూత్వానాభిం ప్రావిశదాపోరేతోభూ
త్వాశిశ్నం ప్రావిశన్॥ ౪॥ తమశనాయాపిపాసే అబ్రూతామావాభ్యా
మభిప్రజానీహీతి సతే అబ్రవీదేతాస్వేవవాందేవతాస్వాభజామ్యేతాసు
భాగిన్యౌకరోమీతి తస్మాద్యస్యై కస్యైచదేవతాయైహవిర్గృహ్యతే భాగి
న్యావేవాస్యామశనాయాపిపాసే భవతః॥ ౫

—*అథతృతీయఃఖణ్డః.*—

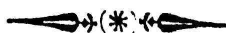
సఈక్షతేమేనులోకాశ్చలోకపాలాశ్చాన్నమేభ్యస్సృజా ఇతి॥౧॥సో
ఽపోఽభ్యతపత్తాభ్యోఽభితప్తాభ్యోమూర్తిరజాయత యావైసామూర్తిర
జాయతాన్నంవైతత్॥ ౨॥ తదేతదభిసృష్టంపరాఙ్త్యజిఘాంసత్తద్వా
చాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోద్వాచాగ్రహీతుంసయద్ధైనద్వాచాఽగ్రహైష్యద
భివ్యాహృత్యహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౩॥ తత్ప్రాణేనాజిఘృక్షత్తన్నాశ
క్నోత్ప్రాణేనగ్రహీతుంసయద్ధైనత్ప్రాణేనాగ్రహైష్యదభిప్రాణ్యహై
వాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౪॥ తచ్చక్షుషాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్చక్షుషాగ్ర
హీతుంసయద్ధైనచ్చక్షుషాఽగ్రహైష్యద్దృష్ట్వాహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥
౫॥ తచ్ఛ్రోత్రేణాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్ఛ్రోత్రేణగ్రహీతుంసయద్ధైత
చ్ఛ్రోత్రేణాగ్రహైష్యచ్ఛ్రుత్వాహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౬ ॥ తత్త్వ
చాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోత్త్వచాగ్రహీతుంసయద్ధైనత్త్వచాఽగ్రహైష్య
త్స్పృష్ట్వాహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥౭॥ తన్మనసాఽజిఘృక్షత్తన్నాశక్నో

న్మనసాగృహీతుం సయద్ధైనన్మనసాగ్రహైష్యద్ధ్యాత్వాహైవాన్నమత్ర
ప్స్యత్॥ ౮॥ తచ్ఛిశ్నేనాజిఘృక్షత్తన్నాశక్నోచ్ఛిశ్నేనగృహీతుంసయద్ధై
నచ్ఛిశ్నేనాగ్రహైష్యద్విసృజ్యహైవాన్నమత్రప్స్యత్॥ ౯ ॥ తదపానేనా
జిఘృక్షత్తదావయత్సైషోఽన్నస్యగ్రహోయద్వాయురన్నాయుర్వాఏష
యద్వాయుః॥ ౧౦ ॥ సఈక్షతకథన్నివ్విదంమదృతేస్యాదితిఈక్షతకతరేణ
ప్రపద్యాఇతిసఈక్షతయదివాచాఽభివ్యాహృతంయదిప్రాణేనాభిప్రా
ణితంయదిచక్షుషాదృష్టంయదిశ్రోత్రేణశ్రుతం యదిత్వచాస్పృష్టంయది
మనసాధ్యాతంయద్యపానేనాభ్యపానితంయదిశిశ్నేనవిసృష్టమథకోఽహ
మితి॥ ౧౧॥ సఏతమేవసీమానంవిదార్యైతయాద్వారాప్రాపద్యతసైషా
విదృతిర్నామద్వాస్తదేతన్నాన్దనంతస్యత్రయఆవసథాస్త్రయస్స్వప్నా
అయమావసథోఽయమావసథోఽయమావసథఇతి॥ ౧౨ ॥ సజాతోభూ
తాన్యభివ్యైక్షత్కిమిహాన్యంవావదిషదితిసఏతమేవపురుషంబ్రహ్మతతమమ
పశ్యదిదమదర్శమితీ౩॥ ౧౩॥ తస్మాదిదన్ద్రోనామేదన్ద్రోహవైనామతమిద
న్ద్రంసన్తమిన్ద్రమిత్యాచక్షతే పరోక్షేణపరోక్షప్రియాఇవహిదేవాః ప
రోక్షప్రియాఇవహిదేవాః॥ ౧౪

ఇత్యైతరేయేద్వితీయేఆరణ్యకేచతుర్థోఽధ్యాయః.

ఉపనిషత్సుప్రథమోఽధ్యాయః.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ

ఐతరేయోపనిషత్.

ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమఃఖణ్డః.

పురుషే హ వా అయమాదితో గర్భో భవతి యదేతద్రేతస్తదేతత్సర్వే
భ్యోఽఙ్గేభ్యస్తేజస్సంభృతమాత్మన్యేవాత్మానంబిభర్తితద్యదా స్త్రియాంసి
ఞ్చత్యథైతజ్జనయతితదస్య ప్రథమంజన్మ॥ ౧

—*అథద్వితీయఃఖణ్డః*—

తత్ స్త్రియాఆత్మభూయంగచ్ఛతియథాస్వమఙ్గంతథాతస్మాదేనాం
నహినస్తిసాస్యైతమాత్మానమత్రగతంభావయతి॥౧॥ సాభావయిత్రీభా
వయితవ్యాభవతితంస్త్రీగర్భంబిభర్తిసోఽగ్రఏవకుమారంజన్మనోఽగ్రేఽ
ధిభావయతి సయత్కుమారంజన్మనోఽగ్రేఽధిభావ యత్యాత్మానమేవత
ద్భావయత్యేషాంలోకానాం సన్తత్యాఏవంసన్తతాహీమే లోకాస్తదస్య
ద్వితీయంజన్మ॥ ౨

—*అథతృతీయఃఖణ్డః*—

సోఽస్యాయమాత్మాపుణ్యేభ్యఃకర్మభ్యః ప్రతినిధీయతేఅథాస్యాయ
మితరఆత్మాకృతకృత్యోవయోగతఃప్రైతిసఇతః ప్రయన్నేవపునర్జాయతే
తదస్యతృతీయంజన్మతదుక్తమృషిణా॥ ౧

—*అథచతుర్థఃఖణ్డః*—

గర్భేనుసన్నన్వేషామవేదమహందేవానాంజనిమానివిశ్వాశతంమా
పురఆయసీరరక్షన్నధశ్శ్యేనోజవసానిరదీయమితిగర్భఏవైతచ్ఛయానోవా

మదేవమేవమువాచ॥౧॥సఏవంవిద్వానస్మాచ్ఛరీరభేదాదూర్ధ్వఉత్క్రమ్యా
ముష్మిన్ స్వర్గేలోకేసర్వాన్ కామానాప్త్వాఽమృతస్సమభవత్సమభవత్॥౨

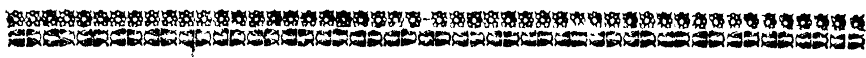

ఇత్యైతరేయేద్వితీయేఆరణ్యకేపఞ్చమోఽధ్యాయః.

ఉపనిషత్సు ద్వితీయోఽధ్యాయః.

ఓం తత్సత్.

శ్రీ

ఐతరేయోపనిషత్.

తృతీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖణ్డః.

కోఽయమాత్మేతి వయముపాస్మహే కతరస్స ఆత్మా యేన వా రూపం పశ్యతి యేన వా శబ్దం శృణోతి యేన వా గన్ధానాజిఘ్రతి యేన వా వాచం వ్యాకరోతి యేన వా స్వాదు చాస్వాదు చ విజానాతి ॥౧॥ యదేతద్ధృదయం మనశ్చైతత్ సంజ్ఞానమాజ్ఞానం విజ్ఞానం ప్రజ్ఞానం మేధా దృష్టిర్ధృతిర్మతిర్మనీషా జూతిః స్మృతిస్సఙ్కల్పః క్రతురసుః కామో వశ ఇతి సర్వాణ్యేవైతాని ప్రజ్ఞానస్య నామధేయాని భవన్తి ॥౨॥ స ఏష బ్రహ్మైష ఇన్ద్ర ఏష ప్రజాపతిరేతే సర్వే దేవా ఇమాని చ పఞ్చ మహాభూతాని పృథివీ వాయురాకాశ ఆపో జ్యోతీంషీత్యేతానీమాని చ క్షుద్రమిశ్రాణీవ బీజానీతరాణి చేతరాణి చాణ్డజాని చ జారుజాని చ స్వేదజాని చోద్భిజ్జాని చాశ్వా గావః పురుషా హస్తినో యత్కిఞ్చేదం ప్రాణి జఙ్గమం చ పతత్రి చ యచ్చ స్థావరం సర్వం తత్ప్రజ్ఞానేత్రం ప్రజ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం ప్రజ్ఞానేత్రో లోకః ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠా ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ ॥ ౩ ॥ స ఏతేనైవ ప్రజ్ఞేనాత్మనాఽస్మాల్లోకాదుత్క్రమ్యాముష్మిన్ స్వర్గే లోకే సర్వాన్ కామానాప్త్వాఽమృతస్సమభవత్సమభవదిత్యోమ్ ॥ ౪ ॥ హరిః ఓం ॥ *

ఇత్యైతరేయే ద్వితీయే ఆరణ్యకే షష్ఠోఽధ్యాయః.

ఉపనిషత్సు తృతీయోఽధ్యాయః.

ఓమ్ తత్సత్.

